

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

XVI. YÜZYILA AİT OLAN ZEYNÎ EFENDİ'NİN
ENVÂRÜ'L-HÜDÂ ADLI ESERİ ÜZERİNE DİL
İNCELEMESİ

MURTADHA S. NAJMULDEEN
2501141336

TEZ DANIŞMANI
Doç.Dr.UĞUR GÜRSU

İSTANBUL – 2017

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Murtadha NAJMULDEEN Numarası : 2501131336
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Danışmanı : Doç. Dr. Uğur GÜRSU
Tez Savunma Tarihi : 13.07.2017 Saati : 14.00
Tez Başlığı : XVI. Yüzyıla Ait Olan Zeynî Efendi'nin Envârü'l-Hüdâ Adlı Eseri Üzerine Dil İncelemesi

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Mesut ŞEN		Kabul
2- Doç. Dr. Uğur GÜRSU		Kabul
3- Yrd. Doç. Dr. Özcan TABAKLAR		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Yrd. Doç. Dr. Feryal KORKMAZ		
2- Yrd. Doç. Dr. Göksele ÖZTÜRK		

ÖZ

**XVI. YÜZYILA AİT OLAN ZEYNÎ EFENDİ'NİN ENVÂRÜ'L-
HÜDÂ ADLI ESERİ ÜZERİNE DİL İNCELEMESİ**

Murtadha S. NAJMULDEEN

XVI. yüzyılın ikinci yarısında yazılmış olan Zeynî Efendi'nin "Envârü'l-Hüdâ" adlı eseri, dini bir eserdir. Yazar ve eser hakkında kaynak bulunmasa da III.Murat döneminde yazılmış olduğu tahmin edilen bu eser içinde pek çok hikaye, ayet, hadisler, sahabeler ve peygamberler hakkında kıssalar bulunmaktadır. Allah'a övgüyü metnin başında ve sonunda eksik etmeyen yazar, metnin önemli bir kısmında II.Selim'in varisi olan III.Murat için de güzel bir yazı kaleme almıştır.

XVI. yüzyıl Osmanlı Türkçesine geçiş dönemi olduğu için Eski Anadolu Türkçesinde olan Türkçe kelime zenginliğinin, bu dönemde yerini Farsça ve Arapçaya bıraktığını görmekteyiz. Bu dillerin hakimiyetinin ve etkisinin daha fazla olduğu düşünmekteyiz.

Tezimiz üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde metnin dil özelliklerinden söz edilmektedir. İkinci bölümde metnin transkripsiyonu yapılmış ve metinde olan özel isimler hakkında dipnotta bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise sözlük ve dizin bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zeynî Efendi, Envârü'l-Hüdâ, Şekil bilgisi, Ses bilgisi, Osmanlı Türkçesi.

ABSTRACT
LINGUISTIC ANALYSIS OF ENVÂRÜ'L-HÜDÂ PIECE OF WORK
WHICH WAS WRITTEN IN THE XVIth CENTURY BY ZEYNÎ
EFENDI

Murtadha S. NAJMULDEEN

In the second half of the 16th century, Zeynî Efendi wrote “Envârü'l-Hüdâ” as a religious writing. The book’s rich content of religious tales, Quranic verses, hadiths, and tales of the prophets and their companions support the presumption of that the book was authored in the Sultan Murad III’s era despite the lack of references for the book and its author. As the author praised God at the beginning and at the end of his work, he also didn’t forget to praise the heir apparent of Sultan Selim II, Sultan Murad III as well.

Since this text is within a lingual shifting period from Old Anatolian Language to the 16th century’s Ottoman language, we can observe that many Arabic and Persian vocabularies were abandoned in favor of rich Turkish ones. Hence, it is noticed that those ruling languages have a big effect on the Turkish language itself.

This thesis consists of three parts. The first part is about the properties of the text’s language. The second part covers the transcript of the text itself and metadata of the names which were mentioned in the text. Whereas, the third part contains the dictionary and the vocabulary index of the text itself.

Key Words: Zeynî Efendi, Envârü'l-Hüdâ, Morphology, Phonetics, Ottoman language.

ÖNSÖZ

XVI. yüzyıl, Eski Anadolu Türkçesinin yerini Osmanlı Türkçesine bıraktığı bir dönemdir. Farsçayı şiir dili ve Arapçayı bir edebiyat ve ilim dili olarak kabul edip önemli eserlerin ortaya konulduğu bir dönemdir. Yazarı hakkında pek bilgi bulunmayan "Envârü'l-Hüdâ" adlı eser; genel olarak dini bir eserdir ve Kurân-ı Kerim'den aldığı ayetlerle ve hadislerle bize nasihat vermenin yanı sıra, metinlerin içinde türlü türlü hikayeler bulunmaktadır. Ayrıca metinlerde bazı başlıklarda korkudan, açlıktan, nurdan ve kıskançlıktan bahsetmektedir. "Münacat, mesnevi, naat" gibi şiir türlerinde bulunmaktadır.

Metnimiz harekeli bir metin olduğu için kolay okunabilir. Nesih yazı türüyle yazılmıştır. Dil açısından ise yalın, kolay ve anlaşılabilir bir dille yazılmıştır. Yazarın en başarılı olduğu nokta, yazdığı şiirler içinde ayetleri kullanarak şiirlere uydurmaktır.

Tezimiz üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde metnin yazıldığı dönemle ilgili imla, ses bilgisi ve şekil bilgisi açısından incelenip o dönemdeki edebî dilin kullanım şekli hakkında bilgi verilmektedir. İkinci bölümde "oktay" fontu kullanılarak metnin transkripsiyonu yapılmış ve metinde geçen bütün özel isimler hakkında dipnotlarda bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise alfabetik sırayla sözlük ve dizin bulunmaktadır.

Bu çalışmaya başladığımız günden şimdiye kadar desteklerini hiç eksik etmeyen ve her zaman birikimleriyle, bilgileriyle yardımcı olan saygıdeğer Doç.Dr.Uğur GÜRSU hocama çok teşekkür ederim. Ayrıca her daim yanımda olan aileme, bir an beni yalnız bırakmayan, bana kaynak bulmakta yardımcı olan çok kıymetli arkadaşlarıma ve tavsiyeleriyle yol gösteren Selahattin Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanım Doç.Dr.Hazım BURHAN'a teşekkür etmeyi bir borç bilir; şükranlarımı iletirim.

Murtadha S. NAJMULDEEN

Temmuz 2017 / İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖZ	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ

1.1 Yazılış Özellikleri	3
1.1.1 Ünlülerin Yazılışı	3
1.1.1.1 a ünlüsünün yazılışı	3
1.1.1.2 e ünlüsünün yazılışı	4
1.1.1.3 ı, i ünlülerinin yazılışı	4
1.1.1.4 o, ö, u, ü ünlülerinin yazılışı	4
1.1.2 Ünsüzlerin Yazılışı.....	5
1.1.2.1 ç ünsüzünün yazılışı.....	5
1.1.2.2 p ünsüzünün yazılışı	5
1.1.2.3 g ünsüzünün yazılışı	5
1.1.2.4 ñ ünsüzünün yazılışı	5
1.1.2.5 t ve d ünsüzlerinin yazılışı	6

1.1.2.6 s ve ş ünsüzlerinin yazılışı	6
1.1.3 Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı	6
1.2 SES BİLGİSİ.....	7
1.2.1 Ünlüler.....	7
1.2.1.1 Ünlü Değişmeleri.....	8
1.2.1.1.1 i/e değişmesi.....	8
1.2.1.1.2 o/u ve ö/ü değişmesi.....	9
1.2.1.2 Ünlü Uyumu	9
1.2.1.2.1 İncelik-Kalınlık Uyumu	9
1.2.1.2.2 Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	9
1.2.1.2.2.1 Yuvarlaklaşma.....	10
1.2.1.2.2.2 Düzleşme.....	12
1.2.1.2.2.3 İncelme	14
1.2.1.3 Ünlü Türemesi	14
1.2.1.4 Ünlü Düşmesi	15
1.2.1.5 Büzülme.....	15
1.2.2 Ünsüzler	16
1.2.2.1 Ünsüz Değişmesi	16
1.2.2.1.1 b>p değişmesi	16
1.2.2.1.2 b>v değişmesi	17
1.2.2.1.3 t>d değişmesi	17
1.2.2.1.4 k>g değişmesi	18
1.2.2.1.5 k>ğ değişmesi	18

1.2.2.1.6 k>ğ değişmesi	18
1.2.2.1.7 ñ>m değişmesi	18
1.2.2.2 Ünsüz Düşmesi	19
1.2.2.2.1 b ve l düşmesi	19
1.2.2.2.2 ğ düşmesi	19
1.2.2.3 Ünsüz Türemesi	20
1.2.2.3.1 y ve n sesleri.....	20
1.2.2.3.2 Ünsüz İkizleşmesi	20
1.2.2.3.3 v türemesi.....	20
1.2.2.4 Ünsüz Benzeşmesi	21
1.2.2.5 Hece Düşmesi	21
1.3 şEKİL BİLGİşİ	22
A. YAPIM EKLERİ.....	22
1.3.1 İSİMLER.....	22
1.3.1.1 İsimden İsim Yapan Ekler	22
1.3.1.2 İsimden Fiil Yapan Ekler.....	23
1.3.2 FİİLLER.....	24
1.3.2.1 Fiilden Fiil Yapan Ekler	24
1.3.2.2 Fiilden İsim Yapan Ekler.....	25
B. ÇEKİM EKLERİ	27
1.3.3 İSİM ÇEKİM EKLERİ	27
1.3.3.1 Çokluk Eki.....	27

1.3.3.2 İyelik Ekleri	27
1.3.3.3 Hal Ekleri.....	28
1.3.3.4 Soru Eki	30
1.3.3.5 Aitlik Eki	30
1.3.4 FİİL ÇEKİM EKLERİ	30
A. KİŞİ EKLERİ.....	30
1.3.4.1 Zamir Kökenli Kişi Ekleri.....	30
1.3.4.2 İyelik Kökenli Kişi Ekleri	31
B. ŞEKİL VE ZAMAN EKLERİ.....	32
• Basit Kipler	32
I. Bildirme Kip Ekleri	32
1.3.4.3 Geniş Zaman Kipi.....	32
1.3.4.4 Gelecek Zaman Eki.....	32
1.3.4.5 Görülen Geçmiş Zaman Eki	32
1.3.4.6 Duyulan Geçmiş Zaman Eki.....	32
II. Tasarlama Kip Ekleri.....	33
1.3.4.7 Emir Kipi	33
1.3.4.8 İstek Kipi	34
1.3.4.9 Şart Kipi.....	34
1.3.4.10 Gerekliklik Kipi	34
1.3.4.11 Ek-Fiil	35
1.3.4.12 İsim-Fiiller	36
1.3.4.13 Sıfat-Fiiller.....	36

1.3.4.14 Zarf-Fiiller	37
• Birleşik Kipler	37
1.3.4.15 Birleşik Zaman Hikaye Çekimi	37
1.3.4.16 Birleşik Zaman Rivayet Çekimi	38
1.3.4.17 Birleşik Zaman Şart Çekimi	38
1.3.5 ZAMİRLER	38
1.3.5.1 Şahıs Zamirleri.....	38
1.3.5.2 Dönüşlülük Zamirleri	39
1.3.5.3 İşaret Zamirleri	39
1.3.5.4 Soru Zamirleri.....	39
1.3.5.5 Belgisiz Zamirler	39
1.3.6 SIFATLAR.....	39
1.3.6.1 Niteleme Sıfatları.....	39
1.3.6.2 Belirtme Sıfatları	40
1.3.7 ZARFLAR	40
1.3.7.1 Yer-Yön Zarfları.....	40
1.3.7.2 Zaman Zarfları	41
1.3.7.3 Durum Zarfları.....	41
1.3.7.4 Miktar Zarfları	41
1.3.7.5 Soru Zarfları.....	41
1.3.8 Edatlar	41
1.3.8.1 Ünlem Edatları.....	41

1.3.8.2 Bağlama Edatları	42

1.3.8.3 Çekim Edatları	42

İKİNCİ BÖLÜM

Çeviriyazı Alfabesi ve Metin Transkripsiyonu	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sözlük ve Dizin	172

SONUÇ	384

KAYNAKÇA	386

KISALTMALAR LİSTESİ

A.	: Arapça
A.e.	: Aynı eser
a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.m	: Adı geçen makale
a.g.t	: Adı geçen tez
A.m.	: Aynı makale
A.Ü.	: Atatürk Üniversitesi
bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
E.T.	: Eski Türkçe
F.	: Farsça
H.	: Hicri
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
S.A.V.	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
T.	: Türkçe
TAED	: Türiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
Ünv.	: Üniversite
vd.	: Ve diğerleri
vs.	: Ve saire
Y.	: Yunanca
yay.	: Yayınları
Yrd.	: Yardımcı
yy.	: Yüzyıl
(.....)	: Okunamayan kelime var

GİRİŞ

Osmanlı Türkçesi Batı Türkçesinin XV.yüzyılın ikinci yarısından itibaren görülen yazı dili devresidir. Dilde sadeleşme hareketinin başladığı İkinci Meşrutiyet yıllarına kadar etkisini göstermiştir.¹

Türkçede Arapça ve Farsça etkisinin üstünlük kazandığı dönemde (1517-1718), son derece sade metinler üretilebildiği gibi önceki bölümlere ait devrelerde de yabancı alıntılarla dolu son derece külfetli metinlerle karşılaşılabilir.² Bugün bile arşivlerde çıkardığımız eserlerin bir çoğunda ve özellikle edebi metinleri incelerken Osmanlının dil ve edebiyat tarihinde Farsça ve Arapçanın ne kadar etkisinde kaldığını görürüz. Ayrıca o dönemden sonra yazı dili konuşma dilinden uzaklaşmıştır.

XVI. yüzyılda Osmanlı Türkçesi klasik biçimini almış, Eski Anadolu Türkçesi özelliklerinden ayrılarak birçok Türkçe kelime yerine Arapça ve Farsçadan deyimler, kelimeler ve uzun tamlamalar kullanılmaya başlanmış, Türkçe yeni bir biçime dönüşmüştür. Bu yüzyılın dili önceki yüzyıllardan oldukça farklı, daha süslü ve ağıdalı bir dildir. Bir yandan İran şiirinin süregelen tesiriyle, bir yandan da dili aruz kalıplarına daha kolay uygulayabilmek için alınan Arapça ve Farsça kelimelerin çoğalmasıyla, sonradan "Osmanlıca" denilen bir dil meydana gelmiştir. Bu dilde Türkçe kelimeler azalmış, bunların yerini yabancı kelimeler almıştır.³ Türkçe kelimelerin yerine gelen yabancı kelimeler dili daha da zorlaştırmış ve aynı zaman saf Türkçeden uzaklaştırmıştı. Sade olmayan, halkın dilinden uzak olan bir dile dönüştürmüştür.

Osmanlı Türkçesi en zengin eserlerini XVI. yüzyılda vermiştir. Bunu izah edersek eğer yüzyılın önemli şair padişahlarından; Kanuni Sultan Süleyman (Muhibbi), II. Selim (Selimi), III. Murad (Muradi)'dan, şairlerinden; Zati, Baki, Nevi, Taşlıcalı Yahya, Hayali, Figani vd. gibi devrin üstadlardan bahsetmemiz gerekir.

¹ A. Vahap AKBAŞ, **Dil Bilgisi**, Konak Yayınları, İstanbul 2011, s. 23.

² Hayati DEVELİ, **Osmanlı'nın Dili**, 3f Yayınevi, İstanbul 2006, s. 49.

³ Mustafa İSEN, **Eski Türk Edebiyatı**, Grafiker Yayınları, Ankara 2009, s. 92-93.

XVI. yüzyıl Osmanlı toplumunda bilim, kültür, sanat ve edebiyatta devletin büyümesiyle orantılı olarak büyük bir gelişme gözlenmiştir. Osmanlı yönetimi, bir yandan siyasi yapıyı güçlendirmeye gayret gösterirken, bir yandan da bilimde ve sanatta ilerleme ve yükselme gereğini fark etmiş.⁴ Bunun neticesinde bilim ve sanat teşvik edilerek her alanda üstat isimlerin yetişmesinin önü açılmıştır.

Hicri 1135 yılında metnimizin yazıldığı yıla ve nereye ait olduğuna dair bir mühür basılmıştır. Basılan mührün şekli ve transkripsiyonu şöyledir:

Vakf-ı hâze'l-kitâb Es'-seyyid 'Abdül-ķâdir eş'-şehîr bi-emîr hâce El-Üsküdarî bi-câmi'-i Vâlide Sulţân El-'Atîķ Fi'l-Üsküdar şânehullâhu ta'âla 'ani'l-ekdâr. Sene 1135 H.

وقف هذا الكتاب السيد عبدالقادر الشهير بأمير خواجه الاسكداري بجامع والده سلطان العتيق في الاسكدار
صانه الله تعالى عن الاكدار. سنة 1135.⁵

⁴ Mustafa İSEN, **XVI. Yüzyıl Türk Edebiyatı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2011, s. 3.

⁵ Ünlü Emîr Üsküdârî hoca adıyla tanınan Es-Seyyid Abdul-Kadir'e ait olan bu eser, 1135 yılında Üsküdar'daki Valide Sultan Camisi vakfına verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Dil İncelemesi

1.1 Yazılış Özellikleri

1.1.1 Ünlülerin Yazılışı

Arap ve Fars dillerinde normal uzunluktaki ünlüler üstün, esre, ötre denilen hareketlerle karşılanır. Med harfleri denilen *elif*, *vav*, *ye* harfleri *a*, *i*, *u* seslerinin uzunlarını karşılamak için kullanılır. Türkçedeyse, Arap harfli yazı sisteminin yanında *vav* (و), *elif* (ل), *ye* (ي) harfleri bilinen ses değerlerinin yanında, iç ve son seslerde ünlüleri karşılamak için de kullanılırlar. Bu harflere son seste *he* (ه) de eklenir. Bu genel durumun yanında, özellikle iç seslerde ünlüler hareketlerle de gösterilebilmektedir.⁶

1.1.1.1 a ünlüsünün yazılışı

Metnimizde ön, iç ve son ses olmak üzere *a* ünlüsü için elifin farklı biçimleri ve güzel *he* (ه) kullanılmıştır:

Ön seslerde: *a* ünlüsü için üstünlü elif kullanılmıştır: *açmış* آچمش 2a/02, aşağı اشاغي 15b/5, *anuñ* آنك 15a/07.

İç seslerde: İç seslerde ise umumiyetle üstün ve elif ile karşılanmıştır: *lāl* لال 2a/07, *yār* يار 6a/08, *orani* اوراني 23a/06.

Son seslerde: Hem elif ve üstün, hem nadir olsa da güzel *he* (ه) kullanılmıştır: *baña* بكا 3b/08, *toprağa* طبرغه 26a/09, *yanınca* ياننجه 23a/11.

⁶ Ebubekir ERASLAN, *Takrir-i İman ve İslam Adlı Anonim Eserin Latinize Edilmesi ve Metin Üzerine Dil İncelemesi*, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans tezi, İstanbul 2013, s. 11.

1.1.1.2 e ünlüsünün yazılışı

Ön seslerde: Metnimizde hem üstünlü hem üstünsüz şekli bulunmaktadır: *etdük* ائدك 4a/06, *emek* أمك 42a/07.

İç seslerde: Umumiyetle üstün, bazen de güzel *he(ö)* ile karşılanmıştır: *görmedüm* سورَه لر 18b/08, *süreler* كورمدم 18b/10.

Son seslerde: *e* ünlüsü için güzel *he(ö)* kullanılmıştır: *degmeye* دكميه 43a/05, *girmeye* كرميه 47a/13.

1.1.1.3 ı, i ünlülerinin yazılışı

Ön seslerde: kelime başında esreli elif (ı) veya elif-ye (ي) ile karşılanmıştır:⁷ *itmişdür* اتمشدر 10a/13, *iki* ايكى 43b/11.

İç seslerde: Ya esre (.) ya da esreli ye (ي) ile yazılmıştır: *çağrışub* جاغر شوب 19a/03, *girü* كپرو 18a/07.

Son seslerde: Son seslerde genel olarak ye (ي), bezen de esreli ye (ي) kullanılmıştır: *bizi* بزي 28a/02, *eyledi* ايلدي 22b/04.

1.1.1.4 o, ö, u, ü ünlülerinin yazılışı

Ön seslerde: Kelime başında elif-vav (و) veya ötreli elif-vav (ؤ) ile gösterilir:⁸ *özini* اوزين 30b/07, *urur* اورر 20a/07, *üzre* اوزره 19a/12.

İç seslerde: İç seslerde bazen ötreli ('), bazen de ötreli vav (ؤ) ile karşılanmıştır: *bölük* بولك 27b/11, *boynına* بوينينه 15b/10, *olur* اولور 7a/02.

⁷ Hatice ŞAHİN, **Eski Anadolu Türkçesi**, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, s. 34.

⁸ A.e., s. 34.

Son seslerde: -u, -ü ünlüleri ünlülerin yazılış şekli: *sevgü* سوکو 13b/06, *deyü* ديؤ 33a/04.

1.1.2 Ünsüzlerin Yazılışı

Farsçadan gelen ve Arapçada bulunmayan *ç* (چ), *p* (پ), *g* (گ) harfleri ile *ñ* (ڭ) ünsüz harfleri için Osmanlı Türkçesinde kendilerine mahsus işaretler kullanılmıştır.

1.1.2.1 ç ünsüzünün yazılışı

Metnimizde *ç* ünsüzü *ç* (چ) ve *c* (ج) işaretleri ile karşılanmıştır: *çok* چوق 5a/06, *balıkçı* بالقي 32a/11, *çevre* جوره 42b/02.

1.1.2.2 p ünsüzünün yazılışı

p ünsüzü Türkçe kelimelerin başında düzenli olarak *p* (پ) işaretiyle gösterilmiştir. İki ünlü arasında ve bir ünlü yanında da *p* (پ) işaretiyle gösterilen ses, kelime sonunda *b* (ب) işaretiyle gösterilmiştir:⁹ *iplik* ايلك 31b/12, *yapısı* ياپوسي 20b/10, *idüp* ايدوب 11b/08.

1.1.2.3 g ünsüzünün yazılışı

Metnimizde hem *g* hem *k* harfleri için *kef* (ك) veya çift keşideli *kef* (گ) kullanılmıştır:¹⁰ *sevgülüdür* سوكلودر 8a/03, *gibi* كيبي 9b/13, *gerek* گرك 11b/07.

1.1.2.4 ñ ünsüzünün yazılışı

Kelimenin başında bulunmayan ve genellikle kelimenin ortasında ve sonunda kullanılan bir ünsüzdür. Nazal *ñ*'nin ses karşılığı metnimizde *kef* (ك) ile gösterilmiştir: *anlaruñ* انلرؤك 12a/02, *biñde* بيكد 13a/04.

⁹ Hatice ŞAHİN, **a.g.e.**, s. 35.

¹⁰ **A.e.**, s. 36.

1.1.2.5 t ve d ünsüzlerinin yazılışı

Kalın sıradan ünlü taşıyan kelimelerin başında yer alan *t* ünsüzleri *tı* (ط) ile karşılanmıştır. Ayrıca kelime başındaki ince sıradan *t*lerin bir kısmı tonlulaşarak *d*'ye dönüşmüştür. *d*'ye dönüşenler *dal* (د) ile yazılmıştır:¹¹ *tutdı* طوتدي 18a/07, *tolasırdı* 38a/01, *turdi* طوردي 25a/08, *ditredi* دتردي 41b/01, *düşdi* دوشدي 6a/05.

1.1.2.6 s ve ş ünsüzlerinin yazılışı

Genellikle, kalın sıradan ünlü taşıyan kelimelerin ilk hecesinde yer alan *s* ünsüzleri *sad* (ص) ile karşılanmıştır. Bazen bu durum iç hecede bulunan *s* ünsüzü için de geçerlidir. Eklerde ve diğer ince ünlülü kelimelerde ise *sin* (س) kullanılmaktadır:¹² *şaman* صمان 37a/01, *şanasın* صانه سين 41a/13, *sekiz* سكر 4a/02, *görse* كورسه 26a/10.

1.1.3 Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı

1. Sonu güzel he (ه) ile biten kelimelerden sonra gelen yükleme hali eki *ı*, *i* genellikle hemze ile gösterilmektedir:¹³ *kışsayı* قصة 32a/08, *leyleyi* ليلة 9a/04.

2. İsim+yardımcı fiille kurulmuş birleşik fiillerde yaşanan ünlü düşmesinde, yabancı kökenli kelimedede türeme durumundaki ünlü düşmemiş söyleyişte Türkçeleşmiş biçimiyle metnimizde geçmektedir:¹⁴ *fikir itseñ* فكر ايتسك 14b/01, *şabır eyledi* صبر ايلدي 36a/11, *‘akıl eylemez* عقل ايلمز 4b/06.

3. Kelimeyle bitişik yazılan bazı edatlar *çün*, *ile* gibi: *rıdvāni-y-le* رضوانيله 6b/02, *senüñ-çün* سنیکچون 5a/12.

¹¹ Kazım KÖKTEKİN, *Eski Anadolu Türkçesi*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2011, s. 65.

¹² A.e., s. 65.

¹³ A.e., s. 67.

¹⁴ Ebubekir ERASLAN, a.g.t., s. 15.

4. *elif* ل, *vav* و, *ye* ي ile biterse kelime, tamlama (ى) ile yazılır. Güzel *he* ه ile biterse *hemze* (ة) ile gösterilir: *teşne-i ʿirfān* تشنه عرفان 9b/09, *ḳavl-ı şarīḥ* قول صريح 3b/01, *deryā-yı cūd* درياي جود 8b/06.

1.2 SES BİLGİSİ

Genel insan dilinin seslerini, işlevlerini ve iletişim açısından taşıdıkları özellikleri göz önünde bulundurmaksızın salt fiziksel yönleriyle inceleyen dil bilim dalıdır. Sesleri betimler, sınıflar ve çeviriyazı yöntemleri geliştirir.¹⁵

1.2.1 Ünlüler

Türkçede ünlüler sekiz adettir: *a, e, ı, i, o, ö, u, ü*. Bunlar tek başlarına okunur ve he-ce olabilir.¹⁶ Ayrıca bir de kapalı *e*'nin varlığı düşünülebilir.¹⁷

Her metnin ayrı bir dil dünyasına sahip olmasından hareketle bazı seslerin bazı yerlerde Eski Türkçeyi yansıtır Türkiye Türkçesinden ayrılırken; bazı yerlerde de Eski Türkçedeki şekillerinden farklılaşarak günümüz Türkçesine yaklaştığını görürüz.¹⁸

¹⁵ Kamile İMER, Ahmet KOCAMAN, A. Sumru ÖZSOY, **Dilbilim Sözlüğü**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2011, s. 220.

¹⁶ Tahir Nejat GENCAN, **Dilbilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1979, s. 35.

¹⁷ Faruk Kadri TİMURTAŞ, "Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri", **Türkiyat Mecmuası XVIII'den ayrı basım**, İstanbul 1976, s. 333.

¹⁸ Ebubekir ERASLAN, **a.g.t.**, s. 16.

1.2.1.1 Ünlü Değişmeleri

Türkçede gerek söz köklerinde, gerek eklerde bulunan ünlüler (vokaller), çeşitli sebeplerin tesiri ile, gelişmiş, muhtelif değişikliklere uğramışlardır. Bunların tarihi seyrini, saha ve lehçeleri göz önünde tutarak belirtmek gerekir.

1.2.1.1.1 i/e değişmesi

Türkçede kelime başında ve ilk hecedeki bazı *e* 'lerin *i*, bazı *i* 'lerin *e* olma temayülü vardır. Bu iki değişmeden *i* 'lerin *e* olması daha çoktur. Fakat başlangıçtan beri Türkçenin her devrinde bu iki değişmenin yan yana ve karışık bir şekilde vuku bulduğunu da unutmamak lazımdır. Onun için bu devre *e>i*, şu devre de *i>e* temayülündedir diyemiyoruz.¹⁹

- Metnimizde *e* ünlüsü Eski Türkçede olduğu gibi devam eden sözcükler bulunmaktadır: *eyü-lere* 35b/01 (*eyü* < *edgü*)

- Eski Türkçede bazı sözcüklerde *e* olan ses, *i* şeklinde değişiklik göstermiştir: *İmdi* 35b/11 (*İmdi* < *emti* < *amtı*), *işid-üp* 16b/11 (*işid-* < *eşit-*)

- Metnimizde *İmdi* sözcüğünün bugünkü Türkiye Türkçesinde kullanılan şekli de bulunmaktadır: *şimdi* 2b/11 (*şimdi* < *şol imdi*)

- Türkiye Türkçesinde bugün *e* ile telaffuz edilen bazı kelimeler metnimizde *i* şekline rastlanmaktadır: *itdüm* 10b/10, *virdün* 4a/09, *gice* 25b/03, *didi* 27a/07, *irişdi* 28b/01, *girü* 18a/07, *yire* 15a/13.

- Metnimizde hem */li* hem */li* şekli bulunan sözcükler bulunmaktadır: *itdüm* 10b/10, *etdi* 28b/04

¹⁹ Muharrem ERGİN, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul 1972, s. 79.

1.2.1.1.2 o/u ve ö/ü değişmesi

$o \rightarrow u$, $\ddot{o} \rightarrow \ddot{u}$ değişikliği kelime başında veya ilk hecede görülen bir değişikliktir. Baştaki veya ilk hecedeki *o*, *ö*'ler az veya çok sonradan *u*, *ü*'ye çevrilmişlerdir. Bu değişiklik Eski Türkçe ile yeni devirler arasında da görülen bir değişikliktir.²⁰ Bu değişimle ilgili metnimizde tek bir örneği bulunmaktadır: *uyan-* 12b/13 (*uyan-<oyan-*).

1.2.1.2 Ünlü Uyumu:

Kalınlık-incelik bakımından ünlü uyumu, Türkçede her devirde sağlamdır. Dülük-yuvarlaklık bakımından ünlü uyumu ise, daha önceki yüzyıllarda olduğu gibi XV. yüzyılın ilk yarısında da henüz tamamiyle umumileşmemiştir. Bunun sağlam bir şekilde kaideleşmesi ancak son zamanlarda mümkün olmuştur.²¹

1.2.1.2.1 Kalınlık-İncelik Uyumu

Asli kelimelerde olduğu gibi, eklerde de ünlülerin incelik-kalınlık uyumları tamdır:²² *başladum* 1b/08, *kalmasun* 3b/07, *idüpdür* 5a/07, *kalzum* 2b/08.

1.2.1.2.2 Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Eski Anadolu Türkçesinde ve Osmanlı Türkçesinde de, Eski Türkçede olduğu gibi, düzlük-yuvarlaklık bakımından ünlü uyumu sağlam değildir. Ayrıca bu devrede,

²⁰ A.e., s. 81.

²¹ Faruk Kadri TİMURTAŞ, *Eski Anadolu Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer- Metin- Sözlük*, Kapı Yayınevi, İstanbul 2012, s. 19., s. 26.

²² Faruk Kadri TİMURTAŞ, *a.g.e.*, s. 26.

eski ve yeni yazı dillerinden farklı olarak birçok kelimelerde bir yuvarlaklaşma kendini göstermektedir:²³ *etdügidür* 14b/13, *özin* 30b/07, *sözün* 14a/05.

1.2.1.2.2.1 Yuvarlaklaşma

Dudak ünsüzleri (*b, m, p, v*) tesiri ile yuvarlak ünlü taşıyan kelimeler bulunmaktadırlar:²⁴ *demürdür* 47a/09, *başuma* 33a/08.

- *Bazı kelimelerin yuvarlaklaşmasına yol açan p* dudak ünsüzü için bazı örnekler: *kapu* 15b/05 (*kapu* < *kapıg*), *yapu* 20b/10 (*yapu* < *yapıg*).²⁵

Sonundaki *ğ* ve *g*'ler düştüğü halde yuvarlak ünlü taşımayan kelimeler de vardır: *issi* 34b/01 (*issi* < *isig*), *katı* 12a/01 (*katı* < *katıg*).²⁶

- Bazı yapım eklerindeki ünlüler, Eski Türkçe devrinden beri yuvarlak olarak görülmektedir: Bu ekler *-(u)k*, *-(ü)k* ve *-aru*, *-erü*dür.²⁷ *artuğ* 4b/06.

-aru<*-garu*, *-erü*<*-gerü* ekiyle yapılan kelimeler mahduttur: *ilerü* 22a/07

Bazı kelimelerde yuvarlak ünlü bulunuşunu, bir sebebe bağlayarak izah etmek mümkün değildir. Eski Türkçe devresinde de bu ünlüler yuvarlak idi. Bunların ses ahengine uyması daha sonraki yüzyıllarda olmuştur. Bugün de bunların bir kısmı Anadolu halk ağızlarında hala yuvarlaktır.²⁸ Bununla ilgili metnimizde bulunan kelimeler şunlardır: *kendü* 43a/06, *karşu* 27a/05.

²³ Faruk Kadri TİMURTAŞ, **a.g.m.**, s. 334.

²⁴ **A.m.**, s. 334.

²⁵ **A.m.**, s. 335.

²⁶ **A.m.**, s. 335.

²⁷ **A.m.**, s. 335.

²⁸ **A.m.**, s. 336.

Daima ünlüsü yuvarlak olanlar:

- Zarf-fiil (gerundium) eki *-up, -üp* ve genişlemiş şekli olan *-uban, -üben*: *aķ-up* 5a/01, *baķ-up* 26a/08, *al-up* 46a/11, *işid-üp* 7b/04, *ağla-ş-uban* 19a/01, *al-uban* 31b/13, *iste-y-üben* 28a/13.

- Fiilden fiil (faktitif) eki *-dur, -dür*: *yaz-dur-ırdı* 7b/04, *yan-dur-dı* 20b/13, *bil-dür* 13a/03.

- Fiilden fiil (faktitif) eki *-ur, -ür*: *yit-ür-düm* 2b/10, *bit-ür-meye* 34b/11.

- Fiilden fiil (faktitif) eki *-gur, -gür*: *ır-gür-di* 37a/07.

- Emir eki *-sun, -sün* *kalma-sun* 1b/08, *kıl-sun* 12b/05, *eyle-sün* 2a/01, *söyle-sün* 9b/01.

- Bildirme eki *-dur, -dür* < *dur-ur*: *irmemiş-dür* 3a/12, *cümle-dür* 5a/09, *maşā'ib-dür* 12a/11, *lāzım-dur* 16b/01, *ğamm durur* 13a/09.

- Sıfat-fiil (Partisip) eki *-duķ, -dük*: *sev-düg-i-çün* 7a/12, *gör-düg-ümi* 13b/09, *giy-düg-i* 15a/08, *git-dük-lerini* 28a/10.

- Fiilden isim yapma eki *-gu, -gü; -ķu, -kü*: *sev-gü-lüdü* 8a/03.

Dudak ünsüzü m dolayısıyla yardımcı ünlüsü yuvarlaklaşmış ekler şunlardır:

- İyelik eki *-(u)m, -(ü)m; -(u)muz, -(ü)müz, -muz, -müz*: *haķķ-um* 32a/05, *nālān-um* 3a/05, *derūn-um* 3b/05, *cān-umı* 3b/11, *cürm-ümüz* 27b/06, *gönl-ümüze* 25b/09.

- 2. tekil şahıs iyelik eki *-(u)ñ, -(ü)ñ; -(u)ñuz, -(ü)ñüz, -ñuz, -ñüz* analogi yoluyla yuvarlak ses taşımaktadır: *raħmet-üñ-den* 3b/03, *ħidmet-üñ-i* 3b/10, *ķāmet-üñ* 16b/07, *iç-üñüz-de* 24a/06.

• İlgi hali (genetif) eki *-uñ, -üñ, -nuñ, -nüñ*: *a-nuñ* sâ'ili 17a/08, *Murtaẓā-nuñ* peyrevi 10b/06, *Hudā-nuñ* satveti 12b/03, *luṭf-u-ñuñ* oranı 23a/06, *ben-üm* gibi 39b/10,²⁹ *biri-nüñ* hilâfi 1a/06, *sen-üñ* şânuñ 4b/03.

• Görülen geçmiş zaman ekinden sonra gelen şahıs ekleri *-dum, -düm; -duñ, -düñ; -duḡ, -dük; -duñuz, -düñüz* (1. şahıs çekim eki *-m* ve Eski Türkçe devresinde de daima yuvarlak ünlülü olan *-duḡ, -dük* partisipi tesiriyle): *başla-dum* 1b/08, *kan-dum* 3a/04, *eyle-düm* 12a/13, *kı-l-duñ* 4a/10, *şaḡla-duñ* 28a/06, *bulduḡ* 42b/12, *istedüñ* 43a/11.

• Emir çokluk 1. Şahıs eki *-alum, -elüm* eki: *id-elüm* 8b/03, *gid-elüm* 45b/13.

Dudak ünsüzü v<b dolayısıyla ünlüsü yuvarlaklaşmış ekler şunlardır:

• İstek çokluk 1. şahıs eki *-a-vuz, -e-vüz* (< -a+biz, -e+biz): *bul-a-vuz* 13a/05.

• Bildirme çokluk 1. şahıs eki *-uz, -üz* (biz'den): *‘ācizler-üz* 5b/02, *biz-üz* 19a/04.

Sıfat yapma eki *-lu, -lü (-lıḡ, -lig) -ḡ* ve *-g*'lerin düşmesi dolayısıyla yuvarlak ünlülüdür: *şarımşaḡ-lu* 36a/03, *ṭat-lu* 43a/10, *ḡayret-lü* 4b/13, *sevgü-lü* 8a/03. Ekin menfisi olan *-suz, -süz* analogi yoluyla yuvarlak ünlü taşımaktadır: *vefā-suz* 17a/04, *tövbe-süz* 16a/12, *şübhe-süz* 22b/13.

1.2.1.2.2.2 Düzleşme

Bazı kelimelerde Eski Türkçeye göre bir düzleşme görülmektedir: *bit-er* 9a/12 (bit-<büt-), *içün* 10a/13 (içün<üçün).

²⁹ (Önce 1. şahıs iyelik eki tesiriyle benim < beniñ *benüm* olmuş. Sonra analogi yoluyla *senün* ve *anuñ* şekilleri çıkmıştır ve durum umumileşmiştir). Daha fazla bilgi için bk. **A.m.**, s. 337.

Bazı kelimelerde kök ünlüsü yuvarlak olduğu halde, daha sonraki ünlü düzdür. Bu kelimelerin büyük bir kısmı Eski Türkçede de düz ünlülüdür: *toğrı* 18a/04³⁰, *yüri*-44a/05.

Daima düz ünlüyle yazılanlar:

- Belirtme (akkuzatif) eki *-(n)ı*, *-(n)i*, *-ı*, *-i*: *cān-um-ı* 3b/11, *rıfķ-um-ı* 28b/06, *iķdām-ı-nı* 34a/08, *cism-i-ni* 5a/01, *emrüm-i* 40a/09, *el-i-ni* 15b/10, *aķvāl-i-ni* 26b/07.
- 3. tekil şahıs iyelik eki *-ı*, *-i*, *-sı*, *-si*: *nefs-i* 3b/11, *aşķāb-ı* 7a/01, *çevre-si* 42b/02, *pīşe-si* 42b/05, *sevgü-si* 13b/06.
- 3. şahıs görülen geçmiş zaman eki *-dı*, *-di*: *yandır-dı* 20a/06, *bul-dı* 42b/07, *ol-dı* 43a/02, *gör-di-ler* 12a/09, *düş-di* 14b/06.
- Soru eki *-mı*, *-mi*: *şoldı mı* 16b/09, *olur mı* 33b/09, *etmedüm mi* 38a/09, *düşdi mi* 16b/10.
- İsimden isim yapma eki *-cı*, *-ci*: *demir-ci* 47a/05.
- Duyulan geçmiş zaman eki *-mış*, *-miş*: *ol-mış-uz* 5b/03, *buyur-mış-dı* 7a/11, *düş-miş* 18b/03, *gör-miş* 32b/02, *tut-mış-dur* 48a/13.
- Emir teklik 2. şahıs eki *-ğıl*, *-gil*: *bil-gil* 14b/01, *eyleye-gil* 20a/08, *diñle-gil* 21b/09.
- Fiil çekiminde teklik 2. şahıs eki *-sın*, *-sin*: *ide-sin* 29a/01, *ţoldura-sın* 36a/13, *şana-sın* 41a/13.
- Fiil çekiminde çokluk 2. şahıs eki *-sız*, *-siz*: *ura-sız* 24a/07, *diye-siz* 45a/09.
- Fiilden isim yapma eki *-ici*: *id-ici* 2b/09.

³⁰ "36b/09"de "*toğrı* طغرى" şeklinde de geçmektedir.

• Zarf-fiil eki *-ınca, -ince* < *-gınca, -ginçe*: *var-ınca* 15a/13, *id-ince* 29b/08, *girme-y-ince* 4a/09.

• İsimden isim yapma eki *-lık, -lik, -luğ, -lük*: *yıl-lık* 15b/05, *ip-lik* 31b/12, *çok-luğ* 10b/12, *ıssuz-luğ* 26a/06, *Tañrı-luğ* 33a/04, *kem-lügi* 35b/01.

Bazı eklerde yardımcı (bağlayıcı) durumunda olan ünlü, umumiyetle düz, nadi-ren yuvarlaktır:

• Dönüşlülük eki *-(ı)n, -(i)n*: *ol-ın-mış-dur* 20b/09.

• Edilgenlik (passiflik) eki *-(ı)l, -(i)l*: *vir-il-en* 3b/01, *uç-ıl-maz* 11a/10.

• İşteşlik eki *-(ı)ş, -(i)ş*: *er-iş-sem* 10a/04, *ir-iş-di* 18a/13.

1.2.1.2.2.3 İncelme

Eski Türkçe ve geçiş devresinde kalın oldukları halde *ç, ñ, ş, y* ünsüzleri ile bir arada bulunmaları sebebiyle bazı kelimelerdeki ünlüler incelmıştır:³¹ *diñlese* 23b/08 (diñle-<tıñla-), *içün* 24a/13 (içün-<üçün); *yüri-* 44a/05 (yüri-<yöri-<yorı-), *yine* 36a/04 (yine <yene<yana).

1.2.1.3 Ünlü Türemesi

Ünlü (ses) türemesi düşme olayının aksine kelimeyi genişleten bir ses olayıdır. Eklemeleri kolaylaştırmak ve yabancı kelimeleri Türkçenin ses ve hece yapısına uydurmak amacıyla ortaya çıkar: ³² *fıkr* > *fikir* 14b/01, *şabr* > *şabır* 36a/11.

³¹ A.m., s. 339.

³² Hatice ŞAHİN, a.g.e., s. 42.

1.2.1.4 Ünlü Düşmesi

Ünlü düşmesi kelime başında, içinde ve sonunda ünlü ve ünsüz düşmesi biçiminde görülür. Ünlü düşmesi Türkçenin hece yapısıyla ilgili olarak hece sayısının azalması sonucunu da doğurur.³³

Türkçede orta heceler vurgusuz olduğundan dolayı, kelime ortasında ünlü düşmesi fazla görülmektedir. Gerek kelime bünyesinde, gerekse eklerde ünlü düşmesinin pek çok örnekleri vardır:³⁴

- *üzre* 6b/07 (üzre<üzere), *çağrışalar* 19a/13 (çağrı-<çağır-), *uykuya* 26a/06 (uyku<uyıku<udıku).
- *İçün* ve *ile*: *senün'çün* 5a/12, *sev-dügi-y-çün* 7a/12, *anuñ'çün* 12b/07, *haqqı-y-çün* 20b/02, *rıdvāni'yle* 6b/02, *hamīmi'yle* 15b/02, *ricāsi'yle* 21b/04.
- İyelik eki ile: *koyına* 24b/07, *boynına* 19b/06, *ağzına* 15b/09, *göğsünden* 15b/11, *oğlu* 14a/08.
- *i-* fiili ile: *iderdi* 5a/04, *etmişlerdi* 7b/05, *överdi* 9b/05, *bulmuşdı* 14a/10, *olurmuş* 17a/09, *olur-sa* 3a/11, *atmaz-sañuz* 7a/07.
- *eydür* (eydür<eyit-ür) 10a/04.

1.2.1.5 Büzülme

Ünlüyle biten bir kelimedenden sonra ünlüyle başlayan bir kelime veya bir ek geldiği zaman ünlülerden birinin düşerek iki kelimenin birleşmesi hadisesi olan derilme-

³³ A.e., s. 41.

³⁴ Faruk Kadri TİMURTAŞ, a.g.m., s. 339.

birleşme için pek çok örnekler var. Devamlı düşme sonucunda kalıplaşmış sözler ortaya çıkar.³⁵

- Kalıplaşmış sözler: *n'eyledün* 37a/04 (*n'eyledün* < *ne+eyledün*), *n'eyler* 16b/06 (*n'eyler* < *ne+eyler*), *niçün* 25a/02 (*niçün* < *ne+içün*), *kendüzin* 28a/08 (*kendüzin* < *kendü+özin*), *şol* 22a/04 (*şol* < *şu+ol*), *böyle* 13b/09 (*böyle* < *bu+öyle*), *şöyle* 26b/09 (*şöyle* < *şu+öyle*), (*böyle* ve *şöyle*'nin birleşmesinde bir ünlünün düşmesi ve değişmesi de söz konusudur.)

Aruz vezni dolayısıyla ortaya çıkan ve geçici mahiyette olan ünlü düşmesi ve birleşmenin çeşitli örnekleri vardır. Bir kısmı *ki* ile, bir kısmı *i-* fiili ile, büyük bir kısmı ise değişik kelimelerle yapılmıştır.³⁶

- *ki* ile: *k'ola* 11a/01 (*k'ola* < *ki ola*).

- *överdi* < *över* idi 9b/05, *bulmuşdı* < *bulmuş* idi 14a/10, *olurmuş* < *olur* imiş 17a/09, *olursa* < *olur* ise 3a/11.

1.2.2 Ünsüzler

1.2.2.1 Ünsüz Değişmesi

1.2.2.1.1 b>p değişmesi

Bazı kelimelerdeki *b*'ler, *p*'ye dönmemiş; kendini muhafaza etmiştir. Bunların bir kısmı Eski Türkçede de *b* ile: *başmağın* 27a/06, *barmağın* 37a/03.

³⁵ A.m., s. 340.

³⁶ A.m., s. 340.

1.2.2.1.2 b>v değişmesi

Eski Türkçede kelime başındaki bazı *b*'ler sonradan Batı Türkçesinde *v* olmuşlardır.³⁷ Ayrıca *b->v*- şeklinde bir sızıcılaşma söz konusudur:³⁸ *var* 3a/11 (*var* < *bar*), *varınca* 15a/13 (*var*- < *bar*-), *virmiş* 32b/02 (*vir*- < *bir*-).

Eklerde de *-b->-v*- değişikliği bulunmaktadır: *bula-vuz* (-vuz<biz)13a/05.

1.2.2.1.3 t>d değişmesi

Eski Türkçede kalın ve ince sıradan bütün kelimelerin başında *t>d* ayırımı yapılmadan hep *t*li şekiller bulunmaktaydı. Aslında *t* olan bu fonemin *d* şeklinde gelişmesi Eski Türkçenin devresinin sonlarında başlamıştır.³⁹

Metnimizde bulunan örnekler şunlardır:

• Daima *d* ile yazılanlar: *deñlü* 21a/11, *degül* 18b/11, *döndi* 4b/13, *degme* 46a/13.

• *t* ile olanlar metnimizde sadece kalın şekilleri bulunmaktadır: *taę* 15a/12, *toğrı* 18a/04, *toğsana* 48b/12, *toğuz* 48b/12, *turduğça* 9b/02, *toldurdu* 37a/01, *tołařırdı* 38a/01. Bugün Türkiye Türkçesinde bunlar *d*'ye dönüşmüştür.

• Eski Anadolu Türkçesinden beri ince sıradan kelimelerin başındaki *t*'ler *d*'ye, kalın sıradan kelimelerdeki *t*'ler daha çok *ti* ile yazılmıřtır⁴⁰ yukarıdaki örneklerde gösterdiğimiz gibi, ancak kendini muhafaza edemeyen, *t* yerine *d* ile yazılan örneklerde bulunmaktadır:

• *d* ile olanlar: *dürlü* 23a/11, *dutardı* 7b/04, *ditredi* 41b/01.

³⁷ Muharrem ERGİN, a.g.e., s. 84.

³⁸ Kazım KÖKTEKİN, a.g.e., s. 74.

³⁹ Mustafa ÖZKAN, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2009, s. 107.

⁴⁰ Mustafa ÖZKAN, a.g.e., s. 106,107.

1.2.2.1.4 k>g değişmesi

k>g değişikliği kelime başında Eski Türkçe ile Batı Türkçe arasında görülen bir değişiklidir:⁴¹ *gl-di* 36a/04, *get-r* 44a/01, *gerek* 11a/09, *gün* 2b/04, *göz-n* 12b/13, *gnli* 34a/09.

Arap harflerinde *k*, *g* ayrımı olmadığı için yazıdan anlamak mümkün olmamakla beraber, kendileriyle ilgili bazı kelimelerin bugün de *k* sesi taşıdığı göz önünde tutularak şu kelimedeki *k*'nin *g* olmadığı ileri sürülebilir:⁴² *kendsi* 5a/08, *kişi* 8a/03.

1.2.2.1.5 k>h değişmesi

Kelime başında henüz *k>h* değişikliği yoktur. *k* kendini muhafaza etmektedir.⁴³ *kanda* 28a/13, *kanı* 13a/11, *kankıııuz* 31a/09.

Eski Anadolu Türkçesinden sonra Batı Türkçesinin Osmanlı sahası bu *h*'lardan ayrılarak tamamiyle *k* tarafında kalmış.⁴⁴ Bu yüzden *h*'li örnekler metnimizde çok az bulunmaktadır: *daıı* (daıı<dağı<dakı<takı) 6a/06.

1.2.2.1.6 k>ę değişmesi

Metnimizde rneği az olan *k>ę* değişikliği: *oğ* 5a/03 (ok > oğ), *yog* 14a/04 (yok > yog).⁴⁵

⁴¹ Muharrem ERGİN, **a.g.e.**, s. 88.

⁴² Faruk Kadri TİMURTAş, **a.g.m.**, s. 342.

⁴³ **A.m.**, s. 342.

⁴⁴ Muharrem ERGİN, **a.g.e.**, s. 89.

⁴⁵ Metnimizde yukarıda verilen kelimelerin *k*'li şekilleri de bulunmaktadır. İstisna olsa da metnimizde *ę*'li şekilleri de bulunmaktadır.

1.2.2.1.7 ñ>m değişmesi

Bazı kelimelerde yuvarlak ünlülerden sonra gelen ve bugün *-m-* olan *-ñ-* kendini muhafaza etmektedir:⁴⁶ *ķoñşulardan* 25a/14.

1.2.2.2 Ünsüz Düşmesi

Türkçe tarihi devrelerinden günümüze birçok yerli ve yabancı kelime çeşitli ünsüzleri düşürmüştür. Bu olayın da en önemli sebebi kolayca kaçma çabasıdır.⁴⁷

1.2.2.2.1 b ve l düşmesi

Eski Türkçede *kelür-*, *keltür-*; *olur-*, *oltur-* olarak iki ayrı şekli bulunan fiillerin, Batı Türkçesinde ikinci şekillerinin l'si düşerek ortaya çıkan *getür-* ve *otur-* şekilleri kullanılmıştır: *getür-* (getür-<keltür-) 44a/01, *oturur* 20b/09 (otur-<oltur-), *oldu* 18b/04 (ol-<bol-).

1.2.2.2.2 ğ düşmesi

Birden fazla heceli kelimelerin ve dolayısıyla bütün eklerin sonundaki *-ğ-*, *-g'*ler düşmüştür. Bunların bir kısmı kendinden önceki ünlüyü yuvarlaklaştırmıştır. Bir kısmında herhangi bir değişiklik olmamıştır:⁴⁸ *ķapu* 15b/05 (ķapu < ķapığ), *yapusı* 20b/10 (yapu < yapığ), *ķamu* 16a/07 (ķamu < ķamığ < ķamağ), *ķatı* 12a/01 (ķatı < ķatığ).

Kelime yapma ve çekim ekleri başındaki *ğ* ve *g'*ler tamamıyla düşmüştür:⁴⁹ *eyülere* 35b/01 (eyü < edgü), *gerek* 42a/07 (gerek < ker-gek), *ķulaķ* 22b/11 (ķulaķ < ķul-ğak); *-a*, *-e* < *-ğa*, *-ge* datif eki; *-aru*, *-erü* < *-ğaru*, *-gerü* yöneltme

⁴⁶ Faruk Kadri TİMURTAŞ, *a.g.e.*, s. 343.

⁴⁷ Süleyman EFENDİOĞLU, Adem İÇCAN, "Türkçe Ses Bilgisi Öğretiminde Ses Olaylarının Sınıflandırılması", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 43, Erzurum 2010, , s. 135.

⁴⁸ Faruk Kadri TİMURTAŞ, *a.g.m.*, s. 344.

⁴⁹ *A.m.*, s. 344.

eki: *ilerü* 22a/07 (ilerü < il-gerü); -an, -en < -ğan, -gen *partisip eki: gel-enler* 13a/10; -*ınca, -ince* < -ğınça, -ğınçe gerundium eki: *var-ınca* 15a/13, *gör-ince* 41b/07.

1.2.2.3 Ünsüz Türemesi

1.2.2.3.1 y ve n sesleri

Yardımcı ünsüzler -n- ve -y-'lerin kullanılması normaldir. Ünlüyle biten bir köke ünlüyle başlayan bir ek veya edat getirildiği zaman arada *y* yardımcı sesi meydana gelmektedir:⁵⁰ *söyle-y-e* 7a/13, *dünyâ-y-ile* 23b/03, *yi-y-e* 26b/13, *atma-y-am* 3b/07.

İşaret zamirlerinden *n* yardımcı ses türemesi örnekleri: *bunlaruñ* 8a/10, *onlar* 16a/12, *yüzüñi* 18a/10.

1.2.2.3.2 Ünsüz İkizleşmesi

İkizleşme Türkçenin benimsediği olaylardan değildir. Ancak bazı ses değişiklikleri nedeniyle ikizleşme olayı ortaya çıkabilir. Bu hadise çoğunlukla ekleşme durumunda ve eriyen *g* sesinin uzattığı ünlünün normal uzunluğa dönerken hece dengelenmesi amacıyla ortaya çıkan ikizleşmedir:⁵¹ *issi* 34b/01 (*issi* < *isig*).

1.2.2.3.3 v türemesi

Eski Türkçede *ur-* şeklinde olan fiil⁵² metnimizde aynı şekilde geçmektedir: *ur-alar* 21a/10, *ur-dı* 36b/01. Bugünkü Türkiye Türkçesinde (vurmak < urmak) *v*'li şekli kullanılıyor.

⁵⁰ Faruk Kadri TİMURTAŞ, **a.g.e.**, s. 60.

⁵¹ Hatice ŞAHİN, **a.g.e.**, s. 42.

⁵² Ebubekir ERASLAN, **a.g.t.**, s. 26.

1.2.2.4 Ünsüz Benzeşmesi

Eski Türkçede ötümlülük-ötümsüzlük (sedalılık-sedasızlık) bakımından ünsüzler arasında bir uyum yoktur. Ötümlü şekilleriyle kalıplaşmış olan ekler kelimenin kök veya tabanı ötümsüz ünsüzle de bitse her zaman ötümlü olarak kullanılırlar.⁵³ Kökün ünsüzü ne olursa olsun şu ekler daima *d* (ـ) ile yazılmaktadır.⁵⁴

-*da*, -*de* bulunma (lokatif) eki: *Yūsuf-da* 4a/08, *nefes-de* 12a/05.

-*dan*, -*den* ayrılma (ablatif) eki: *taş-dan* 4a/05, *dūzaḥ-dan* 10b/02.

-*dı*, -*dı* görülen geçmiş zaman eki: *et-dı* 5a/01, *düş-dı* 14b/06.

-*duḳ*, -*dük* sıfat-fiil eki: *gīt-dük-lerini* 28a/10.

-*dur*, -*dür* fiilden fiil (faktitif) eki: *yaz-dur-ırdı* 7b/04, *bin-dür-en* 20a/13.

-*durur*, -*dur*, -*dür* bildirme eki: *maṣā'ib-dür* 12a/11, *lāzım-dur* 16b/01.

İki ünlü arasında bulunan sedasız (ötümsüz) ünsüzler sedalılaştırmıştır. Böylece -*t->-d-*, -*k->-g-*, -*ḳ->-ğ-* değişikliği olmuştur:⁵⁵ *iṣid-üp* 16b/11, *eyd-ür* 10a/04, *et-düg-i-n-e* 27b/02, *id-üp* 27b/04, *gir-meg-e* 18a/10.

1.2.2.5 Hece Düşmesi

Hece düşmesinin en önemli örneği predikat (yüklem) eki olarak kullanılan ve *tır-* fiilinden gelen -*durur*'dur. Bu ekin -*durur* şekli yanında -*dur* şekli de bulunmaktadır:⁵⁶ *irmemiş-dür* 3a/12, *cümle-dür* 5a/09, *a'mā durur* 26b/06, *mülāzımlar durur* 12a/03, *istiğfār-dur* 12a/05.

⁵³ Hatice ŞAHİN, **a.g.e.**, s. 41.

⁵⁴ Faruk Kadri TİMURTAŞ, **a.g.m.**, s. 345.

⁵⁵ **A.m.**, s. 345.

⁵⁶ Faruk Kadri TİMURTAŞ, **a.g.e.**, s. 63.

1.3 ŞEKİL BİLGİSİ:

Bir dildeki kök ve ekleri, bunların birleşme yollarını, eklerin anlam ve görevlerini, dilin türetme ve çekim özelliklerini ve şekille ilgili öteki konuları inceleyen dil bilgisi dalına **şekil bilgisi** denir. Tanımdan da anlaşılacağı gibi şekil bilgisinin temel unsurlarını kelime kökleri ve ekler oluşturmaktadır.⁵⁷

A. YAPIM EKLERİ

Bir varlığa, bir nesneye, bir harekete veya bir duruma karşılık olan kelimeler kökler ve gövdelerdir.⁵⁸

1.3.1 İSİMLER

1.3.1.1 İsimden İsim Yapan Ekler

- -cı/ -ci/

Eklendiği kelimenin ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlı olan bu ek, Türkiye Türkçesinin en işlek eklerinden biridir.⁵⁹

demir-ci 47a/05, *balık-cı* 32a/11.

- -lık/ -luk/, -lik/ -lük/

Eski Osmanlı metinleri ya da Divan edebiyatında bulunan metinler ve şiirlerde -*lık*, -*luk* eklerini alan sözcükler ق ile, -*lik*, -*lük* eklerini alan sözcükler ك ile gösterilmiştir. Metnimizde bu eklerle ilgili örnekler bulunmaktadır:

⁵⁷ Hanife VURAL, Tuncay BÖLER, **Ses ve Şekil Bilgisi**, Kesit Yayınları, İstanbul 2011, s. 151.

⁵⁸ Hanife VURAL, Tuncay, **a.g.e.**, s. 156.

⁵⁹ Zeynep KORKMAZ, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 125.

yıl-lık 15b/05, *ip-lik* 31b/12, *çok-luk* 10b/12, *issi-lük* 15b/06, *ıssuz-luk* 26a/06, *Tañrı-luk* 33a/04, *kem-lük* 25a/11, *muħannes-lük* 25a/12, *eyü-lük* 35b/01, *şen-liginün* 13a/09, *çirkîn-ligünden* 15a/09, *kem-lügi* 35b/01.

- **-lı/ -li/, -lu/ -lü/**

Türkiye Türkçesinin her ada gelebilen ve isimden isim ve sıfat türeten en işlek eklerinden biridir.⁶⁰

añım-lı 5b/09, *kap-lı* 13b/03, *şarımşak-lu* 36a/03, *tat-lu* 43a/10, *deñ-lü* 3b/01, *gayret-lü* 4b/13, *sevgü-lü* 8a/03, *dür-lü* 13b/04, *iş-lü* 25a/09, *kuvvet-lü* 39a/03, *devlet-lü* 45b/12.

- **-ncı/, -nci/**

altı-ncı 4b/11, *iki-ncisi* 6a/02, *dörd-üncide* 16a/05, *beş-incide* 16a/07, *yidi-nci* 16a/08.

- **-suz/, -süz/**

vefā-suz 17a/04, *ıs-suz* 26a/06, *tövbe-süz* 16a/12, *şübhe-süz* 22b/13.

1.3.1.2 İsimden Fiil Yapan Ekler

- **-la-/ -le-/**

baş-ladum 1b/08, *añ-lardum* 2b/06, *karşu-layalar* 15b/07, *ağ-layalım* 19a/08, *dāğ-layalım* 19a/08, *yok-lasağ* 23b/08, *konak-ladı* 37a/09, *söy-leye* 7a/13.⁶¹

⁶⁰ Zeynep KORKMAZ, **a.g.e.**, s. 133.

⁶¹ "Söz" sözcüğünden türemiş bir fiildir.

- **-lan-/**, **-len-/**

uğur-lan-sa 13b/13.

1.3.2 FİİLLER

1.3.2.1 Fiilden Fiil Yapan Ekler

- **-ar-/**, **-er-/**

kop-ardur 32b/08

- **-dur/**, **-dür/**

yaz-durırdı 7b/04, *in-düren* 20a/13, *bin-düren* 20a/13, *kal-durup* 26a/10,⁶² *uy-duram* 34a/04, *tol-durdu* 37a/01, *kız-durdum* 47a/10, *yan-durdu* 20a/06, *kal-durdu* 39a/02.

- **-ur/**, **-ür/**

yit-ürdüm 2b/10, *bit-ürmeye* 34b/11, *yat-urken* 22a/01.

- **-l/** (Edilgenlik Eki)

veri-len 3b/01, *deni-lmişdür* 6a/07, *uçı-lmaz* 10a/10, *içi-len* 15b/02, *yazı-lup* 36b/01, *viri-lse* 36b/03, *işidi-ldi* 41a/08, *yunu-lmuşdı* 13b/04, *yoru-lup* 26a/06.

- **-ma/**, **-me/** (Olumsuzluk Eki)

ol-ma 1a/08, *kal-masun* 1b/08, *at-ma* 6a/07, *yaz-madum* 11a/01, *al-mamışdur* 13a/08, *şor-ma* 16a/09, *unut-ma* 17a/01, *tut-madı* 17b/11, *koş-mayalar* 18b/08, *yağ-ma* 19b/07, *ko-ma* 28b/02, *doy-madı* 37a/05, *eyle-me* 2b/13, *it-me* 10a/06, *de-me* 11b/13,

⁶² Mazhar KÜKEY, **Türkçenin Dilbilgisi 1**, Samsun 2003, s. 211. "Kalk-", geçişsiz çatılı bir eylemdir; bunun oldurganı kök değişikliğiyle "kaldır-" olmuştur.

düş-meyüp 13a/06, *iste-medi* 29b/10, *geç-mesün* 35a/07, *depren-medi* 39a/11, *çek-me* 46a/13.

- **-n/** (Edilgenlik- Dönüştürme Eki)

silki-ndüsini 29b/07, *olu-nmışdur* 29a/11, *görü-nicek* 21a/08, *de-nilmişdür* 6a/07.

- **-ş/** (İsteşlik Eki)

eri-şmez 10a/10, *iri-şürdi* 15a/10, *çağrı-şalar* 19b/09, *bulu-şdı* 36b/05

- **-t/, -it/ -it/, -ut/ -üt/** (Ettirgenlik Eki)

aķ-itsun 17b/10.

1.3.2.2 Fiilden İsim Yapan Ekler

- **-a/, -e/**

yar-asına 12b/04.

- **-ı/ -i/, -u/ -ü/**

yaz-ı 40a/09, *ķap-u* 47a/12 (kap-ı-g > ķap-u).

→ Bazı örneklerde tarihi gelişmenin ortaya koyduğu böyle birer ortaklaşma vardır:

eski-/ eski 33b/06.⁶³

- **-ģu/ -ģü/**

sev-ģü-lüdü 8a/03.

⁶³ Zeynep KORKMAZ, **a.g.e.**, s. 153.

- -ıcı/ -ici/

id-ici 2b/09.

- -ış/ -iş/

bak-ışda 38a/07.

- -ak/, -ek/

yel-ek 39a/01.

- -uk/ -ük/ (ET -yUk)

bur-ukdur 34b/12, *böl-ük* 5b/02.

- -ma/, -me/

bul-maya 3b/09, *ol-maya* 2a/05, *olun-ması* 41b/12, *ayrıl-maya* 42b/10, *deg-meye* 43a/05, *çık-maya* 47a/13, *at-maya* 19b/01, *yut-maya* 25a/04, *ıtut-maya* 25a/04.

- -mak/, -mek/

Sonu ince ünlülü fiillerde *k* ک, kalın ünlülü fiillerde ise *k* ق olur

gör-mek 22a/13, *iste-mekden* 26a/09, *çek-mek* 26b/05, *et-mek* 26b/05, *sev-mekden* 32b/08, *bitme-mek* 34b/11, *etme-mek* 34b/11, *it-mek* 11b/06, *ıtut-mak* 43b/06, *ol-mak* 2b/08, *çık-mağa* 36b/05, *ıtut-mağa* 37a/08, *bak-mağa* 43a/05, *yak-mağa* 19b/01, *bul-mağa* 48a/07, *yan-mağa* 17b/02, *bas-mağa* 25b/05, *baş-mağın* 27a/06, *var-mağa* 27b/06.

- -un/ -ün/

uz-un 23a/02.

B. ÇEKİM EKLERİ

Çekim ekleri, eklendiği kök ya da gövdelerin anlamını va yapısını değiştiremez; ancak, eklendiği sözcüğün cümle içindeki görevini belli eder. Çekim ekleri, sözcüklerde en sonra geçen eklerdir. Bir sözcükte çekim eki, yapım ekinden önce geçemez.⁶⁴

1.3.3 İSİM ÇEKİM EKLERİ

1.3.3.1 Çokluk Eki -lar/, -ler/

şarṭ-lardan 1a/06, *belā-ları* 2b/09, *yıl-lardur* 3a/05, *anı-laruñla* 6a/03, *ğayrı-lar* 6a/13, *ķız-lar* 7a/10, *ķol-larında* 8a/08, *ḥārā-larda* 9a/12, *dünyā-lar* 9b/02, *çarşu-larda* 11b/03, *ķul-ları* 30a/03, *köhne-lerle* 17b/01, *gök-lere* 17b/10, *‘āṣī-lerinden* 18b/06, *yüz-leri* 19a/09, *diz-lerine* 19b/05, *yürek-leri* 20a/06, *sīne-lerde* 20a/07, *va‘de-ler* 24b/01, *endişeler* 27a/08, *ḥarāmī-ler* 27b/01, *kim-lersüz* 27b/12, *müşrik-lere* 39b/12, *dil-āver-ler* 41b/03.

1.3.3.2 İyelik Ekleri

- Teklik 1. kişi iyelik eki: -m/

ğayz-üm 7b/11, *aḥvāl-üm* 24b/03, *şevķ-ümi* 28b/06, *‘ışķ-um* 28b/07, *zebān-um* 1b/13, *tāķat-um* 2b/08, *‘iṣyān-um* 3a/02, *nālān-um* 3a/05, *derūn-um* 3b/05, *cān-umu*

⁶⁴ Mazhar KÜKEY, a.g.e., s. 133.

3b/11, *ıztırāb-um* 12b/01, *giryān-um* 17b/10, *dermān-um* 17b/12, *sulṭān-um* 17b/13, *luṭf-um* 28b/08, *ḡul-um* 30b/12, *günāh-um* 33b/02.

• **Teklik 2. kişi iyelik eki: -ñ/**

ağz-uñ 37a/08, *enver-üñ* 39a/06, *ser-ver-üñ* 39a/06.

• **Teklik 3. kişi iyelik eki: -ı/ -i/, -sı/ -si/**

nefs-i 3b/11, *işm-i* 1a/08, *rehber-i* 5b/11, *aşhāb-ı* 7a/01, *ricā-sından* 2b/13, *nāḡa-sından* 7a/03, *iḡyā-sına* 11b/06, *ḡapu-sı* 15b/03, *deryā-sınuñ* 23a/06, *sofra-sını* 29b/02, *da‘vā-sını* 33a/06, *ana-sı* 44a/04, *ṭayı-sı* 44b/02, *kendü-sini* 4a/03, *sevgü-si* 13b/06, *ḡehre-si* 14b/11, *cemre-si* 15a/06, *sīne-si* 23a/10, *ḡuṭbe-sinde* 24a/05, *tövbe-sine* 26a/05, *ḡāne-si* 35a/08, *ḡevre-si* 42b/02, *pīşe-si* 42b/05, *secde-sinde* 42b/11.

• **Çokluk 1. kişi iyelik eki: -muz/ -müz/**

nefsü-müz 5b/03, *‘aşru-muz* 10b/05, *ḡalbu-muz* 13a/07, *milletü-müzdür* 19a/04, *yirü-müz* 21a/11, *imānu-muz* 21a/12, *cürmü-müz* 27b/06.

• **Çokluk 3. kişi iyelik eki: -ları/, -leri/**

belā-ları 2b/09, *ḡol-larını* 16a/02, *cān-larını* 17b/01, *ḡul-ları* 30/03, *yol-ları* 41a/01.

1.3.3.3 Hal Ekleri

• **İlgi Hali -uñ/ -üñ/, -nuñ/ -nüñ/**

zıkr-üñ 2a/05, *şenligi-nüñ* 13a/09, *ḡüzn-üñ* 18b/04, *şāh-uñ* 36a/07, *biri-nüñ* 3a/10, *ḡamu-nuñ* 15b/08.

• **Belirtme Hali: -ı/ -i/**

genc-i 2b/06, *dünyā-yı* 13a/07, *kapu-yı* 18b/01, *senā-yı* 21a/02, *kıışsa-yı* 32a/08, *mübtelā-yı* 37b/05, *ṭā^cat-ı* 37b/10.

• **Yönelme Hali: -a/ -e/**

işlāhın-a 2b/04, *taḫşīr-e* 3a/02, *baḥr-a* 4a/06, *maḳām-a* 4b/04, *sulṭān-a* 13b/02, *cevher-e* 13b/09, *fāḳīr-e* 26b/06, *baña* 1b/11, *saña* 2a/10, *Mūsā-ya* 30b/05.

• **Bulunma Hali: -da/ -de/**

Yūsuf-da 4a/08, *ḳolların-da* 8a/08, *ḥārālar-da* 9a/12, *dünyā-da* 22b/10, *yol-da* 32a/03.

• **Ayrılma Hali: -dan/ -den/**

‘ișyān-dan 2b/02, *ḳapuñ-dan* 2b/11, *ḡām-dan* 17b/10, *ḳoñşular-dan* 25a/13, *luṭfin-dan* 31a/11, *gāvga-dan* 32a/04.

• **Vasıta Hali: -ıla/ -ile/, -la/ -le/**

‘ișyān-ile 2b/01, *nām-ile* 6a/01, *‘irfān-ile* 10a/08, *ḡaflet-ile* 11b/13, *anlaruñ-la* 6a/03, *vaşf-ıla* 35b/05, *şafāy-ıla* 47b/10, *ta^czīm-ile* 47b/11, *‘anber-le* 48a/02.

• **Yön Hali: -ra/ -re/, -erü/, -ru/ -rü/**

il-erü 22a/07, *be-rü* 24a/13, *üz-re* 6b/07, *şoñ-ra* 5a/02.

• **Eşitlik Hali: -ca/ -ce/**

murādın-ca 9b/01, *zerre-ce* 25b/09, *feḥvāsın-ca* 1a/08, *murādın-ca* 9b/01, *ḳudretin-ce* 29a/06.

1.3.3.4 Soru Eki:

- -mı/ -mi/

evlā mı 13b/08, *cāhil mi* 33a/05.

1.3.3.5 Aitlik Eki:

- -ki/

evvel-ki 18b/10

1.3.4 FİİL ÇEKİM EKLERİ

A. KİŞİ EKLERİ:

1.3.4.1 Zamir Kökenli Kişi Ekleri

- Teklik 1. kişi eki: -um/ -üm/

tertīb eyle-dü-m 11a/02.

- Teklik 2. kişi eki: -sın/ -sin/

tā ola-sın 6b/13, *hezeller ide-sin* 29a/01, *hemān tōldura-sın* 36a/13, ‘*askerile şana-sın* 41a/13.

- Teklik 3. kişi: Ek kullanılmaz.

lāl olur 2a/07, *utanur* 7a/08, *medh oğur* 9a/06, *müdāvetmetler durur* 12a/03, *eż‘āfin virür* 21/02, *cāhı bulmaz* 23b/07.

- Çokluk 1. kişi eki: -uz/ -üz/, -vuz/ -vüz/

raḳḳās olmuş-uz 5b/03, *çün ağlar-uz* 27b/13, *ḳalbumuzdan tā bula-vuz* 13a/05.

- Çokluk 3. kişi eki: -lar/, -ler/

būy-ı derd olsun-lar 1b/13, *ağına şoğar-lar* 15b/09, *birbirine ura-lar* 21a/10, *olanlara bildüre-ler* 22b/05.

1.3.4.2 İyelik Kökenli Kişi Ekleri

- Teklik 1. kişi eki: -m/

şerbetine kan-du-m 3a/04, *çoğ it-dü-m* 10b/10, *sözi yaz-du-m* 11a/01.

- Teklik 2. kişi eki: -ñ/

eyle-dü-ñ Yūsufda 4a/08.

- Teklik 3. kişi eki: Ek kullanılmaz.

tebessümle buyurdı 5a/06, *cümleden olmuşdı* 6a/04, *şöyle kaldırdı* 39a/02, *āsmāne bağıdı* 7a/01.

- Çokluk 1. kişi eki: -k

tuğyān eyledü-k 28a/05, *kim içerdü-k* 43a/10, *biz yedü-k* 45b/12.

- Çokluk 3. kişi eki: -lar/, -ler/

yanında olur-lar 16a/03, *götürüp gelür-ler* 25a/06, *Her dem eyler-ler* 12a/04, *yābāna döker-ler* 29b/03.

B. ŞEKİL VE ZAMAN EKLERİ

• Basit Kipler

I. Bildirme Kip Ekleri

1.3.4.3 Geniş Zaman Kipi: -r/, -ar/ -er/, -ur/ -ür/

olmaya de-rler 3b/01, *kaşd id-erler* 27b/03, *yerine ol-urum* 33b/13, *iki ‘âlemde ol-ursuñ* 23b/05.

1.3.4.4 Gelecek Zaman Eki: -acak/ -ecek/

vâsıl olun-acak 36a/12, *andan id-ecek* 4b/12, 21a/08.

13. yüzyıl ile 16. yüzyıl arasında -(y)AsI gelecek zaman bildiren sıfat-fiil eki, -sA gerek birleşik yapısı ve zaman kayması sonucu gelecek zaman kavramını karşılayan -(y)A istek kipiyle birlikte kullanılan -(y)IsAr eki, dönemin en işlek gelecek zaman ekidir.⁶⁵

kal-ısar 17a/03, *koy-ısar* 22b/10, *ol-ısar* 38b/08, *kon-ısar* 41b/10, *gir-iserdür* 16a/10, *ed-iserdür* 40b/02

1.3.4.5 Görülen Geçmiş Zaman Eki: -dı/ -di/, -du/ -dü/

rām et-düm 24b/04, *yüz tut-dum* 2b/09, *dile boyan-dum* 3a/04, *tenlerini yandur-dı* 20a/06, *cāme-şuy ol-dum* 47a/05.

1.3.4.6 Duyulan Geçmiş Zaman Eki: -mış/ -miş/

hamdına aç-mış 2a/02, *ğavvāş ol-mışuz* 5b/03, *hiç birisi yitme-miş* 26a/11, *luṭf et-mişdür* 28a/01, *kardaş ol-mışlardur* 31a/12.

⁶⁵ Sinan UYGUR, "(y)IsAr Gelecek Zaman Ekinin Yapısı Üzerine", *Turkish Studies*, Erzurum 2007, Cilt-Sayı: 2/4, s. 1193.

II. Tasarlama Kip Ekleri

1.3.4.7 Emir Kipi:

Bazılarına göre emir kipi çekimi; 2. teklik ve 2. çokluk ile 3. teklik ve 3. çokluk şahıslardan, ibarettir. Bazılarına göre de emir çekimi 1., 2., 3., teklik ve çokluk şahısların hepsini kapsamaktadır. Emir kipinin çekimindeki bu farklı anlayışlar, bu kipinin öğretimini karışık hale getirmektedir.⁶⁶

ref^c olsun 1b/09, b̄y-ı derd olsunlar 1b/13, ikrār it 3a/06, biraz ağlayalım 19a/08, emrinde ver-gil 13a/06, bil-gil 14b/01, ref^c eyleye-gil 20a/08.

Emir kipinin tarihi süreç içerisindeki çekimiyle ilgili olarak Tekin, *Eski Türkçe* isimli yazısında, "*Basit fiil çekimi: ET'de ancak iki fiil çekim şekli teşekkür etmiştir, emir kipi ve görülen geçmiş zaman! Bu iki fiil şeklinde şahıslar belli eklerle ifade edildiği halde diğer kip ve zamanlarda bunlar, şahıs zamirleriyle ifade edilmişlerdir. ET'de müstakil ve 'gerçek bir müstakil zaman bir zaman da tam manası ile teşekkül etmemiştir. Bunun dışındaki zamanlar, isim-fiillerle teşkil edilmiştir.*" İfadesini kullanmıştır. Ona göre ET'de emir kipi ekleri şöyledir.⁶⁷

Teklik	Çokluk
-gil	-ng (ñ)
-sun	-sunlar ⁶⁸

⁶⁶ Ali ÇİÇEK, "Emir Kipi Üzerine", *Erincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Erzincan 2014, Cilt-Sayı: 16-1, s. 335.

⁶⁷ Şinasi TEKİN, "Eski Türkçe: Türk Dünyası El Kitabı", *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü*, Ankara 1992, s. 96.

⁶⁸ Ali ÇİÇEK, *a.g.m.*, s. 336.

1.3.4.8 İstek Kipi: -a/, -e/

fıkrũn olma-ya 2a/05, *bulma-ya dost* 3b/09, *çũn var-alar* 18b/09, *tevḥĩdi çıkar-alar* 21a/06, *‘unfile tũtma-ya* 25a/04.

1.3.4.9 Şart Kipi: -sa/, -se/

"Şart" bildirme ile kurulan öteki tasarlama kiplerinden ayrılan yanı, yalnız başına bir yargı taşınamaması ve ancak temel cümledeki yargının gerçekleşmesini şarta bağlayan bir yardımcı, bir tamlayıcı öge niteliği taşımasıdır.⁶⁹

‘ummān olur-sa 3a/11, *iḥticāb atmaz-saũuz* 7a/07, *ḥavf-ı Ḥaḳḳ’dan ağla-saũuz* 19a/11, *‘aybı ol-sa* 29a/04.

1.3.4.10 Gereklilik Kipi: -mak gerek/ -mak lazım/

Gereklilik kipinin ekleri olan *"-malı, -meli"*, metnimizde kullanılmamıştır. O eklerin işlevi yerine *"gerek, lazım"* kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir.

lĩk yanında gerek 11a/09, *giryē lāzımdur* 16b/01, *i‘timād etmek gerek* 42a/07, *rıfḳla tũtmaq gerek* 43b/06.

⁶⁹ Şahap BULAK, "Tarihi ve Çağdaş Türk Yazı Dillerinde Şart Kipi", *Türkiyat Araştırmaları dergisi*, Siirt, s.73.

1.3.4.11 Ek-Fiil:

Eski Türkçede er- yardımcı fiilinin *-er> -ir> -i* biçiminde ekleşmesinden oluşan isim soylu kelimelerin yüklem olarak kullanılması sağlayan ve birleşik fiil çekimlerinde de görev alan fiil.⁷⁰

Türkçede bugün tek başına kullanılmayan bir *i-mek* fiili, isimleri yüklem haline getirir ve hikaye, rivayet, şart olarak isimlendirilen birleşik çekimlerin teşekkülünde kullanılır.⁷¹

Genellikle "ek fiil" çekimi altında verilen bu yapı, gramerlerde *-i* fiilinin dört çekiminden (geniş zaman, şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart) geniş zaman çekiminde ele alınıp anlatılmaktadır.⁷²

- **Geniş zaman: -dur/ -dür/**

muhtâc-dur 2a/09, *baħr-dur* 2a/10, *uzaq-dur* 13a/01, *mesmû'-dur* 17a/12, *râci'-dür* 5b/01, *müdğam durur* 13a/09.

- **Şart: -ise/**

iktizâ i der ise 1a/04, *evli ise* 24a/08, *mâl ise* 26b/08, *ger tâlib isek* 47b/02.

- **Görülen Geçmiş Zaman: -idi/**

ben idüm 25b/05.

- **Öğrenilen Geçmiş Zaman: -imiş/**

Haqq'dan rahmet imiş 25b/06, *doğru imiş* 37a/11.

⁷⁰ Murat KÜÇÜK, "Tarihi Türk Lehçelerinden Türk Türkçesine -Dır/-Dur (<Turur) Eki ve İşlevleri", **Türkbilig**, Ankara 2010, s. 61.

⁷¹ Hayati DEVELİ, **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1**, 3F yayınevi, İstanbul 2007, s. 145.

⁷² Murat KÜÇÜK, **a.g.m.**, s. 60.

- Ek-fiilin Gerundiumu: -iken/

aħmer iken 15a/04, *şag iken* 33b/08, *mümkin iken* 43b/03.

1.3.4.12 İsim-Fiiller:

- -mağ/, -mek/

ħalâş ol-mağ 2b/08, *sa‘y it-mek* 11b/06, *ħālını gör-mek* 22a/13, *‘âciz olup iste-mekden* 26a/09, *yok yire çek-mek* 26b/05.

- -ma/, -me/

bas-mağa 26b/05.

1.3.4.13 Sıfat-Fiiller:

- -an/, -en/

ol-an 5a/07, *uy-anlar* 5b/05, *añlay-ana* 17b/08, *kaç-an* 33b/12, *bil-en* 4b/08.

- -acağ/ -ecek/

andan id-ecek ‘urūc 4b/12, *kon-acağ yer* 14b/05, *vāşıl olin-acağ bu nişān* 36a/12, *ħaţţile yazın-acağ bir nişān* 36b/02.

- -duğ/ -dük/

getür-dükleri ata 7a/03, *dik-dügüm sâ‘at* 46a/05, *git-düklerini bilmedi* 28a/10.

- -mış/ -miş/

aç-mış dehen 2a/02, *arıda kon-mış gibi* 15a/12, *dön-miş hilāle* 18b/02.

1.3.4.14 Zarf-Fiiller:

- -duḡ/ -dük/

ṭur-duḡça dursun 9b/02, *et-dükçe* ‘aṭā 31b/08, *aç-duḡça* ‘uḡbāya ḵanat 2b/08.

- -madan/, -meden/

ṣāh ol-madan 44b/10, *ṭa‘n u teṣnī‘ et-meden* 10a/06.

- -ıcaḡ/ -icek/

id-icek ol Kerīm 23a/01, *anı görin-icek diyeler* 21a/08.

- -ınca/ -ince/

yan-ınca 6b/09, *atmay-ınca* 11a/10, *var-ınca* 15a/13, *id-ince* 29b/08, *girmey-ince* 4a/09, *ol-ınca* 8a/04, *gör-ince* 15b/10.

- -up/ -üp/

ol-updur 48b/13, *vir-üpdür* 5a/06, *yaz-updur* 10b/13, *ṭut-up* 12b/02, *aldan-up* 27a/02, *al-up* 29b/02, *ḵaldır-up* 48a/01, *id-üpdür* 5a/07.

• Birleşik Kipler:

1.3.4.15 Birleşik Zaman Hikaye Çekimi: -idi

- Geniş Zaman Hikayesi

gelür-düñ 6b/06, *nāzil olur-dı* 7b/03, *biñ fersah ṭolaşır-dı* 38a/01.

- Duyulan Geçmiş Zaman Hikayesi

anda etmiş-di 4b/11, *cümleden olmuş-dı* 6a/04, *bulmuş-dı yol* 14a/10.

- Şart Kipinin Hikayesi

dünyāda ol olsay-dı 19a/10.

1.3.4.16 Birleşik Zaman Rivayet Çekimi : -imiş

- Geniş Zaman Rivayeti

nār-ı dūzahta olurlar-mış 18b/06

1.3.4.17 Birleşik Zaman Şart Çekimi: -ise

- Geniş Zaman Şartı

‘ummān olur-sa 3a/11, *ihticāb atmaz-sañuz* 7a/07, *‘āmīl olmaz-sam* 36b/12.

1.3.5 ZAMİRLER

Cümlede adların, önce geçmiş kavramların yerlerini tutan ve söyleyenle kendisine söylenen kimseleri hatırlatan sözcüklere **zamir** denir.⁷³

1.3.5.1 Şahıs Zamirleri

- Teklik 1. şahıs zamiri: *baña* 1b/11, *ben* 2a/08, *beni* 3a/02.
- Teklik 2. şahıs zamiri: *sen* 1b/08, *senüñ* 2a/04, *saña* 2a/10.
- Teklik 3. şahıs zamiri: *anuñ* 2a/08, *aña* 3b/08, *ol* 11b/10.
- Çokluk 1. şahıs zamiri: *biz* 12a/01, *bizüz* 19a/04, *bizüm* 27a/08.
- Çokluk 2. şahıs zamiri: *size* 13a/07, *siz* 27b/12.
- Çokluk 3. şahıs zamiri: *anlar* 4b/03, *anlaruñ* 12a/02.

⁷³ Tahir Nejat GENCAN, a.g.e., s. 254.

Metnimizde teklik ve çokluk 3. şahıs zamirleri için hem *ol* zamiri ile bunların ek almış şekilleri hem de *a* köküne dayanan zamiri çekimli şekilleri aynı anda kullanılmıştır:⁷⁴ *onlar* 16a/12, *ol* 19a/06, *anlar* 12a/04, *anları* 18b/08.

1.3.4.2 Dönüşlülük Zamirleri

kendü-ñ 23b/04, *kendü-yi* 25a/12, *kendü-zin* 28a/08, *kendü* 43a/06.

1.3.4.3 İşaret Zamirleri

bu 5a/02, *bundan* 7a/01, *şol* 9a/11, *bunuñ* 13b/12, *ol* 14a/02, *bunlar* 43a/12.

1.3.4.4 Soru Zamirleri

ne 18b/04, *kanğı-ñuz* 31a/09.

1.3.4.5 Belgisiz Zamirler

cümlesinüñ 17a/13, *cümlesi* 17b/07, *birisi* 11b/01, *kimesne* 25b/03.

1.3.6 SIFATLAR

Varlıkları niteleyen ya da belirten sözcüklere **sıfat** denir.⁷⁵

1.3.6.1 Niteleme Sıfatları

toptoludur 2b/03, *bir zibā kadeh* 13b/03, *pür-ferāset* 13b/07, *kelb-i le'īm* 24a/04, *bed-güher* 32b/12, *‘ālī güher* 37a/12, *maḥbūb-ı cān* 41a/02, *Ferd u Raḥmān u Raḥīm* 43a/03.

⁷⁴ Habibe YAZICI ERSOY, "Vāhidī'nin Cinānū'l-Cenān Adlı Eserinde İmla ve Dil Özellikleri", **Gazi Türkiyat**, Ankara 2009, s. 178.

⁷⁵ Tahir Nejat GENCAN, **a.g.e.**, s. 171.

1.3.6.2 Belirtme Sıfatları

- İşaret Sıfatları

bu 19a/10, *şunu* 32a/13, *şol* 7b/03, *ol* 7b/05, *onlar* 16a/12, *anlar* 4b/03.

- Sayı Sıfatları

- * Asıl Sayı Sıfatları

bir 6a/13, *iki* 15a/13, *üç* 18a/05, *beş yüz* 17a/12, *yüz biñ* 20/09, *dört* 25a/07.

- * Sıra Sayı Sıfatları

ikincisi 6a/02, *dördincide* 16a/05, *beşincide* 16a/07, *altıncı* 4b/11, *yidinci* 16a/11.

- * Kesir Sayı Sıfatları

biñde bir 13a/01.

- Belgisiz Sıfatları

biraz 17b/03, *her* 3a/11, *bir* 5a/04, *dört beş on gün* 10b/10, *az* 27b/07.

1.3.7 ZARFLAR

Sıfatların, eylemlerin ya da görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını berkiten ya da kısıp sınırlayan sözcüklere **zarf** denir.⁷⁶

1.3.7.1 Yer-Yön Zarfları

aşığı 15b/05, *ilerü* 22a/07, *berü* 24a/13.

⁷⁶ Tahir Nejat GENCAN, **a.g.e.**, s. 409.

1.3.7.2 Zaman Zarfları

giceler 12a/12, *şubḥ u şām* 14b/11, *bugün* 29b/12, *yarın* 41b/10.

1.3.7.3 Durum Zarfları

böyle 6b/05, *şöyle* 7a/03, *kömür olmuş* 30a/07, *pehlevān-i şīr-dil* 13b/03.

1.3.7.4 Miktar Zarfları

çok 5a/06, *biraz* 19a/08, *ḥaylī* 25b/02.

1.3.7.5 Soru Zarfları

nīçün 33a/05, *ne* 18b/04.

1.3.8 Edatlar

Bugünkü anlamıyla edatlar, dilde bağımsız olarak var olmayan, yani kendi başlarına değil, söz, söz öbeği ve cümle gibi dil birimlerini bir araya getiren (bağlama edatları), onları çekime sokan (çekim edatları) veya söz cümleler kuran (ünlem edatları) dil birimleridir. Edatlar birer bağılı birimdir, çünkü varlık + varlık veya varlık + eylem ilişkisinde ortaya çıkan "bulunma, yön, sınır, benzerlik, neden, sonuç, vb." gibi bilgilerimizin adları, ancak birer bağılı olabilirler ve bu bilgilerin var oluşları, ancak varlık + varlık veya varlık + eylem ilişkisi ile gerçekleşebilir.⁷⁷

1.3.8.1 Ünlem Edatları

- Doğal Ünlemler: *āh* 17b/10.
- Seslenme Ünlemleri: *yā* 16a/09, *ey* 27b/12.

⁷⁷ Günay KARAAĞAÇ, "Edat Üzerine Düşünceler", **Gazi Türkiyat Araştırmaları**, Ankara 2009, Sayı: 5, s. 158.

- Soru Edatları: *‘aceb* 19b/11.⁷⁸

1.3.8.2 Bağlama Edatları

- Sıralama Bağlaçları: *vü* 7a/02, *ile* 9a/09.
- Denkleştirme Bağlaçları: *yāḥud* 12b/10.
- Pekiştirme Bağlaçları: *ya* 34b/03, *degül* 2a/07, *ise* 26b/08, *bile* 22b/12, *daḥi* 14b/05.
- Cümle Başı Bağlaçları: *keşki* 21a/08, *çünkü* 28b/08, *ancaḳ* 33a/07, *līkin* 36a/11.

1.3.8.3 Çekim Edatları

- Sebep Edatları: *içün* 6a/09, *deyü* 33a/04, *üzere* 38/03.
- Vasıta Edatları: *ile* 9a/09.
- Benzerlik Edatları: *gibi* 16b/10.
- Hal Edatları: *göre* 22b/08.
- Miktar Edatları: *ḳadar* 9a/09.
- Başkalık Edatları: *ḡayrısı* 29a/06.
- Zaman Edatları: *berü* 38a/02, *evvel* 6b/07, *böyle* 12a/09, *şoñra* 5a/02.
- Yer -Yön Edatları: *toḡrı* 18a/04.

⁷⁸ Ya bir söze soru ifadesi kazandıran ya da sözdeki soru ifadesini kuvvetlendirmeye yarayan edatlardır. Detaylı bilgi için bk.: Günay KARAAĞAÇ, **a.g.m.**, s. 168.

İKİNCİ BÖLÜM

Çeviriyazı Alfabesi ve

Metin Transkripsiyonu

ḏ , ž	ض	ā,ī,ū	آءئوئی
ṭ	ط	a,e,u	آء، و
ẓ	ظ	b	ب
‘	ع	t	ت، ة،
ġ	غ	ṣ	ث
f	ف	c	ج
ḵ	ق	ḥ	ح
k	ك	ḥ	خ
l	ل	d	د
m	م	ẓ	ذ
n	ن	r	ر
h	ه	z	ز
v	و	s	س
y	ي	ş	ش
’	أء، ؤء، ئء، ء	ş	ص

j	ژ	p	پ
g	گء، ک	ç	چ

a,e	اء، آء، ه
ı,i	اىء
o,ö,u,ü	ا، وء، اوء، او
n,ñ	كء، نكء، ن

[1a]

1. Bu hâkîr u fakîr-i pür-takşîr Es'-seyyidü'l-hâcc ' Abdü'l-kâdir el-ma' rûf bi-emîr hâce
2. Kemânkeş-i el-Üsküdarî bu kitâbı müsteṭâb mülkünden iḥrâc idüp Üsküdar'da
3. vâkî' Vâlide-i ' Atîk câmi'-i⁷⁹ şerîfine şol şartla vakf eyledüm ki talebe-i ' ulûmeden
4. Her kime iktizâ ider ise rehn-i kavî ve yâḥud kefil-i millî ile virilüp tâ kırâ'atı
5. Tamâm olunca ḥıfz idüp nişân içün kâğıdın bükme ve cildini sökmeye ve
6. Uşak eline virmeye ve tebdîl ü tağyîr etmeye eger şartlardan birinüñ ḥilâfı
7. Zuhûr iderse tazmîn olana " Fe-men beddelehû ba' demâ semi' ahû fe-innemâ
işmuḥu ' alâ'l-lezîne
8. Yubeddilünehû " nazm-ı kerîmi feḥvâsınca işmi olmayalar.

[1b]

1. **Bismi'llâhirrahmânirrahîm**
2. Bismike'l-a' lâ bede'nâ fi'l-kitâb
A' ṭinâ yâ Rabbanâ Faşle'l-ḥitâb⁸⁰
3. Yâ İlâhe'l-ḥalkî Ḥallâkü'l-verâ
Naḥnu nercû minke Envârü'l-hüdâ⁸¹
4. Yâ ilâhî ente Settârü'l-' uyûb

⁷⁹ATİK VÂLİDE SULTAN KÜLLİYESİ, İstanbul Üsküdar'da III. Murad'ın annesi Nurbânû Vâlide Sultan tarafından 1570-1579 yılları arasında Mimar Sinan'a yaptırılan külliye. Detaylı bilgi için bk. <http://www.islamansiklopedisi.info/>

⁸⁰باسمك الاعلى بدأنا في الكتاب

أعطنا يا ربنا فصل الخطاب

⁸¹يا اله الخلق خلاق الوري

نحن نرجو منك انوار الهدي

Kāşife'z-zerrā 'i Ğaffārū'z-zünüb⁸²

5. Ente yā Rabbī ḥalaḳte'l-‘ālemīn
Ente yā ḥaseni medeḥte'l-‘ālemīn⁸³
6. Rabbī elḥiḳni bihim yā Ḥālīḳi
Minke ercu ‘işmeten yā Rāzīḳi⁸⁴
7. Ente Zü'l-İḥsānī ve'l-fazli'l-vefī
Cūd ‘aleynā Rabbī bi'l-fehmi'z-zekī⁸⁵
8. Yā ilāhī başladum nāmuñla ben
Ḳalmasun nāḳış ‘ināyet eyle sen
9. Dost tevfiḳinle keşf olsun kitāb
Keşf-i ta‘līmīñle ref‘ olsun ḥicāb
10. Dilde işrāḳ eylesün Nūr-ı hüdā
Pertev mihrūñle olsun pür-ziyā
11. Zikrūñi vird-i zebān eyle baña
Fikrūñi rūḥ u revān eyle baña
12. Şer‘ūñi ḳıl baña her yerde delīl
İstikāmet yolunı et baña sebīl

⁸² يا الهي أنت ستار العيوب
كاشف الضراء غفار الذنوب

⁸³ أنت يا ربي خلقت العالمين
ربي الحقني بهم يا خالقي

⁸⁴ أنت ذو الاحسان والفضل الوفي
جد علينا رب بالفهم الذكي

⁸⁵ Yukarıda geçen 7 beytin tamamı Arapça yazılmıştır. Şiirde daha çok Allah'a övgü cümleler geçmiş ve ondan bir istekte bulunmuştur. (yā يا) edatı da Allah'a yalvarmak için kullanılan bir edattır.

13. İt zebānum şem‘ -veş-i pür-süz u şevk
Büy-ı derd olsunlar andan ehl-i zevk

[2a]

1. Eylesün dilde tecellî nūr-ı zāt
Sözlerümde zāhir olsun vāridāt
2. Sensün ol Perverdigār-i Zül-Minen
Cümle ‘ âlem hamdına açmış dehen
3. Bunca maḥlûkāt ve icrām-ı kibār
Bunca maşnū‘ ât u zerrāt-ı şigār
4. Cümlesi tevḥîd ki nâṭık senüñ
Şun‘ ina hep şāhid-i şâdık senüñ
5. Var mı bir dil kânda zikrûñ olmaya
Var mı bir cân kânda fikrûñ olmaya
6. ‘ Âcizum zikrûñde ey Ferd ü Aḥad
Kâşırum şükürûñde ey Ḥayy u Şamed
7. Lâl olur dil zikrûñe kâdir degül
Maḥv olur cân fikrûñe kâdir degül
8. Ben neyüm ey Pâdişāh-ı lem-yezel
Kim gele benden anuñ gibi ‘ amel
9. Bilki ‘ acz izhârıdur terk-i edeb

Tövbeye muhtâcdur bunlarda hep

10. Saña hamd etmeye ‘âciz Enbiyâ

Senden olur zâtuña lâıyık Senâ

11. *Ḳāle ‘Aleyhi’s-Şalātu Ve’s-Selām: Lâ-Uḥşî Şenâ ’en ‘Aleyke Ente Kemâ
Eşneyte ‘Alâ Nefsik*

12. **Münâcât-ı Ḳāzi'l-ḥacât**

13. Yâ ilâhî ‘âcizüm bî-çâreyüm

Müstemned üftâdeyüm âvâreyüm

[2b]

1. Zilletüm bî-hadd kuşûrum bî-şümâr

Mâtem ‘işyânile dil sū-güvâr

2. Ḳâmetüm ḥâm şıḳlet ‘işyândan

‘Âciz oldum nefisle şeytândan

3. Gitmedi bu nefs-i zâlimden ğurûr

Ṭoptoludur cürm u ‘işyân u şürûr

4. Olmadı ıslâḥına se‘îm ü müfîd

Oldı gün geldikçe tuĝyân-ı mezîd

5. Emr ider dâ’im baña şerr ü fesâd

Ḥaḳḳ işitse ider ol kibr ü ‘inâd

6. Evvel añlardum ben ey Perverdigâr

Eyleyem genc-i fenâyı ihtiyâr

7. Kırtulam mekründen ol mekkârenüñ
Şaklanam sihründen ol sehhârenüñ
8. Bildüm anı kim halâş olmak muhâl
Tâkatum tāk oldu kaldum bî-mecâl
9. Saña yüz tutdum yâ ilâhî ol penâh
Ey belâları def idici pâdişâh
10. Çāk-ı tufûliyyet deminden ey Kādîr
Âsitânuñda yitürdüm ben faķîr
11. Şimdi redd etme kapuñdan bendeñi
Sürme dergâhuñdan evvel efgândeñi
12. Ol ümîd eylemişdür ol ğarîb
Kim ola günden güne saña ğarîb
13. Eyleme ħâ'ib ricâsından anı
Raĥmetile muttaşîf bildi seni

[3a]

1. **Münâcât-ı Bâri'i 'Azze İsmuhû**
2. 'İşyânuma ğâyet yok 'afv eyle beni yâ Rabb
Takşîre nihâyet yok 'afv eyle beni yâ Rabb
3. Bir 'abd-i günahkârum bir mücrim-i bî-'ârum
Senden kerem umarum 'afv eyle beni yâ Rabb

4. Ğamm şerbetine kıandum ħūn-i dile boyandum
Heer āteşine yandum ‘afv eyle beni yā Rabb
5. Yıllardur sulţānum bu derdle nālānum
Tā maĥv ola ‘işıānum ‘afv eyle beni yā Rabb
6. Takşīrūne ikrār it bil ‘aczūñi izhār it
Zeynī⁸⁶ bunı tekrār it ‘afv eyle beni yā Rabb
7. **Meşnevī**
8. Re’fet ü ğufrān u ‘afv u merĥamet
Cūd u en‘ām u kıabūl-ı maġfiret
9. Cümlesi vaşfuñdur ey Rabb-i Kerīm
Hep senüñ na‘tuñdur ey Şān-ı ‘Azīm
10. Her biri bir baĥrdur pāyānı yok
Her birinüñ mażhar-ı āşarı yok
11. Mevci var her birinüñ gerdün-şifat
Ğarķ ider ‘ummān olursa mā‘şiyet
12. Baĥr-ı ğufrānuñ ĥabābıdur felek
İrmemişdür ka‘rına anuñ semek
13. Yidi dūzaĥ ĥaķķdur anda yok ğümān
Līk dār-ı raĥmeti nisbet hemān

⁸⁶ Envārü'l-Hüdā adlı eserin yazarı.

[3b]

1. Bir kişiye virilen deñlü řahĩř
Olmaya derler budur şavl-ı řarĩř
2. Bilũñ bu icād u tekvĩniyye sebebi
Raşmet-i Haşşdur disem etme ‘acebi
3. Luşf u umũrı senden bu ‘abd-i pũr-řuřũr
Rařmetũñden eyleme miskĩni dũr
4. Baña tevfiķi refiķ et muşşaşıl
Olmayam tā mā‘ şiyet birle şacil
5. Mā-sivādan şıl derũnum şöyle pāk
Tā ola mihrũñle meh-veş tāb-nāk
6. Mevc urub řũñ nedāmet başrı var
Mā‘ şiyet řāřākun itsen tār u mār
7. Şalmasun dilde ruķũm-ı kibr ü kĩn
Atmayam tā ki řesābundan enĩn
8. Vir baña ‘ilm ü ‘amelden bir libās
Ki olmaya aña cehennemden hirās
9. Şıdk u iřlāřile vir baña ‘amel
Bulmaya dost riyādan tā şalel
10. Tā‘ ařũñı yā Rabbĩ mařbũb it baña
řidmetũñi yā Rabbĩ mergũb it baña

11. Nefsi keydinden  al   it c numu
Mekr-i  eyt ndan  a ın im numu
12. Sens n ol Sul  n-ı Mel k-i lem-yezel
Sens n ol S bb   u  udd s   ezel
13. Feyz-i c du ndan e erd r m mkin t
 udretinden  emmed r bu k 'in t

[4a]

1. K 'in t  n n d   n bilmez be er
Bi de birinden anu  virmez  aber
2. On sekiz bi  ' lemi s yler en m
L k  af  lin anu  bilmez tam m
3. Bilki  dem kend sini bilmez tam m
Men 'arefe terk bini s yler m d m
4. Bilse  af  lin cih nu  ser-be-ser
 udret-i   ni' den a lardı e er
5. Oldı  te  emr  n ile g list n
 a dan oldu N  a-i   lih 'ay n
6. Yollar atdu  ba ra   n girdi Kel m
Atdu  amm  kavm-ı Fir' v nı ce  m
7. Emr  n ile eyledi i y  Mes  

- Ekmeh ebraş oldı Mesîhden şahîh
8. Eyledüñ Yûsufda izhâr-ı cemâl
Virdüñ andan pîr-i Ken'ân'a melâl
9. Hâzret-i Dâvûd'a virdüñ şavt-ı hûb
Kûhsârı kaldıñ aña sine-kûb
10. Eyledüñ bâdı Süleymâne muţî'
Cümle halka Aḥmed'i kılduñ şefî'
11. **Na't-ı Seyyidü'l-Murselîn ve Hâtemü'n-Nebiyyin Salavâtullâhi ve Teslîmâtün
'Aleyhi ve 'Aleyhim Ecma'in**
12. Yâ Ḥabîbullâh yâ Ḥayre'l-verâ
Na'tuñ El-Maḥmûd ente'l-Muştafa
13. Yâ Celîle'l-kaderi yâ Ḥayre'l-'ibâd
Yâ Şefî'e'l-halkı fî yevmü't-tenâd

[4b]

1. Sensün ol Maḥbûb-ı Rabbü'l-'âlemîn
Kim yüzüñdür şem'-i cem'-i mürselîn
2. Enbiyâ hep saña 'uşşâk oldılar
Ümmetüñ olmağa müştâk oldılar
3. Vaḥy-i rabbânîde oldılar qarîn
Anlar añlarlar senüñ şānuñ hemîn
4. Şānuñ idrāk itmez illâ enbiyâ

Vâsıl olmaz ol maķāma enbiyā

5. Pūye ķalmaz ol yola fikr-i ‘avām
Bilki fehmi itmez o yüzden bes kelām
6. Leng olur ‘aķıl eylemez artuķ ĥarām
Tīg-i ģayret eyler anı iķtirām
7. Vehm u idrāk olmaz añā hem ‘inān
Lāl olur ol ķurbı vaşf itmez zibān
8. Enbiyādur ol maķāmatı bilen
Aşfiyādur ol kerāmatı bilen
9. **Temsīl**
10. Leyle-i Mi‘rācde Ĥayre'l-Beşer
Eyledi ķünkü semāvāta ģüzer
11. Uģradı altıncı göge ol Resūl
Anda etmişdi Kelīmullāh nüzūl
12. Andan idecek ‘urūc ol Şāh-ı dīn
Aģladı Mūsā Kelīmullāh hemīn
13. Dökdi ĥasret yaşın ol ģayretlü şāh
Ĥaldı āh-ı leyl-i Mi‘rāc-ı siyāh

[5a]

1. Gözleri yaşı aķup encüm-mişāl

- Bedre iñen cismini ğamm etdi hilāl
2. Didi benden şoñra geldi bu cevān
Līk oldı Ser-ver-i peygamberān
 3. Cümle ümmetden çoğ ola ümmeti
Çoğ ide Hakk ümmetüne rahmeti
 4. Bir gün aşhābı didiler yā Resūl
Bir du‘ā itsen iderdi Hakk kabūl
 5. Saña devirse Süleymān⁸⁷ mülkini
Vaḥş u ṭayr u cinn u insān mülkini
 6. Hoş tebessümle buyurdi ol Habīb
Baña andan çok virüpdür ol Mücīb
 7. Hüsni ü Yūsuf’da olan ḥālâtı hep
Cem‘ idüpdür anda Mevlā kıl ṭaleb
 8. Kendüsi buyurdi ki ben erceḥüm
Hüb idi Yūsuf⁸⁸ velī ben emlaḥüm
 9. Cümledür güyā Habīb-i kibriyā
Müfredâtı oldı anuñ Enbiyā
 10. Maḥzen-i esrār Sübhānıdur ol
Maṭla‘ -ı envār Yezdānıdur ol

⁸⁷ Hz. Dâvûd’un oğlu, İsrâiloğulları’na gönderilen hükümdar-peygamber. Yahudilik’te ve Hıristiyanlık’ta sadece kral, İslâm’da ise hükümdar-peygamber kabul edilir. Detaylı bilgi için bk.

<http://www.islamansiklopedisi.info/>

⁸⁸ Hz. Ya‘küb’un oğlu, İsrâiloğulları’na gönderilen bir peygamber.

11. Sen mu‘în ol bize yâ Hayrû'l-beşer
Ermeye tâ keyd-i şeytândan zarar
12. Bunca maḥlûkât ol Rabbü'l-Enâm
İhtirâ‘ etdi senüñçün ey hümâm
13. Bâ‘ iş olduñ çün ğayât-ı ‘âleme
Bâ‘ iş ol luṭf it necât-ı âdeme

[5b]

1. Luṭf umar senden ‘uşâķi ümmetüñ
Saña râci‘dür necât-ı ümmetüñ
2. Bir bölük ‘âcizlerüz bî-çâreler
Bir bölük mücrimlerüz âvâreler
3. Nefsümüz sâzına raḳḳâs olmuşuz
Mâ‘ şiyet baḥruna ğavvâş olmuşuz
4. Râh-ı imânı bize kılduñ ‘ayân
Müntehâsıdur anuñ bâğ-ı cinân
5. Pişvâmuzsun ol yola ey Ḥabîb
Saña uyanlar olur aña ḳarîb
6. Yok kemâlâtına ḥadd u intihâ
Her kemâl etmişdür aña intimâ
7. Milletidür cümle milletden şerîf

- Ümmetidür cümle ümmetden şerîf
8. Ümmetinüñ eşrefi aşhâbıdur
Burc-ı dînüñ her biri meh-tâbıdur
9. Cümlesinden añımlı Şıddıķıdur
İttifâķıdur bu söz taķķıķdūr
10. **Na‘t-ı Emîre'l-Mü'minîn Ebî Bekri's-Şıddıķ Raziye'llâhu ‘Anh**
11. Oldurur aşhâbı Şıddıķuñ serveti
Muştafâdan şoñra dînüñ reh-beri
12. Ol Hâbıbullâha yâr-ı ğâr olan
Anda zaķm-ı ef' âye şabbâr olan
13. İsm-i Şıddıķe ol oldu mâ-şadaķ
Cümleden bu nâme ol oldu haķķ

[6a]

1. Buldı bu nâmile evvel iştiĥâr
Enbiyâ içinde üç şâĥıb vaķâr
2. Evvel İdris⁸⁹ ü ikincisi Ĥalîl
Şâlişi Yûsufdur ol Şâĥ-ı cemîl
3. Anlaruñla böyle hem-nâm olduĥı
Aña bu vechile ikrâm olduĥı

⁸⁹ Kur'ân-ı Kerîm'de adı geĥen peygamberlerden biri. Detaylı bilgi için bk.
<http://www.islamansiklopedisi.info/>

4. Besdür añlayana ki evveli yār-ı ‘atīk
Cümleden olmuşdı taq̄dīme haq̄īk
5. Mā-şadaq̄dur hem ḥalīfe ismine
Düşdi bu ism-i evvel anuñ kısmına
6. Bu daḥı evvelde mürsil ismidür
Ḥazret-i Dāvūd u Ādem resmidür
7. Ümmet içinde ḥalīfe evvelā
Aña denilmişdür atma imtirā’
8. Didi aña ol Ḥabīb-i kirdigār
Bir beşāret var saña ey yār-ı ġār
9. Bir tecellī ide Raḥmān-ı Raḥīm
Cümle ḥalk̄ için ‘umūman ol Kerīm
10. Saña ide müstaḳil Rabbü'l-Enām
Bir tecellī kim aña irmez ‘avām
11. Hem buyurdi yine Faḥrū'l-Mürselīn
Eyledüm çün aña ben ızḥār-ı dīn
12. Bī-tavaḳḳuf etdi taşdıķı ol nebī
Didi gerçeksün nebī bildüm seni
13. Ğayrılar elbette bir cüz ’ī zamān
İtdiler bunda tereddüd bī-gümān

[6b]

1. Nice ta‘ zīm eylemişdür anı haqq
Şāniye işneyni iz humā fi'l-gāri bak
2. Bizden olsun rūhına dā'im revān
Tuḥfe-i rıdvāniyle biñ kervān
3. **Na‘t-ı Emīre'l-Mü'minīn ‘Ömer Bin Ḥattāb Rāziyellāhu Te‘ālā ‘Anh**
4. Aña şānī oldı Fārūḳ-ı cihān
‘Adl içinde oldı aña hem ‘inān
5. Ol ‘Ömer kim aña Şāh-ı enbiyā
Böyle didi ol re’is-i aşfiyā
6. Gelmesem ben sen gelürdüñ yā ‘Ömer
Ḥalka sen mürsil olurduñ yā ‘Ömer
7. Hem buyurdu kim Şirāṭ üzre revān
Evvel uğrayan ‘Ömerdür bī-gümān
8. Geldi çün İslāma ol sulṭān-ı dīn
Muşṭafā geldi Cibrīl-i emīn
9. Bile yanınca Melā’ike-i bī-şümār
Tehniyet gevherlerin kıldı nişār
10. Gördi mektübını Nīl'e oldı revān
Bildı ‘adlun ḡulm u cevır oldı nihān
11. Oldı ‘adlile memālik-i üstüvār

- Oldı inşâfıyla ‘âlem ber-ķarār
12. Şām'a geldi ķunki ol merd-i güzīn
Didiler ki yā Emīrū'l-Mū' minīn
13. Raķşe bin olduñ sen a' dāya ķarīb
Tā olasın ķeşm-i küffāre mehīb

[7a]

1. Āsmāna baķdı didi ol 'Azīz
'İzzeti bundan bilūñ aşķābı siz
2. Ğayrıdan 'izzet ricā iden olur
Mübtelā vü 'āciz ü muķtāc u ģūr
3. Şöyle gitdi Nāķasından inmedi
Ol getürdükleri ata binmedi
4. **Na't-ı Emīre'l-Mū' minīn 'Oşmān-ı Zī'n-Nüreyn Rāziyellāhu Te'ālā 'Anh**
5. Sa' dun ģilm ü ģayā vü 'aķl u dīn
Ĥāzret-i 'Oşmān 'Affān-ı emīn
6. Andan istiĥyā iderdi Muşţafā
Ehl-i beyti derleridi ser-vere
7. Ğayrıdan böyle ģicāb itmezseñüz
Çaķ bu deñlü iĥticāb atmazsañuz
8. Dirler idi nice atmayam ģicāb

Utanur andan melekler ey hicāb

9. Aña zāmin olmuşıdı hem Resūl
Kim ola cennetde bir ıaır içre ol
10. ızlar ile anda sākın olalar
Devlet ü iķbāl sermed bulalar
11. Hem buyurmuşdı Resūl-i ins ü cānn
Her kime ‘Osmān ola maħbūb-ı cān
12. Anı maħbūb ide Allāhu Kerīm
Sevdügiyün anı ol Hıayy u ‘alīm
13. Kim ki anı sevmeye buğz eyleye
Aña lāyık olmayanı söyleye

[7b]

1. Sevmez anı ol ‘alā'l-‘ālemīn
Miskīni nār-ı ceħīm olur hemīn
2. Nāzil olurdı gehī vaħy-i ilāh
Hāzırıken anda Zı'n-nūreyn-i šāh
3. Aħmed'e ta‘līm iderdi Cibrā’ıl
Şol kelāmı kim buyurdı Cemīl
4. İşidüp aña dutardı yüzini
Yazdurırdı Cebrā’ılūñ sözini

5. Kâtib-i vahy adı ol ‘âli-nijād
Şöyle etmişlerdi aña i‘timād
6. **Na‘t-ı Emîre'l-Mü'minîn ‘Alîyyü'l-Murtażâ Raziye'llâhu ‘Anh**
7. Hâyder-ı Karrâr⁹⁰ imâmü'l-müttâkîn
İbn ‘emmi Muştafâ Şâh-ı güzîn
8. Bâb-ı şehir-i ‘ilm ü hikmet kân-ı cûd
Pişvâ-yı ehl-i tevhîd ü şühûd
9. Rehber-i râh-ı hâkîkât u Şâh-ı dîn
Kıtb-ı aķtab-ı hudâ nûr-ı yakîn
10. Muķtedâ-yı zümre-i ehl-i ‘ulûm
Vâriş-i ‘ilm-i Nebî kân-ı fuhûm
11. Şâfdur (.....) şîr-i Hudâ
Ġayzum leşker-şiken bebr ü vegâ
12. Hâzret-i Ebû Bekri's-Şiddîķ-i cihân
Etdiler andan rivâyet bes revân
13. Didi bir gün hâlvetinde ol emîn
Bendesiyle olmuşıdı hem-nişîn

[8a]

1. Nâ-gehân didiler geldi ‘Alî

⁹⁰ İlyas KARSLI, **Osmanlıca-Türkçe Sözlük**, Tükdav Yayın Grubu, İstanbul, 2009, s. 214: Hz. Ali (R.A.)'ın bir sıfatı. Düşmana dönüp dönüp saldıran kahraman.

- Muntazırdur ızne ol merd-i velî
2. Virdi ızni tâ gele ol pür-hüner
Döndi baña didi ol Hayrû'l-Beşer
3. Yâ Ebâ Bekir ol kişi kim cümleden
Sevgülüdür baña bilgil anı sen
4. Ol 'Alî der kim ola yevmü'l-ḥisâb
Desti destimde olinca fetḥ-i bâb
5. Ola her menzilde yanumca benüm
Sevmeyenler anı oldu düşmenüm
6. Fâtıma bir gün şikâyet eyledi
Faqrını aña ḥikâyet eyledi
7. Didi aña ol Resûl-ı pâk dîn
Buña şükr eyle yûri ey dür-bîn
8. Eyledi Hakk kollarında ıstıfâ
İki kul kim yokdur anlara bahâ
9. Vâlidüñ oldu biri zevcün biri
Turma şükr et ol şikâyetden biri
10. Bunlaruñ vaşfına yokdur intihâ
Edemez kimse bu maẓmûn-edâ
11. Var ricâımız k'ide Rabbü'l-'âlemîn
Bunlaruñ mihrin bize ḥışn-ı ḥaşîn

12. Ḥubb-ı aşḥāb-ı kirām-ı Muṣṭafā
 (.....) ki olmaya bizden cüdā
13. Her birinüñ rûḥına ola müdām
 Nice rıdvān u taḥiyyāt u selām

[8b]

1. **Medḥ-i Pādişāh-ı A‘zam Ḥākān-ı Mu‘azzam Vāriş-i Melik Süleymān**
2. **Ḥazret-i Sultān Murād Bin Selīm Ḥan Ḥalladallāhu Ḥilāfeteh⁹¹**
3. İdelüm şıdk ile her şubḥ u mesā
 Pğdişāh-i dīn-i İslāma du‘ā
4. Ḥāmī-yi şer‘-i Ḥudā sultān-ı dīn
 Şāh-ı ‘ālem luṭf-ı Rabbü'l-‘ālemīn
5. Ḥüsrev-vālā güher-i ‘ālī neseb
 Şehriyār-ı Rûm u sultān-ı ‘Arab
6. Ma‘den-i fazl u hüner deryā-yı cūd
 Menba‘-ı ‘ilm u ‘ameli luṭf-ı Vedūd
7. Şāh-ı nīk-aḥter şüreyyā menzilet
 Ḥan-ı ḥātem cūdı kisrā ma‘dilet
8. Reh-revī rāh-ı ḥaḳīkāt-i ehl-i dād

⁹¹ Osmanlı padişahlarının 12.'sidir. II. Selim'in büyük oğludur. Annesi Nur-Banu Valide Sultan'dır. Babasının sancakbeyi bulunduğu Manisa'da doğdu. 1558'de Akşehir, 1562'de Manisa sancakbeyi oldu, babasının ölümü üzerine III. Murat 1574'te tahta çıktı. 20 yıllık saltanattan sonra 49 yaşında öldü. <http://www.nkfu.com/> bu şiir de Sultan "Murad" hakkında yazılmıştır.

- Şāh-ı ‘āli-nesl ü Şāh-ı şāh-zād
9. Şāh-ı encüm-i leşker ü deryā-ḥaşem
Şāhib-i şemşīr ü hem ehl-i ḳalem
10. Ḳāṭi‘-i a‘ nāḳ ehl-i şurūr u şerr
Rafi‘-i a‘ lām rayāt-ı zafer
11. Mihr-i eflāk şerefi ‘ālī-nijād
Şāh-ı ‘ālem Ḥazret-i Sulṭān Murād
12. ‘Aksı tīḡi düşse baḥra ḳan ider
Nār-ı ḥışmı ‘ālemi sūzān ider
13. Tīḡine rām oldılar gerden-keşān
Bendesinüñ bendesidür ḳahramān

[9a]

1. Zāl u Rüstem ḳollarında bī-ḥesāb
Ḥidmetinde varınca Efrāsiyāb
2. Ḥüsrev-i gītī-sitān-i şarḳ u ğarb
Şāh kişver-gīr u sām-ı zarb u ḥarb
3. Pür-şedā raḥş-i süheylingen felek
Pür-cerāḥat summi esbinden semek
4. Ḳahrı hem çün leyle-i deycūr ğamm
Gösterür a‘ dāye iḳlīm-i ‘adem

5. Luṭfıdur güyā nesīm-i şubḡgāh
Cān bağışlar merdiye bī-iştibāh
6. Reşk ider keffine ebrdür dūr-feşān
Medḡ okur tīḡine tīḡ-i ḡahramān
7. Devletünde şöyledür emn ü imkān
Tıflı iletür mektebe şır-i jiyān
8. (.....) yürir gürk ü peleng
Şır ü bebür ile gezer āhū vū zeng
9. Şol ḡadar ıslāḡa gösterdi revāc
At ile āteş idüpdür imtizāc
10. Baḡtiyār u ṭālī‘ i ḡītī-sitān
(.....) ‘āleme gevher-feşān
11. Ṭālī‘ ün şol deñlü Sa‘ d etmiş Ḥudā
Sāyesine ilticā ider humā
12. Ebr-i Cūdī yaḡsa ḡāka zer biter
Seng-i ḡārālarda hep gevher biter
13. Kāni ḡıldı cūd u iḡsānı ḡarāb
Baḡr-ı aḡzar luṭfına nisbeti serāb

[9b]

1. Eylesün devr murādınca felek

- Söylesün ‘ adlını feleklerde melek
2. Dünyâlar turdukça dursun devleti
Her nefes olsun ziyâde şevketi
3. ‘ Adl u inşâfın Hudâ kılsun mezîd
Eylesün sâ‘ ât u ayyâmın mezîd
4. Eylesün abâ’ u ecdâdun kerîm
Cennet-i firdevse a‘ lâ'da muķîm
5. Cümle aḥbâbını överdi bî-zevâl
Eyleye iki cihânda ber-kemâl
6. ‘Umûm-ı Hıṭâb Der Beyân u Sebeb-i Nazm-ı Kitâb
7. Diñle ey kân-ı sa‘ âdet gevheri
Burc-ı eflâk siyâdet aḥteri
8. Gül pervâ-yı merdüm kâmil-‘ ayân
Tutḳuluk kime eyleyem derler nişâr
9. Cân-kâmil teşne-i ‘ irfân olur
Ḳalb-i câhil ṭâlib-i bâṭılân olur
10. Dil ki doydı luṭf-ı Bâri'den eşer
Olmadı ol cehl ü tuḡyâna meger
11. Ma‘ rifet kesbinde olur bî-ḳarâr
Şoḡbet-i nâdânı itmez ihtiyâr
12. Ma‘ rifet bir baḥrdur kevşer gibi

Diller aña teşne mähiler gibi

13. Ma‘ rifet-bārān nisyānı mişāl
Hāk-i yābis gibi kalb-i ehl-i hāl

[10a]

1. Baırdan mähıye eriŝmez melāl
Hāka bārān düŝmese bulmaz kemāl
2. Teŝnedür bārāna gerçi tıre hāk
Teŝnedür bārānda hāka olma ŝākk
3. Hāk ider bārāna gerçi iŝtiyāk
Hākla bārān dahı ister telāk
4. Teşne eydür āh āb olsa baña
Āb der teşne eriŝsem ben saña
5. Tālīb-i ‘ irfān olana ma‘ rifet
Nāzil olur muṭṭaŝıl bārān-şıfat
6. Bı-tekellüf nazmına itme nazār
Ta‘ n u teŝnı‘ etmeden eyle hāzer
7. Gevheri kân-ı ŝerı‘ atdur kamu
Pertevi nūr-ı haḳıḳatdur kamu
8. Her bir şem‘ u cem‘ i hāldür
Nūr-ı ‘ irfānile mālā māldur

9. Gözle her beytinde ma' nî meyvesün
Añla her Һarfinde şāhid-i şīvesün
10. Oldı her beyti dıraht u meyve-dār
Kim ola üstinde envā' -i şimār
11. Her meşeldür sāye-veş rāhat-resān
Meyvedür her nuş u pendı bī-gümān
12. Sāyesine her kim ide ilticā
Meyvesinde tā bula berg u nevā
13. Nāzım andan şöyle itmişdür ricā
Kim ide rūhı içün anuñ du' ā

[10b]

1. Tā ola nār li-Һadd pür-nūr añ
Ol Һarāb ābād ola ma' mūr añ
2. Aça Һaqq kabırına cenneti rūznin
Nār-ı dūzaҺdan Һalāş ide tenin
3. Naẓm u te 'līfe budur çünki sebeb
Bu sebebdür çekmege bunca ta' ab
4. Özdemiroğlu⁹² o ğāzī-yi güzīn

⁹² OSMAN PAŞA, Özdemiroğlu. Osmanlı vezîriâzamı. 933'te (1527) Mısır'da doğdu. Babası San'a fâtihi ve Habeşistan beylerbeyi olan Özdemir Paşa'dır. Annesinin Abbâsî hânedanına mensup olduğu ileri sürülür. Bazı Osmanlı kaynaklarında babası Özdemir Paşa'nın Dağıstan'dan getirilen bir Mısır Çerkezi olduğu belirtilir. <http://www.islamansiklopedisi.info/>

Hem seḥī vü hem şucā‘ (.....)

5. Şāḥib-i ‘izz u şeref u ehl-i vaḳār
‘Aşrumuzda şimdi şāḥib-i Zü'l-Fiḳār
6. Cāmi‘ oldı ya‘ ni Murtaẓānuñ peyrevi
Şer‘ -i ezherde şaḥābe reh-revi
7. Ḥazret-i ‘Osmān ġāzī Ebü'l-Ḥayā⁹³
Her işinde bī-murād u bī-riyā
8. Bī-riyā teklīfi eyledi baña
Kim hūdā envārı göster bu yaña
9. Dimeğünüz bir kaç cüz envār-ı faḳīr
Emriyle eyledüm taḥrīri teysīr
10. Dört beş on gün içre eyledüm tamām
Üç ma‘ nide çoğ itdüm hem tamām
11. Gerçi nazmunda anuñ yok çok şafā
Ma‘ nisinde bulalar ehl-i vefā
12. Nazmla yokdur o deñlü ülfetüm
Olmuşdur aña çokluk rağbetüm
13. Līk şol sözler kim etdüm intihāb
Her birisini yazupdur bir kitāb

⁹³ Ebû Abdillâh (Ebû Amr) Zü'n-nûreyn Osmân b. Affân b. Ebi'l-Âs b. Ümeyye el- Kureşî el-Ümevî (ö. 35/656). İlk müslümanlardan, Hulefâ-yi Râşidî-n'in üçüncüsü. Detaylı bilgi için bk. <http://www.islamansiklopedisi.info/>

[11a]

1. Yazmadum hîç iḥtira‘ ât-i ‘avām
Şol sözi yazdum k'ola vezni tamām
2. Hem sekiz nūr üzre tertīb eyledüm
Terk edüp taṭvīli tehzīb eyledüm
3. Çünkü zihne virdi envār-ı ziyā
Didiler nāmına Envārü'l-Hüdā
4. Ma‘rifet ehli olana Zeynīyā
Edelüm de‘ mā keder ḥuḏ mā-şafā
5. **El-Nūru'l-Evvel Fi'l-Ḥavf**
6. Ḥavfı ḥaḳḳdur kevkeb-i nūr-ı hüdā
Ḥavfı ḥaḳḳdur reh-ber-i rāh-ı Ḥudā
7. Ḥaşyetillāh der kişiyē rāh-nümā
Oldurur ehli sülūke pişvā
8. Oldı ḥavf ile ricā ey pāk-zāt
Cennette uçmağıçün iki kanat
9. Ḥavfı taḳdīm etdi ammā
Līk yanında gerek anuñ ricā
10. Bir kanadile uçılmaz bī-gümān
Biri daḥt atmayınca iḳtirān
11. Böyle yazmışdur Ebü'l-Leyş-ī faḳīh

Ol sa‘âdet ehli ol şeyh-i nebîh

12. Hakk Resûl'undan rivâyet böyledür
Faḥr-ı ‘Âlemden hikâyet böyledür
13. Emr-i Mevlâ ile her gün beş melek
Nâzil olur yer yüzine etme şekk

[11b]

1. Mekke şehrine biri eyler nüzûl
Birisi eyler Medîne'ye kufûl
2. Biri Beytül-Maḥdise olur revân
Birisi eyler meḳâbirde mekân
3. Çarşularda⁹⁴ biri eyler qarâr
Ehl-i sūka nuşh ider dellâl var
4. Nâzil olan Mekke'ye der ey Enâm
Vâcibâte kim ki göstermez kıyâm
5. Raḥmetünden taşradur Mevlâ'nuñ ol
Aldanupdur mekrine şeyṭānuñ ol
6. Der Medîne'ye nüzûl iden melek
Sünnet ihyâsına sa‘y itmek gerek
7. Kim ki terk ide Resûl'ün sünnetin
Bulmaz ol kimse şefâ‘at devletin

⁹⁴ Yazar metinde ش (ş) yerine س (s) kullanmıştır. Yanlış olan چارşولرده, doğru olan چارشولرده.

8. Beyt-i Maḳdis'de biri idüp nidā
Der ki mü 'minler ḳabūl etmez Ḥudā
9. Ṭā' atın anuñ ki gibisi der ḥarām
Ṭā' ata her nice gösterse ḳiyām
10. Ol ki etmişdür ḳubūr içre nüzūl
Çağırup ehl-i ḳubūra söyler ol
11. Ḳaldı mı sizde taḥassür ey kirām
Ya nedāmetle tefekkür ey kirām
12. İdeler vardur nedāmet ey melek
Her nice dirseñ ğarāmet ey melek
13. Şol deme kim ğafletile geçdi ol
Lehvu vü la'ib u şehvetile geçdi ol

[12a]

1. Ḥasretüz biz ehl-i ṭā' ata ḳatı
Şöyle müştāḳız cemā' ata ḳatı
2. İşleri dā'im 'ibādet anlaruñ
Zıkr ü tesbīḥ ü tilāvet anlaruñ
3. Meclis-i 'ilme müdāvemeter durur
Ḥalaḳa-i zıkre mülāzımlar durur
4. Enbiyā ervāḥına anlar müdām

Her dem eylerler şalavât ile selâm

5. Dilleründe dâ'ım istiğfârdur

Her nefesde tövbeler tekrardur

6. Bizde yokdur aña kudret nidelüm

Mümkün olmaz geçdi fırsat nidelüm

7. **Temşil**

8. Ravzü'l-aḥbâr içre geldi bu haber

Oldı bir 'âbid meger kim muhtaşar

9. Gördiler anda te'essüf-i aşdıkâ

Didiler biz böyle etmezdük ricâ

10. Didi dünyâya degildür ḥasretüm

Dâr-ı uḥrâye degildür ḥarḳetüm

11. Dârü'l-aḥzân vü maşâ'ibdür cihân

Aña meyl eyler mi ṭab'-ı kar-dân

12. Lîk şol günler ki şâ'im olmadum

Giceler kim anda ḳâ'im olmadum

13. Daḥı şol demler ki ḡaflet eyledüm

Zıkr-i Ḥaḳḳ'da fevt-i fırsat eyledüm

[12b]

1. Añadur bu nâlişum bu ḥasretüm

- Añadur bu ıztırābum hayretüm
2. Çarşularda biri tutup mekân
Pend idüpdür halka kim ey merdümân
3. Şaķınıñ vardur Hudānuñ saŗveti
Ya‘nī kahrıyla ‘azābı şiddeti
4. Saŗvetünden havf iden kılsun devā
Yarasına tā ki maġbūn olmaya
5. Tövbe birle ya‘nī ‘işyān yarasun
Eyleyüp ıslāh kılsun çāresün
6. Tañrı terġīb etdi cennātı seyre
Aña yol gösterdi tā‘atı size
7. Etmedüñüz aña aşlı raġbeti
Etmedüñüz anuñçün tā‘atı
8. Sizi tahvīf içün ol Şāh-ı kadir
Kudretinden etdi icād-ı sa‘ir
9. Gelmedi andan size aşlā hirās
Cürmiñüz bī-hadd haŗāñuz bī-ķiyās
10. Olmasa sizde ricāl-i hāşī‘in
Olmasa yāhud şıġār-ı rāzi‘in
11. Yā behāyim olmasa idi eger
Nāzil olurdu ‘azābı eydün hāzer

12. **Hiṭāb-ı Nefs-i İnsānī**

13. Aç gözüñ ey nefis ğafletden uyan
‘Aklıñı cem’ eyle fikr et ber-zemān

[13a]

1. Yol uzakdur anda var çok müşkilāt
Biñde bir cāndur bulan ancağ necāt
2. Ādeme diye Hudā-yi Zü'l-Minen
Çıksun evlāduñdan ehl-i nār olan
3. Diye Ādem yā İlāhe'l-‘ālemīn
Bilmezem bildür baña anı hemīn
4. Diye her biñde birini cennete
Ġayrısunı cümle dār-ı miñnete
5. Yā ilāhī mā-sivā ḥubbın gider
Ḳalbumuzdan tā bulavuz nūr u fer
6. Düşmeyüp şehvete ḥar gibi müdām
Āhiret emrinde virgil ihtimām
7. Hasta dünyāyı fehm etdür bize
Ḳalbumuz tā ma‘ rifet nūrın size
8. Almamışdur kimse dünyādan murād
Bu sözüm ḥaḳḳdur buña yoḳdur ‘inād

9. Şenliginüñ müntehāsı ğamm durur
Zehr-i tiryākinde hem müdġam durur
10. Diñle bizden öñ gelenler ħālını
Nice ħodı gitdi cāh u mālını
11. Ķanı ol şāhān-ı ‘ālī mertebe
Ķanı ol ħayl ü ħışm ol kevkebe
12. Kimine sağ iken irişdi zevāl
Devletine irdi nāgāh infī‘āl
13. Kimi terk idüp bıraĶdı tāt u taĥt
Düşmenine Ķaldı cümle raĥt u baĥt

[13b]

1. Ādem oġlanı bilür bunları hep
Ĥubbu dünyā ġitmez andan bu ‘aceb
2. **Ĥikāyet**
3. Geldi bir sulţāna bir zibā Ķadeĥ
Oldı Ķaplı anuñile pür-ferah
4. Dürr-i yektādan yunulmuşdı o cām
Dürlü cevherle muraşşa‘dı tamām
5. Yoġıdı ‘ālemde ħiç añā naẓīr
Añā meftün oldı ol şāĥib-i serīr

6. Dā 'imā gitmezdi yanından anuñ
Sevgüsü çıkmazdı cânından anuñ
7. Var idi yanında ol şāhuñ meger
Bir ḥakīm pür-ferāset mu' teber
8. Aña bir gün cevheri gösterdi mīr
Didi kim hīç buña evlā mı nazīr
9. Böyle bir zibā ḳadeḥ gördüğümü hīç
Buncılayın cevhere irdüğümü hīç
10. Didi ol şāḥib-i ferāset ol ḥakīm
Yā muşībetdür bu yā faḳr-ı ' azīm
11. Gerdiş-i eyyāmile bir gün eger
Şansa olur bir muşībet ḳıl nazār
12. Bir muşībet kim ' ilācı yok anuñ
Kimse bulmaz mişlini zīrā bunuñ
13. Zāyi' olup ya uğurlansa bu cām
İhtiyāc u faḳr u miḥnetdür tamām

[14a]

1. Gelmedi şāhid bu cām-ı cevherin
Yoğ idi bu iki maḥzūr ey emīn
2. Bir gün āḥir irdi ol cāme şikest

- Çındı şāha guşşadan engüşt-i dest
3. Şöyle ğam-nāk oldı aña şehriyār
Çeşmine teng oldı hep dār u diyār
4. Salṭanatdan mün‘ azil oldı emīr
Nice demler qaldı ḥālī ol serīr
5. Didi kim geldi sözüñ ey merd-i dīn
Baña miḥnet oldı cām-ı cevherin
6. Böyledür esbāb-ı dünyā ser-be-ser
Māl u evlād u metā‘ u (.....)
7. **Hikāyet**
8. Şāhibü'l-aḥyā imām-ı mu‘ teber
Naql ider ‘ Abdü'l-‘ aziz oğlu ‘ Ömer
9. Ol ‘ Ömer kim şāh idi şuratda ol
Bī-bedīl dervīş idi sīretde ol
10. ‘ Adlile Fārūḳ-ı Şānī idi ol
İstiḳāmet mülkine bulmışdı yol
11. Bir gün aña geldi bir şeyḫ-i kebīr
Çehresi nūrānī çün şem‘ -i münīr
12. ‘ İlmile meşhūr āfāk-ı cihān
Zühdile Ma‘ rūf-i Kerḫī⁹⁵ zamān

⁹⁵ Ebü'l-Mahfûz Ma'rûf b. Fîrûzân el-Kerhî, Iraklı zâhid ve sûfî. Detaylı bilgi için bk. <http://www.islamansiklopedisi.info/>

13. Didi baña nuş u pend et ey emîn
Tâ huzûr-ı Hakk'da olmayam(.....)

[14b]

1. Didi şeyh aña ki bilgil yâ ‘Ömer
Âdeme varunca fikir itseñ eger
2. Kimse yok âbadun illâ oldılar
Her ne kim eyledilerse buldılar
3. İşidüp ağladı etdi iltimâs
Kim ide bir dahı pend ol hakk-şinâs
4. Didi aña yâ Emîre'l-Mü ’minîn
Bir konaqdâr menzilün nâra hemîn
5. Nârla dünyâ arasında dahı
Bir konacak yer bulmaz ey âhî
6. Diñleyüp anı o merd-i râh-ı Hakk
Düşdi uşşı gitdi ol âgâh-ı Hakk
7. Böyledür Kur’ânda ol Hayy u ahad
Mü ’mine olur naşihatdan meded

8. ***Ḳāle'llāhu Te'ālā: Fe-zekkir Feinne'z-zikrā Tenfe'ü'l-Mü'minîn***⁹⁶
9. Va'z u tezķirüñ olur nef'-i 'ayān
Mü'min olan kimselerde bī-gümān
10. Mü'min olmayana te'sīr eylemez
Taşda bārān kaçresi yir eylemez
11. Nār-ı dūzah havfın ey Rabbü'l-Enām
Ḳalbimizi de maḥkūm it her şubḥ u şām
12. **Huzūr-ı Ḥabībullah'da Ḥazret-i Cebrā'il-i Emīn 'Aleyhümā Eş'-şalāt u**
13. **Ve's-selām Evşāf-ı Caḥīmi Beyān Etdügidür**

[15a]

1. Didi Cebrā'il'e bir gün Muştafā
Dūzah'ın aḥvālını vaşf it baña
2. Didi Cebrā'il aña kim yā Ḥabīb
Anı çün ḥalk etdi ḥallāk-ı Mücīb
3. Ḳazdı emrullāha eyle biñ yıl tamām
Oldı kazmaḳdan ser-ā-ser la' l-fām
4. Ḳazdı biñ yıl daḥı ey merd-i sa'id
Aḥmer iken oldı kazmaḳdan sefid

⁹⁶ "Ama (alanlar için) öğüt vermeye devam et, zira öğüt inananlara fayda verir". Zāriyāt Suresi, 55. ayet. Ayrıca yukarıdan geçen فذكر fezekkir sözcüğünün ilk harfi yanlış yazılmış. Doğrusu وذكر vezekkir'dir. Detaylı bilgi için bk. <http://mushaf.diyaret.gov.tr/>

5. Kazdı biñ yıl dahı nârile ceñim
 Esved oldu cümle çün leyl-i behim
6. Yalıñı ve cemresi virmez ziyā
 Mazlūm u muvaññışdür ey bedr-i ducā
7. Anuñ adıçün ki bahş etdi seni
 Vañy ve ilhāma emin etdi beni
8. Ehl-i nāruñ giydügi kaftanlaruñ
 Biri gelseydi cihāna anlaruñ
9. (.....) çirkīnligünden ey emin
 Fāsīd olup āsmānile zemīn
10. Cümle zī-rūha irişürdi memāt
 Kimsede kalmazdı āşār-ı hayāt
11. Yā Nebīyellāh anuñ zencirünñ
 Bir zirā‘ ın kesselerdi birinñ
12. Kosalar anı büyük tağ üstine
 Arıda konmış gibi yağ üstine
13. Yidi katıncı yire varınca çak
 İde ol kūh-ı ‘azāmi iki şakq

[15b]

1. Etseler bir şahşa mağrib'de ‘azāb

- Yā ne maşrık'da olan bî-irtiyāb
2. Yā Muḥammed ḳa' rıdur anuñ ba' id
İçilen şudūr ḥamīmiyle şadīd
 3. Yidi ḳapusı var anuñ bî-ḥilāf
Cem' olup mücrimler ānda şāfşāf
 4. Her birine girer anuñ bir farīḳ
Olur anda nār-ı dūzaḥla ḥarīḳ
 5. Biri birinden aşağı her ḳapu
Yitmiş yıllık yol olmuşdur ḳamu
 6. İssilükde her birinüñ rütbeti
Yitmiş artuḳdur birinden şiddeti
 7. Cem' ola çün ḳapulara mücrimīn
Ḳarşulayalar zebāniler hemīn
 8. Elleründe var ḳamunuñ silsile
Silsile yanınca aḡlalı bile
 9. Kāfirüñ aḡzına şoḳarlar anı
Maḳ' adundan çıḳa hem ol bir yanı
 10. Şol elini boynına maḥkūm bir keyde
Şaḡ elini görince şan' at ide
 11. Şoḳa gögsünden ve baḡrından çıḳa
Yaş yirine gözlerden ḳan aḳa

12. Her biri me' nūs ola şeytānla
Nice yüz biñ hasret ü fermānla
13. Şordı Cebrā' il'e Faḥr-ı Enbiyā
Ol ḳapularda ' aceb kimiler ola

[16a]

1. Didi esfelde münāfıḳlar olur
Ol nifāḳ içinde fāyıḳlar olur
2. Haviyedür ismi anuñ ey Ḥabīb
Şaḳlasın ḳollarını andan Mücīb
3. (.....) yanında olurlar müşrikīn
İsmidür anuñ ceḥīm ey dürbīn
4. Bāb-ı şālişde olurlar şā'ibīn
İsmidür anuñ saḳar ey māh-cebīn
5. Ola dördincide İblīs-i la' īn
Bile yanınca cunūd-ı müfsidīn
6. İsmidür anuñ ey Muştafā
Şaḳlasın mü' minleri andan Ḥudā
7. Ola beşincide Yahūd⁹⁷ ile ṭolu
Gire altıncıya Nasrānī ḳamu

⁹⁷ Hz. Yâkub'un oğlu Yahuda'nın soyundan gelenlere verilen isim. Daha detaylı bilgi için bk. <http://www.kubbealtilugati.com/>

8. Didi Cibrîl'e Resûl-ı Zû'l-Celâl
Ya yidinci menzile kim ola hâl
9. Didi şorma yâ Muhammed anı sen
İstemezsin anı şerh etmeyi ben
10. Etdi ibrâm aña Faḥr-ı Kâ'inât
Didi kim ana giriserdür 'uşât
11. Ol kebâ'ir işleyenler yâ Resûl
İdeler yidinci kapuya nüzûl
12. Onlar anlardur ki idüp mâ'şiyet
Tövbesüz etmişdi 'azm-ı âhiret
13. İşidüp ağladı Faḥrû'l-Mürselîn
Ağladı yanınca Cibrîl-i emîn

[16b]

1. Bunı taḥkîk eylemişlerdür ricâl
Girye lâzımdur olana anda hâl
2. Girye olmaz keşret 'işyândan
Bilki olur vefret 'irfândan

3. **Temsîl**

4. H̱azret-i Ḏāvūd-ı Ṯā'ī⁹⁸ ol 'azīz
Uğradı bir kabre ol ehl-i temīz
5. Gördi bir hatun ider fırkatla āh
Ḏāvūd āh-ı 'ālemi etmiş siyāh
6. Nūḥa idüp ider ey ferzendi men
Toprağ içre n'eyler ol nāzik beden
7. Ol güneş çehreñ tağayyür boldı mı
Q̱āmetüñ tekessür boldı mı
8. Ol siyeh müyuñ perīṣān oldı mı
Derd-i şekk kabre içre ğaltān oldı mı
9. Şoldı mı āyā ol ra' nāgillerüñ
Münfa' il midür 'aceb sünbüllerüñ
10. Gül gibi ḥadduñ turāba düşdi mi
(.....) her yüzden aña üşdi mi
11. Na're etdi işidüp Ḏāvūd anı
Eyledi bu kışşalar bī-ḥūd anı
12. Nāzır ol bu rıḳkata merdāne sen
Rıḳkatile Gül berū meydāna sen

13. **Mev' ize-i Ḥasene**

[17a]

⁹⁸ Ebû Süleymân Ḏāvūd b. Nusayr et-Tâî (ö. 165/781 [?]). İlk dönem sûfî ve zâhidlerinden. Zehebî hicrî II. yüzyılın başlarında doğduğunu belirtir. Kûfe'de İmâm-ı Âzam'ın yanında uzun yıllar hadis ve fıkıh okudu. Hayatı hakkında daha detaylı bilgi için bk. <http://www.islamansiklopedisi.info/>

1. Sözümlü diñle benüm ırardaş unutma ħālet-i nez' i
Gidersün bu yola yoldaş unutma ħālet-i nez' i
2. Vedā' idüp aħibbāye gidersün dār-ı ' āķıbeye
İken meyl etme dünyāya unutma ħālet-i nez' i
3. Ƙanı ābā vü ecdāduñ ıranı aşķāb u evlāduñ
Senüñde ıralısar aduñ unutma ħālet-i nez' i
4. Bu fānī dāra aldanma, vefāsuz yāra aldanma
Şaķın mekkāre aldanma unutma ħālet-i nez' i
5. Gider Zeynī havā fikrin düşer ıralbe Ĥuda fikrin
Ĥudā Bu derde ırıl devā fikrin unutma ħālet-i nez' i
6. **Temsīl**
7. Ĥāzret-i Firķad o Şāh-ı evliyā
Cem' olup yanında bir gün aşfiyā
8. Şordılar añā Benī İsrā'ili
Cānile oldılar anuñ sā'ili
9. Kim o ıravmı içre olurmuş bī-gümān
Nice ħālātlar ki vaşf etmez zibān
10. (.....) şab' a riyāzatlar ġarīb
Gırre-i nefse siyāsetler ' acīb
11. Cū' u řamt u ħalvet ü ' azlet gibi
Terk-i ħāb u ' izzet ü şöhret gibi

12. Didi mesmū‘ dur ey avm-ı kirām
Cem‘ olup beş yüz kız olanlar benām
13. Cümlesinüñ yükden idi cāmesi
A idi Mevlā atunda nāmesi

[17b]

1. Köhnelerle cümlesi dervīş-veş
Cānlarını Mevlā'ya idüp pīškeş
2. Beyt-i Muaddes içinde cem‘ oldılar
Nār-ı ‘ ışa yanmaa şem‘ oldılar
3. Bā-ı Firdevsī biraz ıkr etdiler
Anda auñ lufını fıkr etdiler
4. Her birinüñ şadrı buldı inşirā
Dil apularına geldi iftitā
5. Döndiler ıkr etdiler nirānı hem
Düşdiler avfa añup ‘ işyānı hem
6. avf aı te’şir idüben ‘ āıbet
Etdiler ol demde ‘ azm-ı āiret
7. Cümlesine ol gün irişdi memāt
Cümlesi bir demde etdiler vefāt
8. ‘ İbret al bunlardan ey cān-ı peder

Añlayana bunda bî-ḥaddur ‘iber

9. **Ġazel-i Bî-Bedel ‘İbret Engiz**
10. Yaş yerine kan akıtsun çeşm-i giryānum meded
Göklere çıksun bu ġāmdan āh u efgānum meded
11. Tutmadı semt-i salāḥı nefis şūm-i bî-edeb
Vāy eger ‘afv olmazise cürm u ‘iṣyānum meded
12. Yā ilāhī derdümün dermānı dergāhuñdadur
Derdi çok bir ḥastayım luṭf eyle dermānum meded
13. Mā-sivā ḥubbın gider ḳalbimden ey Ḥayy u Kerīm
Saña döndür yüzümi luṭf eyle sulṭānum meded

[18a]

1. Zeynīyā bu nefis-i zālīm pāy-māl etdi beni
Himmet itsünler baña yārān ve ilḫvānum meded
2. **Tetimme-i Ḥikāyet**
3. Menzilden çıkdı Faḥr-ı Enām
Söylemedi kimseye aşl-ı kelām
4. Ḥalkla ḳılup namāzını hemān
Ḥalvetine toġrı olurdı revān
5. Ağladı üç gün tazarru‘ eyledi
Ümmetün ḫalāşını diledi

6. Geldi Şiddîk-i tâkî virdi selâm
Didi yol var mı eyâ Faḥr-ı Enâm
7. Gelmedi aşlâ ḥaber döndi girü
Ağlayurak miskînine tutdı rû
8. Geldi ḳapuya ‘Ömer virdi selâm
Zâhir olmadı içerden bir kelâm
9. Döndi girü gitdi maḥrûm u melûl
Geldi ‘Oşmân dahı didi yâ Resûl
10. Girmege bize icâzet ola mı
Gün yüzüñi görmege fırşat ola mı
11. Gitti ‘Oşmân gelmedi gördi ḥaber
Geldi Selmân⁹⁹ didi yâ Ḥayre'l-beşer
12. Gelmedi Selmâna da aşl-ı cevâb
Döndi gitdi guşşadan ḥâlî ḥarâb
13. Fâtıma geldi irişdi ‘âkıbet
Didiler kim geldi ol ḥürî-şifat

[18b]

1. Secdeden başını ḳaldurdı Resûl
Didi açun ḳapuyı ḳılsun Betûl

⁹⁹ Ebû Abdillâh Selmân el-Fârisî (ö. 36/656 [?]). İslâmiyet’i kabul eden İran asıllı ilk sahâbî. Detaylı bilgi için bk. <http://www.islamansiklopedisi.info/>

2. Geldi gördi Fâtıma ol mäh-cebîn
Giryeden dönmiş hilâle ol emîn
3. Ruğları virdine gelmiş ısfırâr
Kâmeti servine düşmüş inkisâr
4. Didi ne oldu bu hüznüñ mûcibi
Bize luţf et anı bildür bize yâ Nebî
5. Didi geldi baña Cibrîl-i emîn
Bir haber virdi Nebî kıldı ğamîn
6. Ümmetüm ‘aşîlerinden bir farîk
Nâr-ı düzahta olurlarmış ħarîk
7. Didi ey Maĥbûb-ı Rabbü'l-‘âlemîn
Nice girür nâr'a kıavm-i mücrimîn
8. Didi süreler yaluñuz anları
Kuşmayalar anlara şeytânları
9. Mâlik'e bu vechle çün varalar
Diye Mâlik bunlara idüp nazâr
10. Görmedüm ben böyle kıavm-ı eşkiyâ
Kim yüzi evvelki gibi ağ ola
11. Gözleri ezrak degül kâfir gibi
Bunlara Ħakk luţfile nâzır gibi
12. Bunlar olmamış şeyâtîne kıarîn

Bunlar olmazlar ʿazābile hemīn

13. Mālik eydi bunlara ey eşkiyā

Kimsiñüz siz baña eydün evvelā

[19a]

1. Ağlaşuban diyeler kim ey Kerīm

İnmiş idi bize Qurʿān-ı Kerīm

2. Mālik ide indi Qurʿān Aḥmed'e

Nāzil oldu ol Resūl-ı emcede

3. Çün Resūl'ün ismini gūş ideler

Çağrısup deryā gibi cūş ideler

4. Diyeler bizüz Muḥammed ümmeti

Milletümüzdür o şāhuñ milleti

5. Diye Mālik bildüñüz Qurʿān'ı siz

Ya nice işledüñüz ʿișyānı siz

6. Size zācir olmadı mı ol kelām

Nice aḥmaqlar siz ey ḳavm-ı liʿām

7. Çünkü bunlar ideler nāra nazar

Mālik'e bī-ḥadd tazarruʿ ideler

8. Bize mühlet vir biraz ağlayalım

Nār-ı ḡāmla sīnemizi dāḡlayalım

9. Ağlamağdan yol yol ola yüzleri
Yaş döküp kan akıda gözleri
10. Diye Mâlik anlara bu giryeler
Hoş idi dünyâda ol olsaydı eger
11. Havf-ı Hakk'dan ağlasañuz ânda ger
Size irmezdi cehennemden zarar
12. Emr ide Mâlik Zebâniler gele
Bunları alup ceḥîm üzre şala
13. Çağrışalar cümlesi tevḥîd ile
Hakkı taḳdîs ideler temcîd ile

[19b]

1. İşidüp anı ceḥîm ide rücû^ç
Atmaya bunları yakmağa şürû^ç
2. Mâlik ider bunları tut ey ceḥîm
Müstaḥakkdur nâra bu kavm-ı le'îm
3. Böyledür emr-i Hudâ-yi lem-yezel
Kim olasın bunlara cây u maḥall
4. Pes tuta bunları nâr-ı ibrâmile
Her birine yapışa iḳdâmile
5. Kiminüñ ayaklarından tuta ol

- Kimisinüñ dizlerine bula yol
6. Kiminüñ boynına vara leheb
Kaşdı ide tā ki ihāta ide heb
7. Diye Mālik yüzlerini yakma şakın
Secde etmişdür Hudāya ol cebīn
8. Yakma dīn kıluban ey leheb
Şavm içün çekmişdür bunları ta‘ab
9. Çağrışalar anda yā Hannān deyü
İdeler yādı yā Mennān deyü
10. Emr-i haqq çünki bula yirin tamām
Cibrīl'e vahy ide Rabbü'l-Enām
11. Kim nedür ‘aşīlerüñ hāli ‘aceb
Nārile kāl oldılar mı çün zeheb
12. Diye sen a‘lemsin ey Rabb-i Kerīm
Nice olur bir cān-ı kavīle yiri ceḥīm
13. Diye var gör hālin anlaruñ revān
Tutup emri Cebrā’īl'i hurde-dān

[20a]

1. ‘Azm ide nāra gelüp ide nüzül
Mālik'in durduğı yire gele ol

2. Vasaṭ-ı nār içre gör anı emîn
Nârdan minberde olmuşdı mekîn
3. Çün göre Cibrîl'i Mâlikî nâ-gehân
Kalka ta' zîm eyleye ol pehlevân
4. Eydi hîdmet n'oldı ey peyk-i ilâh
Kim bu dâr-ı miḥnette uğradı râh
5. Eydi kim n'eyler 'uşât-ı mü 'minîn
Diye Mâlik şorma anlaruñ ğamîn
6. Tenlerini yandurdı nâr-ı bî-emân
Yüzleri yürekleri kaldı hemân
7. Sînelerde berķ urur nûr-ı yakîn
Cânı yokdur nâr aña ola yakîn
8. Mâlik'e emr ide Cibrâ 'îl-i emîn
Örtüsin ref' eyleyegil nârın hemîn
9. Çün göre Cibrîl'i kavm-ı mücrimîn
Eydiler hûsnine yüz biñ âferin
10. Diyeler bu 'abd-i kâmil kim ola
Kim bu deñlü aḥsen şûreti bula
11. Görmedük biz böyle bir hûb-ı cihân
Olmaya bir böyle maḥbûb-ı cihân
12. Şerḥ eydi Cebrâ 'îli Mâlikî hemîn

Kim bu der ol ʿabdı zî'l-ʿarşı mekîn

13. Bu melekdür Aḥmed'e vāḥy indüren
Seyr-i isrâda burâka bindüren

[20b]

1. İşidüp ismi Resûlî ʿaşîyân
Eydiler ḥasretle feryād u figân
2. Diyeler luṭf eyle Mevlâ ḥaḳḳıyçün
Ol maḳāmı ḳurb-ı ednâ ḥaḳḳıyçün
3. Bizden irişdür Resûl'e çok selâm
Hem beyân et ḥâlimizi ey nîk-nâm
4. Çün gele Ḥaḳḳ ḥazretine Cebrâ'îl
Şora andan ḥâli ol Rabb'un Celîl
5. Eydi yâ Rabb itdiler benden ricâ
Kime selâm iletem ḥabîbinden yaña
6. Şiddet-i aḥvâlün anlaruñ hemân
Eyleyem bir bir ḥabîbuña beyân
7. Ḥazret-i Cibrîl'e emr eydi Ḥudâ
Bu kelâmı tâ ki eyleye edâ
8. ʿAzm ide Cibrîl cennetden yaña
Göre kim cennetde Şâh-ı enbiyâ

9. Oturur bir hayme içre ol Resûl
Halk olunmışdur dürr-i beyzâ'dan ol
10. Var anuñ dört biñ muraşsa' kapusı
Hâliş altun-ıla olmuş yapusı
11. Diye aña ey Şefî'e'l-Müznibîn
Fahır-ı cümle enbiyâ vü Mürselîn
12. Ümmetüñ 'aşîleri etdi selâm
Hem sipâriş kıldılar böyle kelâm
13. Yağdı yandurdi bizi nâr-ı ceḥîm
Eylesün bize şefâ' at ol kerîm

[21a]

1. İşidüp anı Resûl ins u cânn
'Arş-ı Raḥmân'dan yaña ola revân
2. Secde idüp eydi Hakk'a bir şenâ
Ol şenâyı kimse kılmamış ola
3. Bu yire Mevlâ aña kim ey Resûl
Ne muraduñ varısa etdüm kabûl
4. Diye 'âşî ümmetüm yâ Ze'l-Celâl
Oldılar nâr-ı ceḥîm içinde kâl
5. Varıdı emrüñ yirine ey bî-zevâl

- Umarum luṭfuñdan iriſe nevāl
6. Raḥmet ide Ḥazret-i Rabbü'l-Enām
Ehl-i tevḥīdi çıkaralar tamām
7. Cümlesini cennāte alup gideler
Küfr u ſirk idenleri terk ideler
8. Anı göricek diyeler müſrikīn
Keſki bizde olaydık müslimīn
9. ***Ḳāle'llāhu Te'ālā : Rubemā Yeveddü'l-Lezine Keferu Lev Kānu Müslimīn***¹⁰⁰
10. Nef ini imānuñ anda göreler
Ḥasret elin birbirine uralar
11. Zerre deñlü bizde de olsa eger
Olmaz eydi yirümüz çāh-ı saḡar
12. Yā ilāhī dā'im et imānumuz
Cānımızla ḳā'im et imānumuz
13. Bir 'aṭādur çün bize itdün naſīb
Ḥāfız ol ſeyṭāndan ey Rabb-i Mücīb

[21b]

1. **El-Nūru's-ſāni Fī'l-Recā'i**
2. Ḳavl n'deñlü eylese Ḥaḳḳ'dan ricā
Nice ez' āfın virür anuñ Ḥudā

¹⁰⁰ *Zaman olacak, inkâr edenler, "Keşke müslüman olsaydık!" diye hayıflanacaklar.* Hice Suresi, 2. ayet.

3. H  zet-i M  s   bin    mr  n ol Kel  m
V  d  ler i  inde ol     h-1 ker  m
4. Oldılar   te   ric  sıyla rev  n
Buldılar n  r-1 n  b  vvetden ni    n
5. Giydiler anda n  b  vvet   il   at  n
G  rdiler anda ris  let   al   at  n
6. Anda virildi yed-i beyz   a  n  
Anda oldu hem   a   -y1 ejdeh  
7. Lu  fina yokdur nih  yet ey la  if
L  ki bilmez anı bu   avm-1 z    if
8. **H  k  yet**
9. Varısa fi'l-c  mle idr  k u tem  z
Di  nlegil A     b-1 Kehfi ey   az  z
10. Ma  rifetden b     ber c  hh  l idi
B  r-1   i  y  n   ekmege   amm  l idi
11. Ge  mi  idi g  nleri   i  y  nile
K  fr i  inde her nefes   u  y  nile
12. C  nile bir kez didiler Rabben  
Min led  nke ra  meten heyyi   len  
13.   ltic   etdiler anlar     zrete
V    l oldılar bu de    l     izzete

[22a]

1. Kim yaturken ğār içinde bī-ḥaber
Şağa şola bunları taḳlīb ider
2. *Ḳāle'llāhu Te'ālā: Ve Nuḳellibuhum Zāte'l-Yemīni Ve Zāte'ş-Şimāl*¹⁰¹
3. Tā ki ṭūlī dehr eyle ey pūr-hüner
Ḥākdan anlara ırmeye zarar
4. Anlara şol deñlü ikrām eyledi
Seyyid-i kevneyne ilhām eyledi
5. Didi kim görseñ eger anları sen
Ḥavfile memlū olur cān u ten
6. *Ḳāle'llāhu Te'ālā : Levi't-ṭala'ta 'Aleyhim levelleyte Minhüm Firāren Ve le-müli 'te Minhüm Ru'ba*¹⁰²
7. Görseñ anları dönerdüñ sen girü
Varabilmezdüñ bir ādeme ilerü
8. Ol (.....) gör bu deñlü ' izzeti
Nice virdi anlara bu heybeti
9. Kim Resül-ı muḥterem Faḥr-ı Enām
Ḥavf idüp anlardan ide iḥtişām
10. **Ḥikāyet**
11. Bir zamān-ile Mu'āviye meger

¹⁰¹ Onları sağa sola çeviriyorduk. Kehf suresi, 18. ayet.

¹⁰² Eğer o insanları görseydin dönüp kaçırdın ve gördüklerin yüzünden içini korku kaplardı. Kehf suresi, 18. ayet.

- Ġazū içün etmişdi Rūm'a sefer
12. Uğradı ol kehfe yolu ol zamān
Bildi anı çekdi ol demde 'inān
13. Ġarı açsunlar deyü emr eyledi
Bunlaruñ hālını görmek diledi

[22b]

1. İbn-i 'Abbās ānda hāzırdı meger
Didi bu olmayacak fikri gider
2. Ser-ver-i evlād Ādem u Muştafa
Şems-i 'izzet mähı burc-i ıştıfā
3. Anı Hakk men' etdi bundan ey emīr
Tutmasun kalbünde bu endīşe yir
4. Diñlemedi anı ikdām eyledi
Kollarından ibrām eyledi
5. Kim varup anları bir bir göreler
Taşrada olanlara bildüreler
6. Çünkü ġāra oldılar anlar revān
Ġārdan bir yel zuhūr etdi hemān
7. Bunları yakup külli etdi ser-be-ser
Mümkin olmadı ki ideler naẓar

8. Anlara göre itdügiçün iktidā
Övüñdi Kıtmīri¹⁰³ kitābında Hudā
9. Bir nice def a kitābında anı
Añdı luṭfindan nazar kıl ol ğanī
10. Şakladı anlarla dünyāda anı
Koyısar Firdevse ʿuḳbāda anı
11. Böyle iḥsānlardan oldı aña
Diyeyim bir bir kulaḳ tut sen baña
12. Ehl-i tevḥīdūñ izini tutmuş idi
Bir iki ādem bile gitmiş idi
13. Ehl-i tevḥīd idi anlar şübhesüz
Tutmamışlardı daḥı tãʿata yüz

[23a]

1. Anlara böyle idicek ol Kerīm
Mü'mine nice ola faẓl-ı ʿazīm
2. Kim uzun ʿömri ʿibādetle geçe
Muṭṭaşıl tevḥīd u tãʿatla geçe
3. Kaşdı bu ola ki ʿömri olsa biñ
Nice biñ yüz biñi degil biñ kere biñ

¹⁰³ Ashâb-ı Kehf'in yanlarında bulundurdıkları köpeğin adı. Detaylı bilgi için bk.
<http://www.islamansiklopedisi.info/>

4. Bir nefis olmaya t̤ā‘ atdan ba‘ id
Her nefsde göstere sa‘ y-i ced id
5. Aña ne yüzden kerāmet vire haqq
Nice teşrīf ü siyādet vire haqq
6. Yā ilāhī luṭfīñuñ oranı yok
Raḥmetüñ deryāsıñuñ pâyānı yok
7. Sensün ol Mevlā-yı Raḥmān u Raḥīm
Sensün ol elṭāfı çok fazl-ı ‘ amīm
8. **Hikāyet**
9. Ol zamān kim ol Kelīmullāh-ı pāk
İstedi kim eydi Ḳārūnı¹⁰⁴ helāk
10. Bitmiş idi ḥişmetiyle ol la‘ in
Sīnesi memlū idi kibr ile kīn
11. Nice dürlü zīnet ile ol pel id
Geldi yanınca nice (.....) vü mer id
12. Mā’ili dünyā olanlar gördiler
Ḥasretile yüzlerini devirdiler
13. Didiler n'olaydı biz daḥı hemān
Böyle olayduñ cihānda kāmurān

¹⁰⁴ Zenginliğiyle tanınan, Hz. Mûsâ ve Hârûn’un şahsında Allah’ın emirlerine karşı çıktığı için cezalandırılan kişi. Detaylı bilgi için bk. <http://www.islamansiklopedisi.info/>

1. *Ḳāle'llāhu Te'ālā : Fe-ḥerece 'Alā Ḳavmihi Fī Zinetihi Ḳāle'l-Lezine Yürüdüne'l-Ḥayāt*
2. *e'd-dünyā Yā Leyte Lanā Mişle Mā-Ütiye Ḳārūnu İnnehü Lezū Ḥazẓin 'Aẓīm¹⁰⁵*
3. Kāmurān olmak diler nefsi denī
Cāh-i dünyāyle gör ol gövdeni
4. Kāmurān olmak dilerseñ ey sefih
Gel fenā ehline kıl kendün şebih
5. Şaltanat budur idersin i' tiḳād
İki 'ālemde olursuñ bir murād
6. Bende olan nefse sulṭān olmayız
Ḳul olan şehvete insān olmayız
7. Tāc u taḥṭı terk idendür pādişāh
Cāhı bulmaz etmeyenler terk-i cāh
8. Enbiyānuñ diñlesek aḥvālını
Evliyānuñ yoklasaḳ a' mālını
9. Cümlesi tergibi terk-i cāh ider
Cümlesi nefsün ḥilāfına gider
10. Sende likin muṭṭaşıl efkār-ı cāh

¹⁰⁵ 1. ve 2. satırdaki ayetin tefsiri: *Kārūn gösterişli bir şekilde kavminin karşısına çıkardı. Dünya hayatını arzulayanlar, "Keşke Kārūn'a verilenin bir benzeri bize de verilseydi! Doğrusu o çok şanslı!" derlerdi.* Kasas suresi, 79. ayet.

- Ġaflet itme vardur ol rāh içre cāh
11. Ol fikrden sen dönersin nā-gehān
Şoñra olmaz sūdmend-i āh u fiġān
12. Tālib-i dünyā olanlardan ‘ayān
Böyle söz kime şādır oldu ol zamān
13. Didi ‘ālimler ki ey kıavm-ı za‘īf
Ādem olmaz māl u cāh ile şerīf

[24a]

1. ‘İzzet ü rif‘at şevābı Haqqdadur
Sözlerümi diñle kitābı Haqqdadur
2. *Ḳāle'llāhu Te‘ālā : Ve Ḳāle'l-Lezine Ütü'l-‘İlme Veyleküm Şevābu'l-Lāhi
Ḥayrūn Limen*
3. *Āmene ve ‘Amile Şālihan Ve lā Yulaqqāha İlla's-Şābirūn*¹⁰⁶
4. Geldi bu tarzıyla ol kelb-i le'īm
Huṭbe okurlardı Mūsā-yı Kelīm
5. ‘İd idi ādemle tolmuşdı cihān
Huṭbesinde didi ol rūḥa revān
6. Haqqkuñ emrini eyleñüz icrā müdām
İcūñüzde olmasun fi‘l-i ḥarām

¹⁰⁶ 2. ve 3. Satırdaki ayetin tefsiri : *Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise şöyle derlerdi: "Yazıklar olsun size! İman edip iyi işler yapanlar için Allah'ın mükâfatı daha üstündür. Ona da ancak sabredenler kavuşabilir."* Kasas suresi, 80. ayet.

7. Bir mücerred kişi kim ide zinā
Emr-i ھاھا budur urasız yüz ‘aşā
8. Evli ise recm idüp ھاtl idesiz
ھاھا buyurduğı ھاھا gidesiz
9. İřidüp bu ھاavlı ھاărün-ı le ’im
Etdi ol sulţāna buhtān-ı ‘azīm
10. Didi kim senden řudūr etdi zinā
Vācib olmuşdur ki saņa recm ola
11. Rüşvet-ile buldılar bir ‘avratı
K ’ide Mūsā’dan gelüp ol řekveti
12. ھاızır oldu anda çün ol bāğīye
Dir Kelīmullāh aņa ey ھاğīye
13. Gel berü Allāh içün eyle beyān
N’oldı bā‘ iş-i iftirāya ھاıl ‘ayān

[24b]

1. Didi ھاărün itdi baņa va‘ deler
Tā saņa isnād idem yañlıř ھاber
2. İřidüp Mūsā bunı etdi sücūd
Secdesinde didi yā ھاyy u Vedūd
3. Bu la‘ inile benüm ھاlüm n’olur

- Bu sefîhi eyleye aḥvālüm n'olur
4. Ḥaḳḳ buyurdı yiri rām etdüm saña
Her ne maḳṣūd kesse teklîf it aña
5. Ṭut didi Mūsā yire bir kez hemân
Dizlerine dek anı yutdı ‘ayân
6. Bir daḥı ṭut didi yire ol nebî
Beline varınca gitdi ol ğabî
7. Bir daḥı ṭut didi vardı boynına
Bir daḥı ṭut didi aldı ḳoynına
8. Gitdi yire bindügi atı bele
Mâl u asbâbile dâr-ı âtî bele
9. ***Ḳāle'llāhu Te‘ālā: Fe-ḥesefnâ Bihî Ve Bi-dârihi'l-arṣa Femâ Kâne Lehû***
10. ***Min Fî ‘etin Yanşurūnehû Min Düni'l-lâhi Ve mâ Kâne Mine'l-munṭaşirîn**¹⁰⁷*
11. Her birinde etdi Ḳārûn-ı la‘în
Nice dürlü lâbe vü âh u enîn
12. Raḥmet etmedi aña hiç ol ğayûr
Didi ol demde ‘itâb idüp ğafûr

¹⁰⁷ 9. ve 10. satırdaki ayetin tefsiri : *Sonunda biz onu ve evini barkını yerin dibine geçirdik. Artık Allah’a karşı ona yardım edecek adamları olmadığı gibi, kendi kendini kurtarabilecek durumda da değildi.* Kasas suresi, 81. ayet.

13. Yâ ibn-i ‘İmrân¹⁰⁸ inneke lefazzu'n-ğalîz

Lem-tekün ta‘ fûhu ‘ an zâke'l-lazîz

[25a]

1. K̇ed temennâ minke ‘ afven lem-tücîb

Lev recâ minni recâ ’en lem-yeḥîb

2. Ya‘ nî ey Mûsâ niçün raḥm etmedün

Merḥametün yollarına ‘ azm etmedün

3. Bir nefis benden ricâ etse eger

‘ İzzetüm ḥaḳḳıçün eylerdüm güzer

4. Emr iderdüm ḥâka yutmaya anı

Bir daḥı ‘ unfile tutmaya anı

5. **Hikâyet**

6. Naḳl ider iḥyâ'da bir gün bir ‘ azîz

Görđi bir tâbûtı ol ehl-i temîz

7. Götürüp gelürler anı dört kişi

Üçi erdür birisi ammâ dişi

8. Geldi ḥâtunuñ yirine tırdı ol

Ḳabre varınca bile götürdi ol

¹⁰⁸ Kur'an'da adı geçen İmrân'ın kim olduğu hususunda İslâm âlimleri tarafından farklı görüşler ileri sürölmüşür. Mu-kâtil, “İmrân ailesi” ifadesinde-ki İmrân'ın Mûsâ ve Hârûn'un babası olup şeceresinin Hz. Ya'kûb'a dayandığını söylemekte, Kelbî ise Meryem'in babası ve Hz. Süleyman'ın soyundan olduğunu nakletmektedir. Detaylı bilgi için bk. <http://www.islamansiklopedisi.info/>

9. Çün namāzın kıldılar fenn etdiler
Her biri işlü işüne gitdiler
10. Şordı ol hātuna ol merd-i Hudā
Kim bu meyyit kimdür bildür baña
11. Didi oğlumdur bu meyyit ey kişi
Kemlük idi dār-ı dünyāda işi
12. Şan‘ at olmuşdı muħanneşlük aña
Kendüyi tezyīn iderdi çün nisā
13. Ol sebebdan meyyitine ey peder
Koñşulardan gelmedi illā üç er

[25b]

1. İşidüp anı tarahhum eyledi
Oğluña Hakk rahmet eylesün didi
2. Şefkatünden aña ol ‘ālī-cenāb
Virdi haylī aqçe altun u şiyāb
3. Didi gördüm ol gice bī-iştibāh
Bir kimesne geldi hemçün bedr-i māh
4. Aklar giymiş baña etdi şenā
Ben didüm sen kimsün ey bedr-i ducā
5. Didi kim defn etdüğüñ mücrim herif

- Bil ben idüm anı ey şân-ı şerîf
6. Etdiler baña haķâretle nazâr
Baña Haķķ'dan raĥmet imiş ol meger
7. Anlaruñ taĥķiri olmadı müfid
Ĥazret-i Mevlâ beni kıldı sa'îd
8. Yâ ilâhî raĥmetüñ vâsi' senüñ
Cümle ĥalka şefķatüñ şâyi' senüñ
9. Zerre mihrüñ cihânı nûr ider
Gönlümüze virânesin ma'mûr ider
10. Bizi mecrûm itme ândan yâ Mu'în
Dâ'imâ luĥfuñ bize olsun ĥarîn
11. Cümle dillerde senüñ lutfiñ revân
Luĥfuñ ile devr ider heft âsumân
12. Zerre zerre bu rüsûm-ı kâ'inât
Şemme şemme bu ruķûm-ı mümkinât
13. Mazhar-ı âşâr-ı cûduñdur senüñ
Maĥla'-ı nûr-ı vücûduñdur senüñ

[26a]

1. **El-Nûru's-Şâliş Fi'l-Tevbe**
2. Âb-ı tövbeyle yunur günâh

- Āb-ı tövbeyle gider yüzden siyāh
3. Yā ilāhī çehremizi eyle sefīd
Tövbemizi günden güne eyle cedīd
4. Dir Resūl-ı kibriyā Ḥayre'l-Enām
Rūhına olsun şalāt ile selām
5. Tövbesine kılınıñ Rabb-i Kerīm
Şād olur şol deñlü anı ‘ aql-ı selīm
6. Bir kişi tenhā ıssuzlıkda¹⁰⁹ kılup
Yorulup bir yirde uykuya talup
7. Uyanup baksa yirinde atı yok
Āb u nānile yarağı yatı yok
8. Ḥayretinden bakup eṭrāfına ol
Görmese asbābını olsa melūl
9. ‘ Āciz olup istemekden ‘ āķıbet
Koyşa başun toprağa meyyit-şıfat
10. Kaldurup başını girü kılsa nazar
Görse atı ile asbābı meger
11. Olmamış zāyi‘ yābāna gitmemiş
Ḥāzır ānda hīç birisi yitmemiş
12. Nice şād olursa andan ol faķır
Belki tā ‘ibeler ḥabībullāh olur

¹⁰⁹ Yazar "ایسوزلقده" yazmak yerine, metinde "ایسوزلقده" şeklinde yazmıştır. Oysa ilki doğru şeklidir.

13. Tâ'ib olan şanma kim gümrâh olur

Bilki tâ'ibeler ħabîbullâh olur

[26b]

1. *Ḳāle'llāhu Te'ālā : İnnel-Lāha Yühıbbü't-Tavvābīne Ve Yühıbbü'l-Mutaḫḫirīn*¹¹⁰

2. **Ḥikāyet**

3. Cem' olup bir nice düzd-i bî-hüner

Kûfe ḥaccâcını ġarât kaşd ider

4. Kûfe'den var-ıdı bir düzdi deger

Bunları buldı görüp ol bir nazâr

5. Didi kim yok yire çekmek zaḫmeti

Ḳāfile basmağa etmek niyyeti

6. Kûfe'de var bir faḳîre pîre-zen

Şuheri a' mā durur bî-mekr ü fenn

7. Ḥacca gidenler ḫamusı mālını

Anda ḫodılar bilüñ aḫvālını

8. Māl ise maḫşûduñuz varuñ aña

Alup andan viresüz ḫişşemi baña

9. Lîk nice varabilürsüz aña

Şöyle müşkildür ki olunmaz edā

¹¹⁰ Allah çok tövbe edenleri sever ve içi dışı temiz olanları sever. Bakara suresi, 222. ayet.

10. Āhirü'l-emr ile tedbîr etdiler
Hırka-püş olup o yola gitdiler
11. Kisvet-i ehl-i şalāḥa girdiler
Şûret-i ehl-i felāḥa girdiler
12. Ḥaḳḳ budur böyle Fazîḥat olmaya
Buncılayın ehl-i nikbet olmaya
13. Cāme-i tezvîri egnine giye
Şûretin tebdîl idüp ḥil' atı yiye

[27a]

1. Ḳahbedür güyâ ki ġâyet bed-liḳâ
Giymiş egnine velî zerrîn ḳabâ
2. Cāmesine aldanup anuñ levend
Vaşlı ile olmağ ister behremend
3. Vâḳıf olup ḥâline nefret ider
Her ne yirde añsalar la' net ider
4. Oldılar bu şûretile hoş revân
Pîre-zen gördi ki cem' -i şofîyân
5. Hurrem u ḥandân olup ta' zîmle
Ḳarşu geldi bunlara tekrîmile
6. Her birisi kim çıkardı başmağın

- Pîre-zen âbile yudı ayâğın
7. Zevci yanına varup ol pîre-zen
Didi ihsân etdi pîre Zü'l-Minen
8. Zâyi‘imiz oldı bizüm dervişler
Hüb-sîret cümleñ endişeler
9. Her birisine Cüneyd ü Bâyezîd
Nice yıllar lâyıķ olursa mürîd
10. Geçdiler oturdılar âdâbla
Ben yudum ayaklarını âbla
11. Saña getürdüm ben anı ey ‘azîz
Sür ol âbı gözlerüñe durma tîz
12. Bunlaruñ yüzi şuyına ol habîr
Umarum kim eyleye seni başîr
13. İ‘tikâdile ol âbı sürdi ol
Nice evvel kördi ise gördi ol

[27b]

1. Şükr idüp Hakk’a yire yüz urdılar
Ol harâmîler bu hâli gördiler
2. Nâdim oldı cümlesi etdüğine
Şimdiye dek ol yola gitdüğine

3. Cümlesi şıdķ-ıla idüp tövbeyi
Kaşđ iderler cümle hacc-ı Kā' be'yi
4. Kať idüp berr ü beyābānı hemān
Ka' be-yi maķşūda oldılar revān
5. Geldiler çün Ka' be'ye bunlar yakīn
Didiler kim yā İlāhe'l-ālemīn
6. Yok liyāķat bizde varmaĝa aña
Cürmümüz ma' lūmdur yā Rabb saña
7. İdelüm bārī ıraklardan niyāz
Cürmümüz çün idelüm söz ger az
8. Kā' be'ye karşu turup vü nālān u zār
Aĝladılar derdile bī-iẖtiyār
9. Nā-gehān ibn-i mübārek ol 'azīz
Kā' be'ye 'azm etdi ol şāhib-i temīz
10. Bulmadı yirinde Beytu'llāhı ol
Hayretinden baķdı ol dem şaĝ u şol
11. Gördi Ka' be bu kabīs üzere turur
Bir bölük halkı tavāf idüp yürür
12. Geldi bunlara yakīn ol Şāh-ı dīn
Didi kimlersüz siz ey kavm-ı güzīn
13. Didiler kim bir bölük 'āşilerüz

Cem‘ olup ‘ işyānumuz çün ağlaruz

[28a]

1. Didi āgāh oluñ ey Merdān-ı Hakk
Nice luṭf etmişdür ol Sultān-ı Hakk
2. Kā‘ be gelmişdür ṭavāf içün sizi
Didi bunlar itme istihzā bizi
3. Didi baķıñ tā ki def‘ ola gümān
Baķdılar ol demde gördiler ‘ayān
4. Cümle bir yirden idüp feryād u āh
Didiler ey luṭf u fazlı çok ilāh
5. Nice dem ‘ işyān u ṭuġyān eyledük
Bī-nihāyet cürm u noķşān eyledük
6. Şaķladuñ ‘ işyānumuzı mestūr idüp
Şimdi açduñ tövbemizi meşhūr idüp
7. Āh idüp teslīm-i rūḥ etdi ķamu
Dār-ı luṭf-ı raḥmete gitdi ķamu
8. Hāzret-i ibn-i mübārek Şāh-ı dīn
Ḥayretinden yavı kıldı kendüzin
9. Gitdi tā bunlara tekfīn eyleye
Her biriçün ķabırı ta‘ ayyūn eyleye

10. Geldi bunlardan nişānı bulmadı
Ne yire gitdüklerini bilmedi
11. Ḥayreti evvelkiden oldu füzūn
Geldi hātifden nidā-yı reh-nümūn
12. Bulmasun etme anları taleb
Sen degül belki melā 'iki cümle hep
13. İsteyüben anları bulmadılar
Kanda gitdüklerini bilmediler

[28b]

1. Anlar irişdi maḳām-ı kurbete
Vāşıl oldılar mekân-ı 'izzete
2. Tövbenüñ ahvālını bildüñ tamām
Tövbeyi dilden koma her şubḥ u şām
3. **Ḥikāyet**
4. Ḥazret-i Dāvūd'a vaḥy etdi Ḥudā
Etdi vaḥyden bu maẓmūn edā
5. Didi yā Dāvūd müdebbirler eger
İntizārum anlara añlasalar
6. Bilseler anlara olan rıfḳumı
Ehl-i rüşd olduklarına şevḳümü

7. Şevkden cümle olurlardı helāk
Anları ‘ışkum iderdi bilki çāk
8. Çünkü müdbirlere hālüm bu ola
Yā ‘aceb muḳbillere luṭfum n'ola
9. Kūl baña ġāyetde muḥtāc olduġı
Bī-nevā vū müflis ü aç olduġı
10. Şol zamāndur k’ide istignā baña
Ġālib olur ihtiyāc ol vaḳt aña
11. Şol dem olur kūl yanumda mu‘teber
Tövbe idüp şıḍḳla baña döner

12. **El-Nūru'r-Rābi‘ Fī Medḥi'l-Cūd**

13. Devlet oldur k’idesin iḥsān u cūd
Olasın tā mazḥar-ı luṭf-ı Vedūd

[29a]

1. Kudret olmuşken hezeller idesin
Cūd u fazlı saña reh-ber idesin
2. Nāmuñ ola dīnde ilüñle yād
Rūḥuñ ola ‘ālem-i berzāḥde şād
3. Yād idüp iḥsānuñ ideler du‘ā
Vāşıl ola rūḥuña dā’im şenā

4. Her ne ‘aybı olsa ‘abduñ bî-gümân
Setr ider anı seḥā-yı cāvidān
5. Diller anuñ medḥine olur revān
Cānlar anuñ ḥubbına olur mekân
6. Bir elem gelse aña ‘ālem yanar
Ḳudretince cümle def‘ini ḳaşd ider
7. Halk içinde luṭfla meşhūr olur
Luṭfı her yirde anuñ mezkūr olur
8. Ğayre nef‘i irgürmedün efzal-ı ‘āmel
Yokdur etme bunda inkār u cedel
9. *Ḳāle ‘Aleyhi’s-Ṣalāt u Ve’s-Selām: Ḥayrū’n-Nāsi Men Yenfe‘ü’n-Nās¹¹¹*
10. **Hikāyet**
11. Şöyle mervīdür Ḥabībullāhdan
Naḳl olunmuşdur bu ḳavl ol şāhdan
12. Vardı sābıḳda bir ‘abd-i şaḳī
Bāṭile meyl etmiş unutmuş Ḥaḳḳı
13. İşi dā’im zillet ü ‘işyān idi
Şeyḥ-i nefis ü mürşidi şeyṭān idi

¹¹¹ Peygamber Efendimiz (S.A.V.) buyurmuş: "İnsanların en hayırlısı, insanlara faydası dokunandır." Bu hadis-i şerifin kaynağı tespit edilmemektedir.

1. Māl-dār idi ziyāde ol sefih
Mālda olmuşdı Ẹārūn'a şebih
2. Sofrasını her gün alup oğlanları
Alup içinden irice nānları
3. Hurdasını bir yire silkerler idi
Yenmeyüp yābāna dokerler idi
4. Ol zamānda vardı bir ‘ābid meger
‘Ömrini t̤ā‘ ata ҡomışdı ol er
5. ‘Ömr odur kim gice t̤ā‘ atile ol
Ẹavl odur kim Hāḳḳ'a t̤ā‘ at ide bol
6. Ğayrısı anuñ hebādur ey ‘aziz
Añlamışlardı bunı ehl-i temiz
7. Ol kişi her gün gelüp bī-iḥtişām
Sofra silkindüsini alurdı tamām
8. Anuñile ‘Ayş iderdi ol za‘if
İntikāl idince dünyādan herif
9. Çün herif etdi cihāndan intikāl
‘Ābid etdi ‘Ayş içün ‘azm-ı cibāl
10. Utancağuzla şuyla etdi kefāf
İstemedi kimseden etdi ‘afāf

11. Hakk su'âl ide aña yevmül-cezâ
Kimse lutf etdi mi dünyâda saña
12. Tâ bugün sende mükâfat idesin
Anlara lutf u ' inâyet idesin
13. Diye yok yâ Rabb baña hîç bir hadd
Etmemişdür dâr-ı dünyâda meded

[30a]

1. Diye Mevlâ yâ ne yerdüñ anda sen
Bilmezsüñ sen bilürem anı ben
2. Kul diye cem' idüp etmek pârasun
Cû' uñ eylerdüm anuñla çâresün
3. Bir kuluñ varıdı dünyâda senüñ
Sofrasını silkerdi kulları anuñ
4. Kuvvetüm olmuşdı benüm ol hayre nân
İntikâl idince ol mîr-i zamân
5. Ehl-i nâr olmuşdı ol câhil meger
Aña gör Mevlâ ne yüzden lutf ider
6. Mâlik'e emr ide Rabbü'l- ' âlemîn
Kim çıkar anı cehennemden hemîn
7. Çıka ammâ ki kömür olmuş hemân

Nefret eyler şüretinden ins ü cānn

8. Diye kim yā Rabb budur ol mübtelā

Bundan ermişdür baña berg ü nevā

9. Emr-i Hakk ile varup tuta elin

Tutalar ikiside cennet yolın

10. İdeler bāğ-ı na'īm içre qarār

Enbiyā ile olalar hem-civār

11. **Temsil**

12. Etdi Mūsā-yı Kelīmullāh recā

Hazret-i Mevlā'dan ol bedr-i ducā

13. Şol merātib kim virildi Aḥmed'e

Baḥş olundı ol Resūl-ı emcede

[30b]

1. Kendüye vü ümmetüne virdi hakk

Qısmet etdi anlara Rabbü'l-Falaḥ

2. İsteddi kim göstere aña ilāh

Bunı aña bildüre ol pādīşāh

3. Didi yā Mūsā yetişmez tākātuñ

Eylemez aña taḥammül kudretüñ

4. Ol menāzilden velī saña 'ayān

- İdeyim bir menzilet ey kār-dān
5. Hāzret-i Mūsā'ya sözüñ āhiri
Keşf olundı ol menāzilden biri
6. Bir nazar kıldı aña ol pür-hüner
‘Aklı oldu hayre vü zīr ü zeber
7. Az kaldı kim telef ide özin
Ġayretile cem‘ kıldı kendüzin
8. Didi yā Rabbī bu ‘ālī menzile
Ol şerīf ümmet nice varabile
9. Didi haqq anlarda vardur şıfat
Ol şıfat ehlidür bu menzilet
10. Kim aña işārı dirler ey hakīm
Olmaya hīç böyle bir hūlq-ı ‘azīm
11. Yā Nebī bir kul ki ‘ömrinde hemān
Bir kez işār itmiş ola bī-gümān
12. Ben hicābumdan aña etmem ‘azāb
Cennete girür o kulum bī-hesāb
13. **Hikāyet**

[31a]

1. Ol gice kim Fahr-ı ‘Ālem Muştafā

2. Mekke'den ol gice hicret etdiler
Tibā yolına ‘azīmet etdiler

3. Didi kim yatar firāşumda ‘aceb
Düşmendür cümle kâfir şimdi heb

4. Yatdı yirinde ‘Alī ol Şīr-i Hakk
Menzili mihr oldı şān şīre yatağ

5. Vaḥy idüp Allāh Rabbü'l-‘ālemīn
Ḥazret-i Cebra’īl'e didi yā emīn

6. Kardaş etdüm seni Mikā’īl'e ben
Kardaşumdur dirseñ añā şimdi sen

7. Ol da saña öyledür bī-iştibāh
Bu söze lâzım degül aşlā güvāh

8. Biriñüzüñ ‘ömrini kıldum dirāz
Añā nisbetle birisi oldı az

9. Kankıñuz īşāre kâdir ‘ömrini
‘Ömriniñ ḥumsini yāḥud ‘uşrini

10. Didiler ikiside yā Rabbanā
İdemezüz kimseye ‘ömri ‘aṭā

11. Vaḥy idüp Hakk bunlara bī-irtiyāb
Didi lutfından idüp böyle ḥitāb

12. Yir yüzinde Muşafā vü Murtaẓā
 Kardaş olmuşlardur ey ehl-i semā
13. Olmayadıñuz ‘Alī’ye hem-‘inān
 Etdi kardaşına ol īşār-ı cān

[31b]

1. Siz varuñ hıfzı ilk a‘dādını anı
 Şaklañuz esfelden a‘lādan anı
2. Geldi başı ucına anuñ emīn
 Ayağı ucına Mikā’ıl hemīn
3. Hāzret-i Cibrīl derdi muṭṭaşıl
 Āferin ey pehlevān-i şīr-dil
4. Saña beñzer kim ola ‘ālemde er
 Hakḳ senüñle cümlemüze fahr ider
5. Cümle gök ehline ol Rabbü'l-Enām
 İftihār eyler senüñle ey imām
6. Ol zamānda etdi bu āyeti nüzül
 Böyle sevmişdür anı ol Resül
7. *Ḳāle'llāhu Te‘ālā: Ve Mine'n-nāsi Men Yeşri Nefsehü İbtigā'a Marzātillāhi
 Vallāhū Re'ūfun Bi'l-‘ibād¹¹²*

¹¹² İnsanlardan öylesi de vardır ki, kendisini Allah'ın hoşnutluğunu kazanmaya adanmıştır. Allah, kullarına çok şefkatlidir. Bakara suresi, s.32, 207. ayet.

8. Müflis etmez âdemi cûd u seḥâ
Mâl artar belki etdükçe ‘aṭâ
9. **Hikâyet**
10. Böyle buyurdi Fuzayl¹¹³ ol Şâh-ı dîn
Rûhına rahmetler etsün ol Mu‘în
11. Vardı sâbıkda bir müslim-i faḳîr
Faḳr ile aḥvâli olmuşdı ‘asîr
12. İşler idi ‘avratı ey nîk-nâm
Bir kelbe iplik ma‘âşıçün tamâm
13. Ol kelbi bir aḳçe eylerdi hemân
Ol bir aḳçeyle aluban iki nân

[32a]

1. Kuvvet idüp ol iki nânı bî-ḥilâf
Anuñile eylemişlerdi kifâf
2. Bir gün ol merd-i mübârek nîk-ḥū
İpligi bey‘ eyleyüp döndi girü
3. Gördi yolda iki şahş eyler cidâl
Geldi bunlara yaḳîn etdi su’âl
4. Kim nedür bu cenk u gâvgadan murâd

¹¹³ Ebû Alî el-Fudayl b. İyâz b. Mes‘ûd et-Temîmî el-Yerbûî (ö.187/803) Horasan’ın ilk büyük sûfîlerinden. Detaylı bilgi için bk. <http://www.islamansiklopedisi.info/>

- Lāyık olmaz mü'mine lecc ü 'inād
5. Didi biri bunda haqqum var benüm
İstedüğim çün ol bedri düşmenüm
6. Didi haqquñ anda ne miqdār ola
Didi kim bir aqçedür derd ü belā
7. Virdi çün ol aqçeyi aña revān
Def' olup barışdılar anlar hemān
8. Ol gice geldi eve bī-zād u nān
'Avratına kışsayı kıldı 'ayān
9. Didi kim luṭf-ı Hudā olmuş mu'ın
Şadır olmuş senden ol fi'li güzīn
10. Yatdı anlar ol gice bī-nān u kūt
Görünce luṭf etdi Hayyūn lā-yemūt
11. Ertesi bāzār'a vardı girü ol
Bir balıqçı yanına uğradı yol
12. İlki bir balığa tebdīl idüp
Hānesine geldi ol ta'cīl idüp
13. Didi ıslāḥ et şunı tīz-i inkār
Şiddet cū'ile olduḡ dil-fikār

1. Çünkü karnun yaradılar anuñ hemîn
Zāhir oldu anda bir dürr-i şemîn
2. Şöyledür kim kimseler görmiş degil
Böyle bir derdün haberi virmiş degil
3. Kıymetini anuñ bezâ‘at etdiler
Anuñile çok ticâret etdiler
4. Hâşıl oldu anlara küll-i ğinā
Gitdi ol faqr u elem derd ü ‘anā
5. Eyle luṭfîndan meded Rabb-i Mecîd
Eshiyānuñ müddeti ‘ömrin medîd
6. Ehl-i cûd olsun cihānda müstedām
Dünyālar turduḡça ṭursunlar kirām
7. Yā ilāhi Zeynî-yi bî-çāreyi
Ḥaşr et ol kavmile bu āvāreyi
8. Kişi sevdügile kıopardur beni
Eshiyā sevmekden anuñ mezhebi
9. **El-Nûru'l-Ḥāmis Fî Zemmi'l-Ḥased**
10. Ādem oldur ki ḥasedden pāk ola
Ḥalk içinde dā‘imā ḥürmet bula
11. Eylemez kimse ḥasûde i‘tibār

- Hor olur iller içinde ol himār
12. Hayr şanmaz kimseye ol bed-güher
Şād olur illere irişe zarar
13. Haqquñ elṭāfına necl eyler müdām
Lā-cerem olur naşīb aña ğarām

[33a]

1. **Temsil**
2. Geldi şeyṭān-i la'īn-i bed-güher
Kağdı Fir'āvun'uñ kapusını meger
3. Didi kimsün didi ey aḥmak-ı la'īn
Ey re'īs-i cāhilīn ü zāllīn
4. Tañrılığ da' vāsını eylersün müdām
Tañrım ben deyü söylersün müdām
5. Ya niçün kimsün deyü şorduñ baña
Tañrı cāhil mi olur ey bed-liḳā
6. Didi Fir'āvun ey la'īn-i bī-hüner
Var mı kimse senden vü benden beter
7. Didi ḥalk içre ikimüzden beter
Varısa ancak ḥasūd ola meger
8. Başuma geldi ḥasedden bu belā

Âhir oldum işbu derde mübtelâ

9. Mü 'min ü kâfir cihānda kim ki var

Baňa eyler la' neti leyl ü nahār

10. **Hikāyet**

11. Şeyh Ğazzālī¹¹⁴ rivāyet eyledi

Bunı ihyā'da hikāyet eyledi

12. Hāzret-i Mūsā'ya İblīs-i recīm

' Arz-ı hāl idüp didi kim ey Kelīm

13. Ben de Hakk maḥlūkıyam ey pāk dīn

Oldumise n'ola merdūd u la' īn

[33b]

1. Tövbe kılsam baňa rahmet eylese

Ben kılın ehl-i sa' ādet eylese

2. Hakk Kelīmisin baňa ol dest-gīr

Tā günāhum ' afv ide Hayy-i Qadīr

3. Hāzret-i Mūsā münācat eyledi

Hakk'a İblīs'ün murādını söyledi

4. Hakk buyurdu ḥācetün kıldum kazā

Oldı dergāhumda maḥşūduñ revā

¹¹⁴ Hüccetü'l-İslām Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî. Eş'arî kelâmcısı, Şâfiî fakihi, mutasavvıf, filozoflara yönelttiği eleştirilerle tanınan İslâm düşünürü. Daha detaylı bilgi için bk. <http://www.islamansiklopedisi.info/>

5. Ādemüñ qabrına etsün secde ol
Hâzretümden tâ ola maqbûl kul
6. İşidüp bu qavlı ol deyü merîd
Oldı ol eski hâsed fevrî cedîd
7. Didi Mûsâ'ya ol şeytân-i recîm
Mümteni' dür baña bu iş ey Kelîm
8. Şağ iken ben aña secde etmedüm
Râh-ı teslîm ü rızâya gitmedüm
9. Hîç olur mı secde idem qabrına
Bağ la'înüñ kibrine bağ mekrine
10. Döndi Mûsâ'ya didi kim yâ Resûl
Çünkü etdüñ bu temennâyı qabûl
11. Üç sözüm vardur saña idem 'ayân
Hidmetünde eyleyem bir bir beyân
12. Biri bu kim her kaçan kılsañ ğazab
Eyle yanıñda beni ol dem taleb
13. Bil 'urûquñda beni sen ol zamân
Dem yerine olurum ânda revân

[34a]

1. Biri nâ-maḥremle tenhâ qalıcak

- ‘ Ayn-ı ‘ ibretle nazār kıl baña baķ
2. Girmişem araya tā iġvā idem
Kaşdum ol kim bir ĥadeř peydā idem
3. Biri küffārile eylerken kıtāl
Eyerüm mü ’minlere biñ mekr ü al
4. Mālını evlādını añup aña
İsterüm ki uyduram anı baña
5. Ki řaķın bu üç maĥalleden ey merīd
Tā ki yol bulmaya saña ol pelīd
6. **Hikāyet**
7. Hem buyurmışlardur iĥyā'da imām
Eylesün Hāķķ aña Firdevs maķām
8. Bir kışi bir ehl-i ‘ ilmüñ nāmını
İşidüp diñle anuñ iķdāmını
9. Yidi yüz fersaĥ yere idüp sefer
‘ Āķıbet göñli murādına irer
10. Hıdmet idüp aña ider ey Hākīm
Hāzretiñden bir murādum var ‘ aźīm
11. Gökden ağır nesne var mıdur ‘ aceb
Bu su’ālīñ ĥallini eylerdi şaleb
12. Var mı yerden cihānda ey ‘ Azīz

Lutf idüp bu müşkilüm eyle temiz

13. Seng-i hāra gibi ‘ālemde var mı şedid

Var mı bildür baña ey merd-i sa‘id

[34b]

1. Nārdan issi ola bir nesne hem

Var mı bildür baña ey fersah-ka-dem

2. Zemherir anı gibi bārid dağı

Var mıdur baña beyān et ey āhī

3. Var mıdur deryā gibi şāhib-i ğinā

Ya yetim oğlan gibi bir mübtelā

4. Didi ol kāmīl-‘ayār-i pāk-rā

Gökden ağırdur kişiye iftirā

5. Olmaya bühtān gibi bār-girān

Aña ‘adl olmaz zemīn ü āsumān

6. Ol ki yerden vüs‘atı ola ziyād

Hakkıdır ol eyle bu söze i‘timād

7. Hakk gelmişdür bātil anuñ zıddıdır

Tengnāyı miḥnetüñ ser-ḥaddıdır

8. Kālb-i insānı n’ola kānī‘ derūn

Baḥrdan ola ğināda ol füzūn

9. İhtiyâcî olmaya deryâ gibi
Kâf-ı ‘uzlet bekleye ‘Ankâ gibi
10. Qalb-i insânî de hırşla hâsed
İssidür âteşden anda yok leded
11. Akrabâ yanında hâcet bitmemek
Maşlahat bitürmeye sa‘y etmemek
12. Zemherîr ayına ğalibdür ‘ayân
Bir buruğdur ki vaşfa etmez zebân
13. Qalb-i kâfir ola hârâdan kıatı
Kim yaratmaz enbiyânun hücceti

[35a]

1. *Qâle'llâhu Te‘âlâ: Lev Enzelnâ Hâze'l-Qur‘âne ‘Alâ Cebel'in Lere`eytehü*
2. *Hâşî‘an Mutaşaddi‘an Min Haşyetillâh*¹¹⁵
3. Hâl-i ğammâzuñ ola çün ki ‘ayân
Bir yetim oğlan gibi olur hemân
4. Müşkil olur hâl-i ğammâzuñ kıatı
İşidenler eyler aña la‘neti
5. Kimse olmasın giriftâr ol ğama
Düşmesün ‘âlemde kimse ol melteme

¹¹⁵ 1. ve 2. satırdaki ayetin tefsiri : *Şayet biz bu Kur'an'ı bir dağın üzerine indirmiş olsaydık, onu Allah korkusundan titremiş ve paramparça olmuş görürdün.* Haşr suresi, 21. ayet.

6. Bu şıfatlardan sen ey Rabb-i Mu'în

Eyle elṭāfuñ bize hışn-ı haşîn

7. Şakla andan cümlemüz fażluñla sen

Geçmesün boynumuza andan resen

8. Kimse ḥāsîd görmedi mesrūr ola

Hānesi iller gibi ma' mūr ola

9. Diñle bir ḥāsîd ḥerîfuñ ḥālîni

Ol sefhüñ n'oldı gör aḥvālîni

10. **Hikāyet**

11. Hîdmetünde vardı bir şāhuñ meger

Bir kimesne kar-dān u mu' teber

12. Karşusunda muṭṭaşıl ḥāzırdı ol

Her ne kılsa şāh aña nāzırdı ol

13. Böyle dirdi dā'imā ol pür-hüner

Şāhuñ aḥvāline kılduḡda nazār

[35b]

1. Eyülük eyle eyülere dā'imā

Kem olana kemlügi besdür belā

2. Bu idi vird-i zebānı ġayrı yok

Bu sözi söylerdi dīvān içre çok

3. Buña etdiler muḳarrebler ḥased
Derler idi bunı sulṭāna redd
4. ‘Āḳıbet biri gelüp ṣāha hemān
Didi sizi zem̄m ider ol bir filān
5. Ağzı ḳoḳardur siziñçün ey emīr
Şimdi bu vaşfila olduñuz şehīr
6. Söylemez kimse ḥicābundan saña
‘Āḳıbeti teklīf etdiler baña
7. Şedīdi bilsem sözüñ taḥḳīḳını
Bu kelāmuñ eylesen taşdıḳını
8. Didi bir gün da‘vet etsün anı şāh
Yanına tā keşf ola bī-iştibāh
9. Görsen anı nice nefret gösterür
Ḳurb-ı şāhdan nice zacret gösterür
10. Ya nice burnun tutar ol bed-güher
Añlasun ḥālī şāh şāhib-i nazar
11. Didi şāh var imdi bize anı bilem
Aña gör nice ‘uḳūbetler ḳılam
12. Çıkdı ol ḥāsīd o dem vardı aña
Didi ḥaylī oldu gelmezsün baña
13. Gül berū bu gice şoḥbet idelüm

Şubh olunca ‘ Ays u ‘ uşrat idelüm

[36a]

1. Da‘ vet etdi anı yüz tezvırle
Hānesine geldi bu tedbırle
2. Aña iḥzār etdi dürlü ni‘ meti
Yek deyü etdi ziyāde minneti
3. Ekşerī aşuñ şarımşaklu idi
Cümlesinden ḥātırı içün yidi
4. O gice geçdi şabāḥ oldu yine
Şubh-i şādık şād olup güldi yine
5. Ğamm gibi zulmet gidüp nūr oldu fāş
Kesbe meşgūl oldılar ehl-i ma‘ āş
6. Zulmeti tiğ ile mihr-i tāk-dār
Şoydı gerdūn arkaşından post var
7. Geldi ol şādık şāhuñ dīvānına
Başladı bülbul gibi destānına
8. Eyülük eyle eyülere dā’imā
Kem olana kemlūgi pesdür belā
9. Didi şāh aña berü gel ey emīn
Geldi ağzını tutarak şāha yaḳīn

10. Ermeye tā şāha andan būy-ı sîr
Hışma geldi gördi ol hâli emîr
11. Lîkin izhâr etmedi şabır eyledi
Tîz kalem kâğıd deyü emr eyledi
12. Yazdı bir hâşşına ol Şâh-ı cihân
Kim saña vâşıl olunacak bu nişân
13. İleteni ta‘ cîl idüp öldüresin
Cildüne fevrî hemân taldurasın

[36b]

1. Yazılup ol nâme mühri urdı aña
Ol siyâset-nâmeyi virdi aña
2. ‘Âdeti bu idi ol Şâh-ı cihân
Kendü haţţile yazınacak bir nişân
3. Kime virilse o haţţ-ı dil-güşâ
Bî-nihâyet bahşış olurdu aña
4. Aldı ol mektûbı ol şâf-derûn
Kaşr-ı şâhda oldu sür’atle derûn
5. Taşrada buluşdı ol şahşla ol
Didi n'oldı taşraya çıkmağa yol
6. Kışşayı bildürdi aña ol Şiddîk

- Reşk odıyla oldu ol cāhil ḥarīk
7. Didi luṭf it bunı iḥsān it baña
Tā ölince ideyim saña du‘ā
8. Ol Kerīmü’ş-şe’n vü ol şāḥib-vefā
Eyledi ol nāmeyi aña ‘aṭā
9. Zevk ü şevkiyle alup mektûbı ol
Toğru ol ḥaṣuñ evine tutdı yol
10. Kıldı ‘āmil çünki mektûba nazar
Virdi maẓmûnında ol şaḥṣa ḥaber
11. Eyleyüp feryādı ol cāhil hemān
Didi ğayrı kimsenüñdür bu nişān
12. Didi senden vāşıl oldu bu kitāb
‘Āmil olmazsam bunuñla olmaz şevāb
13. Yüzdürüp vü cildini anuñ bī-direng
Küll-i cihāmı eyledi çeşmine teng

[37a]

1. Yüzdürüp cildini taldurdu şaman
Ḥidmet şāha anı etdi revān
2. Geldi ol şādık bu sözden bī-ḥaber
Ḥidmetine tırdı ol ‘ālī güher

3. Didi evvelki sözi ol ħurde-bīn
Şāh anı görüp ışurdı barmağın
4. Didi kani n'eyledüñ mektübı sen
Didi şāha eyleyüp bī-ħadd minen
5. Benden ol mektübı aldı bir ħerīf
Doymadı ibrāma bu ʿabd-i zaʿīf
6. Didi isnād eylemişsün sen baña
Kim benüm ağzumda (.....) rīḥ ola
7. Baña irgürdi anı ol bed-güher
Tā saña bu vechile bula zafer
8. Līkin ağzuñ tutmağa neydi sebep
Ḥāşıl oldu baña andan bu ğazab
9. Didi seyr eyle konaqladı beni
Tā ki iğzāb ide anuñla seni
10. Būy-ı sīr irişmesün deyü saña
Varmadum yağın budur ħikmet aña
11. Añladı ol demde anı şehriyār
Kim dürüĝimiş ol sözlerine ki var
12. Didi şāh aña ki gerçek söyledüñ
Sen o ħāli ancağ ol vakit eyledüñ
13. Var yirüñde ħidmetüñde kâ'im ol

Eyülük idüp dâ'imâ ihsân bol

[37b]

1. Kem olana kemlügen besdür hemîn
Ėayrılardan etmesün âh u enîn
2. **El-Nûru's-Sâdis Fî Zemmi'l-‘ Aceb**
3. Böyle buyurmuşdı ol Faḥr-ı Enâm
Rûḥına olsun şalât ile selâm
4. Şaḳınuñ ‘aceb eylemeñ ey Müslimîn
Kim helâk oldı anuñla evvelîn
5. ‘ Aceb idenler bulmadı aşlâ necât
Oldı âḥir mübtelâ-yı seyyi’ât
6. ***Ḳāle ‘Aleyhi’ş-Şalât u Ve’s-Selâm: İyyākum Ve’l-‘ Aceb Fe-İnnehü Yehlikü Men Kāne Ḳableküm***¹¹⁶
7. Ṭā‘ata ‘aceb etdi İblīs-i la‘în
Lâ-cerem oldı reīs-i kāfirîn
8. Yidi biñ yıl eylemişdi ṭā‘atı
Geçmemişdi ġafletile sâ‘atı
9. Muḳtedâ oldı semâvât ehline
İttifâḳ etmişler idi faẓlına

¹¹⁶ Peygamber Efendimiz (S.A.V.) buyurmuş: "Acep ederken dikkat ediniz, çünkü o sizden öncekilerini helak etmiştir." Bu hadis-i şerifin kaynağı tespit edilmemektedir.

10. Heb hebā oldu o ʔāʕ atı anuñ
Bunca biñ yıllıķ ʕ ibādātı anuñ
11. **Hikāyet**
12. Ādem atdı Mülk-i cennāte ğurūr
ʕ Āķıbet ol melekden tız oldu dūr
13. Götürüp tahtın yel olurdı revān
Cennetüñ tā vūsʕ atün bile ʕ ayān

[38a]

1. Görmeyüp āhiçe ol bād-ı vezān
Nice biñ fersaḥ tolaşırdı hemān
2. Seyr idüp her laḥza biñ fersaḥ berü
Ādemüñ emrile dönerdi girü
3. Oldı beş yüz yıl bu minvāl üzere ol
Müntehā-yı cennete bulmadı yol
4. Nıṣf-ı yevm olur bu beş yüz yıl tamām
Cennet eyyāmiyle ey Faḥrül-Kirām
5. ***Ḳāle'llāhu Teʕālā: Ve İnne Yevmen ʕİnde Rabbike Ke-Elfi Senetin Mimmā Taʕuddun***¹¹⁷
6. Didi Ādem yā İlāhī müsteʕ ān

¹¹⁷ Bilinmeli ki, rabbinin katındaki bir gün sizin saymakta olduklarınızın bin yılı gibidir. Hac suresi, 47. ayet.

- Her nefis bir şūrete girür cinān
7. Seyre imkān olmadı bu mülkiyeti
- Her bakişda gösterür bir şūreti
8. Didi ol Sulṭān-ı ‘İzz ü Kibriyā
- Bir ṭarafdur görünen ancak saña
9. Didi yā Rabbī bu beş yüz yılda ben
- Cenneti seyr etmedüm mi cümleten
10. Didi beş yüz yıl dahı gezseñ eger
- Cümlesin seyretmege yokdur zafer
11. *Ḳāle'llāhu Te‘ālā: Ve İzā Re’eyte Ṣumme Re’eyte Nā‘īmen vü Mülken
Kebīrā*¹¹⁸
12. Didi Ādem yā ilāhī Zü'l-Minen
- Baňa mı virdüñ bu cümle mülki sen
13. Hep saña virdüm didi ol Zü'l-Celāl
- Kimse etmez bu ḥuṣūṣa kıl u kāl

[38b]

1. Mülkine ‘aceb eyledi ādem ṣafī
- ‘ Aceb olur insānda ġāyetde ḥafī
2. Şöyle maḥfīdür ki bilmez şāḥibi
- ‘ Acebe gelse her zekī olur ġabī

¹¹⁸ Orada, görünce (sonsuz) nimetler ve büyük bir mülk (hükümlanlık) görürsün. İnsan suresi, 20. ayet.

3. Çıkdı āhir elden ol mülk-i kebîr
Menzil oldu aña dünyâyı haķîr
4. Miskîni oldu anuñ bu hâkdan
İki yüz yıl ağladı etdi figân
5. Didi yâ Rabb baña senden meded
Böyle buyurdi aña Ferd-i Şamed
6. ‘ Aceble düşdüñ bu dâr-ı miñnete
‘ Özr kıl tâ kim varasun cennete
7. Hâzret-i Âdem nedâmet eyledi
‘ Özr idüp Hâķķ’a inâbet eyledi
8. Etdi ‘ özrini qabûl ol pâdişâh
Cennet olısar yeri bî-iştibâh

9. **Hikâyet**

10. Kuvvete ‘ aceb etdi Cibrîl-i emîn
Gitdi kuvvet qaldı mağmûm u hâzîn
11. Çünki Hâķķ’dan aña irişdi hıtâb
Qavm-ı Lût eyleye tâ ki ‘ azâb
12. Geldi Cibrîl-i emîn indi yire
Urdı yüz ferseng yirden dâ’ire
13. Götürüp çıkdı göğe ol kıt‘ a
Çâķı tohum arzdan ol buķ‘ a

[39a]

1. Bir yelek üzre kanadundan hemân
Almış idi cümlesin ol pehlevân
2. Şöyle kaldırdı havâya ol kavî
Gökde işidildi segler ‘av‘ avı
3. Hâzret-i Cibrîl'e geldi bu hayâl
Kim nice kuvvetlüdür ol per ü bâl
4. Tâ ki yüz fersah yeri alup hemân
Eyleye bir demde ‘azm-ı âsumân
5. Fî'l-hakîka böyle kuvvet olmaya
Böyle kudret böyle ‘ibret olmaya
6. Kuvvetün Hakk vaşf ider ol ser-verûn
Âyetüni diñle kitâb-ı enverûn
7. *Ķāle'llāhu Te‘ālā: İnnēhū Le-Ķavlu Resūl'in Kerīm Zī-Ķuvvetin ‘İnde Zī'l-‘Arşī Mekīn*¹¹⁹
8. Bu hayâli çünki etdi Cebrâ’îl
Eyledi aña hitâbı ol Celîl
9. Kim çek altından kanaduñ ol yerûn
Hikmetün seyr eyle Rabb-i Ekberûn
10. Çekdi altından kanadını emîn

¹¹⁹ O Kur'an gerçekten değerli, güçlü ve arşın sahibi katında itibarlı, bir elçinin sözüdür. Tekvir suresi, 19-20. ayet.

Etmedi aşlā taḥarrük ol zemīn

11. Turdıǵı gibi turup deprenmedi

Görelere içre şular ırganmadı

12. Turdı üç gün bu havā üzre o ḥāk

Oldı Cibrīl-i emīnün ‘aqlı çāk

13. Didi bakma kuvvetüne ey melek

Ḳudretüm birle turur bu ne felek

[39b]

1. ***Ḳāle'llāhu Te‘ālā: İnnel-Lāha Yümsikü's-Samāvati Ve'l-Arzi İn Tezülā***

2. ***Ve le-'in Zāleta İn Emsekehumā Min Aḥadin Min Ba‘dih***¹²⁰

3. Eyledi Cibrīl bī-ḥadd āh u zār

Diledi dergāh-ı Ḥaḳḳ'dan i‘tizār

4. ‘Özrini anuñ kabūl etdi ilāh

Ol ḥaṭāları ‘afv idici pādişāh

5. Ka‘be'yi çün kıldı Ḥaḳḳ Dārü'l-emān

Dāḥil olanlar aña kırtardı cān

6. ***Ḳāle'llāhu Te‘ālā: Ve men Daḥlehu Kāne Āminā***¹²¹

7. Hem anı taḥīrle emr eyledi

¹²⁰ 1. ve 2. Satırdaki ayetib tefsiri: *Şüphesiz Allah, gökleri ve yeri, yok olup gitmesinler diye (kurduğu düzende) tutuyor. Andolsun, eğer onlar (yörüngelerinden sapıp) yok olur giderlerse, O'ndan başka hiç kimse onları tutamaz.* Fatır suresi, 41. ayet.

¹²¹ *Oraya kim girerse, güven içinde olur.* Al-i İmran suresi, 97. ayet.

Ey Halilüm anı pāk eyle didi

8. *Ḳāle'llāhu Te'ālā: Ve Tahhir Beytiye Li't-Ṭā'ifine Ve'l-Ḳā'imīne Ve'r-Ruḳḳa'is-Sücūd*¹²²
9. Çünkü zāhir oldu hem dārü'l-emān
Ḳalbine yer etdi bu ma' nī hemān
10. Hiç benüm gibi ola mı bir mekân
Kim vire emn u tahâretten nişân
11. Ğayret-i Yezdānı gör ey pāk-zāt
Etdi anı miskīn Lāt u Menāt
12. Mā' bed-i aşnām olup nice zamān
Nice yıl müşriklere oldu mekân
13. Aldı müşriklerden anı ol Resûl
Cibrîl'e aşhâbı aña etdi nüzûl

[40a]

1. Ānda olurdu Resûl-ı ins u cānn
Kim Ebu Süfyân¹²³ evine ide mekân
2. Ol ev olsun anlara dārü'l-emān
Etmesünler aña mü'minler ziyân

¹²² 'Hani biz İbrahim'e, Kâbe'nin yerini, "Bana hiçbir şeyi ortak koşma; evimi, tavaf edenler, namaz kılanlar, rükû ve secde edenler için temizle" diye belirlemiştik.' Hac suresi, 26. ayet. Bu ayetin tefsiri "Diyanet İşleri Başkanlığı" tarafından yapılmış olan *Kuran-ı Kerim* programında alınmıştır.

¹²³ Ebû Süfyân Sahr b. Harb b. Ümeyye (ö. 31/651-52). Kureyş kabilesinin reislerinden, sahâbî. Hicretten elli yedi yıl önce (m. 565) Mekke'de doğdu. Detaylı bilgi için bk. <http://www.islamansiklopedisi.info/>

3. *Ḳāle ‘Aleyhi’s-Şalāt u Ve’s-Selām: Men Dahele Dāra Ebī Süfyān Fehūve Āmin*¹²⁴
4. Ka‘ be’nün her nerresi açup dehān
Etdiler Mevlā’ya nāliş ol zamān
5. Didi Mevlā Ka‘ be’ye ‘özü ile gel
Tā maţāf olmağa olasın maḥall
6. ‘ Aceble olduñ maḳāmuñdan ba‘id
‘ Özü kı l tā bulasun luţfum mezid
7. **Hikāyet**
8. Emr-i Ḥaḳḳile çü ḥalk oldu ḳalem
Geldi ektub emri Mevlā’dan o dem
9. Ya‘ nī yazı levḫi üstine tut emrümi
Her ne ki varısa ḥayr u şerrümi
10. Didi yā Rabb ne yazam buyur baña
Kā ’inātı cümle yaz dendi aña
11. Cümle aḥlāḳı vü erzāḳı bile
Cümle ācālı vü āfāḳı bile
12. *Ḳāle ‘Aleyhi’s-Selām : Evvelü Mā-Ḥalāḳa’l-Lāhū El-Ḳalem Fe-Ḳāle Lehū Uktub Fe-Cerā Bimā Hūve Kā ’inün İla’l-Ebed*¹²⁵
13. Tutdı fermānı ḳalem oldu revān

¹²⁴ "Her kim ki Ebu Sufyan'ı evine girerse o güvendedir." Bu hadis-i şerifin kaynağı tespit edilmemektedir.

¹²⁵ Peygamber Efendimiz (S.A.V.) buyurmuş: "Allah önce kalemi yaratmış, sonra ona yaz emri vermiştir. O da kıyamete kadar olanları yazmıştır." Bu hadis-i şerifin kaynağı tespit edilmemektedir.

Ḳalbine geldi bu ḥālet bī-gümān

[40b]

1. Kim nedür bende bu ʿālī menzilet
Zāhir oldı bende bunca maḥmidet
2. Ḳısmet-i erzāk u tadbīr-i umūr
Cümlesi benden ediserdür zuhūr
3. Aña ol sāʿat buyurdu ol Mecīd
Kay ḳalemi ol levḥa yanından baʿīd
4. Bu ḥitābı işidüp kıldı ḥazer
Eyledi levḥa ıraḳlardan naẓar
5. Gördi mektübāt-ı esrār-ı kıdem
Yazılur levḥa üzre bī-ʿavn-ı ḳalem
6. ***Ḳāle'llāhu Teʿālā :Yemḥullāhu Mā-Yeṣā'u ve Yuṣebbit ve ʿİndehu Ümmü'l-Kitāb***¹²⁶
7. Terk idüp ʿacebi ḳalem etdi ḥuzūʿ
Eyledi dergāh-ı Raḥmān'a rücūʿ
8. Eyledi ʿözrini ḳabūl ol pādiṣāh
Raḥmet ü ḡufrān u faẓlı çok ilāh
9. Bildi anı kim ḳalem sehv eyledi

¹²⁶ Allah dilediğini siler, dilediğini de sabit kılıp bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfūz) O'nun yanındadır. Rad suresi, 39. ayet.

Ol hutû-ı levhadan mahv eyledi

10. Girü emr etdi kalem oldu revân

Yazdı her ne kim buyurdi Müste'ân

11. *Ḳāle 'Aleyhi's-Salāt u Ve's-Selām: Ceffe'l-Ḳalem Bimā Hūve Kā'inün İleyye Yevmü'l-Ḳiyāme*¹²⁷

12. **Hikāyet**

13. Yūsuf-i Ken'ân o şiddik-i cihân

Mâlikile oldu çün Mısr'a revân

[41a]

1. Ḳudüs'a uğradı giderken yolları

Ḳudüs şâhın'a didiler kulları

2. Geldi şehre bir 'aceb maḥbûb-ı cân

Ġamze-i fettân âşûb-cihân

3. Da'vet etdi kârbânı ol emîr

Yūsufi gördi hemân oldu esîr

4. Gördi ardınca Melâ'ik 'askerin

Gördi farkında nübüvvet gevherin

5. Etdi bî-hadd aña ta'zîm ol emîr

Didi baña nuşḥ u pend it ey emîr

6. Didi қо eşnāmı kıl Ḥaḳḳ'a sücûd

¹²⁷ Peygabmer Efendimiz (S.A.V.) buyurmuş: "Kıyamete kadar olacakların üzerine kalem kurulmuştur." Bu hahis-i şerifin kaynağı bulunmamaktadır.

Raḥmet etsün saña ol Ḥayy u Vedūd

7. Etdi biñ cānile imānı kabūl
Millet-i İbrāhim'e etdi duḥūl
8. Çünkü Mālik Ḳudsü'den oldu revān
Mīrden ayrıldı şān rūḥ u revān
9. Ḳalmadı bī-çārede şabra mecāl
Eyledi ol mīr böyle bir ḥayāl
10. On iki biñ ādem etdi intiḥāb
Eyledi ol kārbān içün şitāb
11. Ḳaşdı bu kim ḥāh u nā-ḥāh o cevān
Elleründen Yūsufı ala hemān
12. Māl u mülki hep aña teslīm ide
Kendüsi ḥidmet ṭarīḳine gide
13. Gördi Mālik kim irişdi ol emīr
‘ Askerile şanasın kim nerre-i şīr

[41b]

1. Mīrden ḳalbine düşdi bīm-i cān
Ditredi ḥavfile çün berg-i ḥazān
2. Didi Yūsuf Mālik'e ḥavf etme sen
Şaḳlar andan bizi Rabb-i Zül-Minen

3. ‘ Askerī Mīre dönüp etdi nazar
Bir nazarla kim dil-âverler bakar
4. Bir tebessümle nazar kıldı o şāh
Cümle atdan düşdiler Mīr ü sipāh
5. Hüsni-zāhirde degüldür bu eṣer
Hüsni-bāṭındur ki oldı cilve-ger
6. Üç gün üç gice yatup medhūş var
Qaldılar meyyit-şıfat bī-iḥtiyār
7. Yūsuf’a geldi bu ḥālātdan ğurūr
Görince emr etdi Raḥmān-ı Ğayūr
8. Geldi Cibrīl-i emīn etdi ḥiṭāb
Didi bu fikrūn degül fikr-i şavāb
9. Qudretinden ol Hudā-yı lem-yezel
Bir Medīne ḥalkı edüpdür bī-bedel
10. Yarın anda qonısar bu kārban
Görince olur cihānda ḥüsni ü ān
11. Adı ol şehriñ ‘ Arīş idi meger
Kārbāna ertesi oldı maḳarr
12. Var idi ḥalkında bir ḥüsni ü cemāl
Dillerile vaşf olunması muḥāl
13. Yūsuf’uñ ḥüsnine nisbet ekşerī

Ola yitmiş biñce hüsn-i manzarı

[42a]

1. Etmediler Yūsuf'a hîç iltifât
Ruḥlarile etdiler ol şāhı māt
2. Ol ḥayāle Yūsuf etdi i' tizār
Ağladı ol zillet için etdi zār
3. İ' tizārını kabûl etdi Hudā
Hüsn-i işrāk etdi çün şems-i duhā
4. Ol diyāruñ ḥalkı düşdi pāyına
Secde kıldılar cemāl-i ayına
5. **Faşl**
6. Her ne deñlü bir kavlı itse ictihād
Ṭā' atına etmek olmaz i' timād
7. Luṭf-ı Ḥaḳḳ'a i' timād etmek gerek
Tā hebā olmaya çekdügi emek
8. Her nefesde ni' met-i Ḥaḳḳ bî-kıyās
Bende aña nice eyleye sipās
9. Nice biñ yıl eylese ṭā' at kûl
İdemez bir ni' metüñ şükrini ol
10. Ni' met-i dünyāya olmayan 'adîl

Selsebîl ırmağına bulmaz sebîl

11. **Hikâyet**

12. Hâzret-i Cābir rivāyet eyledi
Faẖr-ı ‘Ālemden hikāyet eyledi

13. Didi geldi baña Cibrîl-i emîn
Bir haber bildürdi ey yâr-ı güzîn

[42b]

1. Bir cebel halk etdi ol Rabbü'l-Enām
Tûl u ‘arzı otuz arşundur tamām
2. Çevresi bir baħr-ı bî-pâyân anuñ
Kıplamış etrâfını ‘ummân anuñ
3. Anda halk etdi o Mevlâ bir bekâr
Serd ü şîrîn ü laţîf u hoş-güvâr
4. Anda bitdi bir dirâht-i meyve-dâr
Ol ağaç her gün virdi bir enâr
5. Anda bir ‘âbid yaratdı ol Hudâ
Pîşesi şavm u şalavât-ile du‘â
6. Anda beş yüz yıl ‘ibâdet eyledi
Cidd u ihlâşile fâ‘at eyledi
7. Ol enârile geçdi anda ol

- ‘ Āķıbet buldı bisātı ķurba yol
8. Etdi Mevlā'dan ricā ol pāk-zāt
Mürġ-i rūḥ açduķķa ‘ uķbāya ķanat
9. Secdede teslīm ide rūḥını ol
Bulmaya dest-i taġayyür aña yol
10. Ḥaşr olunca cismi dura bī-ķuşūr
Secdeden ayrılmaya tā nefḥ-i şūr
11. Etdi da‘ vetini ķabūl ol bī-zevāl
Secdesinde ķaldı şöyle ber-kemāl
12. Böyle bulduķ ‘ ilm içinde ey ḥabīb
Rūz-ı maḥşerde diye Rabb-i Mecīd
13. Fazlum-ile iletüñ anı cennete
Lā’iķ olmuşdur civār-ı raḥmete

[43a]

1. Diye ol ķavlı ben ‘ ibādet eyledüm
Nice yüz yıl Ḥaķķ'a tã‘ at eyledüm
2. Pes nice oldu ‘ ibādātum benüm
Heb hebā mı oldu tã‘ atum benüm
3. Emr ide ol Ferd u Raḥmān u Raḥīm
Ol keşīrū'l-fazl u elţāf-ı ‘ amīm

4. Tā hisābı ola yine t̤ā' atı anuñ
O nice yüz yıl 'ibādat anuñ
5. Degmeye bir kez cihāna bakmağa
Emr ide Hakk anı nāra yakmağa
6. Diye Yā Rabb baña luṭf it rahmet it
Kendü faẓluñla mekānum cennet it
7. Dönderüñ gelsün diye Mevlā anı
Diye kim var eyledi yokdan seni
8. Saña beş yüz yıl 'ibādet kudretin
Bunca eyyām içre t̤ā' at kudretin
9. Kim virüpdür diye Allāhu Raḥīm
Diye kul sen virdüñ ey Rabb-i Kerīm
10. Diye ol acı deñizde tatlu şu
Kim içerdük andan eylerdük vuzū '
11. Secdede kabz eyle rūḥum deyü sen
İstedüñ luṭfumdan etdüm anı ben
12. Cümlesi hep rahmetümdendi benüm
Saña bunlar şefkatümdendi benüm
13. Cennete girmek daḥı anuñla bil
T̤ā' atıñ alma ümīdün luṭfa kıl

1. **El-Nūru's-Sābi' Fī'l-Rıfķı Fī'l-Kelām**
2. Variken bu 'ālemde rıfķ u ve'l-teyām
Söylemez 'āķil ھuṣūnetle kelām
3. Mümkün iken dā'imā ھüsn-i ھiṭāb
Lā'ik olmaz 'unfile virmek cevāb
4. Rıfķla ھāṣıl olur nice murād
'Unf idenler ekṣer olur nā-murād
5. Rıfķla ھāṣıl olur dilde ھużūr
Rıfķla zīnet bulur cümle umūr
6. Rıfķla tutmaķ gerek cümle işi
Rıfķla bulur murādı iten kişi
7. Rıfķdan maھرūm olanlardur Resūl
Cümleden maھرūmdur eyle ķabūl
8. Yazdı tefsīrinde Şems-i Isfahān
Bir ھaber kim ideyim saňa beyān
9. ھazret-i İṣhāķ çün pīr oldılar
Vaķt-i mevt irişdüğini bildiler
10. İki oğlı varıdı ol ser-verüñ
Hüsnile 'aynileri mihr-i enverüñ

11. Biri ‘Ayš¹²⁸ u birisi Ya‘ķūb¹²⁹ idi

İkisi de birbirinden ħūb idi

[44a]

1. ‘Ayš'a didi Ĥazret-i İřĥāk-ı pīr
Var getūr ķurbāna bir kebş-i kebīr
2. Saña ķurbānuñ ‘aķībince hemān
Bir du‘ā idem olasın kāmūrān
3. ‘Ayš cāndan tıtdı fermān-ı peder
Gitdi kebşe gör nedūr ĥūkm-i ķader
4. Anası Ya‘ķūba cān etdi hemān
Bir bir etdi aña aĥvāli beyān
5. Didi Ya‘ķūba yūri sen sābık ol
Ol du‘ā-yı müstecāba lā’iķ ol
6. Vālide Ya‘ķūbı ıtmā‘ eyledi
Buldı ķurbānı vū isrā‘ eyledi
7. Pīrliginden ķeşm İřĥāk'ıñ meger
Ža‘ file ķalmışdı bī-nūr u fer

¹²⁸ Hazreti İşhak'ın hazreti Yakup ile tev'em (ikiz) doğmuş oğludur. Detaylı bilgi için bk.

<http://lexiqamus.com/>

¹²⁹ Hz. İbrāhim'in torunu ve İsrāiloğulları'nın atası olan peygamber. İşhak'ın oğlu Ya‘ķūb, Kur’ān-ı Kerīm'e göre peygamber, yahudi inancına göre İsrāil'in ataları diye adlandırılan üç kişiden biridir (diğerleri İşhak ve İbrāhim'dir) (IDB, II, 786) ve İsrāiloğulları'nın isim babasıdır. Detaylı bilgi için bk.

<http://www.islamansiklopedisi.info/>

8. Hems idüp şavtun didi ey Şāh-ı dīn
Geldi qurbānuñ du‘ā ile hemīn
9. ‘Ayšı añlayup anı etdi du‘ā
Didi haqq neslinde qalsun enbiyā
10. Bundan alur ehl olan yüz biñ sabāq
Kim nice sabıqdurur taqdīr-i Haqq
11. Kul ider tedbīr egerçi dūrişūr
Līk taqdīr āndan evvel irişūr
12. Fi'l-haqqā da‘veti oldı qabūl
Anuñ evlādından oldı çok Resūl
13. ‘Ayš neslinden nebī ancaq hemān
Hāzret-i Eyyūb idi ol pehlevān

[44b]

1. Çünkü ‘Ayš buldı haber bu ma‘niden
Eyledi Ya‘qūba qaş ol şīr-i ner
2. Terk idüp Ken‘ān’ı Ya‘qūb-ı hazīn
Tayısı yanına ‘azm etdi hemīn
3. Tayısınıñ iki kıızı vardı
İkisi de mūntehā dil-dār idi
4. Hāzret-i Ya‘qūba virdi anları

- Etdi añā hem nice iḥsānları
5. Anlaruñ şer‘inde var idi meger
İki kız ҡardaşı cem‘ etmek berāber
6. Ҡaldı anda nice şehir ü nice ‘ām
Oldı ol ҡızlardan evlād-ı kirām
7. Şābb olup her biri ҡuvvet buldılar
Cümle ḥalk içinde rağbet buldılar
8. Ḥazret-i Ya‘kūba kār etdi firāk
Miskīn me’lūfe etdi iştiyāk
9. Yādına geldi ҡadīm āşiyān
Oldı evlādile Ken‘ān’a revān
10. Dār-ı ğurbetde kişi şāh olmadan
Ḥidmetinde mihirle māh olmadan
11. Yegdür olmaḳ kendü yirinde gedā
Aç u muḥtāc u faḳīr u bī-nevā
12. El-‘iyāz ol ki ola yirinde şerīf
Dār-ı ğurbetde ola ḥūr u za‘īf
13. Şaḳlağıl ey pādişāh-ı Zül-Minen
Bu belādan ҡullaruñ luṭf eyle sen

1. Mübtelâ olanları eyle ħalâş
Vir bu miĥnetlerden anlara menâş
2. Raĥmetüñ âĥireye maĥşûş olmadı
Şefkatüñ ‘uĥbâya maĥşûş olmadı
3. Lafz-ı raĥmet ĥâmil idi tev’emân
İsm-i Raĥmân u Raĥîm oldu ‘ayân
4. Birisini dünyâyâ raĥmet eyledüñ
Birisini ‘uĥbâyâ raĥmet eyledüñ
5. Baĥr-ı raĥmet ĥatresinden yâ Mu‘în
Ĥişşe-dâr olmak diler ĥalb-i ĥazîn
6. Yâ ilâhî lafzuñ it bize ĥarîn
Raĥmetüñden ĥıl bize ĥısn-ı ĥaşîn
7. Çünkü Ya‘ĥûb Ken‘ân'a oldu revân
Didi evlâdına ol şâh-ı cihân
8. Benden evvel siz varuñ sür‘at idüñ
‘Emmüñüz ‘Ays'a varup ĥidmet idüñ
9. Kimsüñüz deyü size etdükde söz
Diyesiz ki ĥuluñ oĥullarıyuz
10. Geldiler Ken‘ân'a çün ol ser-verân
Bunları ‘Ays işidüp geldi hemân

11. Didi kimlersüz didiler yâ emîr
 Ğuluñ oğullarıyuz bir kaç faķîr
12. Bildi bunları birâder-zâdedür
 Nice ħul her biri server-zâdedür
13. Gitdi ħalbinden ħamu ol kibr ü kîn
 Oldı anuñ yirine ŧefķat-i mekîn

[45b]

1. Etdi Ya‘ ħûbile küll-i ittiĥâd
 Ülfeti günden güne oldı ziyâd
2. Râzı olmadı ki gine gideler
 Mülk-i Ken‘ân'ı yine terk ideler
3. İltiyâmla bileler ref‘ olur
 İltiyâm iden sa‘ âdetler bulur
4. Gâh olur söz mûcîb-i ĥüsrân olur
 Gâh olur ki bâ‘ iş-i iĥsân olur

5. **Hikâyet**

6. Şeyĥ Kirmânî Buĥârî Şâriĥi¹³⁰
 Naĥl idüpdür bu kelâm-ı vâzıĥı
7. Bir gün ol ‘adlile meşhûr-ı cihân

¹³⁰ Buĥârî şârihi Muhammed b. Yûsuf el-Kirmânî. Osmanlı ve İran medreselerinde "Ahlâk-ı ‘Adudiyye" eseri üzerine ŧerh yapan bir yazar. Detaylı bilgi için bk. <http://www.islamansiklopedisi.info/>

Ya‘nî Kısra-yı ‘Acem nûşîn revân

8. Seyr iderken ‘asker ile ol emîr
Gördi bir bāğ içre bir fertût-i pîr
9. Bir nice zeytûn nihâlini ‘ayân
Degmege zaḥmet çeker ol nâ-tüvân
10. Geldi Nûşîrevâne bu ḥâlet-i ‘aceb
Didi âḥer pîre nedür bu ta‘ab
11. Geç virdi zeytûn yemişi ey peder
Buña zaḥmet çekme yok yire gider
12. Didi Nûşîrevâne ol dānende pîr
Dikdi eller biz yedük devletlü mîr
13. Biz daḥı ğayrılar içün idelüm
Atalar gitdügi yola gidelüm

[46a]

1. Zehî didi işidicek Nûşîrevân
Ya‘nî aḥsent âferîn ey ḥurde-dân
2. ‘Ādetiydi ol emîr-i mu‘teber
Zehî dise bir kimse sözine eger
3. Dört biñ aḳçe baḥşış olurdı aña
Fevrî pîre etdiler anı ‘aṭā

4. Didi pîr aña ki ey şāhib-i nazār
Geç virüridi meyveyi gerçi şecer
5. Himmet-bālā ki olmağın qarîn
Dikdügüm sâ‘at yemiş virdi hemîn
6. Zih didi aña yine nûşîn revân
Etdiler evvelki îhsânı revân
7. Pîr-i dānā didi ey kân-ı kerem
Bir kelāmum var ānide söylerem
8. Yılda bir kerre virür eşcār heb
Meyveyi bu iki virdügi ‘aceb
9. İşidüp zehî didi Nûşîrevân aña
Vâşıl oldu pîre evvelki ‘atâ
10. Didi Nûşîrevân atın oldu revân
Didi sözile bu pîr-i nükte-dân
11. Mâlumuzdan bizde kıomaz hâbbe
Belki ‘üryân eyler alup cübbe
12. Luţfî hâkķdur ādeme hüsn-i edā
Aña mâildür kıamu şāh u gedā
13. Lîk bitmez degme kıanda ol güher
Zāhir olmaz degme cānda ol hüner

1. **El-Nūru's-Şāmin Fī Fazīleti Zikrū'l-Lāhi Te'ālā**
2. Hāzret-i Mūsā münācat eyledi
Şıdk u ihlāşile Hakk'dan diledi
3. Tā ki aña bildüre ol Zü'l-Celāl
Bu 'amel kim ide aña iştiğāl
4. Aña telkīn etdi tevḥīd-i ilāh
Bu olısdur 'ibāda Şāh-ı rāh
5. Didi Mūsā aña Rabbe'l-Enām
Kullaruñ hep bunı iderler müdām
6. Didi tekrār ol İlāhe'l-'ālemīn
Kul İllā Allāh'a meşğul ol hemīn
7. Didi yā Rabb baña maḥşuş olsa ol
Hāşıl itsem anuñile saña yol
8. Didi yā Mūsā semāvātum tamām
Anda olan cümle sükkān-ı kirām
9. Hep yidi kat yerler ey 'abd-i Kelīm
Anlaruñ içindeki halk-i 'azīm
10. Bir terāzū keffesinde olsalar
Ol birinde olsa tevḥīdüm eger
11. Bunlara rāciḥ gelür tevḥīde pāk

Ey Kelīm olma bu ma‘ nīde çü şākk

12. **Hikāyet**

13. Bunı tefsīr-i kebīrinde yazar

Faḥrī Rāzī¹³¹ ol ‘ azīz-i mu‘ teber

[47a]

1. Bir mürīd etdi şikāyet şeyḥine
Hālını etdi hikāyet şeyḥine
2. Vesveseyle dil-helāk oldu didi
Sīne bu derdile çāk oldu didi
3. Sen nice def‘ etdün ey kāmīl anı
Baña yol göster ḥalāş eyle beni
4. Bu sözi gūş idüp ol şeyḥ-i ferīd
Dir cevābında ki ey kāmīl-mürīd
5. On yıl oldum ben demirci bil ‘ ayān
Cāme-şuy oldum hem on yıl bī-gümān
6. Daḥı on yıl olmuşum derbān ben
Tā bu derde eyledüm dermān ben
7. Didi bunı diñleyüp merd-i yaḳīn
Görmedük biz sizde bu ḥālūñ birin

¹³¹ FAHREDDİN er-RÂZÎ فخر الدين الرازي Ebu Abdillāh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddin Muham-med b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî et-Taberistânî. Kelām, felsefe, tefsir ve usûl-i fıkıh alanındaki çalışmalarıyla tanınan Eş‘arî âli-mi. Detaylı bilgi için bk. <http://www.islamansiklopedisi.info/>

8. Didi kim o ŗureti ma' nāya ba
' Ālem ma' nādudur esrār-ı Hakk
9. alb-i insānī demürdür ma' nīde
Girmeyince yumuşamaz āhun oda
10. Nārı havfile anı on yıl tamām
Şöyle kızdurdum ki oldu baña rām
11. On yıl bī-ğusūl idüp ednāsından
Ser-be-ser pāk eyledüm vesveseden
12. Seyf illa'l-lāh ile bevvāb var
On yıl etdüm dil kapusunda arār
13. Girmeye tā albe ħubb-ı mā-sivā
Çıkmaya hem taşraya ħubb-i Hudā

[47b]

1. **Mev' ize vü İrşād**
2. Ger tālīb isek ey dil sür ' aşkla tevĥīd
Şıdk-ıla teveccüh kıl sür ' aşkla tevĥīd
3. Būlbül gibi kıl zārı seyr eyle bu gülzārı
Gel gör gel bahārı sür ' aşkla tevĥīdi
4. Dilden gider ağıār-ı tevĥīde düşer kārı
Gör maṭla' -ı envārı sür ' aşkla tevĥīdi

5. Cūy ya cānānısuñ her şoḥbete cānsuñ
Ser-bāz-i cihānısuñ sür ‘ aşkla tevḥīd
6. Zeynī özüñi ḥāk it gül gibi yaḳañ ḥaḳḳ it
Ser-menzili eflāk it sür ‘ aşkla tevḥīd
7. Şıdḳla tevḥīdi sür ey merd-i dīn
Ḥāne-i ḳalbi vesveseden şaḳın
8. Cāy ezdād olmadı ḳalb-i beşer
Dīve yol virme sürüş andan ḳaçar
9. Gelse ḳalbe mā‘ şiyet fikri hemīn
Bilki geldi ḳapuya deyü la‘ īn
10. Başla tevḥīde şafāyıla hemān
Ṭaḡla tā zümre-i şeyṭāniyān
11. Līki ta‘ zīmle meşḡul ol aña
Tā ki ta‘ zīm eyleye Mevlā saña
12. **Ḥikāyet**
13. Beşerī ḥāfiyeden rivāyet etdiler
Ehl-i diller hoş ḥikāyet etdiler

[48a]

1. Bir varakda gördi Bismillāh var
Ḳaldurup yerden anı ol nām-dār

2. Misk ü 'anberle mu' attar eyledi
'İzzet aḥvālını muḳarrer eyledi¹³²
3. Gördi rü'yāde iriṣdi bir nidā
Bir nidā kim menba' -ı nūr-ı hüdā
4. İsmime çün böyle 'izzet eyledün
Aña bu vechile raġbet eylediñ
5. İsmiñi dünyāda vü 'uḳbāda hem
Ḥalk içinde şöyle mergüb eyleyem
6. Ey esīr-i 'izzet ü zīkr-i cemīl
Saña yol gösterdi ol Ḥayy-i Celīl
7. Devlet dārına vāşıl olmağa
Hem bisāṭı 'izzete yol bulmağa
8. 'İzzet esmā'ı ḥaḳḳdur Şāh-ı rāh
Bunda yokdur hīç reyb u iştibāh
9. **Ḥikāyet**
10. Ḥazret-i Cābir'den¹³³ ey 'aḳl-ı tamām
Rāvīler naḳl etdi bir şīrīn kelām
11. Didi ol Faḥr-ı Cihān bir gün aña
Geldi Cebrā'īl ḥaber virdi baña

¹³² Asıl metinde "ميسك misk" sözcüğü, "ميشك mişk" şeklinde yazılmıştır. Yani ilki doğru, diğeri yanlış.

¹³³ Ebû Abdillâh Cābir b. Abdillâh b. Amr b. Harâm el-Ensârî (ö.78/697) En çok hadis rivayet eden sahâbîlerden biri. Daha fazla bilgi için bk. <http://www.islamansiklopedisi.info/>

12. Yā Muḥammed baña Ḥaḳḳ'a rūz-ı cezā
İde luṭfindan bu vechile edā
13. Diye yā Cibrīl niçün ḳavm-ı filān
Ehl-i nār içinde tutmışdur mekān

[48b]

1. Ben diyem yā Rabbī bulmaduḳ aña
Bir ‘amel kim bā‘ iş-i cennet ola
2. Diye ol Sultān-ı Raḥmān u Raḥīm
Ol ḥaṭāları setr idici ol Kerīm
3. Gerçi işi ol ḳuluñ ‘iřyānı idi
Līki zikri dīne de Ḥannān idi
4. Ben işitdüm dār-ı dünyāda anı
İsm-i Mennān ile añardı beni
5. Var mı benden ğayrı Mennān ey melek
Bir daḥı ola mı Ḥannān ey melek
6. Var getür emrümle anı cennete
Lā ‘iḳ olmuşdur o ḳulum raḥmete
7. Bunda bulsun bu risāle-i ihtitām
Zikr-i Mevlā ile ḥatm olsun kelām
8. řoñ nefesde ol Hudā-yi Müste‘ān

Eylesün zıkrını bize vird-i zebân

9. Dâr-ı dünyâdan idicek intikâl
Dâr-ı ʿuqbâyâ idicek irtihâl
10. Zıkrını kılsun bize yâ Refîk
Fıkrını kılsun bize zâd-ı tarîk
11. Bilmek isterseñ eger târîh-i sâl
Tut kulağ benden yaña ey hoş hışâl
12. Onı zamm eyle toğuz yüz toğsana
Tâ ki ḵ lûm ola saña ol sene
13. Şehr-i Şevvâlde olupdur bu tamâm
Haḵk'a çok hamd u Resûl'ine selâm

[50a]

1. **Acem**
2. Sübhânallâhi El'-ʿÂlim El'-ʿAllâm yâ Mevlâ
Sübhânallâhi El'-Kelîm Zî'l-Enâm yâ Mevlâ
3. El'-Kıddus Es'-Selâm El'-Mümin El'-Muheymin El'-ʿAziz Lâ yenâm
Marhaban marhaban marhaban yâ şehre'l-Kıyâm
4. Subbûhun Kıddûs yâ ze'l-Cûdi ve'l-İhsân
El'-vedâʿ el'-vedâʿ el'-vedâʿ yâ şehre'l-kirâm¹³⁴
5. **Pencgâh**

¹³⁴ Bu kısımda Cenab-ı Hakki'nın aziz isimleri geçiyor.

6. Sübhâne'l-Meliki'l-Hannân
Sübhâne'l-Meliki'l-Mennân
7. Sübhâne'l-Meliki'd-Deyyân
El'-Hannân El'-Mennân Es'-Sultân El'-Ġufrân
8. Üstur ' uyûbenâ veġfir zunûbenâ tahhir kulûbenâ Subbûhun Kuddûs
9. Rabbunâ ve Rabbû'l-Melâ 'iketi Ve'r-rıẓvân
10. El'-vedâ' mäh-ı tabân el'-vedâ'
El'-vedâ' ey nûr-ı Yezdân el'-vedâ'
11. El'-vedâ' ey şehr-i rahşân el'-vedâ'
El'-vedâ' ey şehr-i ġufrân El'-vedâ'
12. El'-vedâ' ey âfitâb-ı şer' u dîn
El'-vedâ' ey vaḥy-i Rabbû'l-'âlemîn
13. 'Âleme hem rahmet-i Raḥmân idüñ
El'-vedâ' ey şehr-i ġufrân El'-vedâ'
14. Çün bizi terk eyledüñ ey pāk-mäh
Eyleye kim günde yüz biñ dürlü âh
15. Şâ'allâh hoşnûd olmuş ola ol ilâh
El'-vedâ' ey şehr-i ümmet El'-vedâ'¹³⁵

¹³⁵ 6., 7., 8., 9. satırda Allah'a övgü ve dilekte bulunmuştur. Sonraki beyitlerde genelde Ramazan'ın 15'ine girildiği zaman Ramazan ayına veda etmek için kullanılan sözlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM SÖZLÜK VE DİZİN

A

- āb** (F.): Su.
ā. 10a/04, 26a/07
ā.-ı tövbe 26a/02
ā.+ı 27a/11, 27a/13
ā.+ile 27a/06
ā.+la 27a/10
āb-ı tövbe: Tövbe suyu 26a/02
- ābā** (A.): Babalar, atalar.
ā. 17a/03
- ābād** (F.): Bayındır, mâmur, âbâdan bayındır duruma getirmek, imar etmek.
ā. 10b/01
ā.+un 14b/02
- ‘Abbās** (A.): Hz. Muhammed (s.a.v.)'in amcası olan Abbas (r.a.)'ın oğlu. İbn-i ‘Abbas 22b/01
- ‘abd** (A.): Kul, köle, bende.
‘a.+ı 20a/12
‘a.-i günahkâr 3a/03
‘a.-i kâmil 20a/10
‘a.-i Kelîm 46b/09
‘a.-i pür-kuşûr 3b/03
‘a.-ı şakî 29a/12
‘a.-i za‘îf 37a/05
‘a.+un 29a/04
- ‘abd-i günahkâr**: Günah işleyen kul 3a/03
- ‘abd-i kâmil**: Kusursuz bir kul 20a/10
- ‘abd-i Kelîm**: Kendisine söz söylenen, hitap edilen kul [*Ke-lîm*, Tur dağında Cenâb-ı Hakk'ın kendisine hitap etmiş olması se-bebiyle Hz. Mûsâ'ya lakap ol-muştur] 46b/09
- ‘abd-i pür-kuşûr**: Çok günahkar bir kul 3b/03
- ‘abd-i şakî**: Kötü huylu, isyankar bir kul 29a/12
- ‘abd-i za‘îf**: Zayıf, güçsüz bir kul 37a/05
- ‘Abdü'l-‘aziz** (A.): İkinci Raşid Halife Ömer bin Hattab radiyellahu anhin oğludur. Anne tarafından Ömer Bin Hattab'a dayanıyordu. Hicretin 61. senesinde doğdu. 101'de de vefat etti. Babası Abdülaziz, Abdülmelik bin Mer-van'dan sonraki halife adayı idi.
‘a. 14a/08
- ‘Abdü'l-kâdir** (A.): ‘Abdü'l-kâdir El'-Ma‘rûf, Bu eseri (Envârü'l-Hüdâ) müstetab-ı melekiden çı-karan Üsküdarlı okçu 1a/01
- ‘âbid** (A.): İbâdet eden, kulluk eden kimse.

- ‘â. 12a/08, 29b/04, 29b/09, 42b/05
- âcâl** (A.): "ecel" kelimesinin çoğul şekli ve anlamı ise: Her canlı için takdir edilmiş olan ölüm zamanı, ömrün son demi.
â.+ı 40a/11
- ‘aceb** (A.): Garip ve tuhaf olan.
‘a. 3b/02, 13b/01, 15b/13, 16b/09, 19b/11, 28b/08, 31a/03, 34a/11, 37b/04, 37b/05, 37b/07, 38b/01, 38b/10, 41a/02, 45b/10, 46a/08
‘a.+e 38b/02
‘a.+i 40b/07
‘a.+le 38b/06, 40a/06
- ‘acem** (A.): 1. Arap ırkından olmayanlara Araplar’ın verdiği isim 2. İran’ın Hint-Avrupa ırkından olan halkı ve bu halktan olan kimse, İranlı.
‘a. 45b/07
- acı** (T.): 1. Tadı ağızda yakıcı bir etki bırakan, dille alınan duygulardan tatlının karşıtı olan 2. İnsan da üzücü bir etki bırakan, dokunaklı, hüzünlü
a. 43a/10
- ‘acîb** (A.): Çok acâyip, tuhaf, garip, şaşırtıcı.
‘a. 17a/10
- ‘acz** (A.): 1. Beceriksizlik, iktidarsızlık, kuvvetsizlik, güçsüzlük, yapamamak 2. Zarardan korunmak gücünün olmaması.
‘a. 2a/09
‘a.+üñi 3a/06
- ‘âciz** (A.): Güçsüz, kudretsiz, zayıf (kimse).
‘â. 2b/02, 2a/10, 7a/02, 26a/09
‘â.+im 2a/06, 2a/13
‘â.+lerüz 5b/02
- aç** (T.): 1. (Bir şeyi) Kapalı, örtülü, kilitli veya bağlı durumdan çıkarmak 2. Yoksul, muhtaç kimse, fakir 3. Yemek yeme isteğı ve ihtiyâcı duyan.
a. 12b/13, 28b/09, 44b/11
a.+a 10b/02
a.+duñ 28a/06
a.+dukça 42b/08
a.+mış 2a/02
a.+sunlar 22a/13
a.+un 18b/01
a.+up 40a/04
- a‘dâ** (A.): 1. Düşmanlar 2. Rakipler, hasımlar.
a‘.+ya 6b/13, 9a/04
- âdâb** (A.): Davranışlarda ve karşılıklı ilişkilerde alışılmış usûllere, ah-lâk ve terbiye kurallarına göre uyulması gereken esaslar, âdet, yol yordam, yol erkân, yol sıra.
â.+la 27a/10

a‘dād (A.): Sayılar, adetler.
a‘.+ını 31b/01

‘**adem** (A.): 1. Var olmama, bulunma-
ma, fıkdan 2. Ölüm
‘a. 9a/04

ādem (A.): 1. İlk yaratılan insan ve ilk
peygamber 2. İnsan, beşer.
ā. 4a/03, 6a/06, 13a/03, 13b/01,
22b/02, 22b/12, 23b/13, 32b/10,
37b/12, 38b/01, 38a/06, 38a/12,
38b/07, 41a/10
ā.+e 5a/13, 13a/02, 14b/01,
22a/07
46a/12,
ā.+i 31b/08
ā.+le 24a/05
ā.+ün 33b/05, 38a/02

‘**ādet** (A.): 1. Herkes tarafından uyulan
hal, olagelmiş, alışılmış şey, u-
sûl, görenek 2. Alışkanlık, huy,
tabiat.
‘ā.+i 36b/02
‘ā.+iydi 46a/02

ad (T.): Varlıkları birbirinden ayır-
maya, tek tek veya cins cins kar-
şılamaya yarayan kelime, isim.
a.+ı 41b/11, 7b/05
a.+içün 15a/07
a.+uñ 17a/03

‘**adl** (A.): Adâlet, hakkāniyet, doğru-
luk, tarafsızlık.
‘a. 34b/05, 9b/03, 6b/04

‘a. 42a/10
‘a.+ını 9b/01
‘a.+ile 6b/11, 14a/10, 45b/07
‘a.+un 6b/10

‘**afāf** (A.): Nâmusluluk, iffet.
‘a. 29b/10

āfāk (A.): 1. Göğün yerle birleşmiş
gibi görüldüğü kısımlar, ufuklar
2. Görüş ve dönüş sınırları.
ā.-ı cihān 14a/12
ā.+ı 40a/11
āfāk-ı cihān: Cihan ufukları
14a/12

āferīn (F.): Beğenme, takdir, teşvik
duygularını anlatmak için kulla-
nılır; yaşı, var ol, bravo!
ā. 20a/09, 31b/03, 46a/01

‘**Affān** (A.): Osman Affan-ıemin, Hz.
Muhammed'in damadı, üçüncü
halife.
‘A.-ı emīn 7a/05
‘**Affān-ı emīn**: Kendisine gü-
venilir, inanılır Osman bin Af-
fan.

‘**afv** (A.): 1. Suç, kusur ve hatâyı ce-
zâlandırmama, bağışlama 2. Mâ-
zur görme, mâzur görülme.
‘a. 3a/02, 3a/03, 3a/04, 3a/05,
3a/06, 3a/08, 17b/11, 33b/02,
39b/04
‘a.+en 25a/01

ağ (T.): Kar renginde olan, beyaz renkli.
a. 17a/13, 18b/10

ağaç (T.): Kökü toprak altında kalan, gövdesi yukarıya doğru yükselen ve gittikçe incelerek dallara ayrılan, kereste veya odun olmaya elverişli uzun ömürlü bitki.
a. 42b/04

āgāh (F.): 1. Uyanık, basîret sâhibi, sırlara vâkıf, müteyakkız 2. Uyanık bulunmak.
â. 28a/01
â.-ı Hakk 14b/06
āgāh-ı Hakk: Hakk(Allah)'ın her daim uyanık ve basiretli olması.

ağır (T.): 1. Tartıda çok gelen, yerinden kaldırılması, taşınması güç olan 2. Ağır başlı, ciddî, vakur, olgun.
a. 34a/11
a.+dur 34b/04

ağla- (T.): 1. Acı, keder, pişmanlık ve bâzan da sevinçten göz yaşı dökmek 2. Üzülmek, üzüntü çekmek, kederlenmek.
a.+dı 14b/03, 16a/13, 18a/05, 38b/04, 42a/02, 4b/12
a.+dılar 27b/08
a.+lı 15b/08
a.+mağdan 19a/09
a.+ruz 27b/13
a.+sañuz 19a/11
a.+şuban 19a/01

a.+yalum 19a/08
a.+yurağ 18a/07

āgyār (A.): 1. Dost olmayanlar, düşmanlar 2. Halden anlamayanlar, hal ehli olmayanlar.
a.-ı tevḥîd 47b/04
āgyār -ı tevḥîd: Allah'ın birliği-ne karşı düşmanca davranma
47b/04

ağız (T.): Hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan boşluk.
a.+ı 35b/05
a.+umda 37a/06
a.+un 37a/08
a.+ına 15b/09
a.+ını 36a/09

āh (F.): 1. Kullanıldığı yere ve sesin tonuna göre maddî veya mânevî bir acıyı, ağrı, ızdırıp, pişmanlık, esef, acıma, özlem, yarıp yakılma, yeis, ümitsizlik, beğenme, hayranlık vb. duyguları ifâde eder 2. Bedduâ
â. 9a/08, 10a/04, 16b/05, 17b/10, 23b/11, 24b/11, 28a/04, 28a/07, 37b/01, 39b/03
â.-ı 'âlem 16b/05
â.-ı leyl-i mi'rac 4b/13
â.+un 47a/09
āh-ı 'âlem: Dünya ızdırabı
16b/05

âh-ı leyl-i mi'râc: Mirac gece-
sinde feryat etmek 4b/13

â.+i 30b/05

âhirü'l-emr: Son emir 26b/10

Aḥad (A.): 1. "Tek, bir" anlamında
esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en
güzel isimlerinden)dır. 2. Kişi,
kimse, şahıs.

a. 2a/06, 14b/07

Ferd ü Aḥad: Tek ve bir olan
Allah 2a/06

Hayy ü Aḥad: Tek, ebedi ve
hakiki hayat sahibi olan Allah
114b/07

a.+in 39b/02

aḥlāk (A.): İnsandaki iyi veya kötü
huylar, tabiat.

a.+ı 40a/11

aḥmak (A.): Aklı kıt, anlayışsız, kalın
kafalı (kimse), beyinsiz, bön, bu-
dala.

a.-ı la'ın 33a/03

a.+lar 19a/06

aḥmak-ı la'ın : Kendisine nefret
edilmiş bir kalın kafalı, anlayış-
sız biri 33a/03

aḥbāb (A.): Dost, bildik, tanıdık; sevi-
len kimseler, dostlar.

a.+ını 9b/05

āḥer (A.): Başka, diğer, gayrı.
ā. 45b/10

aḥī (A.): 1. Arkadaş, dost 2. Os-
manlılar'da zâviyelerde şeyh
makâmında olan kimse.

a. 14b/05, 34b/02

aḥibbā (A.): Dostlar, ahbaplar,
tanıdıklar, bildikler.

a.+ye 17a/02

āḥir (A.): Son, sonuncu, en sonra
olan.

ā. 33a/08, 14a/02, 37b/05,
38b/03

ā.-emr 26b/10

ā.+et 13a/06, 16a/12, 17b/06

ā.+eye 45a/02

Aḥmed (A.): Peygamber Efendimiz için
kullanılan ve "şükreden" anla-
mına gelen bir isimdir.

A.+e 7b/03, 19a/02, 20a/13,
30a/13

A.+i 4a/10

aḥmer (A.): Kırmızı, kızıl.

a. 15a/04

aḥsen (A.): Çok (daha, en, pek) güzel.

a. 20a/10

a.+t 46a/01

aḥter (F.): Yıldız.

a.+i 9b/07

aḥvāl (A.): 1. Haller 2. Hâdiseler, olup
bitenler, vak'alar.

a.+i 31b/11, 44a/04

a.+ine 35a/13

a.+ini 15a/01, 23b/08, 26b/07,

- 28b/02, 35a/09
a.+üm 24b/03
a.+ün 20b/06, 48a/02
- aḥzar** (A.): Yeşil, yemyeşil.
a. 9a/13
- aḳ** (T.): Kar renginde olan rengin adı, beyaz.
a.+lar 25b/04
- aḳ-** (T.): 1. Sızmak, damlamak 2. inmek.
a.+a 15b/11
a.+ıda 19a/09
a.+ıtsun 17b/10
a.+up 5a/01
- aḳçe** (T.): Selçuklular ve Osmanlılar'-da para birimi olarak kullanı-lan gümüş sikke.
a. 25b/02, 31b/13, 46a/03
a.+dür 32a/06
a.+yi 32a/07
a.+yle 31b/13
- ‘aḳeb** (A.): Bir şeyin arkasından gelen veya arkası sıra giden (şey), tâkip eden, tâkipçi.
‘a.+ince 44a/02
- ‘āḳıbet** (A.): Bir şeyin sonu. Nihayet.
netice, sonuç.
‘ā. 17b/06, 18a/13, 26a/09, 34a/09, 35b/04, 37b/12, 42b/07
‘ā.+i 35b/06
‘ā.+ye 17a/02
- ‘aḳl** (A.): Düşünme, anlama, kavrama ve davranışlarını ayarlama melekesi, us.
‘a. 7a/05
‘a. 4b/06
‘ā. 43b/02
‘a.+ı 0b/06, 39a/12
‘a.+ıñı 12b/13
‘a.-ı selīm 26a/05
‘a.-ı tamām 48a/10
‘aḳl-ı selīm: Maddî ve mânevî kusûru, noksanı olmayan 26a/05
‘aḳl-ı tamām: Sağlam bir akıl 48a/10
- aḳrabā** (A.): Evlilik yoluyla aralarında birilişki, bir yakınlık doğan kimseler, hısımlar, hısımlar.
a. 34b/11
- ‘aks** (A.): Bir şeyin zıddı, karşıtı, tersi
‘a.+ı 8b/12
- aḳtab** (A.): Kutuplar, velîler, mânevî ulular.
a.-ı hudā 7b/09
aḳtab-ı hudā: Velilerin doğru, düzgün, hidayet yolu 7b/09
- al-** (T.): 1. Sağlamak, elde etmek, temin etmek, istihsal etmek 2. Kabul etmek 3. Kapatmak, öğrenmek.
a. 17b/08
a.+a 41a/11
a.+dı 24b/07, 36b/04, 37a/05, 39b/13
a.+ma 43a/13

- a.+mamışdur 13a/08
a.+mış 39a/01
a.+uban 31b/13
a.+up 19a/12, 21a/07, 26b/08, 29b/02, 36b/09, 39a/04, 46a/11
a.+ur 44a/10
a.+urdu 29b/07
- al** (T.): Hıle, kurnazlık, düzen, dalavere, desîse.
a. 34a/03
- ‘alā** (A.): Üzere, üzerine, üzerinde; ile, olarak, göre.
‘a. 2a/11, 23b/01, 35a/01
‘a.-‘ālemīn 7b/01
‘a.-leżine 1a/07
- ‘alā’l-‘ālemīn**: Bütün Alem üzerine 7b/01
‘alā’l-leżine: Kendisini ilgilendiren kimseler 1a/07
- a‘lā’da** (A.): Daha yüksek, en yüksek, pek yüce.
a‘. 9b/04
a‘.+dan 31b/01
- a‘lām** (A.): Bayraklar, sancaklar
a‘. 8b/10
- aldan-** (A.): 1. Bir yalana, bir hıleye, güvene lâıyk olmayan birine kanmak, kapılmak; oyuna gelmek 2. Yanılmak, yanlış hüküm vermek, hatâya düşmek.
a.+ma 17a/04
a.+updur 11b/05
- a.+up 27a/02
- ‘ālem** (A.): Yerde ve gökte yaratılmış olan şeylerin bütünü, kâinat, evren.
‘ā. 2a/02, 6b/11 8b/04, 8b/11, 29a/06, 31a/01, 47a/08
‘ā.+de 13b/05, 23b/05, 31b/04, 34a/13, 35a/05, 43b/02
‘ā.+den 11a/12, 42a/12
‘ā.+e 5a/13, 9a/10, 50a/13
‘ā.-i berzāh 29a/02
‘ā.+i 16b/05, 8b/12, 4a/02
‘ālem-i berzāh: Dünya ile âhiret arasında ruhların kıyâmeti bekledikleri yer ya da bir alem 29a/02
- a‘lem** (A.): Çok (daha, en, pek) âlim.
a‘.+sin 19b/12
- ‘aleyhi** (A.): Üzere, üzerine, onun üzerine.
‘a.+im 4a/11, 22a/06
‘a.+ümā 14b/12
‘a.+ke 2a/11
‘a.+nā 1b/07
‘a.-şalāt u ve’s-selām 2a/11, 29a/09, 37b/06, 40a/03, 40b/11
‘a.-selām 40a/12
‘aleyhi’s-şalāt u ve’s-selām: Salat ve selam onun üzerine olsun. Peygamber efendimiz için kullanılan bir söz 2a/11, 29a/09, 37b/06, 40a/03, 40b/11
‘aleyhi’s-selām: Selam onun üzerine olsun 40a/12
- ‘Alī-** (A.): Ali b. Ebi Talib. Dört büyük halifenin sonuncusu (598-

- 661). Hz. Muhammed'in amca-zadesi ve damadıdır.
 ʿA. 8a/01, 8a/04, 31a/04
 ʿA.-Murtaẓā 7b/06
 ʿA.+ye 31a/13
 ʿ**Alīyyü'l-Murtaẓā**: Kendisinden razı olunan Hz. Alī 7b/06
- ʿ**ālī** (A.): 1.Yüksek olan, yüce, ulu 2. Derece bakımından en yüksek ve özel yetkilere sâhip olan.
 ā. 8b/08, 8b/05, 13a/11, 30b/08, 37a/02, 40b/01
 ʿā.-cenāb 25b/02
 ʿā.-nijad 7b/05, 8b/11
 ʿ**ālī-cenāb**: İyilik sahibi, yüksek ahlâklı, cömerd, büyük zat. 25b/02
 ʿ**ālī-nijād**: Yüksek yaratılışlı 7b/05, 8b/11
- ʿ**Alīm** (A.): “İlmi ezeli ve ebedî olan” mânâsına esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dır.
 ʿa. 7a/12
- ʿ**ālim** (A.): İlim sâhibi olan (kimse), bilici, bilen.
 ʿā.+ler 23b/13
- Allāh** (A.):Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık,Tanrı, Hudā.
 A. 24a/13, 31a/05
 A.+a 46b/06
 A.+u 7a/12, 43a/09
- altı** (T.): Beşten sonra, yediden önce gelen sayının adı. Bu sayıyı gösteren rakam, 6, VI.
 a.+ncı 4b/11
 a.+ncıya 16a/07
- alt** (T.): Bir şeyin aşağısında bulunan boşluk veya yer.
 a.+ından 39a/09, 39a/10
- altun** (T.): Sarı kırmızı renkte, parlak ve ağır, kolayca işlenebilen, dış etkilere dayanıklı, paslanmayan, ziynet eşyası yapımında, elektrik ve ısıyı çok iyi ilettiğinden hassas ve kıymetli makine ve cihaz yapımında kullanılan, yoğunluğu 19,26, erime derecesi 1063°C, atom ağırlığı 197,2, atom numarası 79, sembolü Au olan kıymetli element, zer.
 a. 25b/02
 a.+ıla 20b/10
- ʿ**ām** (A.): Yıl, sene.
 ʿā. 44b/06
- aʿmā** (A.): Kör.
 a. 26b/06
- aʿmāl** (A.): Ameller, işler.
 a.+ini 23b/08
- ʿ**amel** (A.): Bir maksatla yapılan iş, eylem, fiil.
 ʿa. 2a/08, 3b/09, 8b/06, 29a/08, 46b/03, 48b/01
 ʿa.+den 3b/08

āmene (A.): İnanan biri varsa eğer. ā. 24a/03	añ- (T.): Adını söylemek, zikretmek. a.+ardı 48b/04 a.+dı 22b/09
‘āmīl (A.): Amel eden, işleyen, icrâ eden kimse. ‘ā. 36b/10, 36b/12	‘anā (A.): Güçlük, meşakkat, zahmet. ‘a. 32b/04
‘amīm (A.): Umûma âit, umûmî, yaygın. ‘a. 23a/07, 43a/03	ana (T.): Anne. a.+sı 44a/04
āmin (A.): Gönlünde korku bulunmayan, kalbi emniyet içinde olan kimse. ā. 40a/03 ā.+ā 39b/06	aña (T.): (o/[o] zamîrinin yönelme. hâli) ona. a. 4a/09, 4b/07, 5b/05, 5b/06, 6a/03, 6a/07, 6a/08, 6a/10, 6a/11, 6b/04, 6b/05, 7a/09, 7a/13, 7b/04, 7b/05, 8a/06, 8a/07, 9b/12, 10b/01, 10b/12, 12a/06, 12a/11, 12b/01, 12b/06, 12b/07, 13b/05, 13b/08, 14a/03, 14a/11, 14b/01, 14b/04, 15a/02, 16a/10, 16b/10, 17a/08, 20a/07, 20b/11, 21a/03, 21b/06, 22b/11, 23a/05, 24a/12, 24b/04, 24b/12, 25a/12, 25b/02, 26b/08, 26b/09, 27b/06, 28b/10, 29a/06, 29b/11, 30a/05, 30b/02, 30b/03, 30b/06, 30b/10, 30b/12, 31a/06, 31a/08, 32a/07, 32b/13, 33b/08, 34a/04, 34a/07, 34a/10, 34b/05, 35a/04, 35a/12, 35b/11, 35b/12, 36a/02, 36a/09, 36b/01, 36b/03, 36b/06, 36b/08, 37a/10, 37a/12, 38b/03, 38b/05, 38b/11, 39a/08, 39b/05, 39b/13, 3b/08, 40a/02, 40a/10, 40b/03, 41a/012, 41a/05, 42a/08, 42b/09, 44a/04, 44b/04, 46a/03, 46a/04, 46a/06, 46a/09, 46a/12,
ammā (A.): Zıt ve aykırı hüküm ifâde eden iki cümleyi birbirine bağlar; ancak, fakat, lâkin a. 4a/06, 11a/09, 25a/07, 30a/07	
‘an (A.): Türkçe <i>-den</i> ekinin karşılığı olan ve ön ek gibi kullanılan <i>an</i> Arapça kelimelerin, tamlamaların ve zamirlerin başına gelerek genellikle zarf fonksiyonunda birleşik şekiller yapar. ‘a. 24b/13 ‘a.+h 5b/10, 6b/03, 7a/04, 7b/06	
ān (A.): Zamanın bölünemeyecek kadar kısa olan parçası, lahza, dakika. ā. 41b/10 ā.+da 5b/12, 15b/03, 19a/11, 26a/11, 33b/13, 40a/01, 44b/06, 46b/08 ā.+dan 25b/10 ā.+ide 46a/07	

- 46b/03, 46b/04, 46b/05, 47b/11, 48a/04, 48a/11, 48b/01
- anda** (T.): (o/[<o] zamirinin bulunma hali) onda.
a. 3a/13, 4b/11, 5a/07, 7a/10, 7b/02, 12a/09, 12a/12, 13a/01, 15b/04, 16b/01, 17b/03, 19b/09, 21a/10, 21b/05, 21b/06, 22b/01, 24a/12, 26b/07, 30a/01, 32a/06, 32b/01, 34b/10, 41b/10, 42b/03, 42b/04, 42b/05, 42b/06, 42b/07
- andan** (T.): (ol [<o] zamirinin ayrılma hali) ondan.
a. 4a/08, 4b/12, 5a/06, 7a/06, 7a/08, 7b/12, 10a/13, 12b/09, 13b/01, 16a/02, 16a/06, 1b/13, 20b/04, 26a/12, 26b/08, 35a/07, 36a/10, 37a/08, 41b/02, 43a/10, 44a/11, 47b/08
- a' nâķ** (A.): Boyunlar, gerdanlar.
a. 8b/10
- 'anber** (A.): Kolay eriyen, bal mumu kıvâmında, yandığı zaman parlak bir alev çıkaran, çok güzel.
'a.+le 48a/02
- ancaķ** (T.): 1. Yalnız, sâdece 2. Nihâyet, en sonunda, netîcede.
a. 13a/01, 33a/07, 37a/12, 38a/08, 44a/13
- anı** (T.): Yaşanmış şeylerden zihinde kalan, hâfızada yaşamaya devam eden her türlü iz, hâtıra.
- a. 2b/08, 2b/13, 4b/06, 6b/01, 7a/12, 7a/13, 7b/01, 8a/03, 8a/05, 13a/03, 14b/06, 15a/02, 15a/12, 15b/09, 16a/09, 16b/11, 18b/04, 19b/01, 20a/02, 21a/01, 21a/08, 21b/07, 22a/12, 22b/03, 22b/04, 22b/09, 22b/10, 24b/05, 25a/04, 25a/07, 25b/01, 25b/05, 26a/05, 27a/11, 29a/04, 30a/01, 30a/06, 31b/01, 31b/06, 34a/04, 34b/02, 35b/08, 35b/09, 35b/11, 36a/01, 37a/01, 37a/03, 37a/07, 37a/11, 39b/07, 39b/11, 39b/13, 40b/09, 42b/013, 43a/05, 43a/07, 43a/11, 44a/09, 46a/03, 47a/03, 47a/10, 48a/01, 48b/04, 48b/06
a.+laruñla 6a/03
a.+ımlı 5b/09
a.+salar 27a/03
a.+up 17b/05, 34a/04
- 'anķā** (A.): Kaf dağında bulunduğuna inanılan, ismi olup cismi olmayan efsânevî kuş, zümrüdüankā, sîmurg.
'a. 34b/09
- añla-** (T.): Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak.
a. 10a/09
a.+dı 37a/11
a.+mışlardı 29b/06
a.+dı 4a/04
a.+dum 2b/06
a.+lar 4b/03
a.+salar 28b/05
a.+sun 35b/10

	a.+yana 17b/08, 6a/04 a.+yup 44a/09		a.+la 30a/02, 37a/09, 37b/04, 43a/13
anlar	(T.): Onlar. a. 12a/04, 21b/13, 22b/06, 22b/13, 28b/01, 32a/07, 32a/10, 4b/03 a.+a 18b/08, 19a/10, 22a/03, 22a/04, 22a/08, 22b/08, 23a/01, 28b/05, 28b/06, 29b/12, 30b/01, 32b/04, 40a/02, 45a/01, 8a/08 a.+da 30b/09 a.+dan 22a/09 a.+dur 16a/12 a.+ı 18b/08, 22a/05, 22a/07, 22b/05, 28a/12, 28a/13, 28b/07, 44b/04 a.+la 22b/10 a.+uñ 12a/02, 15a/08, 19b/13, 20a/05, 20b/06, 25b/07, 44b/05, 46b/09	‘Arab	(T.): Arap yarım adasından çıkıp yayılmış olan Sâmi bir kavmin adı. a. 8b/05
		ara	(T.): İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, mesâfe. a.+sında 14b/05 a.+ya 34a/02
		‘arefe	(A.): Bir şeyi bilen. ‘a. 4a/03
		arı	(T.): Zar kanatlılardan, toplu olarak yaşayıp bal yapan, vızıl- dayarak uçan, eklem bacaklı, so- kucu böcek. a. 15a/12
anuñ	(T.): Onun. a. 4a/01, 4a/02, 5a/09, 5b/04, 6a/05, 10a/13, 10b/11, 11a/09, 11b/09, 13b/06, 13b/12, 15a/07, 15a/11, 15b/02, 15b/03, 15b/04, 16a/02, 16a/03, 16a/04, 16a/06, 17a/08, 20b/10, 21b/02, 27a/02, 29a/05, 29a/07, 29b/06, 2a/08, 30a/03, 31b/02, 32b/01, 32b/03, 32b/08, 34a/08, 34b/07, 36b/13, 37b/10, 38b/04, 39b/04, 3a/12, 42b/02, 43a/04, 44a/12, 45a/13 a.+çün 12b/07 a.+ile 13b/03, 29b/08, 32a/01, 32b/03, 46b/07	‘arış	(A.): Çardak, sundurma, salaş. ‘a. 41b/11
		arka	(T.): Ön, sağ ve solun dışında dördüncü yön, görünmeyen ta- raf. a.+sından 36a/06
		‘arş	(A.): 1. İslâm inancına göre gö- ğün en yüksek katı, âlem ta- savvurunda en yüksek nokta 2. Taht. ‘a.-ı Raḥmān 21a/01 ‘arş-ı Raḥmān : Cenab-ı Hakk'ın izzet ve saltanatından kinaye olarak söylenir 21a/01

arşun	(T.): Arşın. a.+dur 42b/01	â.-ı hayât 15a/10 â.-ı cüd 25b/13 âşâr-ı hayât: Hayat izleri 15a/10 âşâr-ı cüd: İyiliğin, cömertliğin eseri 25b/13
art	(T.): Arka taraf, arka. a.+ınca 41a/04	
art-	(T.): Çoğalmak. a.+ar 31b/08	asbâb (T.): 1.Çamaşır. 2. Giysi (elbise). a.+ı 26a/10 a.+ını 26a/08 a.+ile 24b/08
artuk	(T.): 1. Bundan böyle, bundan sonra 2. Daha çok, daha fazla. a. 4b/06 a.+dur 15b/06	aşdikâ (A.): Sâdık, samîmî, gerçek dostlar. a. 12a/09
arż	(A.): yeryüzü, toprak, zemin, dünya. a.+dan 38b/13	aşfiyâ (A.): Saf ve temiz, hâlis, her tür- lü kötülükten arınmış kimseler, ermişler. a. 17a/07, 6b/05 a.+dur 4b/08
‘ arż	(A.): 1. En, genişlik 2. Sunma, bir büyüğe takdim etme, sunu. ‘a.+ı 42b/01 ‘a.-ı hâl 33a/12 ‘ arż-ı hâl: Halini arzetme. İstida. Arzuhal 33a/12	aşhâb (A.): 1. Hz. Muhammed zamâ- nında yaşamış, onu görmüş ve sohbetinde bulunma şerefine er- miş kimseler, sahâbe 2. Sâhipler. a. 5a/04, 5b/11, 17a/03 a.+ı 39b/13, 7a/01 A.-ı Kehf 21b/09 a.+ıdur 5b/08 a.-kirâm-ı Muştafâ 8a/12 Aşhâb-ı Kehf: Hristiyanlığın ilk dönemlerinde, Kıtımir adındaki köpekleriyle birlikte, hristiyan- lara baskı yapan hükümdardan kaçarak sığındıkları bir mağâ- rada üç yüz küsur sene uyuy- duktan sonra hiçbir şeyin farkına varmadan tekrar uyandıkları ri-
‘ aşâ	(A.): 1. Uzun sopa, değnek, bas- ton 2. Mânevî ve maddî kudret timsâli olarak elde taşınan değ- nek. ‘a. 24a/07 ‘a.-yı ejdehâ 21b/06 ‘ aşâ-yı ejdehâ: Korkunç ya da öfkeli yılan değneği 21b/06	
âşâr	(A.): Bir düşüncenin, bir olayın doğurduğu sonuçlar, yarattığı tesirler, geride bıraktığı izler. â.+ı 3a/10	

- vâyet edilen yedi kişi (Yedi Uyurlar) [Hâdise Kur'ân-ı Kerimde de geçmektedir] 21b/09
aşhâb-kirâm-ı Muştafâ: Şerefli ashap, Hz. Muhammed'i görmüş ve sohbetinde bulunmuş olanlar 8a/12
- ‘**asîr** (A.): Güç, çetin, zor, zahmetli, müşkül.
 ‘a. 31b/11
- ‘**âşî** (A.): 1. Baş kaldıran, isyan eden (kimse), isyankâr, serkeş 2. Allah'ın emirlerine uymayan, günahkâr (kimse).
 ‘â. 21a/04
 ‘â.+leri20b/12
 ‘â.+lerinden 18b/06
 ‘â.+lerüñ 19b/11
 ‘â.+lerüz 27b/13
 ‘â.+yân 20b/01
- âsitân** (F.): Dergâh, tekke, büyük zâviye, âsitâne.
 â.+uñda 2b/10
- ‘**asker** (A.): Ordunun her kademesinde görevli subay, assubay, çavuş, onbaşı ve erlere verilen isim, leşker.
 ‘a. 45b/08
 ‘a.+î 41b/03
 ‘a.+ile 41a/013
 ‘a.+in 41a/04
- aşl** (A.): 1. Kaynak, kök, başlangıç noktası, mebd, menşe 2. Gerçek, hakikat 3. Hiçbir vakit, hiçbir zaman, hiçbir şekilde, kesinlikle, kat'iyen.
 a.+â 12b/09, 18a/07, 31a/07, 39a/10, 37b/05
 a.+ı 12b/07
 a.-ı cevâb 18a/12
 a.-ı kelâm 18a/03
aşl-ı cevâb: Gerçek yanıt ya da asıl cevap 18a/12
aşl-ı kelâm : Sözüñ gerçeği ya da söz konusu 18a/03
- âsumân** (F.): Gök, gökyüzü, semâ, felek
 â. 25b/11, 34b/05, 39a/04
 â.+a 7a/01
 â.+ile 15a/09
- aşnâm** (A.): Putlar, tapınılan şeyler.
 a. 39b/12
- ‘**aşr** (A.): Zaman, devir, çağ.
 ‘a.+ımızda 10b/05
- aşağı** (T.): Bir şeyin yukarı kabul edilen kısmına göre altta kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı.
 a. 15b/05
- aş** (T.): Yenilmek üzere pişirilmiş yiyecek, yemek, taam.
 a.+uñ 36a/03
- âşiyân** (F.): Ev, mesken, barınak.
 â. 44b/09
- ‘**aşk** (A.): Bir kimse veya bir şeye

	karşı duyulan çok kuvvetli sevgi ve bağlılık, aşırı muhabbet. ‘a.+la 47b/02, 47b/03, 47b/04, 47b/05, 47b/06	a.+dı 37b/12 a.+duñ 4a/06 a.+ma 6a/07 a.+maya 19b/01 a.+mayam 3b/07, 7a/08 a.+mayınca 11a/10 a.+mazsañuz 7a/07
āşūb	(F.): Sonuna geldiği kelimelere “karıştıran, karıştırıcı, kargaşalığa sebep olan” anlamı katarak Farsça usûlüyle birleşik sıfatlar yapar. ā.-cihān 41a/02 āşūb-cihān : Dünyâyı birbirine katan 41a/02	āteş (F.): 1. Odun, kömür vb. maddelerin tutuşup yanması ile beliren ışık 2. İnsanın çeşitli sebeplerle vücûdunda hissettiği sıcaklık, harâret. ā. 21b/04, 9a/09, 4a/05 ā.+den 34b/10 ā.+ine 3a/04
at	(T.): Binme, yük çekme ve taşıma hizmetlerinde kullanılan, Orta Asya menşeli, tek tırnaklı, memeli hayvan. a.+a 7a/03 a.+dan 41b/04 a.+ı 24b/08, 26a/07, 26a/10 a.+ın 46a/10	âtî (A.): Gelecek olan, gelecek, müstakbel. ā. 24b/08
‘atā	(A.): Cömertçe verme, ihsan, bağış. ‘a. 31a/10, 31b/08, 36b/08, 46a/03, 46a/09 ‘a.+dur 21a/13 a‘.+inā 1b/02	‘Atîk (A.): 1. Eski 2. Üskidar'da olan "Valide Atik" camisi. ‘a. 1a/03, 6a/04
ata	(T.): Cet, dede, büyük baba ve aynı soydan daha önce yaşamış olan kimse. a.+lar 45b/13	‘avām (A.): Halk, umum, herkes. 4b/05, 6a/10, 11a/01
at-	(T.): 1. Bir şeyi bir hedefe veya bir tarafa doğru fırlatmak 2. Koymak.	āvāre (F.): 1. Boş gezen, işsiz güçsüz (kimse), aylak, başıboş 2. Kararsız, şaşkın, perîşan. ā.+ler 5b/02 ā.+yi 32b/07 ā.+yüm 2a/13
		‘av‘ava (A.): Kararsız, şaşkın, perîşan. ‘a.+ı 39a/02

‘avrat (A.): Kadın. ‘a.+1 24a/11, 31b/12 ‘a.+ına 32a/08	â.+i 31b/06 â.+ün 39a/06
āyā (F.): Şaşıрма, sorma, ümit ve istek ifâde eder, acaba. â. 16b/09	ay (T.): Yılın ayrıldığı on iki bölümden her biri. a.+ına 34b/12, 42a/04
ayağ (T.): Vücûdun, bacadan ayak bileğiyle ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı, kadem. a.+ın 27a/06 a+ı 31b/02 a+larını 27a/10 a+larından 19b/05	‘ayn (A.): Gözle görülen şey, nesne, maddî varlık. ‘a.-1 ‘ibret 34a/01 ‘ayn-ı ‘ibret: İbret gözü ile bakmak.
‘ayân (A.): Açık, âşikâr, gözle görülür, belli. a. 4a/05, 5b/04, 9b/08, 14b/09, 23b/12, 24a/13, 24b/05, 28a/03, 30b/04, 32a/08, 33b/11, 34b/12, 35a/03, 37b/13, 45a/03, 45b/09, 47a/05	‘ayni (A.): Birbirinin eşi, ayırt edilemeyecek kadar benzeri, tıpkısı. ‘a.+leri 43b/10
‘ayâr (A.): (Belli bir değer hükmüne göre) Seviye, derece, değer, kırat. kamil.-‘a. 34b/04 kâmil-‘ayâr: Yetişmiş, olgun kimse 34b/04	ayrıl- (T.): (Bir yer, şey veya kimse-den) Uzaklaşmak, onu geride bırakmak, ayrı düşmek. a.+dı 41a/08 a.+maya 42b/10
‘ayb (A.): Utanılacak hal ve davranış. ‘a.+1 29a/04	‘Ays (A.): İshak peygamberin oğlu, Yakup peygamberin kardeşi. a. 29b/08, 29b/09, 35b/13, 43b/11, 44a/03, 44a/13, 44b/01, 45a/10 ‘a.+a 44a/01, 45a/08 ‘a.+1 44a/09
āyet (A.): Kur’ân-ı Kerim’deki sûreleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri.	az (T.): Mikâtı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunan, çok olmayan a. 27b/07, 30b/07, 31a/08

‘**azāb** (A.): Pişmanlık, çâresizlik, korku vb. durumların verdiği sıkıntı, işkence, keder.
‘a. 15b/01, 30b/12, 38b/11
‘a.+1 12b/03, 12b/11

a‘zam (A.): Çok (daha, en, pek) büyük.
a. 8b/01

‘**azīm** (A.): Büyük, ulu, haşmetli.
‘a. 3a/09, 13b/10, 23a/01, 23b/02, 24a/09, 30b/10, 34a/10, 46b/09
‘a.+i 15a/13

‘**azīz** (A.): Yüce, kıymetli, değerli, mukaddes, muazzez.
‘a. 7a/01, 16b/04, 21b/09, 25a/06, 27a/11, 27b/09, 29b/06, 34a/12
‘a.-i mu‘teber 46b/13
‘**azīz-i mu‘teber**: İtibar gören, değerli olan kişi.

‘**azlet** (A.): İşten çıkarmak, görevine son vermek.
‘a. 17a/11

‘**azm** (A.): Bir işi yapmak için kesin karar vererek büyük bir kararlılıkla gayret göstermek.
‘a. 20a/01, 20b/08, 25a/02, 27b/09, 44b/02
‘a.+et 31a/02
‘a.-1 āhīret 16a/12, 17b/06,
‘a.-1 āsumān 39a/04
‘a.-1 cibāl 29b/09

‘**azm-ı āhīret**: Ahiret için gayret etmek 16a/12, 17b/06

‘**azm-ı āsumān**: Göğe çıkmak için yapılan azimet ya da gayret 39a/04

‘**azm-ı cibāl**: Çok büyük bir gayret göstermek 29b/09

‘**azze** (A.): Aziz, değerli olsun.
a. 3a/01

B

bāb (A.): Kapı.
b. 8a/04
b.-1 şālīş 16a/04,
b.-1 şeh̄r-i ‘ilm ü hikmet 7b/08
bāb-ı şālīş: Üçüncü kapı 16a/04
bāb-ı şeh̄r-i ‘ilm ü hikmet: Bilim ve hikmet şehrinin kapısı 7b/08

bād (F.): Rüzgâr, yel, hava.
b. 38a/01

ba‘demā (A.): Ondan sonra.
b. 1a/07

bādī (A.): 1. İlk, evvel, başlangıç 2. Sebep olan şey, sebep.
b. 4a/10

ba‘dih (A.): Sonraki.
b. 39b/02

bāğ (F.): 1. Üzüm kütükleri dikili olan ve üzüm yetiştirilen yer 2. Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan.

- b. 45b/08
b.-1 cinān 5b/04
b.-1 Firdevsī 17b/03
b.-1 na'īm 30a/10
bāğ-ı cinān: Cennet'in bağları 5b/04
bāğ-ı Firdevsī: Firdevs bahçesi 17b/03
bāğ-ı na'īm: Nimeti bol olan bir bağ 30a/10
- bağış** (T.): Bağışlamak işi.
b.+lar 9a/05
- bāğī** (A.): Doğru yoldan çıkma, haktan ayrılma, haddi aşma, azgınlık.
b.+ye 24a/12
- bağır** (T.): Yürek, kalp, gönül.
b.+ından 15b/11
- bahā** (F.): Değer, kıymet, fiyat.
b. 8a/08
- bahār** (F.): Kış ile yaz arasında 21 Mart'tan 22 Haziran'a kadar süren mevsim, ilkbahar.
b.+ı 47b/03
- baħr** (A.): Deniz, deryâ.
b.+a 4a/06, 8b/12
b.+dan 10a/01, 34b/08
b.+dur 3a/10, 9b/12
b.+ı 3b/06
b.-1 aħzar 9a/13
b.-1 bī-pāyān 42b/02
b.-1 ğufrān 3a/12
- b.-1 rahmet 45a/05
b.+una 5b/03
baħr-ı aħzar: Pasifik Okyanusu 9a/13
baħr-ı bī-pāyān: Sonu olmayan deniz 42b/02
baħr-ı ğufrān: Allah'ın affetme, bağışlama gücünün geniş olması 3a/12
baħr-ı rahmet: Allah'ın rahmetinin geniş olması 45a/05
- baħş** (A.): Üzerinde konuşulan, tartışılan konu, mevzû, mesele.
b. 15a/07
- baħş** (F.): Verme, bağış, ihsan, hîbe.
b. 30a/13
b.+iş 36b/03, 46a/03
- baht** (F.): Allah tarafından ezelde belirlendiği kabul edilen kısmet ve nasip, uygun tâlih, ikbal, şans.
b. 13a/13
b.+iyār 9a/10
- bā' iş** (A.): 1. Sebep olmak 2. Gönderilen kişi.
b. 5a/13
b.-i cennet 48b/01
b.-i iftirā 24a/13
b.-i ihsān 45b/04
bā' iş-i cennet: Cennete gönderilen 48b/01
bā' iş-i iftirā: İftira atan 24a/13
bā' iş-i ihsān: İyilik için gönderilen 45b/04

ba'îd	(A.): Uzak, irak. b.15b/02, 23a/04, 40a/06, 40b/03	33a/09, 33b/01, 33b/02, 33b/07, 34a/01, 34a/04, 34a/13, 34b/01, 34b/02, 35b/06, 35b/12, 36b/07, 37a/06, 37a/07, 37a/08, 38a/12, 38b/05, 3b/04, 3b/09, 3b/10, 40a/10, 41a/05, 42a/13, 43a/06, 46b/07, 47a/03, 47a/10, 48a/11, 48a/12
bağ-	(T.): Gözleri bir şey üzerine çevirmek ya da seyretmek. b. 33b/09, 34a/01, 47a/08, 6b/01 b.+ar 41b/03 b.+dı 27b/10, 7a/01 b.+dılar 28a/03 b.+ıñ 28a/03 b.+ışda 38a/07 b.+ma 39a/13 b.+mağa 43a/05 b.+sa 26a/07 b.+up 26a/08	
bâl	(F.): Kanat. b. 39a/03	bâr (F.): Yük, ağırlık veren şey, sıklet. b.-girân 34b/05 b.-ı 'işyân 21b/10 bâr-girân: Ağır bir yük 34b/05 bâr-ı 'işyân: İsyan etmenin ya da günah işlemenin çekilmeyecek yükü 21b/10
bâlâ	(F.): Yüksek, yüce, âlî. b. 46a/05	bârân (F.): Yağmur. b. 9b/13, 10a/01, 10a/03, 14b/10 b.+a 10a/02, 10a/03 b.+da 10a/02 b.-şifat 10a/05 bârân-şifat: Yağmur vasfını taşıyan şey 10a/05
balık	(T.): Su içinde yaşayıp solungaçla nefes alan, çoğunlukla yumurtlama şeklinde üreyen omurgalı hayvanların ortak adı. b.+a 32a/12 b.+cı 32a/11	barış- (T.): Anlaşmak, uyuşmak, imti-zaç etmek. b.+dılar 32a/07
baña	(T.): Ben zamirinin yönelme hâli. b. 3b/08, 5a/06, 8a/02, 8a/03, 10b/08, 10a/04, 13a/03, 14a/05, 14a/13, 15a/01, 18a/01, 18b/05, 18b/13, 1b/11, 1b/12, 22b/11, 24b/01, 25a/10, 25b/04, 25b/06, 26b/08, 28b/09, 28b/10, 28b/11, 29b/13, 2b/05, 30a/08, 33a/05,	bârid (A.): Soğuk. b. 34b/02 bârî (F.): Hiç olmazsa, öyleyse. b. 27b/07 Bâri (A.): Her şeyi takdir ettiği şekle uygun olarak yaratıp varlığa çı-

- karan, yaratan” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dir.
b.+den 9b/10
b.+i 3a/01
- bar-** (T.): İnsanın ve bâzı hayvanların el ve ayaklarının son bölümünü oluşturan eklemli uzantılardan her biri.
b.+ın 37a/03
- başîr** (A.): “Her şeyi, bütün kâinâtı en mükemmel şekilde, noksansız olarak gören” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dir.
b. 27a/12
- bas-** (T.): Ansızın saldırmak, gâfil avlamak, bir yere baskın yapmak.
b.+a 26b/05
- baş** (T.): 1. İnsan vücûdunun göz, kulak, ağız, burun gibi duyu organlarının ve beynin bulun-duğu en üst, hayvan vücûdunun en ön kısmı, kafa, ser 2. Bir topluluğu yöneten kimse, başkan, reis.
b.+ı 31b/02
b.+un 26a/09
b.+ını 18b/01, 26a/10
b.+uma 33a/08
- başla-** (T.): Bir işi yapmak üzere harekete geçmek, bir işe girişmek, şürû etmek.
b. 47b/10
- b.+dı 36a/07
b.+dum 1b/08
- başmak** (T.): Ayakkabı.
b.+ın 27a/06
- bâıl** (A.): Doğru ve sahih olmayan, gerçekle ilgisi bulunmayan şey.
b. 34b/07
b.+e 29a/12
b.+ân 9b/09
- bâın** (A.): İç yüz, dâhil, derûn, zamir.
b.+dur 41b/05
- Bâyezîd** (A.): Ebû Yezîd Tayfûr b. Îsâ b. Sürûşân (ö.234/848[?]) İlk büyük mutasavvıflardan. Hayatıyla ilgili pek az bilgi bulunmaktadır. Bu kısıtlı bilgilere göre o İran’ın Horasan eyaletinde bulunan Bistâm kasabasında doğmuştur. Dedesi Sürûşân (Serûşân) aslen İranlı Mecûsî bir din adamıyken müslüman olmuştur.
b. 27a/09
- bâzâr** (F.): Pazar kelimesinin eskiden kullanılan asıl şekli, çarşı, alışveriş yeri.
b.+a 32a/11
- bebr** (F.): Yırtıcı, kuvvetli, çok vahşî.
b. 7b/11, 9a/08
- bed** (F.): Kötü, fenâ, çirkin.
b.-güher 32b/12, 33a/02, 35b/10, 37a/07

- b.-likā 27a/01, 33a/05
bed-güher: Aslı kötü olan, mayası bozuk, seviyesiz 32b/12, 33a/02, 35b/10, 37a/07
bed-likā: Yüzü çirkin olan, çirkin yüzlü 27a/01, 33a/05
- bedl** (A.): Değiştirmek, tebdil etmek.
b.+ehū 1a/07
- beden** (A.): Vücut, gövde.
b. 16b/06
- bede'nā** (A.): Başladık anlamını taşıyan bu kelime "bed'" kelimesinden türetilmiştir.
b. 1b/02
- bedr** (A.): Ayın on dördüncü gecesindeki şekli, dolunay.
b.-i dücā 15a/06, 25b/04, 30a/12
b.-i māh 25b/03
bedr-i dücā: Gecenin karanlığı 15a/06, 25b/04, 30a/12
bedr-i māh: on dördüncü gecede ortaya çıkan ayın dolu ya da tam görüntüsü 25b/03
b.+e 5a/01
b.+i 32a/05
- behāyim** (A.): Dört ayaklı hayvanlar.
b. 12b/11
- behīm** (A.): Düz siyah şey.
b. 15a/05
leyl-i b. 15a/05
leyl-i behīm: Siyah ya da karanlık bir gece 15a/05
- behremend** (F.): Bilen, anlayan.
b. 27a/02
- bekār** (F.): Hiç evlenmemiş, zevcesi olmayan adam.
b. 42b/03
- Bekir** (A.): Ebu Bekri Sıddık, Raşidin halifelerin ikinci halifesi.
b. 8a/03
b.-5b/10, 7b/12
Ebī Bekri'-Şıddık: Raşidin halifelerin ikinci halifesi 5b/10, 7b/12
- bekle-** (A.): (Bir kimsenin gelmesini veya bir işin olmasını) Gözler vaziyette olmak, durup kollamak, intizar etmek.
b.+ye 34b/09
- belā** (A.): İnsana büyük bir sıkıntı veren, içinden çıkılması güç durum, bâdire, dert, gam, keder.
b.32a/06, 33a/08, 35b/01, 36a/08
b.+dan 44b/13
b.+ları 2b/09
- bele** (T.): Öyle, böyle.
b. 24b/08
- bel** (A.): Bu yerin sırtın altındaki kısmı.
b.+ine 24b/06
- belki** (A.): Olabilir, olabilir ki, bir ihtimâlâ göre, muhtemelen.
b. 26a/12, 28a/12, 31b/08,

- 46a/11
- ben** (T.): Tekil birinci şahsı gösterir.
b. 5a/08, 6a/11, 6b/06, 10a/04, 16a/09, 18b/10, 1b/08, 25b/04, 25b/05, 27a/10, 27a/11, 2a/08, 2b/06, 2b/10, 30a/01, 30b/12, 31a/06, 33a/04, 33a/13, 33b/01, 33b/08, 38a/09, 43a/01, 43a/11, 47a/05, 47a/06, 48b/01, 48b/04
b.+de 23b/06, 40b/01, 42a/08
b.+deki 2b/11
b.+den 20b/05, 25a/03, 2a/08, 33a/06, 37a/05, 40b/02, 45a/08, 48b/05, 48b/11, 5a/02
b.+desidür 8b/13
b.+desinün 8b/13
b.+desiyle 7b/13
b.+i 3a/02, 3a/03, 3a/04, 3a/05, 3a/06, 15a/07, 18a/01, 25b/07, 32b/08, 33b/12, 33b/13, 37a/09, 47a/03, 48b/04
b.+üm 8a/05, 17a/01, 24b/03, 30a/04, 32a/05, 37a/06, 39b/10, 43a/02, 43a/12
- benām** (A.): 1. Adlı, isimli, adlandırılmış 2. Namlı, ünlü, meşhur.
b. 17a/12
- benī** (A.): Oğullar.
b. 17a/08
- beñze-** (T.): Başka bir şeyle ortak nitelikleri bulunan, başka bir şeyi andıran, müşâbih.
b.+r 31b/04
- ber-** (F.): Arapça ve Farsça kelimelerin başına gelerek sıfat ve zarflar yapar; Türkçe'deki "-de" ekiyle "üzeri, üzere, üzerine, üzerinde" vb.nin karşılığıdır.
ber-ķarār Aynı durumda, aynı 6b/11
ber-kemāl Tam ve yolunda, mükemmel 9b/05, 42b/11
ber-zemān: Zamanında 12b/13
- berāber** (F.): Birlikte.
b. 44b/05
- berg** (F.): Yaprak.
b. 10a/12, 30a/08
b.-i ĥazān 41b/01
berg-i ĥazān: Sonbahar yaprağı 41b/01
- berr** (A.): Kara, toprak.
b. 27b/04
- berķ** (A.): Şimşek.
b. 20a/07
- berü** (F.): İki uzaklıktan daha yakın olanı, yakın, daha yakın yer.
b. 16b/12, 24a/13, 35b/13, 36a/09, 38a/02
- berzāḥ** (A.): Dünya ile âhiret arasında ruhların kıyâmeti bekledikleri yer.
b.+de 29a/02
- bes** (A.): Yeter, yetişir, elverir, kâfi.
b. 4b/05, 7b/12

- b.+dür 6a/04, 35b/01, 37b/01
- beş** (T.): Dörtten sonra, altıdan önce gelen sayının adı.
b. 10b/10, 11a/13, 17a/12, 38a/03, 38a/04, 38a/09, 38a/10, 42b/06, 43a/08
b.+incide 16a/07
- beşâret** (A.): Müjde, iyi haber.
b. 6a/08
- beşer** (A.): İnsan, insan oğlu, insan türü.
b. 47b/08, 4a/01
b.+î 47b/13
- beter** (F.): Çok fenâ, daha fenâ, çok kötü.
b. 33a/06, 33a/07
- betül** (A.): Nâmuslu, iffetli kadın.
b. 18b/01
- bevvâb** (A.): Kapıcı.
b. 47a/12
- bey** (A.): Satma, satış.
b. 32a/02
- beyâbânı** (F.): Çöl, sahra, badiye.
b. 27b/04
- beyân** (A.): Açıklama, anlatma, söyleme.
b. 14b/13, 20b/03, 20b/06, 24a/13, 33b/11, 34b/02, 43b/08, 44a/04, 9b/06
- beyt** (A.): Ev, yuva.
b.+î 10a/10, 7a/06
b.+inde 10a/09
b.+iye 39b/08
b.+u'llâhı 27b/10
b.-i Mağdis 11b/08
b.-i Muğaddes 17b/02
b.-Mağdis 11b/02
Beyt-i Mağdis: Mescid-i Aksa 11b/08
Beyt-i Muğaddes: Kudüs'teki meşhur câmi, Mescid-i Aksâ 17b/02
Beytü'l-Mağdis: Mescid-i Aksa 11b/02
- beyzâ** (A.): Beyaz.
b. 21b/06
b.+dan 20b/09
- bırak-** (T.): Koyup gitmek, terketmek.
b.+dı 13/13a
- bi-** (A.): (Ar. harf-i cer *bî-*) Harf-i târif (el) almış Arapça kelimelerin başına gelen ve bunlara “ile” anlamı katarak zarflar teşkil eden ön ek [Bu ekle yapılan zarflardan bâzı örnekler ve daha güçlü kabul edildikleri için madde başı olarak alınanlar aşağıda gösterilmiştir. Önüne geldiği kelimenin ilk harfine göre harf-i târifin l' si ile “BİL-” şeklinde veya kelimenin ilk harfi ile birleşerek BİD-, BİN-, BİR-, BİS-, BİŞ-, BİT-, BİZ- şekillerinde heceler teşkil eder].

b.-dārihi 24b/09
 b.-emīr 1a/01
 b.-fehmi'z-zekī 1b/07
 b.-'ibād 31b/07
bi-dārihi: Evini de 24b/09
bi-emīr 1a/01
bi'l-fehmi'z-zekī: İyiyce
 anlamak, kavramak 1b/07
bi'l-'ibād: Kuluna 31b/07

bī- (F.): Farsça ve Arapça kelime-
 lerin başına gelen ve dilimizdeki
 “-siz, -mez” eklerinin anlamını
 karşılayan ön ek.
 b.-'avn-ı kalem 40b/05
 b.-'ār 3a/03
 b.-bedel 17b/09, 41b/09
 b.-bedil 14a/09
 b.-çāre 2a/13, 5b/02, 32b/07,
 41a/09
 b.-direng 36b/13
 b.-edeb 17b/11
 b.-emān 20a/06
 b.-ğusūl 47a/11
 b.-gümān 6a/13, 6b/07, 10a/11,
 11a/10, 14b/09, 17a/09, 29a/04,
 30b/11, 40a/13, 47a/05
 b.-haber 21b/10, 22a/01, 37a/02
 b.-hadd 2b/01, 12b/09, 17b/08,
 19a/07, 37a/04, 39b/03, 41a/05
 b.-hesāb 9a/01, 30b/12
 b.-hilāf 15b/03, 32a/01
 b.-hūd 16b/11
 b.-hüner 26b/03, 33a/06
 b.-ihtisām 29b/07
 b.-ihtiyār 27b/08, 41b/06
 b.-iştibāh 9a/05, 25b/03, 31a/07
 35b/08, 38b/08

b.-irtiyāb 15b/01, 31a/11
 b.-ķarār 9b/11
 bī-ķiyās 42a/08
 b.-ķuķūr 42b/10
 b.-mecāl 2b/08
 b.-mekr ü fenn 26b/06
 b.-murād u bī-riyā 10b/07
 b.-nān u ķūt 32a/10, 42b/02
 b.-nevā 28b/09, 44b/11
 b.-nihāyet 28a/05, 36b/03
 b.-nūr u fer 44a/07
 b.-pāyān 42b/02
 b.-riyā 10b/08
 b.-şumār 2b/01, 6b/09
 b.-tavaķķuf 6a/12
 b.-tekellūf 10a/06
 b.-zād u nān 32a/08
 b.-zevāl 9b/05, 21a/05, 42b/11

bī-'avn-ı kalem: Kaleme ihtiyaç
 duymadan 40b/05

bī-'ār: Ar ve hayâ duygusu ol-
 mayan, utanmaz 3a/03

bī-bedel: Benzeri olmayan, eşsiz
 17b/09, 41b/09

bī-bedil: Karşılıksız 14a/09

bī-çāre: Çaresiz 2a/13, 5b/02,
 32b/07, 41a/09

bī-direng: Süratli, hızlı, çabuk
 36b/13

bī-edeb: Terbiyesi, saygısı olma-
 yan 17b/11

bī-emān: Emniyetsiz, güvensiz
 20a/06

bī-ğusūl: Yıkanmadan 47a/11

bī-gümān: Şüphesiz, muhakkak
 6a/13, 6b/07, 10a/11, 11a/10,

14b/09, 17a/09, 29a/04, 30b/11,
40a/13, 47a/05

bī-ḥaber: habersiz 21b/10,
22a/01, 37a/02

bī-ḥadd: Hadsiz hudutsuz, pek
çok 2b/01, 12b/09, 17b/08,
19a/07, 37a/04, 39b/03, 41a/05

bī-ḥesāb: Sayısız, hesapsız, pek
çok 9a/01, 30b/12

bī-ḥilāf: Aykırı olmadan 15b/03,
32a/01

bī-ḥūd: Kendinden geçmiş, med-
huş 16b/11

bī-hüner: Beceriksiz 26b/03,
33a/06

bī-iḥtişām: Görkemsiz 29b/07

bī-iḥtiyār: Gayriihtiyârî, irâdesi
dışında, kendisi istemeden
27b/08, 41b/06

bī-iştibāh: Şüphesiz 9a/05,
25b/03, 31a/07 35b/08, 38b/08

bī-irtiyāb: Tereddüt etmeden,
şüphe duymadan 15b/01, 31a/11

bī-ḳarār: Kararsız 9b/11

bī-ḳiyās: Karşılaştırmadan, kıya-
sı olmadan 42a/08

bī-ḳuşūr: Kusursuz 42b/10

bī-mecāl: Mecalsiz, dermansız,
güçsüz, tâkatsiz 2b/08

bī-mekr ü fenn: Hile yapmadan
26b/06

bī-murād u bī-riyā: İsteksiz ve
riyasız (gösterişsiz) 10b/07

bī-nān u ḳūt: Yiyecek olmadan
32a/10, 42b/02

bī-nevā: Nasipsiz, zavallı, çâre-
siz, mahrum 28b/09, 44b/11

bī-nihāyet: Sonu olmayan, son-
suz 28a/05, 36b/03

bī-nūr u fer: Nursuz ve parlak
olmayan 44a/07

bī-pāyān: Sonsuz, sınırsız
42b/02

bī-riyā: Gösteriş yapmadan, gös-
terişsiz 10b/08

bī-şumār: Sayısız, hadsiz, pek
çok 2b/01, 6b/09

bī-tavaḳḳuf: Durmaksızın 6a/12

bī-tekellüf: Gösterişe kapılma-
dan 10a/06

bī-zād u nān: Yiyecek olmadan,
rızsız 32a/08

bī-zevāl: Zevalsiz, geçici olma-
yan, bâkî 9b/05, 21a/05, 42b/11

bih (A.): Ona, onda, onunla.

b.+î 24b/09

b.+im 1b/06

bil- (T.): Bir şey hakkında bilgisi,
mâlûmâtı olmak, o şeyi öğren-
miş bulunmak.

b. 25b/05, 33b/13, 3a/06, 43a/13,
47a/05

b.+di 22a/12, 2b/13, 40b/09,

45a/12, 6b/10

b.+diler 43b/09

b.+düm 2b/08, 6a/12

b.+dün 28b/02

b.+dünüz 19a/05

b.+dür 13a/03, 18b/04, 25a/10,
34a/13, 34b/01

b.+dürdi 36b/06, 42a/13

b.+düre 30b/02, 46b/03

b.+düreler 22b/05

b.+e 6b/09, 15b/08, 16a/05,

	22b/12, 25a/08, 37b/13, 40a/11 b.+eler 45b/03 b.+em 35b/11 b.+en 4b/08 b.+gil 14b/01, 8a/03 b.+ki 2a/09, 4a/03, 4b/05, 16b/02, 26a/13, 28b/07, 47b/09 b.+medi 28a/010 b.+mediler 28a/13 b.+mek 48b/11 b.+mez 4a/01, 4a/02, 4a/03, 21b/07, 38b/02 b.+mezem 13a/03 b.+mezsün 30a/01 b.+se 4a/04 b.+seler 28b/06 b.+sem 35b/07 b.+ün 26b/07, 3b/02, 7a/01 b.+ür 13b/01 b.+ürem 30a/01	38a/01, 38a/02, 41a/010, 41a/07, 42a/09, 44a/10, 46a/03 b.+ce 41b/13 b.+de 13a/01, 13a/04, 4a/01 b.+i 23a/03
bim	(F.): korku. b.-i cān 41b/01 bīm-i cān : Can korkusu 41b/01	bin- (T.): 1. (Bir şeyin veya bir hay- vanın üzerine çıkıp) Ayakları sarkıtarak oturmak 2. (Kara, ha- va ve deniz taşıtlarına) Yolcu- luk yapmak üzere yer almak, gir- mek. b.+düren 20a/13 b.+dügi 24b/08 b.+medi 7a/03
bimā	(A.): olduğu gibi. b. 40a/12, 40b/11	bir (T.): Sayıların ilkinin adı. b. 2a/05, 3a/03, 3a/10, 3b/01, 3b/08, 5a/04, 5b/02, 6a/08, 6a/09, 6a/10, 6a/13, 7a/09, 7b/13, 8a/06, 9b/12, 10a/08, 10b/09, 10b/13, 11a/10, 12a/08, 13a/01, 13b/03, 13b/07, 13b/08, 13b/09, 13b/11, 13b/12, 14a/02, 14a/11, 14b/03, 14b/04, 14b/05, 15a/01, 15a/11, 15b/01, 15b/04, 15b/09, 15b/10, 16b/04, 16b/05, 17a/07, 17b/07, 17b/12, 18a/08, 18b/05, 18b/06, 19b/12, 20a/11, 20b/06, 20b/09, 21a/02, 21a/13, 21b/12, 22a/07, 22a/11, 22b/05, 22b/06, 22b/09, 22b/11, 22b/12, 23a/04, 23b/05, 24a/07, 24a/11, 24b/05, 24b/06, 24b/07, 25a/03, 25a/04, 25a/06, 25b/03, 26a/06, 26b/03, 26b/04, 26b/06, 27b/11, 27b/13, 28a/04, 29a/06, 29a/12, 29b/03, 29b/04, 29b/13, 30a/03,
bin	(A.): Oğul. b. 21b/03, 6b/03, 8b/02	
biñ	(T.): Dokuz yüz doksan dokuz- dan sonra, bin birden önce gelen sayının adı. b. 4a/02, 6b/02, 15a/03, 15a/04, 15a/05, 15b/12, 20a/09, 20b/10, 23a/03, 34a/03, 37b/08, 37b/10,	

30b/04, 30b/06, 30b/10, 30b/11,
 31b/11, 31b/12, 31b/13, 32a/02,
 32a/06, 32a/11, 32a/12, 32b/01,
 32b/02, 33b/11, 34a/02, 34a/08,
 34a/10, 34b/01, 34b/03, 34b/12,
 35a/03, 35a/09, 35a/11, 35b/04,
 35b/08, 36a/12, 36b/02, 37a/05,
 38a/06, 38a/07, 38a/08, 39a/01,
 39a/04, 39b/10, 41a/02, 41a/09,
 41b/03, 41b/04, 41b/09, 41b/12,
 42a/06, 42a/09, 42a/13, 42b/01,
 42b/02, 42b/03, 42b/04, 42b/05,
 43a/05, 43b/08, 44a/01, 44a/02,
 44a/04, 45a/11, 45b/07, 45b/08,
 45b/09, 46a/02, 46a/07, 46a/08,
 46b/10, 47a/01, 48a/01, 48a/03,
 48a/10, 48a/11, 48b/01, 48b/05
 b.+i 3a/10, 5b/08, 8a/09, 11a/10,
 11b/01, 11b/02, 11b/03, 11b/08,
 12b/02, 15a/08, 15b/05, 15b/12,
 25a/09, 30b/05, 32a/05, 33b/12,
 34a/01, 34a/03, 35b/04, 43b/11,
 44b/07, 45a/12
 b.+içün 28a/09
 b.+in 47a/07
 b.+inde 24b/11, 46b/10
 b.+inden 4a/01, 15b/05, 15b/06
 b.+ine 15b/04, 19b/04
 b.+ini 13a/04
 b.+inüñ 1a/06, 3a/10, 3a/11,
 8a/13, 15a/11, 15b/06, 17b/04
 b.+iñüzüñ 31a/08
 b.+isi 11b/01, 11b/02, 25a/07,
 26a/11, 27a/06, 31a/08, 43b/11
 b.+isine 27a/09
 b.+isini 10b/13, 45a/04
 b.+le 12b/05, 39a/13, 3b/04

birâder (F.): Erkek kardeş.

b.-zâde 45a/12

birâder-zâde: Erkek kardeş çocu-
 ğu, yeğen 45a/12

biraz (T.): Bir parça, azıcık.

b. 17b/03, 19a/08

birbiri (T.): İki veya daha fazla şey
 yâhut kimsenin yerini tutar, biri
 öteki, yekdiğer.

b.+nden 43b/11

b.+ne 21a/10

bisât (A.): Dünya.

b.+ı 42b/07, 48a/07

bismike (A.): Yüce Allah'ın adıyla.

b. 48a/01

b.-a' lâ 1b/02

bismike'l-a' lâ: Senin (Cenab-ı
 Hak) yüce isminle 1b/02

bit- (T.): Sona ermek, tamamlanmak.

b.+di 42b/04

b.+er 9a/12

b.+memek 34b/11

b.+mez 46a/13

b.+miş 23a/10

b.+ürmeye 34b/11

biz (T.): Çoğul birinci şahsı gösterir.

b. 12a/01, 12a/09, 20a/11,

23a/13, 45b/12, 45b/13, 47a/07

b.+de 12a/06, 21a/08, 21a/11,

27b/06, 46a/11

b.+den 6b/02, 8a/12, 13a/10,

20b/03

	b.+e 5a/11, 5b/04, 8a/11, 13a/07, 18a/10, 18b/04, 19a/01, 19a/08, 20b/13, 21a/13, 25b/10, 35a/06, 35b/11, 45a/06, 48b/08, 48b/10 b.+i 20b/13, 25b/10, 28a/02, 41b/02 b.+üm 27a/08 b.+üz 19a/04		31b/06, 31b/10, 32b/02, 35a/13, 37b/03, 38b/05, 39a/05, 41a/09, 42b/12, 48a/04 b.+dür 11a/12, 14a/06, 14b/07, 19b/03
beżâ' at (A.): Sermaye. b. 32b/03		bu	(T.): En yakında olan kimse veya şeyi işâret yoluyla belirtir. b. 1a/01, 1a/02, 1a/05, 3a/05, 3b/02, 3b/03, 3b/13, 5a/02, 5b/09, 5b/13, 6a/01, 6a/03, 6a/05, 6a/06, 7a/07, 8a/10, 10b/03, 10b/08, 12a/08, 12b/01, 13a/08, 13b/01, 13b/10, 13b/13, 14a/01, 16b/11, 16b/12, 17a/01, 17a/04, 17a/05, 17b/10, 18a/01, 18b/04, 18b/09, 19a/10, 19b/02, 20a/04, 20a/10, 20a/12, 20a/13, 20b/07, 21a/03, 21b/07, 21b/13, 22a/08, 22b/01, 22b/03, 23a/03, 24a/04, 24a/09, 24b/03, 25a/10, 25a/11, 25b/12, 27a/04, 27b/01, 27b/11, 28b/04, 28b/08, 29a/11, 2b/03, 30b/08, 30b/09, 31a/07, 31b/06, 32a/04, 32b/07, 33a/08, 33b/06, 33b/07, 33b/10, 33b/12, 34a/05, 34a/11, 34a/12, 34b/06, 35a/06, 35b/02, 35b/05, 35b/07, 35b/13, 36a/01, 36a/12, 36b/02, 36b/11, 36b/12, 37a/02, 37a/05, 37a/07, 37a/08, 38a/03, 38a/04, 38a/07, 38a/09, 38a/12, 38a/13, 38b/04, 38b/06, 39a/03, 39a/08, 39a/12, 39b/09, 39a/13, 40a/13, 40b/01, 40b/04, 41a/011, 41b/05, 41b/07, 41b/08, 41b/10, 43b/02, 44b/01, 44b/13, 45a/01, 45b/06, 45b/10, 46a/08, 46a/10, 46b/03,
bol (T.): İçine girecek şeyin gerektirdiğinden daha geniş olan. b. 29b/05, 37a/13 b.+dı 16b/07			
boyan- (T.): Üzerine boya sürülmek, boya ile renklendirilmek. b.+dum 3a/04			
boyun (T.): Vücûdun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı. b.+ına 15b/10, 19b/06, 24b/07 b.+umuza 35a/07			
böl- (T.): İki veya daha fazla parçaya ayırmak. b.+ük 27b/11, 27b/13, 5b/02			
böyle (T.): Bunun gibi olan, buna benzer, bu türlü, bu tarzda ve sıfatta bulunan. b. 6a/03, 6b/05, 7a/07, 11a/11, 12a/09, 13b/09, 18b/10, 20a/11, 20b/12, 22b/11, 23a/01, 23a/13, 23b/12, 26b/12, 30b/10, 31a/11,			

46b/04, 46b/11, 47a/02, 47a/04,
47a/06, 47a/07, 47b/03, 48a/04,
48a/12, 48b/07, 48b/13
b.+dur 10b/03, 23b/05, 24a/07,
26b/12, 30a/08, 37a/10, 3b/01
b.+ña 8a/07, 13a/08, 13b/08,
35b/03, 45b/11
b.+nca 10b/03, 2a/03, 37b/10,
40b/01, 43a/08, 5a/12
b.+ncılayın 13b/09, 26b/12
b.+nda 17b/08, 29a/08, 32a/05,
48a/08, 48b/07, 6a/13
b.+ndan 22b/03, 30a/08, 44a/10,
7a/01
b.+nı 16b/01, 24b/02, 29b/06,
30b/02, 33a/11, 35b/03, 36b/07,
3a/06, 46b/05, 46b/13, 47a/07
b.+nuñla 36b/12
b.+nlar 18b/12, 19a/07, 27b/05,
28a/02, 43a/12
b.+nlara 18b/09, 18b/11, 18b/13,
19b/03, 27a/05, 27b/12, 28a/09,
31a/11, 32a/03, 46b/11
b.+nlarda 2a/09
b.+nlardan 17b/08, 28a/10
b.+nları 13b/01, 19a/12, 19b/01,
19b/02, 19b/04, 19b/08, 22a/01,
22b/07, 26b/04, 45a/10, 45a/12
b.+nlaruñ 8a/10, 8a/11, 22a/13,
27a/12
b.+nuñ 13b/12

bugün (T.): İçinde bulunulan gün.
b. 29b/12

buğz (A.): Kin, nefret, düşmanlık.
b. 7a/13

buhtân (A.): Bir kimseyi yapmadığı
bir şeyi yapmış olmakla itham
etme, iftirâ.
b.-ı ‘aẓīm 24a/09
buhtân-ı ‘aẓīm: Büyük bir iftira
24a/09

buḡṣa (A.): Yer, ülke, toprak, memle-
ket.
b. 38b/13

bul- (T.): 1. (Arayarak veya rastgele)
Bir şey, bir kimse veya bir
durumla karşılaşmak 2. Erişmek,
ulaşmak, varmak.
b.+a 10a/12, 19b/05, 19b/10,
20a/10, 32b/10, 37a/07
b.+alar 10b/11, 7a/10
b.+an 13a/01
b.+asun 40a/06
b.+avuz 13a/05
b.+dı 6a/01, 17b/04, 26b/04,
42b/07, 44a/06, 44b/01,
b.+dılar 14b/02, 21b/04, 24a/11,
44b/07
b.+duḡ 42b/12
b.+mağa 48a/07
b.+madı 27b/10, 28a/010,
37b/05, 38a/03
b.+madılar 28a/13
b.+maduḡ 48b/01
b.+masun 28a/12
b.+maya 34a/05, 3b/09, 42b/09
b.+maz 10a/01, 11b/07, 13b/12,
14b/05, 23b/07, 42a/10
b.+mışdı 14a/10
b.+sun 48b/07
b.+ur 43b/05, 43b/06, 45b/03

- b.+uşdı 36b/05
- burāk** (A.): Hz. Muhammed'in, üzerine binerek mîrâca çıkması için emrine verilen semâvî binek.
b.+a 20a/13
- burc** (A.): Zodyak üzerinde yer alan 12 takım yıldızdan her biri.
b.-i dîn 5b/08
b.-i eflāk 9b/07
b.-i iştifâ 22b/02
burc-i dîn: Din yıldızları 5b/08
burc-i eflāk: Göklerin yıldızı 9b/07
burc-i iştifâ: En saf, en temiz yıldız 22b/02
- buruk** (T.): Ağızda acımtırak, mayhoş bir tat bırakan, kekre.
b.+dur 34b/12
- burun** (T.): Yüzün ortasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı.
b.+ın 35b/10
- buyur-** (T.): 1. Bir şeyin yapılmasını kesin olarak bildirmek, emretmek 2. Söylemek, demek.
b. 40a/10
b.+dı 5a/06, 5a/08, 6a/11, 6b/07, 7b/03, 24b/04, 31b/10, 33b/04, 38b/05, 40b/03, 40b/10
b.+duğı 24a/08
b.+mışdı 37b/03, 7a/11
b.+mışlardur 34a/07
- bühtân** (A.): Bir kimseyi yapmadığ bir şeyi yapmış olmakla itham etme, iftirâ.
b. 34b/05
- bülbül** (F.): Çok güzel öten, sesinin güzelliğiyle meşhur küçük kuş.
b. 36a/07, 47b/03
- büyük** (T.): Ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha yüksek, daha geniş, daha uzun veya iri olan, azîm, cesim, kebir.
b. 15a/12
- büy** (F.): Koku.
b.-ı derd 1b/13
b.-ı sîr 36a/10, 37a/10
büy-ı derd: Dertlerin kötü kokusu 1b/13
büy-ı sîr: Sarımsak kokusu 36a/10, 37a/10

C

- Câbir** (A.): Ebû Abdillâh Câbir b. Abdillâh b. Amr b. Harâm el-Ensârî (ö.78/697) En çok hadis rivayet eden sahâbîlerden biri.
c. 42a/12
c.+den 48a/10
- câh** (A.): Yüksek mevki, makam, rütbe.
c.13a/10, 23b/07, 23b/09, 23b/10, 23b/13
c.+ı 23b/07
c.-ı dünyâ 23b/03

- cāh-i dünyā:** Dünyanın azameti
23b/03
- cāhil** (A.): Okuyarak bilgisini ilerletmemiş, tahsil görmemiş, bilgisiz (kimse).
c. 30a/05, 33a/05, 36b/06, 36b/11, 9b/09
c.+in 33a/03
- cahīm** (A.): Cehennem'in bir tabakası.
c. 4a/06, 7b/01, 15a/05, 16a/03, 19a/12, 19b/01, 19b/02, 19b/12, 20b/13, 21a/04
c.+i 14b/13
- cām** (F.): Pencere.
c. 13b/04, 13b/13
c.-ı cevher 14a/01, 14a/05
cām-ı cevher: mücevherlerle kaplı pencere 14a/01, 14a/05
- cāme** (F.): Elbise, çamaşır, giyecek şey.
c. 14a/02
c.-i tezvīr 26b/13
c.+si 17a/13
c.+sine 27a/02
c.-şuy 47a/05
cāme-i tezvīr: Dolandırıcılık kıyafeti 26b/13
cāme-şuy: Çamaşırları yıkayan 47a/05
- cāmi'** (A.): Müslümanların, içinde vakit namazlarıyla cuma ve bayram namazlarını kıldıkları ve ibâdet ettikleri mihraplı, minberli, genellikle minâreli binâ, büyük mescit.
c. 10b/06
c.-i şerīf 1a/03
cāmi'-i şerīf: Kutsal cami 1a/03
- cānn** (A.): Cin tâifesi.
c. 21a/01, 30a/07, 40a/01, 7a/11,
- cān** (F.): 1. İnsan ve hayvanların yaşamasını sağlayan ve ölümle bedenden ayrılan madde dışı varlık, ruh 2. İnsanın kendi varlığı, yaşama, yaşayış, hayat.
c. 2a/05, 2a/07, 9a/05, 9b/09, 17a/08, 17b/08, 19b/12, 21b/12, 22a/05, 31a/13, 39b/05, 41a/02, 41b/01, 41a/07, 44a/04
c.+ānisuñ 47b/05
c.+da 46a/13
c.+dan 44a/03
c.+dur 13a/01
c.+ı 20a/07
c.+ımızla 21a/12
c.+ından 13b/06
c.+lar 29a/05
c.+larını 17b/01
c.+suñ 47b/05
c.+umı 3b/11
- cāvidān** (F.): Ebedî, kalıcı, dâimî, bâkî.
c. 29a/04
- cāy** (F.): Yer, mahal, mevki.
c. 19b/03, 47b/08
- cebel** (A.): Dağ.

- c. 42b/01
c.+in 35a/01
- cebîn** (A.): Alın.
c. 19b/07
- Cebrâ'îl** (A.): Dört büyük melekten biri, Allah'ın vahyini peygamberlere ulaştırmakla görevli olan melek.
c. 7b/03, 15a/02, 20b/04, 39a/08, 48a/11
c.+e 15a/01, 15b/13, 31a/05
c.+i 19b/13, 20a/12
c.+ün 7b/04
c.-i emîn 14b/12, 20a/08
Cebrâ'îl-i Emîn: Kendisine güvenilir inanılır olan Cebrail 14b/12, 20a/08
- cedel** (A.): Tartışma, münâkaşa, ağız dalaşı.
c. 29a/08
- cedid** (A.): 1. Yeni ortaya çıkmış, yeni peydâ olmuş 2. Yeni, kullanılmamış.
c. 23a/04, 26a/03, 33b/06
- ceffe** (A.): kurudu.
c.-kalem 40b/11
ceffe'l-kalem: "takdir kalemi kurumuştur, alın yazısı değişmez" 40b/11
- cehennem** (A.): Günahkârların öldükten sonra âhirette azap görecekları, cezâlarını çekecekleri yer, tamu, dûzah.
c.+den 3b/08, 19a/11, 30a/06
- cehl** (A.): Bilgisizlik, bilmezlik, câhillik, cehâlet.
c. 9b/10
- Celîl** (A.): Ululuk ve celâl sâhibi, yüce, âli" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır.
c. 20b/04, 39a/08, 48a/06
C.-kaderi 4a/13
Celîle'l-kaderi: Kaderi, değeri büyük ve yüce olan Allah 4a/13
- cem'** (A.): Toplama, toplanma, bir araya gelme, getirilme.
c. 5a/07, 12b/13, 15b/03, 15b/07, 17a/07, 17a/12, 17b/02, 26b/03, 27b/13, 30a/02, 30b/07, 44b/05
c.+i 4b/01, 10a/08
c.-i şufvân 27a/04
cem'-i şofiyân: Dervişlerin, mutasavvıfların toplanışı 27a/04
- cemâ'at** (A.): Aynı dinden veya aynı soydan olanların meydana getirdiği topluluk.
c.+a 12a/01
- cemâl** (A.): Güzellik, yüz güzelliği.
c. 41b/12, 4a/08
c.-i ay 42a/04
cemâl-i ay: Bir ay kadar güzel yüz 42a/04

cemîl (A.): Güzel.

c. 6a/02, 7b/03, 48a/06

cemre (A.): Şubat sonu ve mart başında birer hafta ara ile havaya, suya ve toprağa düşerek sıcaklığın yükselmesine sebep olduğu kabul edilen ısıtıcı kuvvet.

c.+si 15a/06

cenk (F.): Mücadele, kavgâ, çekişme

c. 32a/04

cennet (A.): İmanlı ve iyi kimselerin ölümden sonra Allah tarafından mükâfat olarak konulacakları ve içinde ebediyen yaşayacakları, her türlü tasavvurun üstünde güzellik ve nîmetlerle dolu yer.

c. 30a/09, 38a/04, 38b/08,

43a/06, 48b/01

c.+de 20b/08, 7a/09

c.+den 20b/08

c.+e 13a/04, 30b/12, 38a/03, 38b/06, 42b/13, 43a/13, 48b/06

c.-i firdevs 9b/04

c.+i 38a/09

c.+te 11a/08

c.+ün 37b/13

cennet-i firdevs: Firdevs bahçesi
9b/04

cennat (A.): Cennetler, bahçeler.

c.+e 21a/07, 37b/12

c.+ı 12b/06

cerem (A.): *Lâ-cerem* (olumsuzluk

eki *lâ* ve *cerem* “ayrılmak, kesilmek” ile *lâ-cerem* “ayrılması mümkün olmayan”) Şüphesiz, besbelli.

c. 32b/13

cevâb (A.): Bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiyâca söz, yazı veya başka bir ifâde yoluyla verilen karşılık, yanıt.

c. 18a/12, 43b/03

c.+ında 47a/04

cevân (F.): Genç.

c. 41a/11, 5a/02

cevher (A.): Var olan bir şeyin özü, esâsı, varlığındaki maya, gevher
2. Elmas, zümrüt, pırlanta gibi değerli süs eşyâsı, mücevher, gevher, güher.

c.+e 13b/09

c.+i 13b/08

c.+in 14a/01, 14a/05

c.+le 13b/04

cevr (A.): Haksızlık edip incitme, eziyet, cefâ, gadr, zulüm.

c. 6b/10

cezâ (A.): Suç işleyen bir kimseye suçunun derecesine göre verilen acı karşılık.

c. 10b/09, 48a/12

cibâl (A.): Dağlar, cebeller.

c. 29b/09

Cibrîl (A.): Dört büyük melekten biri, Allah'ın vahyini peygamberlere ulaştırmakla görevli olan melek, Cibril. c. 20b/08, 31b/03, 39b/03, 48a/13 c.+e 16a/08, 19b/10, 20b/07, 39a/03, 39b/13 c.+i 20a/03, 20a/09 c.-i emîn 16a/13, 18b/05, 38b/10, 38b/12, 39a/12, 41b/08, 42a/13, 6b/08 Cibrîl-i emîn: Kendisine güvenilir inanılır olan Cebrail. 16a/13, 18b/05, 38b/10, 38b/12, 39a/12, 41b/08, 42a/13, 6b/08	c.+uñ 4a/04
cidâl (A.): Şiddetli ve sert tartışma, kavgalı konuşma, çekişme. c. 32a/03	cild (A.): İnsan veya hayvan vücûdunu saran deri, ten. c.+ini 1a/05, 36b/13, 37a/01 c.+üne 36a/13
cidd (A.): Bir işi çalışıp çabalayarak yapma, gayret, ceht. c. 42b/06	cilve (F.): Göz alıcı ve zevkli hareketlilik. c.-ger 41b/05 cilve-ger: Cilveli 41b/05
cihân (F.): 1. Dünya 2. Yaratılmış olan şeylerin bütünü, evren, kâinat, kosmos. c. 12a/11, 14a/12, 20a/11, 24a/05, 36a/12, 36b/02, 40b/13, 41a/02, 45a/07, 45b/07, 48a/11, 6b/04, 7b/12 c.+a 15a/08, 43a/05 c.+da 23a/13, 32b/06, 33a/09, 34a/12, 41b/10, 9b/05 c.+dan 29b/09 c.+ı 25b/09, 36b/13 c.+ısuñ 47b/05	cinân (A.): Cennetler. c. 38a/06, 5b/04 cinn (A.): İnsanlar tarafından görül-meyip çeşitli biçimlere girerek ancak kendileriyle ilgi kuranlara veya istedikleri kimselere göründüklerine ve olağanüstü sayılan bâzı işleri yapacak güce sâhip bulunduklarına inanılan gizli yaratıklara verilen isim. c. 5a/05
	cism (A.): 1. Beden, vücut 2. Varlık. c.+i 42b/10 c.+ini 5a/01
	civâr (A.): Yakın yer, çevre, yöre, etraf. c.-ı rahmet 42b/13 civâr-ı rahmet : Yüce Allah'ın rahmetine yakın olmak 42b/13
	cûc (A.): Açlık. c. 17a/11 c.+iyle 32a/13

- c.+uñ 30a/02
- cūd** (A.): İnsanlara ihtiyaçlarını bildirmelerine meydan vermeden lufufta, ihsanda bulunma, el açıklığı, cömertlik.
c. 1b/07, 3a/08, 7b/08, 8b/06, 9a/13, 28b/13, 29a/01, 31b/08, 32b/06
c.+ı 8b/07, 9a/12
c.+uñdan 3b/13
c.+uñdur 25b/13
- cūş** (F.): Coşma, taşma, kaynama, coşkunkluk, galeyan.
c. 19a/03
- cūy** (F.): Akarsu, ırmak, çay, dere.
c. 47b/05
- cübbe** (A.): Elbise üstüne giyilen, bedeni uzun ve bol, yenleri geniş, düğmesiz giyecek.
c. 46a/11
- cüdā** (F.): Ayrı düşmüş, uzak kalmış, ayrı, uzak.
c. 8a/12
- cūhhāl** (A.): Bilgisizler, cahiller.
c. 21b/10
- cümle** (A.): 1. Herkes, herşey 2. Bir bütün meydana getirecek şekilde birbirine bağlı olan şeylerin tamâmı.
c. 4a/10, 5a/03, 5b/07, 6a/09, 9b/05, 13a/04, 13/13, 15a/05, 15a/10, 20b/11, 25b/08, 25b/11, 27b/03, 28a/04, 28a/12, 28b/07, 29a/06, 2a/02, 31a/03, 31b/05, 38a/12, 40a/10, 40a/11, 41b/04, 43b/05, 43b/06, 44b/07, 46b/08
c.+den 5b/13, 6a/04, 8a/03, 43b/07
c.+dür 5a/09
c.+müz 35a/07
c.+müze 31b/04
c.+nüñ 27a/08
c.+si 17b/01, 17b/07, 19a/13, 23b/09, 27b/02, 27b/03, 2a/04, 3a/09, 40b/02, 43a/12
c.+sin 38a/10, 39a/01
c.+sinden 36a/03
c.+sine 17b/07
c.+sini 21a/07
c.+sinüñ 17a/13
c.+sinden 5b/09
c.+ten 38a/09
- Cüneyd** (A.): Ebü'l-Kāsim Cüneyd b. Muhammed el-Hazzâz el-Kavârîrî (ö.297/909) İlk devir sûfilîğinin en güçlü temsilcilerinden olan meşhur sûfî.
c. 27a/09
- cünūd** (A.): Askerler, ordu.
c.-ı müfsidîn 16a/05
cünūd-ı müfsidîn: Ara bozan, bozgunculuk yapan, fitne yapanların ordusu 16a/05
- cürm** (A.): Suç, kabahat.
c. 17b/11, 28a/05, 2b/03
c.+iñüz 12b/09

c.+ümüz 27b/06, 27b/07

cüz (A.): Bir bütünü meydana getiren kısımlardan her biri, kısımlar, parça.
c.+î 6a/13

Ç

çağır- (T.): Bir kimseye gelmesi için seslenmek, bağırarak.
ç.+ışup 19a/03
ç.+up 11b/10
ç.+şalar 19a/13, 19b/09

çāh (F.): Kuyu, çukur.
ç.-ı saķar 21a/11
çāh-ı saķar: Cehennem çukuru
21a/11

çāk (F.): Yırtık, yarık.
ç. 28b/07, 39a/12, 47a/02

çaķ- (T.): Üstüne vura vura bir yere sokup yerleştirmek 2. (Akıl, kafa, zihin vb. kelimelerle) Yerleştirmek, tespit etmek.
ç. 2b/10, 7a/07, 15a/13

çākı (F.): Bir sapı ile bir veya birden fazla kesici çelik bıçağı olan ve bu bıçakçıkların katlanarak sap üzerinde boylarına göre yapılmış yuvalara girmesi sūretiyle açılır kapanır duruma gelebilen ufak kesici ālet, küçük cep bıçağı.
ç. 38b/13

çāre (F.): İstenen noktaya varmak, bir engeli aşmak için tutulması gereken yol, çıkar yol.
ç.+sün 12b/05, 30a/02
ç.+yüm 2a/13

çarşu (F.): Çeşitli dükkânların bulunduğu, üstü açık veya kapalı alışveriş yeri.
ç.+larda 11b/03, 12b/02

çehre (F.): Yüz, surat, sîmâ.
ç.+mizi 26a/03
ç.+n 16b/07
ç.+si 14a/11

çek- (T.): 1. (Bir şeyi bulunduğu yerden) Kendine doğru getir-mek, kendine yaklaştırmak 2. Bir hâlin kuvvetle baskı ve etkisi altında olmak, o hal içinde bulunmak, o hâle uğramak, dūçar olmak 3. (Bir şeyi veya bir kimseyi hareket ettirerek bulunduğu yerden) Başka bir yere doğru götürmek, hareket ettirip sürüklemek.
ç. 39a/09
ç.+di 22a/12, 39a/10
ç.+dügi 42a/07
ç.+er 45b/09
ç.+me 45b/11
ç.+mege 10b/03, 21b/10
ç.+mek 26b/05
ç.+mişdür 19b/08

çeşm (F.): Göz.
ç. 44a/07

ç.-i giryân 17b/10,
ç.-i küffâr 6b/13
ç.+ine 14a/03, 36b/13
çeşm-i giryân: Ağlayan göz
17b/13
çeşm-i küffâr: Kafirlerin gözüne
6b/13

çevre (T.): Bir şeyin etrâfını sınırlayan
kapalı çizgi.
ç.+si 42b/02

çık- (T.): Bir yerden) Uzaklaşmak,
ayrılmak, (bir yeri) terketmek.
ç.+a 15b/09, 15b/11, 30a/07
ç.+ar 30a/06
ç.+aralar 21a/06
ç.+ardı 27a/06
ç.+dı 18a/03, 35b/12, 38b/03,
38b/13
ç.+mağa 36b/05
ç.+maya 47a/13
ç.+mazdı 13b/06
ç.+sun 13a/02, 17b/10

çın (T.): Çın sesi çıkarmak.
ç.+dı 14a/02

çirkîn (T.): Göze ve kulağa hoş gelme-
yen, bet, kabih.
ç.+ligünden 15a/09

çok (T.): 1. Mikâtı, derecesi ve nite-
liği belli bir ölçünün üstünde bu-
lunan, az olmayan, fazla, ziyâde
2. Çok olan şey, çok şey.
ç. 5a/03, 5a/06, 10b/10, 10b/11,
13a/01, 17b/12, 20b/03, 23a/07,

28a/04, 32b/03, 35b/02, 40b/08,
44a/12, 48b/13
ç.+luğ 10b/12

çü (F.): 1. Çünkü, mâdemki 2. Gibi.
ç. 40a/08, 46b/11
ç.+n 4a/06, 5a/13, 6a/11,
6b/08, 9a/04, 14a/11, 15a/02,
15a/05, 15b/07, 18b/09, 19a/03,
19b/11, 20a/03, 20a/09, 20b/04,
21a/13, 24a/12, 25a/09, 25a/12,
27b/05, 27b/07, 27b/13, 29b/09,
32a/05, 32a/07, 35a/03, 39b/05,
40b/13, 41b/01, 42a/03, 43b/09,
45a/10, 48a/04
ç.+ki 4b/10, 6b/12, 10b/03,
11a/03, 19a/07, 19b/10, 22b/06,
28b/08, 32b/01, 33b/10, 36b/10,
38b/11, 39a/08, 39b/09, 41a/08,
44b/01, 45a/07

D

da (T.): Her çeşit ve her gramer
şeklindeki kelimedden sonra
gelen ve ilgi kurduğu kelimeyi
anlam bakımından güçlendiren,
dikkati üzerine çekerek belirten
veya onu önceki veya sonraki
unsurlara bağlayan, “dahi, bile,
esâsen, fakat, artık, aynen, üste-
lik, ise, o kadar, pek, hatta” vb.
mânâlara gelen, kelimedden ayrı
yazılan takı.
d. 18a/12, 31a/07

dâğla- (T.): Büyük üzüntü vermek, acı

- ve ıztırap çektirmek, yakmak.
d.+yalum 19a/08
- dād** (F.): Adâlet, doğruluk.
e.-i d. 8b/08
ehl-i dād: Adalet ehli olan 8b/08
- dā'im** (A.): 1. Devam eden, devamlı, sürekli, fâsılasız 2. Her zaman.
d. 12a/02, 12a/05, 21a/12, 29a/03, 29a/13, 2b/05, 6b/02
d.+â 13b/06, 25b/10, 32b/10, 35a/13, 35b/01, 36a/08, 37a/13, 43b/03
- dā'ire** (A.): Çember biçimindeki şekil.
d. 38b/12
- dānā** (F.): Âlim, bilgin, bilgili, bilen kimse.
d. 46a/07
- dānende** (F.): Bilen, vâkıf olan (kimse).
d. 45b/12
- dahele** (A.): Giren, kabul eden.
d. 40a/03
d.+hu 39b/06
- daḥı** (T.): "Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de" anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü.
d. 6a/06, 10a/03, 11a/10, 12a/13, 14b/03, 14b/05, 15a/04, 15a/05, 18a/09, 22b/13, 23a/13, 24b/06, 24b/07, 25a/04, 34b/02, 38a/10, 43a/13, 45b/13, 47a/06, 48b/05
- dāhil** (A.): İçinde, içinde bulunan (kimse veya şey).
d. 39b/05
- dār** (A.): Birkaç bölümden ibâret mesken, ev, konak.
d.+a 17a/04, 40a/03
d.-ahzân 12a/11
d.-ı 'ākibe 17a/02
d.-ı âtî 24b/08
d.-ı dünyâ 25a/11, 29b/13, 48b/04, 48b/09
d.-emân 39b/05, 39b/09, 40a/02
d.-ı uhṛâ 12a/10
d.-ı miḥnet 20a/04, 38b/06
d.-ı ğurbet 44b/10, 44b/12
d.-ı luṭf-ı rahmet 28a/07
d.-ı rahmet 3a/13
d.+ına 48a/07
- dārü'l- ahzân**: Hüzünler evi (Hz. Yâkub'un, oğlu Yûsuf'u kaybettikten sonra kapandığı kulûbe), külbe-i ahzan 12a/11
- dār-ı 'ākibe**: Öbür dünya, âhiret 17a/02
- dār-ı âtî**: Ahiret, başka bir ev 24b/08
- dār-ı dünyâ**: Yeryüzü, dünya 25a/11, 29b/13, 48b/04, 48b/09
- dārü'l-emân**: Sığınılacak yer, sığınıldığı zaman tehlikelerden emin olunan yer 39b/05, 39b/09, 40a/02
- dār-ı uhṛâ**: Öteki dünya, âhiret 12a/10
- dār-ı ğurbet**: Gurbetlik evi ya da kimsesizlik 44b/10, 44b/12

- dār-ı miḥnet:** Hüzün ve dertlerle dolu ev, mekan 20a/04, 38b/06
- dār-ı luṭf-ı rahmet:** Yüce Allah'ın öbür dünyada insanoğluna lütfedeceği rahmeti 28a/07
- dār-ı rahmet:** Öteki dünyada Allah'ın rahmeti 3a/13
- da‘vā** (A.): Doğruluğuna inanılıp gerçekleşmesine uğraşılan görüş, ülkü, ideal.
d.+sını 33a/04
- da‘vet** (A.): Çağırma, gelmesini isteme, çağrı.
d. 35b/08, 36a/01, 41a/03
d.+i 44a/12
d.+ini 42b/11
- Dāvūd** (A.): İsrâiloğulları’na gönderilen ve kendisine Zebur verilen peygamber.
D. 16b/05, 16b/11, 28b/05, 6a/06
D.+a 4a/09, 28b/04
- de** (T.): Her çeşit ve her gramer şeklindeki kelimedden sonra gelen ve ilgi kurduğu kelimeyi anlam bakımından güçlendiren, dikkati üzerine çekerek belirten veya onu önceki veya sonraki unsurlara bağlayan, “dahi, bile, esâsen, fakat, artık, aynen, üstelik, ise, o kadar, pek, hatta” vb. mânâlara gelen, kelimedden ayrı yazılan takı [Sonuna geldiği kelimenin anlamı ve cümledeki görevi üzerinde yaptığı değişiklik kelimenin sıfat, zamir, isim, fiil, zarf... oluşuna göre değişir].
d. 14b/11, 21a/11, 33a/13, 34b/10, 43b/11, 44b/03, 48b/03
- de-** (T.): Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek.
d.+ndi 40a/10
d.+nilmişdür 6a/07
d.+r 10a/04, 11a/07, 11b/04, 11b/06, 11b/08, 11b/09, 20a/12, 20a/13, 8a/04
d.+rler 35b/03, 9b/08, 3b/01
d.+rleridi 7a/06
- de‘** (A.): bırak.
d. 11a/04
- def** (A.): 1. Savma, savuşturma, kovma 2. Öteye itme.
d. 2b/09, 28a/03, 32a/07, 47a/03
d.+ini 29a/06
- def‘a** (A.): Sayı sıfatları ile ve ilk, son, her, bâzı, bu, çok... gibi sıfatlarla kullanıldığında bir şeyin oluş, yapılış ve tekrarlanmış sayısını, zamânını, sırasını bildirir, kere, kez, sefer.
d. 22b/09
- defn** (A.): Gömülmüş, gömülü, defnedilmiş, medfun.
d. 25b/05

deger (T.): Bir şeyin taşıdığı maddî varlığa göre değdiği karşılık, hakkında biçilen kıymet, bedel, valör.
d. 26b/04

degil (T.): -im, -sin, -dir, idi gibi eklerin ve imiş, ise, iken'in başına gelerek cümlelerin anlamını olumsuz hâle getiren kelime.
d. 23a/03, 32b/02
d.+dür 12a/10

deg- (T.): 1. Şu veya bu noktaya veya zamâna kadar gelmek, ulaşmak, erişmek 2. Aralık kalmayacak kadar yaklaşıp dokunmak, temas etmek.
d. 46a/13
d.+digüm 46a/05
d.+ge 45b/09
d.+ye 43a/05

degül (T.): -im, -sin, -dir, idi gibi eklerin ve imiş, ise, iken'in başına gelerek cümlelerin anlamını olumsuz hâle getiren kelime.
d. 18b/11, 28a/12, 2a/07, 31a/07, 41b/08
d.+dür 41b/05

dehen (F.): Ağız.
d. 2a/02, 40a/04

dehr (A.): Zaman, kesintisiz zaman, devir.
d. 22a/03

dek (T.): Bir işin sona erdiği yeri veya zamânı gösterir, -e kadar, -e değin.
d. 24b/05, 27b/02

delil (A.): Yol gösteren, kılavuz, rehber.
d. 1b/12

dellâl (A.): Yol gösteren.
d. 11b/03

dem (F.): Zaman, an, çağ.
d. 27b/10, 28a/05, 28b/11, 33b/12, 33b/13, 35b/12, 40a/08
d.+de 17b/06, 17b/07, 22a/12, 24b/12, 28a/03, 37a/11, 39a/04
d.+e 11b/13
d.+inden 2b/10
d.+ler 12a/13, 14a/04

demir (T.): 1. Dövülüp şekillendirilmesi, çekilip uzatılması, inceltmesi kolay ve döküme elverişli olduğu için kullanılış yeri çok geniş olan, yoğunluğu 7,8, erime derecesi 1510, atom ağırlığı 55,85, atom numarası 26 ve sembolü Fe olan element.
d.+ci 47a/05
d.+dür 47a/09

deni (A.): Alçak, soysuz, bayağı, aşağılık.
d. 23b/03

deñiz (T.): Yer yüzünün büyük bir kısmını kaplayan tuzlu su kütlesi, bahir, deryâ.
d.+de 43a/10

deñlü (T.): Kadar.
d. 3b/01, 7a/07, 9a/11, 10b/12, 20a/10, 21a/11, 21b/02, 21b/13, 22a/04, 22a/08, 26a/05, 42a/06

depren- (T.): Harekete gelmek, kımıldamak.
d.+medi 39a/11

derbân (F.): Kapıcı.
d. 47a/06

derd (F.): İnsana ızdırıp veren her türlü hal, sıkıntı, zorluk, üzüntü.
d. 1b/13, 32a/06, 32b/04
d.+e 17a/05, 33a/08, 47a/06
d.+i 17b/12, 31b/03
d-i şekk 16b/08
d.+ile 27b/08, 47a/02
d.+le 3a/05
d.+ümün 17b/12
d.+ün 32b/02
derd-i şekk: Şüpheyeye düşme derdi 16b/08

dergâh (F.): Kapı.
d.-ı Hakk 39b/03
d.-ı Rahmân 40b/07
d.+ıñdadur 17b/12
d.+umda 33b/04
d.+uñdan 2b/11
dergâh-ı Hakk: Hak olan yüce Allah'ın kapısı 39b/03

dergâh-ı Rahmân: Rahman olan Allah'ın kapısı 40b/07

dermân (F.): İlâç, şifâ, devâ, çâre.
d. 47a/06
d.+ı 17b/12
d.+um 17b/12

dervîş (F.): Böyle bir hakikat yolcusunun niteliklerini taşıyan, kanâat-kâr, saf, alçak gönüllü, her şeyi hoş gören kimse.
d. 14a/09
d.+ler 27a/08
d.+veş 17b/01

deryâ (F.): Deniz.
d. 19a/03, 34b/03, 34b/09
d.-haşem 8b/09
d.+sınuñ 23a/06
d.-yı cüd 8b/06
deryâ-yı cüd: Cömertlik denizi 8b/06
deryâ-haşem: Yanındakiler ya da taraftarları bir deniz kadar büyük 8b/09

derûn (F.): İç, iç taraf, dâhil.
d. 34b/08, 36b/04
d.+um 3b/05

dest (F.): El.
d. 14a/02
d.-gîr 33b/02
d.-i tağayyür 42b/09
d.+i 8a/04
d.+imde 8a/04
dest-gîr: Elden tutan (kimse),

	yardımcı, muin 33b/02		leyle-yi deycür: Karanlık gecesi 9a/04
	dest-i tağayyür: kötü yollara götüren insanlar 42b/09		
destân	(F.): Milletlerin eski çağlardaki din, fazîlet ve millî kahramanlık mâcerâlarını, başlarından geçeneri dile getiren büyük manzum hikâye, dâsitan, epepe. d.+ına 36a/07	deyü	(T.): Diye. d. 19b/09, 22a/13, 33a/04, 33a/05, 33b/06, 36a/02, 36a/11, 37a/10, 43a/11, 45a/09, 47b/09
devâ	(A.): 1. Çâre, tedbir 2. Derman. d. 12b/04, 17a/05	di-	(T.): Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek. d.+di 5a/02, 6a/08, 6a/12, 6b/05, 7a/01, 7b/13, 8a/02, 8a/07, 12a/10, 13b/08, 13b/10, 14a/05, 14a/13, 14b/01, 14b/04, 15a/01, 15a/02, 16a/01, 16a/08, 16a/09, 16a/10, 17a/12, 18a/06, 18a/09, 18a/11, 18b/01, 18b/04, 18b/05, 18b/07, 18b/08, 22a/05, 22b/01, 23b/13, 24a/05, 24a/10, 24b/01, 24b/02, 24b/05, 24b/06, 24b/07, 24b/12, 25a/11, 25b/01, 25b/03, 25b/05, 26b/05, 27a/07, 27b/12, 28a/01, 28a/02, 28a/03, 28b/05, 30b/03, 30b/08, 30b/09, 31a/03, 31a/05, 31a/11, 32a/05, 32a/06, 32a/09, 32a/13, 33a/03, 33a/06, 33a/07, 33a/12, 33b/07, 33b/10, 34b/04, 35b/04, 35b/08, 35b/11, 35b/12, 36a/09, 36b/05, 36b/07, 36b/11, 36b/12, 37a/03, 37a/04, 37a/06, 37a/09, 37a/12, 38a/06, 38a/08, 38a/09, 38a/10, 38a/12, 38a/13, 38b/05, 39a/13, 39b/07, 40a/05, 40a/10, 41a/05, 41a/06, 41b/02, 41b/08, 42a/13, 44a/01, 44a/05, 44a/08, 44a/09, 45a/07, 45a/11, 45b/10, 45b/12, 46a/01, 46a/04, 46a/06, 46a/07,
devir-	(T.): 1. Bir yana yatırmak, eğmek 2. (Bir kimseyi veya hâkim durumda olan bir kuvveti) Mevkiinden düşürmek. d.+diler 23a/12 d.+se 5a/05		
devlet	(A.): Belli bir toprakta bir hükûmet idâresi altında teşkîlâtlanmış bulunan bağımsız siyâsî topluluk, milletin hukûkî şahsiyet kazanmış şekli. d. 28b/13, 7a/10, 48a/07 d.+i 9b/02 d.+in 11b/07 d.+ine 13/12 d.+lü 45b/12 d.+ünde 9a/07		
devr	(A.): Dönme, kendi ekseni etrafında hareket etme. d. 25b/11, 9b/01		
deycür	(F.): Karanlık. leyle-yi d. 9a/04		

46a/09, 46a/10, 46b/05, 46b/06, 46b/07, 46b/08, 47a/02, 47a/07, 47a/08, 48a/11
d.+diler 5a/04, 6b/12, 8a/01, 11a/03, 12a/09, 18a/13, 21b/12, 23a/13, 27b/05, 27b/13, 28a/04, 31a/10, 41a/01, 45a/11
d.+düm 25b/04
d.+megünüz 10b/09
d.+r 24a/12, 26a/04, 47a/04
d.+rdi 35a/13
d.+rlr 30b/10, 7a/08
d.+rseñ 11b/12, 31a/06
d.+se 46a/02
d.+sem 3b/02
d.+ye 13a/02, 13a/03, 13a/04, 18b/09, 19a/05, 19b/07, 19a/10, 19b/12, 19b/13, 20a/05, 20b/11, 21a/04, 29b/13, 30a/01, 30a/02, 30a/08, 42b/12, 43a/01, 43a/06, 43a/07, 43a/09, 43a/10, 48a/13, 48b/02
d.+yeler 19a/01, 19a/04, 20a/10, 20b/02, 21a/08
d.+yem 48b/01
d.+yesiz 45a/09
d.+yeyim 22b/11
d.+yü 33a/04, 33a/05, 33b/06, 36a/02, 36a/11, 37a/10, 43a/11, 45a/09

dik- (T.): (Bir bitkiyi) Kök salıp yetiştirilmesi için toprağa yerleştirmek.
d.+di 45b/12
d.+dügüm 46a/05

dil (1) (T.): Ağız boşluğunda yer alan, tat duymaya, besinleri ağız içinde evirip çevirmeye, yutmaya ve sesleri çıkarmaya yarayan etli, uzun ve hareketli organ 2. Düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kuralardan faydalanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş sistem, lisan.
d. 17b/04, 2a/05, 2a/07, 47a/12, 47b/02, 9b/10
d.+de 1b/10, 2a/01, 3b/07, 43b/05
d.+den 28b/02, 47b/04
d.+e 3a/04
d.+ler 29a/05, 47b/13, 9b/12
d.+lerde 25b/11
d.+lerle 41b/12
d.+lerinde 12a/05

dil (2) (F.): Gönül, yürek.

d. 2b/01
d.-âver 41b/03
d.-dâr 44b/03
d.-fikâr 32a/13
d.-güşâ 36b/03
d.-helâk 47a/02

dil-âver: Yürekli, cesur (kimse), kahraman 41b/03

dil-dâr: Gönülü kendine bağlamış olan kimse, sevgili 44b/03

dil-fikâr: Gönülü yaralı 32a/13

dil-güşâ: Gönüle ferahlık veren, iç açıcı, ferahlatıcı 36b/03

dil-helâk: Gönülü paramparça olmuş ya da yorulmuş 47a/02

- dile-** (T.): Bir şeyin gerçekleşmesini veya olmasını istemek, ummak, temennî etmek, niyaz etmek.
d.+di 18a/05, 22a/13, 39b/03, 46b/02
d.+r 23b/03, 45a/05
d.+rseñ 23b/04
- dîn** (A.): İnsanların yaratıcı olarak kabul ettikleri üstün güce olan îmanlarını, ona yapacakları ibâdetlerin bütünü ve bu îmâna göre davranışlarının nasıl olması gerektiğini düzenleyen inanış yolu.
d. 4b/12, 6a/11, 6b/08, 7a/05, 7b/09, 8a/07, 8b/03, 8b/04, 14a/05, 19b/08, 27b/12, 28a/08, 31b/10, 33a/13, 44a/08, 47b/07, d.+de 29a/02
d.+e 8b/03
d.+nüñ 5b/08, 5b/11
- diñle-** (T.): İşitmek için kulak vermek, isteyerek duymak.
d. 13a/10, 17a/01, 24a/01, 34a/08, 35a/09, 39a/06, 9b/07
d.+gil 21b/09
d.+medi 22b/04
d.+sek 23b/08
d.+yüp 14b/06, 47a/07
- dıraht** (F.): Ağaç.
d. 10a/10
d.-i meyve-dâr 42b/04
dıraht-i meyve-dâr: Meyvelerle dolu bir ağaç 42b/04
- dirâz** (F.): Uzun.
d. 31a/08
- dişi** (T.): Kadın.
d. 25a/07
- ditre-** (T.): (Vücut veya bir organ) Kasların kasılması sonucu hızlı ve küçük hareketlerle sarsılmak.
d.+di 41b/01
- dīvân** (A.): Büyük meclis, yüksek meclis.
d. 35b/02
d.+ına 36a/07
- dīv** (F.): Şeytan.
d.+e 47b/08
- diyâr** (A.): Memleket, ülke, belde, el.
d. 14a/03
d.+uñ 42a/04
- diz** (T.): Bacakta uylukla baldırın birleştiği oynak kısım.
d.+lerine 19b/05, 24b/05
- dost** (F.): Birini riyâsız ve samîmî duygularla seven, her bakımdan kendisine güvenilir kimse, enis
d. 1b/09, 3b/09
d.+um 9a/01
- doy-** (T.): İhtiyâcı yeterince karşılanmış olmak, arzu ve istekleri giderilmiş olmak, kanmak, tatmin olmak.
d.+madı 37a/05

dök-	(T.): Düşürüp ziyan etmek, dökülmesine engel olamamak. d.+di 4b/13 d.+erler 29b/03 d.+üp 19a/09	44a/05	
dön-	(T.): 1. Kendi mihveri veya başka bir şey etrâfında hareket etmek 2. Çevrilmek, döndürülmek, yapılmak. d.+erdün 22a/07 d.+derün 43a/07 d.+di 8a/02, 18a/07, 18a/09, 18a/12, 32a/02, 33b/10 d.+diler 17b/05 d.+dür 17b/13 d.+er 28b/11 d.+erdi 38a/02 d.+ersin 23b/11 d.+miş 18b/02 d.+üp 41b/03	duhâ (A.): Kuşluk vakti. d. 42a/03 duhûl (A.): girmek. d. 41a/07 dur- (T.): 1. Var olmakta devam etmek, varlığını sürdürmek, berdevam olmak 2. Yapmakta olduğu hareketi kesmek, hareketsiz kalmak. d.+a 42b/10 d.+duğu 20a/01 d.+ma 27a/11 d.+sun 9b/02 d.+ur 12a/03, 13a/09, 26b/06 dürûğ (T.): Yalan, gerçek olmayan söz. d.+imiş 37a/11 dut- (T.): Elle dokunmak. d.+ardı 7b/04 dücâ (A.): Gecenin karanlığı, zulmet. d. 15a/06, 25b/04, 30a/12 düni'l- (A.): olmadan, olmaksızın. d.-lâhi 24b/10 düni'l-lâhi: Allahsız 24b/10 dünyâ (A.): İçinde yaşamakta olduğumuz yeryüzü, yer küresi, arz, cihan. d. 13b/01, 14a/06, 14b/05, 23a/12, 23b/12	
dört	(T.): Üçten sonra, beşten önce gelen sayının adı. d. 10b/10, 20b/10, 25a/07, 46a/03 d.+incide 16a/05		
du'â	(A.): Güçsüzlük ve ihtiyâcını ortaya koyarak Allah'a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmasını isteme, yakarış, niyaz. d. 5a/04, 10a/13, 29a/03, 36b/07, 42b/05, 44a/02, 44a/08, 44a/09, 8b/03 d.-yı müstecâb 44a/05 du'â-yı müstecâb: İsticabe edilmiş ya da kabul edilmiş dua		

- d.+da 19a/10, 22b/10, 25a/11, 29b/11, 29b/13, 30a/03, 48a/05, 48b/04
d.+dan 13a/08, 29b/08, 48b/09
d.+lar 32b/06, 9b/02
d.+ya 12a/10, 17a/02, 42a/10, 45a/04
d.+yı 13a/07, 38b/03
d.+yile 23b/03
- dürbîn** (F.): İleriye gören, uzak görüşlü (kimse).
d. 16a/03, 8a/07
- düriş-** (T.): Çaba göstermek, gayret etmek.
d.+ür 44a/11
- dürlü** (T.): Çeşitli, muhtelif.
d. 13b/04, 23a/11, 24b/11, 36a/02, 50a/14
- dürr** (A.): İnci.
d.-fişân 9a/06
d.-i beyzâ 20b/09
d.-i şemîn 32b/01
d.-i yektâ 13b/04
dür-feşân: İnci saçan, inci gibi değerli şeyler söyleyen 9a/06
dürr-i beyzâ: Beyaz inci 20b/09
dürr-i şemîn: Çok değerli, pahalı inci 32b/01
dürr-i yektâ: Benzeri olmayan tek inci 13b/04
- düş-** (T.): 1. Yakışmak, uygun olmak, uygun gelmek 2. (Bir şey veya kimse) Dengesini kaybederek yı-
- kılmak, dik durumda iken devrilip yatık duruma gelmek.
d.+di 14b/06, 16b/10, 41b/01, 42a/04, 6a/05
d.+diler 17b/05, 41b/04
d.+dün 38b/06
d.+er 17a/05, 47b/04
d.+mese 10a/01
d.+mesün 35a/05
d.+meyüp 13a/06
d.+miş 18b/03
d.+se 8b/12
- düşmen** (F.): (Birine karşı) İyi duygular beslemeyen, kötülük etmek için fırsat kollayan kimse, yağı, hasım, adû.
d.+dür 31a/03
d.+ine 13a/13
d.+üm 8a/05, 32a/05
- düzd** (F.): Hırsız.
d.-i bî-hüner 26b/03, 26b/04
düzd-i bî-hüner: Marifetsiz bir hırsız 26b/03, 26b/04
- dür** (F.): Uzak.
d. 37b/12, 3b/03
- dūzaḥ** (F.): Cehennem.
d. 14b/11, 3a/13
d.+dan 10b/02
d.+ıñ 15a/01
d.+la 15b/04
d.+ta 18b/06

E

e. 38a/01

- eb** (A.): Baba.
e.+ā 8a/03
e.+ī 5b/10, 40a/03
E.-Leys-ī fakīh 11a/11
e.+ü 7b/12, 40a/01
Ḥazret-i ‘Osmān Ġāzī E.-Ḥayā 10b/07
Ebü'l-Leys-ī fakīh: Ebû Muhammed Yahyâ b. Yahyâ b. Kesîr el-Leysî el-Masmûdî el-Kurtubî (ö. 234/849). Mâlikî mezhebinin Endülüs'te yayılmasını sağlayan fakih, el-Muvatta râvisi 11a&11
Ḥazret-i ‘Osmān Ġāzī Ebü'l-Ḥayā: Ebû Abdillâh (Ebû Amr) Zü'n-nûreyn Osmân b. Affân b. Ebi'l-Âs b. Ümeyye el-Kureşî el-Ümevî (ö. 35/656). İlk müslümanlardan, Hulefâ-yi Râşidîn'in üçüncüsü 10b/07
- ebr** (F.): Bulut.
e.+dür 9a/06
e.-i Cûdî 9a/12
ebr-i Cûdî: Cûd dağı üzerindeki bulut 9a/12
- ebraş** (A.): Baras illetine tutulmuş (kimse), abraş.
e. 4a/07
- ecma'în** (A.): Hepsî, bütünü .
e. 4a/11
- ecniha** (A.): Kanatlar.
- ecdād** (A.): Dedeler, atalar.
e.+un 9b/04
e.+uñ 17a/03
- edā** (A.): Üzerine borç olan veya borç hükmünde bulunan şeyi yerine getirme, yapma, îfâ etme, icrâ etme.
e. 8a/10, 20b/07, 26b/09, 28b/04, 46a/12, 48a/12
- edeb** (A.): İnsanın hatâyâ düşüp utanılacak şeyler yapmasını önleyen, yerinde ve ölçülü davranmasını sağlayan meleke, söz ve davranışlardaki ölçülülük, her hususta haddini bilip sınırı aşmama, terbiye, nezâket, zarâfet.
e. 2a/09
- ednā** (A.): Çok (daha, en, pek) aşağı, âdî.
e. 20b/02
e.+sından 47a/11
- ef' ā** (A.): Yılan.
e.+ye 5b/12
- efgān** (F.): Izdırapla bağırma, haykırma, feryat.
e.+um 17b/10
e.+deki 2b/11
- efkār** (A.): Fikirler, düşünceler.
e.-ı cāh 23b/10
efkār-ı cāh: Yüksek mevkilere

- yetişmek fikri 23b/10
- eflāk** (A.): Felekler, gökler.
a. 8b/11, 9b/07, 47b/06
- efzal** (A.): daha iyi, en iyi
e.-ı ‘āmel 29a/08
efzal-ı ‘āmel: Amellerin en iyisi
29a/08
- Efrāsiyāb** (F.): Büyük iskender'den önce yaşamış ve Keyhusrev tarafından öldürülmüş olan Maveraünnehr kralı Turanlı bir yiğit, Alp Er Tunga.
e. 9a/01
- eger** (F.): 1. Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir, şâyet 2. Tekrar edilerek kullanıldığında “ister ... ister, gerek ... gerek” anlamına gelir.
e. 12b/11, 13b/11, 14b/01, 17b/11, 19a/10, 1a/06, 21a/11, 22a/05, 25a/03, 28b/05, 38a/10, 46a/02, 46b/10, 48b/11
e.+çi 44a/11
- eğın** (T.): Sırtına, üstüne.
e.+ine 26b/13, 27a/01
- ehl** (A.): 1. Bir yerin, bir topluluğun halkından olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemâat 2. Sâhip, mâlik.
e. 44a/10
e.+i 11a/04, 11a/07, 11a/11
e.-i beyt 7a/06
- e.-i cūd 32b/06
e.-i dād 8b/08
e.-i dıl 47b/13
e.-i felāh 26b/11
e.-i hāl 9b/13
e.-i ‘ilm 34a/08
e.-i kıalem 8b/09
e.-i kıubūr 11b/10
e.-i ma‘āş 36a/05
e.-i nār 13a/02 ,15a/08, 30a/05, 48a/13
e.-i nıkbet 26b/12
e.-i rüşd 28b/06
e.-i sa‘ādet 33b/01
e.-i semā 31a/12
e.-i sūk 11b/03
e.-i şurūr u şerr 8b/10
e.-i tāt at 12a/01
e.-i temiz 16b/04, 25a/06, 29b/06
e.-i tevhīd 7b/08, 21a/06, 22b/12, 22b/13
e.-i ‘ulūm 7b/10
e.-i vakār 10b/05
e.-i vefā 10b/11
e.-i zevk 1b/13
e.+idūr 30b/09
e.+ine 23b/04, 31b/05, 37b/09
- ehl-i beyt**: Hz. Muhammed’in kızı Hz. Fatma, dāmâdı Hz. Ali ve onların evlâtlarının dâhil olduğu âilesi [Büyüklerin âileleri için de kullanılmıştır] 7a/06
ehl-i cūd: Cömert ehli olan(lar) 32b/06
ehl-i dād: Adalet sahibi kimse(ler) 8b/08

ehl-i dil: Gönül adamı, gönlünde birlik ve huzur zevkini bulan, gerçeği idrâk etmekten gelen gönül zenginliği ve müsâmahaya sâhip (kimse), irfan sâhibi, ârif 47b/13

ehl-i felâh: Selamet, saadet, necat ehli olan(lar) 26b/11

ehl-i hâl: Bir mânevî derecenin tecellîsini ve zevkini rûhunda hissedenden(ler), sözde kalmayıp mâneviyat zevkini, ilâhî tecellîleri ve vahdet neşesini bizzat yaşayan(lar), vecd sâhipleri, hakikat ehli 9b/13

ehl-i ‘ilm: ilim, bilim sahibi olan(lar) 34a/08

ehl-i kalem: Kalemîni iyi kullanan(lar), yazar(lar), münşî-(ler) 8b/09

ehl-i kubûr: “Kabir ehli” Ölmüş olan(lar), ölü(ler) 11b/10

ehl-i ma‘âş: İş ve rızık sahibi olan kimse(ler) 36a/05

ehl-i nâr: Cehennemlik(ler) 13a/02, 15a/08, 30a/05, 48a/13

ehl-i nîkbet: Felâket, musîbet sahibi kimse(ler) 26b/12

ehl-i rüşd: Doğru yolda olan kimse(ler) 28b/06

ehl-i sa‘âdet: Saadet, mutluluk sahibi olan(lar) 33b/01

ehl-i semâ: Gökyüzünde ruhların ve meleklerin bulunduğu yer 31a/12

ehl-i sūk: Çarşı halkı, esnaf 11b/03

ehl-i şurûr u şerr: Kötülük sahibi olan(lar) 8b/10

ehl-i tâ‘at: Allah'ın emrine itaat eden(ler) 12a/01

ehl-i temîz: Kirli, lekeli, pis ve bulaşık olmayan, pâk, tâhir, günahsız kimse(ler) 16b/04, 25a/06, 29b/06

ehl-i tevîd: Müslüman(lar) 7b/08, 21a/06, 22b/12, 22b/13

ehl-i ‘ulûm: İlim sahibi olan(lar) 7b/10

ehl-i vakâr: Vakarlı olan(lar), vakar sahibi 10b/05

ehl-i vefâ: Vefa sahibi olan(lar) 10b/11

ehl-i zevk: Zevk sâhibi, zevk sâhipleri 1b/13

ejdehâ (F.): Büyük yılan. e. 21b/06

ejder (F.): 1. Büyük yılan 2. Öfkeli, cesur, merhametsiz (adam). e.+fiken 7b/11

ekmeh (A.): Anadan doğma kör. e. 4a/07

ekşer (A.): Çok fazla, en çok, birçok. e. 43b/04 e.+î 36a/03, 41b/13

ekber (A.): Çok (daha, en, pek) büyük. e.+ûñ 39a/09

ektub (A.): Yazıyorum anlamında kullanılmış bir Arapça sözcüktür.

e. 40a/08

- el-** (A.): (Ar. harf-i târif *e/-*) Arapça'da isimleri mârife yapan (belirli duruma getiren) bir önek olup dilimize aşağıdaki şekillerde girmiştir [Başına geldiği kelimelerin ilk harfi hurûf-ı şemsiyeden biri ise *er-*, *es-* *eş-*, *et-* vb. şekiller alır].
- e.-dünyâ 23b/02
- e.-'iyâz 44b/12
- e.-kalem 40a/12
- el-Maḥmūd 4a/12
- e.-nūru'l-evvel fi'l-ḥavf 11a/05
- e.-nūru'l-ḥāmis fī zemmi'l-ḥased 32b/09
- e.-nūru'r-rābi' fī medḥi'l-cūd 28b/12
- e.-nūru's-sābi' fi'r-rıfki fi'l-kelām 43b/01
- e.-nūru's-sādis fī zemmi'l-'aceb 37b/02
- e.-nūru's-şāliş fi't-tevbe 26a/01
- e.-nūru's-şāmin fī fazīleti zikrū'l-Lāhi te'ālā 46b/01
- e.-nūru's-şāni fi'l-recā'i 21b/01
- e.-Üskūdari 1a/02

e'd-dünyā: Dünya 23b/02

el-'iyâz: Sığınmak 44b/12

el-kalem: Kalem 40a/12

el-Maḥmūd: Peygamber efendimiz (S.A.V.) Nat'ı için kurulan isim 4a/12

el-nūru'l-evvel fi'l-ḥavf: İlk nurumuz korkudan geliyor. 11a/05

el-nūru'l-ḥāmis fī zemmi'l-ḥased: Beşinci nurumuz birini kıskanmak, haset etmektir 32b/09

el-nūru'r-rābi' fī medḥi'l-cūd: Dördüncü nurumuz ise cömertliği övmekten geliyor 28b/12

el-nūru's-sābi' fi'r-rıfki fi'l-kelām: Yedinci nurumuz güzel konuşmaktan ibarettir 43b/01

el-nūru's-sādis fī zemmi'l-'aceb: Altıncı nurumuz acepten, hayret etmekten geliyor 37b/02

el-nūru's-şāliş fi't-tevbe : Üçüncü nurumuz ise tövbeden ibarettir 26a/01

el-nūru's-şāmin fī fazīleti zikrū'l-Lāhi te'ālā: Sekinci nurumuz Allah'ın fazileti ve zikri üzerine 46b/01

el-nūru's-şāni fi'l-recā'i : İkinci nurumuz ricadan geliyor 21b/01

el-Üskūdari: Üsküdarlı ya da Üsküdar'da doğan, oturan kişi 1a/02

- el** (T.): 1. Kolun, bilek mafsalından îtibâren avuç ve parmakları içine alan ve iş görmeye, tutmaya yarayan kısmı 2. Yakın olmayan kimse, yabancı.
- e.+den 38b/03
- e.+in 21a/10, 30a/09
- e.+ine 1a/06
- e.+ini 15b/10
- e.+ler 45b/12
- e.+leründe 15b/08
- e.+leründen 41a/11

elbette (A.): Şüphesiz, muhakkak, mutlaka. a. 6a/13	38b/10, 38b/12, 39a/10, 41b/08, 42a/13 e.+ün 39a/12
elem (A.): İztırap, keder, gam, tasa, hüznün, melâl. e. 29a/06, 32b/04	emîr (A.): Bir kavim veya memleketin başı, başkan, bey, reis. e. 14a/04, 22b/03, 35b/05, 36a/10, 41a/013, 41a/03, 41a/05, 45a/11, 45b/08 e.-i mu' teber 46a/02 emîr-i mu' teber : kendisine itibar ve saygı gösterilen emir ya da lider 46a/02 E.-Mü'minîn 5b/10, 6b/12, 6b/03, 7a/04, 7b/06, 14b/04 Emîre'l-Mü'minîn : 5b/10, 6b/12, 6b/03, 7a/04, 7b/06, 14b/04
elhiķni (A.): Beni onlara kat, beni onlara ekle anlamında kullanılmış. e.1b/06	
elṭāf (A.): Lütuflar. e.+ı 23a/07 e.+ına 32b/13 e.+ün 35a/06 e.-ı 'amîm 43a/03 elṭāf-ı 'amîm : Umumi lütuflar yani herkesi kapsayan yüce Allah'ın lütfu 43a/03	emlah (A.): (Melih. den) Pek melih, en melâhatli, çok güzel. e.+üm 5a/08
emced (A.): Çok (daha, en, pek) şerefli, şeref ve şan sâhibi olan. e.+e 19a/02, 30a/13	'emm (A.): Amca. 'e.+i 7b/07 'e.+ünüz 45a/08
emek (T.): Bir işin yapılması için harcanan beden veya kafa gücü. e. 42a/07	emn (A.): Emniyet, korkusuzluk, güven, huzur. e. 39b/10, 9a/07
emîn (A.): 1. Güvenilir, inanılır, îtimat edilir (kimse), inak 2. Herhangi bir konuda tereddüt ve şüphesi olmayan, kesin olarak kanâat getirmiş bulunan (kimse). e. 6b/08, 7a/05, 7b/13, 14a/01, 14a/13, 14b/12, 15a/07, 15a/09, 16a/13, 18b/02, 18b/05, 20a/02, 20a/08, 31a/05, 31b/02, 36a/09,	emr (A.): Bir şeyin yapılması veya yapılmaması husûsunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk. e. 10b/09, 19a/12, 20a/08,

- 20b/07, 22a/13, 25a/04, 2b/05,
30a/06, 36a/11, 39b/07, 40b/10,
41b/07, 43a/03, 43a/05
e.+i 40a/08
e.-i Mevlā 11a/13
e.-i Hakk 19b/10, 24a/07,
30a/09, 40a/08
e.-i Hudā 19b/03
e.+ile 38a/02
e.+inde 13a/06
e.+ini 24a/06
e.+ullāha 15a/03
e.+ümi 40a/09
e.+ümle 48b/06
e.+ün 4a/05, 4a/07, 21a/05
emr-i Mevlā: Mevla'nın emri
11a/13
emr-i Hakk: Cenab-ı hakk'ın
emri 19b/10, 24a/07, 30a/09,
40a/08
emr-i Hudā: Allah'ın emri
19b/03
- emsek** (A.): tutmak anlamında kulla-
nılan bir Arapça sözcüğüdür.
e.+ehumā 39b/02
- enām** (A.): Yaratılmış olan bütün mah-
lûkat, halk.
e. 4a/02, 11b/04, 18a/03, 18a/06,
22a/09, 37b/03
- en'ām** (A.): deve, sığır, koyun vb. gibi
hayvanlar.
e. 3a/08
- enār** (F.): Nar (meyve).
e. 42b/04
- e.+ile 42b/07
- enbiyā** (A.): Nebiler, peygamberler.
e. 2a/10, 4b/02, 4b/04, 5a/09,
6a/01, 6b/05, 12a/04, 15b/13,
20b/08, 20b/11, 30a/10, 44a/09
e.+dur 4b/08
e.+nuñ 23b/08, 34b/13
- encüm** (A.): Yıldızlar, nücüm.
e.+i 8b/09
e.-mişāl 5a/01
encüm-mişāl: Yıldızlar misali
5a/01
- endişe** (F.): Kaygı, tasa, gam, keder.
e. 22b/03
e.+ler 27a/08
- engüş** (F.): Parmak.
e.-i dest 14a/02
engüş-i dest: Elin parmağı
14a/02
- enîn** (A.): İnleme, inilti.
e. 24b/11, 37b/01, 3b/07
- ente** (A.): Arapça ikinci şahıs zamiri
"sen" olarak kullanılır.
e. 1b/04, 1b/05, 1b/07, 2a/11
e.-Muştafā 4a/12
ente'l-Muştafā: Sen Allah'ın pey-
gamberi Mustafasın 4a/12
- envā'** (A.): Neviler, çeşitler, türler.
e.-i şimār 10a/10
envā'-i şimār: Türlü türlü mey-
veler, yemişler 10a/10

envār (A.): Nurlar, ışıklar.

e. 5a/10

e.+1 10b/08, 47b/04

e.-1 faķīr 10b/09,

e.-1 žiyā 11a/03

e.-hūdā 11a/03, 1b/03

envār-ı faķīr: fakirliğin ışığı
10b/09

envār-ı žiyā: Parlak bir ışık
11a/03

envārü'l-hūdā: Hidayet nuru
11a/03, 1b/03

enver (A.): Çok (daha, en, pek) nurlu,
çok parlak ve aydınlık.

e.+ün 39a/06, 43b/10

enzelnā (A.): Arapçada "indirdik" anlamında kullanılan bir sözcüktür.
a. 35a/01

er (T.): 1. Erkek 2. Yiğit, kahraman kimse.

e. 25a/13, 29b/04, 31b/04

e.+dür 25a/07

er- (T.): İstenen veya özlenen bir duruma, belli bir merhaleye ulaşmak, kavuşmak, nâil olmak

e.+işmez 10a/01

e.+işsem 10a/04

e.+meye 36a/10, 5a/11

e.+mişdür 30a/08

erceh (A.): Daha çok tercih edilen.

e.+üm 5a/08

ercu (A.): "rica ediyorum" manasıyla "rica رجا" kelimesinin kökünden gelmiş.

e. 1b/06

erte (T.): Bir günün veya belli bir zamanın hemen arkasından gelen gün veya zaman.

e.+si 32a/11, 41b/11

ervāh (A.): Ruhlar.

e.+ına 12a/04

erzāk (A.): Rızıklar.

e. 40b/02

e.+1 40a/11

es'- (A.): Arapça'da isimleri mârife yapan (belirli duruma getiren) bir ön ek olup dilimize aşağıdaki şekillerde girmiştir [Başına geldiği kelimelerin ilk harfi hurûf-ı şemsiyyeden biri ise *er-*, *es-* *eş-*, *et-* vb. şekiller alır].

e.-Seyyidü'l-hācc ' Abdü'l-kādir el-Ma' rûf 1a/01

Huzûr-ı Habîbullāhda Hâzret-i

Cebrā'îl-i Emîn ' Aleyhümā e.-

şalāt u vesselām 14b/12

es'-Seyyidü'l-hācc ' Abdü'l-kādir el-Ma' rûf: Üsküdarlı okçu hoca

1a/01

Huzûr-ı Habîbullāhda Hâzret-i

Cebrā'îl-i Emîn ' Aleyhümā

eş'-şalāt u vesselām: Peygam-

	ber efendimiz (S.A.V.) ve Hazreti Cebrail üzerine salat ve selamlar olsun 14b/12	e. 33b/06
esbāb	(A.): Gereksinimler, vasıtalar. e.-ı dünyā 14a/06 esbāb-ı dünyā: Dünya için gere- ken şeyler 14a/06	esmā' (A.): İsimler. Allah'ın azim isimleri. e.+ı 48a/08
esb	(F.): At. e.+inden 9a/03	eşnām (A.): Putlar, tapınılan şeyler. e.+ı 41a/06
eşer	(A.): 1. Bir şeyin varlığını gös- teren belirti, alâmet. e. 41b/05, 4a/04, 9b/10 e.+dür 3b/13	eşneyte (A.): "سنا" yani övmek sözcüğünden türetilen bu kelime "övdün ya da övdüğün gibi" an- lamına geliyor. e. 2a/11
esfel	(A.): Çok (daha, en, pek) sefil, pek bayağı, pek alçak. e.+de 16a/01 e.+den 31b/01	esrā (A.): Gece seferi yapmak. Pey- gamber efendimizin (S.A.V.) İs- ra ve Miracda çıktığı gece. e.+da 20a/13
eshiyā	(A.): Cömertler, eli açık olanlar. e. 32b/08 e.+nuñ 32b/05	esrār (A.): Gizli olan, herkesçe bilin- meyen şeyler, herkese açık ol- mayan gizlilikler, sırlar. e. 5a/10 e.-ı Hakk 47a/08 e.-ı kıdem 40b/05 esrār-ı Hakk: Cenab-ı hakk'ın sırları 47a/08 esrār-ı kıdem: Eskiden kalmış sırlar 40b/05
esir	(A.): Bir şeye aşırı derecede bağ- lı olan kimse. e. 41a/03 e.-i 'izzet ü zıkr-i cemil 48a/06 esir-i 'izzet ü zıkr-i cemil: İzzet'in ve güzel zıkr'in esiri olan kimse 48a/06	esved (A.): Siyah. e. 15a/05
eski	(T.): Çok zamandan beri var olan, üzerinden zaman geçmiş olan, kadim.	eşcār (A.): Ağaçlar. e. 46a/08 eşref (A.): Çok (daha, en, pek) şerefli.

e.+i 5b/08	42b/03, 42b/08, 42b/11, 44a/04, 44a/09, 44b/02, 44b/04, 44b/08, 45b/01, 46b/04, 47a/01, 48a/10
eşkiyā (A.): Şakiler, yol kesenler, asiler, Allah'a veya kanunlara isyan edip kötülük yapanlar. Haydutlar, anarşistler, âsiler. Hak ve kanunlara baş kaldıranlar, Allahın emirlerine karşı gelenler.	e.+dügün 25b/05
e. 18b/10, 18b/13	e.+diler 7b/12, 17b/03, 17b/05, 17b/06, 17b/07, 21b/13, 25a/09, 25b/06, 26b/10, 31a/02, 32b/03, 35b/03, 35b/06, 40a/04, 42a/01, 46a/03, 46a/06, 47b/13
et- (T.): Türkçe'de birçok kelimenin sonuna gelerek birleşik fiiller teşkil eden, sonuna geldiği kelimeye göre değişik fonksiyonları olan, geçişli veya geçişsiz fiiller, ayrıca çeşitli deyimler yapan fiil [<i>Etmek</i> yardımcı fiili, sözlük sınırını aşan ayrı bir araştırma konusu teşkil edecek kadar geniş bir kullanılışa sâhiptir.	e.+dügüdür 14b/13
e. 3b/04, 8a/09, 12b/13, 14a/13, 18b/04, 1b/12, 20b/03, 21a/12, 32a/13, 32b/07, 34b/02	e.+dügine 27b/02
e.+di 5a/01, 5a/12, 6a/12, 11a/09, 12b/06, 12b/08, 14b/03, 15a/02, 15a/07, 16a/10, 16b/11, 18a/01, 20b/12, 22b/03, 22b/06, 22b/07, 24a/09, 24a/10, 24b/02, 24b/11, 25b/04, 27a/07, 27b/09, 28a/07, 28b/04, 29b/09, 29b/10, 29b/11, 30a/12, 30b/01, 31a/01, 31a/13, 31b/06, 32a/03, 32a/10, 36a/01, 36a/02, 37a/01, 37b/07, 38b/04, 38b/08, 38b/10, 39a/08, 39b/04, 39b/09, 39b/11, 39b/13, 40b/07, 40b/10, 41a/010, 41a/03, 41a/05, 41a/07, 41b/03, 41b/07, 41b/08, 42a/02, 42a/03, 42b/01,	e.+dükçe 31b/08
	e.+dükde 45a/09
	e.+düm 10b/13, 21a/03, 24b/04, 31a/06, 43a/11, 47a/12
	e.+dün 33b/10, 47a/03
	e.+dür 13a/07
	e.+elüm 11a/04
	e.+emez 8a/10
	e.+ici 39b/04
	e.+iserdür 40b/02
	e.+me 2b/11, 3b/02, 11a/13, 17a/02, 28a/12, 29a/08, 41b/02
	e.+meden 10a/06
	e.+medi 24b/12, 36a/11, 39a/10
	e.+mediler 42a/01
	e.+medüm 33b/08, 38a/09
	e.+medün 25a/02
	e.+medünüz 12b/07
	e.+mege 38a/10
	e.+mek 26b/05, 30a/02, 42a/06, 42a/07, 44b/05
	e.+mem 30b/12
	e.+memek 34b/11
	e.+memişdür 29b/13
	e.+mesün 37b/01
	e.+mesünler 40a/02
	e.+meye 1a/06, 2a/10

- e.+meyenler 23b/07
e.+meyî 16a/09
e.+mez 11b/08, 17a/09, 31b/08, 34b/12, 38a/13
e.+mezdük 12a/09
e.+miş 16b/05, 29a/12, 9a/11
e.+mişdi 16a/12, 22a/11, 4b/11
e.+mişdür 5b/06, 10a/13, 11b/10, 19b/07, 28a/01
e.+mişler 37b/09
e.+mişlerdi 7b/05
e.+se 25a/03
e.+seler 15b/01
e.+señ 14b/01
e.+sün 31b/10, 33b/05, 35b/08, 41a/06
e.+üp 11a/02
e.+üpdür 41b/09
- eṭrāf** (A.): Bir yer veya şeyi kuşatan, çevreleyen yerler, çevre, yöre.
e.+ına 26a/08
e.+ını 42b/02
- ev** (T.): Bir âilenin oturması için yapılmış yapı, içinde yaşanılan, ikâmet edilen yer, konut, mesken, hâne, ikâmetgâh.
e. 40a/02
e.+e 32a/08
e.+ine 36b/09, 40a/01
- evlā** (A.): Daha uygun, daha iyi, daha lâyıq, yeğ, müreccah.
e. 13b/08
- evlād** (A.): Bir anne baba için kendi oğulları veya kızları.
- e. 14a/06, 22b/02
e.+ına 45a/07
e.+ından 44a/12
e.+ını 34a/04
e.+ile 44b/09
e.+uñ 17a/03
e.+uñdan 13a/02
e.-ı kirām 44b/06
evlād-ı kirām: Cömert, eli açık, temiz kalpli evlatlar 44b/06
- evli** (T.): Evlenmiş bulunan (erkek veya kadın), müteehhil.
e. 24a/08
- evliyā** (A.): Allah'ın sevgilisi olan, hâli, davranışları, çok üstün vasıfları ve gösterdiği kerâmetler sebebiyle bu husus halk tarafından da kabul edilmiş bulunan seçkin ve has kul (kullar), ermiş, ermişler, velîler.
e. 17a/07
e.+nuñ 23b/08
- evşāf** (A.): Nitelikler, vasıflar.
e.-14b/13
e.-ı caḥīm: Cehennemin nitelikleri 14b/13
- evvel** (A.): Karşılaştırma yoluyla bir yer, zaman veya oluşun bahsedilen yer zaman veya oluştan önde veya önce bulunduğunu veya olduğunu anlatır, önce.
e. 6a/01, 6a/02, 6a/05, 6b/07, 27a/13, 2b/06, 2b/11, 44a/11, 45a/08

	e.+ā 18b/13, 6a/07		47b/02, 47b/07, 48a/06, 48a/10, 48b/05, 48b/11
	e.+de 6a/06		
	e.+i 6a/04		
	e.+in 37b/04		
	e.+ki 18b/10, 37a/03, 46a/06, 46a/09		
	e.+kiden 28a/11		
	e.+ü 40a/12		
ey	(T.): Hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlamı güçlendirmek için kullanılır.	eyā	(F.): Ey, hey. e. 18a/06
	e. 5a/12, 5b/05, 6a/08, 7a/08, 8a/07, 9b/07, 11a/08, 11b/04, 11b/11, 11b/12, 12b/02, 12b/13, 14a/01, 14a/05, 14a/13, 14b/05, 14b/11, 15a/04, 15a/06, 15a/09, 16a/02, 16a/03, 16a/04, 16a/06, 16b/06, 17a/12, 17b/08, 17b/13, 18b/07, 18b/13, 19a/01, 19a/06, 19b/02, 19b/08, 19b/12, 20a/04, 20b/03, 20b/11, 21a/03, 21a/05, 21a/13, 21b/07, 21b/09, 22a/03, 22b/03, 23b/04, 23b/13, 24a/12, 25a/02, 25a/11, 25a/13, 25b/04, 25b/05, 27a/11, 27b/12, 28a/01, 28a/04, 29b/06, 2a/06, 2a/08, 2b/06, 2b/09, 2b/10, 30b/04, 30b/10, 31a/12, 31b/03, 31b/05, 31b/12, 33a/03, 33a/05, 33a/06, 33a/12, 33a/13, 33b/07, 34a/05, 34a/10, 34a/12, 34a/13, 34b/01, 34b/02, 35a/06, 35b/05, 36a/09, 37b/04, 38a/04, 39a/13, 39b/07, 39b/11, 3a/09, 41a/05, 42a/13, 42b/12, 43a/09, 44a/08, 44b/13, 45b/11, 46a/01, 46a/04, 46a/07, 46b/09, 46b/11, 47a/03, 47a/04,	eyit-	(T.): Söylemek, demek. e.+i 18b/13, 20a/04, 20a/05, 20a/12, 20b/05, 20b/07, 21a/02, 21a/11, 23a/09 e.+iler 20a/09, 20b/01, 22b/07 e.+ün 12b/11, 18b/13 e.+ür 10a/04
		eyle-	(T.): (Eski Türk. <i>edle-mek</i>) “Etmek, yapmak” anlamında yardımcı fiil [Eski yazı dilinde yaygın iken zamanla yerini <i>et-mek</i> yardımcı fiiline bırakmıştır. Bugünkü Türkçe’de ancak eskimiş bir söyleyiş olarak kullanılmaktadır]. e. 3a/02, 3a/03, 3a/04, 3a/05, 3a/06, 8a/07, 10a/06, 12b/13, 15a/03, 17b/12, 17b/13, 1b/08, 1b/11, 20b/02, 22a/03, 24a/13, 26a/03, 32b/05, 33b/12, 34a/12, 34b/06, 35a/06, 35b/01, 36a/08, 37a/09, 39a/09, 39b/07, 43a/11, 43b/07, 44b/13, 45a/01, 47a/03, 47b/03, 48b/12 e.+di 4a/07, 4b/10, 8a/06, 8a/08, 10b/08, 16b/11, 18a/05, 22a/04, 22a/13, 22b/04, 25b/01, 33a/11, 33b/03, 36a/11, 36b/08, 36b/13, 38b/01, 38b/07, 39a/08, 39b/03, 39b/07, 40b/04, 40b/07, 40b/08, 40b/09, 41a/010, 41a/09, 42a/12,

42b/06, 43a/07, 44a/06, 44b/01,
46b/02, 48a/02
e.+dilerse 14b/02
e.+diñ 48a/04
e.+dük 28a/05
e.+düm 1a/03, 6a/11, 10b/09,
10b/10, 11a/02, 12a/13, 43a/01,
47a/06, 47a/11
e.+dün 4a/08, 4a/10, 37a/12,
45a/04, 48a/04
e.+me 2b/13, 3b/03
e.+meñ 37b/04
e.+mez 4b/06, 14b/10, 30b/03,
32b/11
e.+mişdi 37b/08
e.+mişdür 2b/12, 6b/01
e.+mişlerdi 32a/01
e.+mişlerdür 16b/01
e.+mişsün 37a/06
e.+ñüz 24a/06
e.+r 4b/06, 11b/01, 11b/02,
11b/03, 12a/11, 30a/07, 31b/05,
32a/03, 32b/13, 33a/09, 35a/04,
46a/11
e.+rdi 31b/13, 34a/11
e.+rdük 43a/10
e.+rdüm 25a/03, 30a/02
e.+rken 34a/03
e.+rler 12a/04
e.+rsün 33a/04
e.+rüm 34a/03
e.+se 21b/02, 33b/01, 42a/09
e.+señ 35b/07
e.+sün 1b/10, 2a/01, 9b/01,
9b/03, 9b/04, 20b/13, 25b/01,
34a/07, 48b/08
e.+ye 7a/13, 9b/05, 20a/03,

20b/07, 24b/03, 27a/12, 28a/09,
38b/11, 39a/04, 42a/08, 47b/11
e.+yegil 20a/08
e.+yem 9b/08, 2b/06, 20b/06,
33b/11, 48a/05
e.+yüp 12b/05, 32a/02, 36b/11,
37a/04

eyü (T.): 1. İyi 2. Beğenilecek, mak-
bûle geçecek nitelikleri olan,
kendisinde bulunması gereken
vasıfları taşıyan.
e.+lere 35b/01, 36a/08
e.+lük 35b/01, 36a/08, 37a/13

eyyām (A.): 1. Günler 2. Zaman, devir.
e. 43a/08
e.+ın 9b/03
e.+ile 13b/11
e.+iyle 38a/04

Eyyüb (A.): Kuran-ı Kerimde adı ge-
çen ve kendisinden "kulumuz"
diye bahsedilen ve sabrıyla tanı-
nan, İsrailoğulları peygamberle-
rinden biri.
e. 44a/13

eż'āf (A.): Katlar, bir şeyi iki kat ya-
pan fazlalıklar.
e.+ın 21b/02

eżdād (A.): Zıtlar, birbirine zıt olan
şeyler.
e. 47b/08

ezel (A.): Başlangıcı olmayan geçmiş zaman, başlangıcı tasavvur edilemeyen zaman.
e. 3b/12

ezher (A.): Çok beyaz ve parlak.
e.+de 10b/06

ezrak (A.): Mavi.
e. 18b/11

F

fahṛ (A.): Övünme, iftihar, gururlanma.
f. 31b/04

Fahṛī (A.): 1. FAHREDDİN er-RÂZÎ فخر الدين الرازي Ebu Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî et-Taberistânî. Kelâm, felsefe, tefsir ve usûl-i fıkıh alanındaki çalışmalarıyla tanınan Eş'arî âlimi 2. Övünme, iftihar, gururlanma. Peygamber efendimize medihte bulunmak.
F. 46b/13
F.-ı 'Âlem 11a/12, 42a/12
F.-ı 'Âlem Muştafâ 31a/01
F.-ı cümle enbiyâ vü Mürselîn 20b/11
F.-ı Cihân 48a/11
F.-ı Enâm 18a/03, 18a/06, 22a/09, 37b/03
F.-ı Enbiyâ 15b/13
F.-ı Kâ'inât 16a/10

F.ü'l-Kirâm 38a/04
F.ü'l-Mürselîn 6a/11, 16a/13

Fahṛ-ı 'Âlem: Bütün alemin gururu olan peygamber efendimiz (S.A.V.) 11a/12, 42a/12
Fahṛ-ı 'Âlem Muştafâ: Alemin fahrı olan Hz. Muhammed 31a/01
Fahṛ-ı cümle enbiyâ vü Mürselîn: Bütün enbiya ve resullerin fahrı Hz. Muhammed 20b/11
Fahṛ-ı Cihân: Cihan fahrı Hz. Muhammed 48a/11
Fahṛ-ı Enâm: Mahlûkâtın fahri, Hz. Muhammed 18a/03, 18a/06, 22a/09, 37b/03
Fahṛ-ı Enbiyâ: Bütün enbiyaların fahrı Hz. Muhammed 15b/13
Fahṛ-ı Kâ'inât: Bütün kainatın fahrı Hz. Muhammed 16a/10
Fahṛü'l-Kirâm: Cömertliğin, iyiliğin fahrı Hz. Muhammed 38a/04
Fahṛü'l-Mürselîn: Gönderilen bütün peygamberlerin en gururu, fahrı olan Hz. Muhammed (S.A.V.) 6a/11, 16a/13

fakîh (A.): Fıkıh âlimi, İslâmiyet'in dînî, içtimâî, medenî, hukûkî ve siyâsî bütün amelî hükümlerini şer'î delilleriyle birlikte bilen ve bu alanda söz sâhibi olan kimse.
f. 11a/11

fakîr (A.): 1. Zavallı, âciz, bîçâre

	(kimse) 2. Yoksul (kimse), muhtaç, fukarâ. f. 10b/09, 1a/01, 26a/12, 2b/10, 31b/11, 44b/11, 45a/11 f.+e 26b/06	sağlayan Hz. Ömer 6b/04, Fârûk-ı Şâni : Kendisine ikinci Hz. Ömer denilen ve Emevi halifelerinden olan Ömer bin Abdülaziz 14a/10
fakr	(A.): Fakirlik, yoksulluk. 13b/13, 31b/11, 32b/04 f.-ı ‘azîm 13b/10 f.+ımı 8a/06 fakr-ı ‘azîm : En büyük yoksulluk hali 13b/10	fâsid (A.): İyi bir işi bozan, fesatçı, ara bozucu, müfsit. f. 15a/09
falâh	(A.): Kurtuluş, selâmet. f.+a 26b/11	faşl (A.): Bölüm, kısım; devre. f. 42a/05 f.-hîtab 1b/02 Faşle'l-hîtab : Hitap ya da konuşmak için ayıracak zaman 1b/02
fâm	(F.): Renk, levn. f. 15a/03	fâş (A.): Meydana çıkmış, açığa vurulmuş, duyulmuş. f. 36a/05
fânî	(A.): Son bulucu, sonlu, ölümlü, kalımsız, bâkî olmayan. f. 17a/04	Fâtıma (A.): Hz. Peygamberin ilk zevceleri olan Hz. Hatice'den dünyaya gelen, dört kızından en küçüğünün ismi. f. 18a/13, 18b/02, 8a/06
farîk	(A.): İnsan topluluğu. f. 15b/04, 18b/06	
farq	(A.): Anlamak, sezmek, inceliğini kavramak. f.+ında 41a/04	fâik (A.): Seçkin, yüksek, güzîde. f.+ler 16a/01
Fârûk	(A.): “Ayıran” anlamına gelen kelime hakkı hak olmayandan, bâtıldan ayırması ve çok âdil olması sebebiyle Hz. Ömer’in lakabı olmuş. F.-ı cihân 6b/04 F-ı Şâni 14a/10 Fârûk-ı Cihân : Cihanda adalet	fazîlet (A.): Dürüstlük, iffet, nâmus, merhamet, alçak gönüllülük, yiğitlik, sadâkat, adâlet, kerem ve ihsan gibi ahlâkî meziyetlerin hepsine birden verilen isim, erdem. f.+i 46b/01 fazîhat (A.): Rezillik, rüsvâlık.

- f. 26b/12
- fażl** (A.): Âlîcenaplık ve cömertlik, iyilik, lutuf, kerem.
f. 8b/06
f.+ı 28a/04, 29a/01, 40b/08
f.-ı ‘aẓīm 23a/01
f.-ı ‘amīm
f.+ına 37b/09
f.+umile 42b/13
f.+uñla 35a/07, 43a/06
23a/07
fażl-ı ‘amīm: Herkesi kapsayan bir kerem, bir lütuf 23a/07
fażl-ı ‘aẓīm: En büyük lütuf 23a/01
- fe-** (A.): (ف) (Ar. *fe-*) Dilimize klişe hâlinde geçmiş bir ön ek.
f.-herece 23b/01
f.-hesefnā 24b/09
f.-hūve 40a/03
f.-innehū 37b/06
f.-innemā 1a/07
f.-inne'z-zikrā 14b/08
f.-kāle 40a/12
f.-mā 24b/09
f.-men 1a/07
f.-zekkir 14b/08
fe-herece: Çıktığı an 23b/01
fe-hesefnā: Yere batırdık 24b/09
fe-hūve: O ki (erkekler için) 40a/03
fe-İnnēhū: O ki 37b/06
fe-innemā: Yani, sadece 1a/07
fe-inne'z-zikrā: Zikredilen şey 14b/08
- fe-kāle**: Ve dedi ki 40a/12
fe-mā: Olmadan, olmaksınız anlamını taşıyor 24b/09
fe-men: her kim ki 1a/07
fe-zekkir: Hatırlat ki 14b/08
- fehm** (A.): Anlama, anlayış, idrak
f. 4b/05, 13a/07
- fehva** (A.): Gereğince, ... sözü gereğince.
f.+sınca 1a/08
- felek** (A.): Gökyüzü, sema.
f. 9a/03, 9b/01, 39a/13, 3a/12
f.+lerde 9b/01
- fenā** (A.): Devamlı olmaya, geçici dünya.
f. 23b/04
f.-yı ihtiyār 2b/06
fenā-yı ihtiyār: Çok kocamış olmak 2b/06
- fenn** (A.): Hîle, hîlekarlık.
f. 25a/09, 26b/06
- fer** (F.): Parlaklık, aydınlık, nur.
f. 36a/05, 44a/07
- ferāset** (A.): Hemen anlama, çabuk kavrama, zihin uyanıklığı, anlayış, sezgi, iz'an.
f. 13b/10
- Ferd** (A.): Eşi olmayan, eşsiz kimse, tek olan Allah.
f. 2a/06, 43a/03

- Ferd ü Ahad:** Tek ve bir olan Allah 2a/06
- Ferd u Raḥmān u Raḥīm:** Tek, Rahman ve Rahim olan Allah 43a/03
- F.-i Şamed 38b/05
- Ferd-i Şamed:** Tek olan ve Her türlü istek ve ihtiyâcı karşılayacak güce sâhip bulunan, hiç kimseye veya hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah 38b/05
- ferīd** (A.): Eşsiz, tek, eşi olmayan (kimse veya şey). f. 47a/04
- fermān** (F.): 1. Yazılı pâdişah emri, berat, yarlık, buyrultu 2. Emir, buyruk. f.+1 40a/13 f.+1a 15b/12 f.-1 peder 44a/03 **fermān-ı peder:** Babanın emri 44a/03
- fersaḥ** (F.): 3 millik uzaklık ölçüsü [Yaklaşık 5 kilometre olup kullanıldığı yere ve zamâna göre uzunluğu değişmiştir]. f. 34a/09, 38a/01, 38a/02, 39a/04 f.-kaḍem 34b/01 **fersaḥ-kaḍem:** Ölçme metodu 34b/01
- ferseng** (F.): 3 millik uzaklık ölçüsü
- sü [Yaklaşık 5 kilometre olup kullanıldığı yere ve zamâna göre uzunluğu değişmiştir]. f. 38b/12
- fertūt** (F.): Pek ihtiyar, bunak (kimse), pîr-i fânî. f.-i pîr 45b/08 **fertūt-i pîr:** pek ihtiyar olan 45b/08
- feryād** (F.): Yüksek sesle ve kuvvetle bağırma, bağırma, haykırış, çığlık, âvâze, figan. f. 20b/01, 28a/04 f.+1 36b/11
- ferzend** (F.): Oğul, erkek çocuk. f.+1 16b/06
- fesād** (A.): Kargaşalık, karışıklık, fenâlık, kötülük, bozgunculuk, fitne. f. 2b/05
- feth** (A.): Açma, açılma, küşat. f.-i bâb 8a/04 **feth-i bâb:** Kapının açılması 8a/04
- fettân** (A.): Gönlü kendine çeken, kendine hayran eden, cilveli (kimse), câzibeli. f. 41a/02
- fevrî** (A.): Ânî bir karârın, kuvvetli bir duygunun etkisiyle birdenbire yapılan (hareket), söylenen(söz). f. 33b/06, 36a/13, 46a/03

fevt (A.): Bir şeyi bir daha ele geçmeyecek şekilde kaybetme, elden kaçırma.
f.-i fırşat 12a/13
fevt-i fırşat: Fırsatı elden kaçırma 12a/13

feyz (A.): Allah tarafından kula lutfedilen ve ilham yoluyla kalbe gelen şey, vâridat.
f.-ı cûd 3b/13
feyz-i cûd: Nimette, bollukta cömertliğini gösteren, sağlayan Allah 3b/13

fırşat (A.): Bir şeyin yapılması için uygun düşen, elden kaçırılmayacak durum ve zaman, vesîle.
f. 12a/06, 12a/13, 18a/10

fırkat (A.): Ayrılık, ayrılış, firak, hicran.
f.+la 16b/05

fi- (A.): (فی) (Ar. harf-i cer *fi*) Harf-i târif “el” almış Arapça kelimelerin başına gelen ve bunlara “-de, içinde” anlamı katarak zarflar yapan ek [Önüne geldiği kelimenin ilk harfine göre harf-i târifin l’si “Fi’l-” şeklinde heceler teşkil eder].
f. 23b/01, 28b/12, 32b/09, 37b/02, 46b/01, 4a/13
f.-cümle 21b/09
f.-ğâri 6b/01
f.-ḥaḳīka 44a/12
f.-ḥavf 11a/05
f.-kelām 43b/01

f.-kitâb 1b/02
f.-recâ’i 21b/01
f.-tevbe 26a/01

fi’l-cümle: Cümle insanlar, avam 21b/09

fi’l-ğâri: Mağara içinde 6b/01

fi’l-ḥaḳīka: Aslında, gerçekte 39a/05, 44a/12

fi’l-ḥavf: Korkudan 11a/05

fi’l-kelām: Sözde 43b/01

fi’l-kitâb: Kitaptan 1b/02

fi’l-recâ’i: Ricadan 21b/01

fi’l-tevbe: Tövbeden 26a/01

figân (F.): İztirapla bağırma, haykırma, feryat.

f. 20b/01, 23b/11, 38b/04

fi’e (A.): Topluluk, cemâat, bölük, tâife, güruh.

f.+tin 24b/10

fikr (A.): Düşünce, zihinde tasarlanan şey, düşün 2. Bir kimsenin herhangi bir hususta kendine göre vardığı hüküm, görüş, ka-nâat.
f. 14b/01

f. 12b/13, 17b/03

f.+den 23b/11

f.+i 22b/01, 47b/09

f.-i ‘avâm 4b/05

f.-i şavâb 41b/08

f.+in 17a/05

f.+ini 48b/10

f.+üñ 2a/05, 41b/08

f.+üne 2a/07

f.+üñi 1b/11

fikr-i ‘avâm: Halkın fikri 4b/05

- fıkr-i şavâb**: Doğru, düzgün bir fikir 41b/08
- filân** (A.): Belirtilmesi gerekli görül-meyen isimlerin önüne getirile-rek onları belirsiz şekilde niteler. f. 35b/04, 48a/13
- fi‘1** (A.): Olup gerçekleşmiş iş, yapı-lıp gerçekleşmiş hareket veya davranış, kasıtlı kasıtsız her türlü iş, eylem, amel. f.+i 32a/09
- firâr** (A.): Kaçma, kaçış. f.+en 22a/06
- firâş** (A.): atak, döşek, yatılmak veya üstüne oturulmak üzere yere se-rilen yaygı. f.+umda 31a/03
- firāk** (A.): Ayrılık, ayrılma, ayrı düş-me, hicran, firkat. f. 44b/08
- Fir‘âvun** (A.): Eski Mısır hükümdar-la-rına verilen unvan [Özellikle Mûsâ peygamber zamânında ya-şayan Mısır hükümdârına alem olmuştur]. F. 33a/06 F.+uñ 33a/02 F.+a 4a/06
- firdevs** (A.): 1. Cennet 2. Bahçe. f. 34a/07, 9b/04 f.+e 22b/10 f.+î 17b/03
- fırkad** (A.): Ayrılık, ayrılış, fırak, hic-ran. f. 17a/07
- fuhûm** (A.): Anlayışlı, idrak sâhibi. f. 7b/10
- Fuzayl** (A.): Ebû Alî el-Fudayl b. İyâz b. Mes‘ûd et-Temîmî el-Yerbûî (ö.187/803) Horasan’ın ilk bü-yük sûfîlerinden f. 31b/10
- füzûn** (F.): Fazla, çok. f. 28a/11, 34b/08
- G**
- ğabî** (A.): Anlayışı kıt olan, kalın kafalı (kimse), bön, ahmak. ğ. 24b/06, 38b/02
- Ġaffâr** (A.): “Kullarının günahlarını affeden, bağışlaması çok olan” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Al-lah’ın en güzel isimlerinden)dir. Ġ-zünüb 1b/04 **Ġaffârü'z-zünüb**: Kulların gü-nahlarını bağışlayan Allah 1b/04
- ğaflet** (A.): *tasavvuf*. Hak’tan habersi-zlik, kalbin Hak’tan gâfil olması, O’nun zikrinden mahrum kalma-sı. ğ. 12a/13, 23b/10, 37b/08 ğ.+den 12b/13 ğ.+ile 11b/13

Ġafūr (A.): “Çok mağfiret eden, çok şefkat gösteren, bağışlayan, yarlıgayan” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dır.
Ġ. 24b/12

Ġāh (F.): Bâzan, bâzı zaman, kâh.
g. 45b/04

Ġālib (A.): Üstün gelen, yenen, galebe çalan (kimse).
Ġ. 28b/10
Ġ.+dür 34b/12

Ġaltân (A.): Yuvarlanan, yuvarlanıcı.
Ġ.16b/08

Ġamm (A.): Kaygı, tasa, keder, iç darlığı.
Ġ. 3a/04, 5a/01, 9a/04, 13a/09, 36a/05
Ġ.+a 35a/05
Ġ.+dan 17b/10
Ġ.+ı 35b/01
Ġ.+în 18b/05, 20a/05
Ġ.+la 19a/08
Ġ.+nâk 14a/03

Ġammâz (A.): Söz taşıyan, lâf yetiştiren, fitleyen (kimse), kovucu.
Ġ.+uñ 35a/03, 35a/04

Ġamze (A.): Göz süzerek göz ucu ile bakma, göz kuyruğunda görülen gönül çekici hareket.
Ġ.-i fettân 41a/02

Ġamze-i fettân: Göz ucu bakması ile insanları kıskırtan, kendine hayran eden kimse 41a/02

Ġanî (A.): "Hiçbir şeye ve hiçbir kimseye muhtaç olmayan, kullanımının bütün ihtiyâcını karşılayan mutlak zengin" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dır.
Ġ. 22b/09, 10b/06

Ġār (A.): Mağara, in.
Ġ. 22a/01, 5b/12, 6a/08
Ġ.+a 22b/06
Ġ.+dan 22b/06
Ġ.+ı 22a/13

Ġarām (A.): Olağanüstü sevgi, şiddetli arzu ve iştihak, büyük aşk.
Ġ. 32b/13

Ġarāmet (A.): Ödenmesi gereken şey.
Ġ. 11b/12

Ġarāt (A.): Yağmalar, çapullar.
Ġ. 26b/03

Ġarb (A.): Dört ana yönden güneşin battığı yön, batı, mağrip.
Ġ. 9a/02

Ġarīb (A.): 1. Kimsesiz, zavallı, bîçâre (kimse) 2. Yadırganan, şaşırtıcı, değişik, tuhaf (şey), acâyip.
Ġ. 2b/12, 17a/10

Ġarķ (A.): (Suya) batma, (suya) batırma, (suda) boğulma.

- ğ. 3a/11
- ğavvāş** (A.): Dalgıç.
ğ. 5b/03
- gāvga** (F.): Kavga kelimesinin eskiden kullanılan asıl şekli.
g.+dan 32a/04
- ğayât** (A.): Gâyeler, maksatlar, hedefler.
ğ.- 5a/13
ğayât-ı ‘âleme: aleme göndermek maksadıyla 5a/13
- ğāyet** (A.): Çok, pek, pek çok, son derece.
ğ. 27a/01, 3a/02
ğ.+de 28b/09, 38b/01
- ğayr** (A.): Başka bir kimse, başkası.
ğ.+e 29a/08
ğ.+ı 35b/02, 36b/11, 48b/05
ğ.+ıdan 7a/02, 7a/07
ğ.+ılar 45b/13, 6a/13
ğ.+ılardan 37b/01
ğ.+ısı 29b/06
ğ.+ısını 13a/04
- ğayret** (A.): İçten gelerek çalışma, belli bir şey için çabalama, didinme, çaba, ceht.
ğ. 4b/06
ğ.-i Yezdân 39b/11
ğ.+ile 30b/07
ğ.+lû 4b/13
ğayret-i Yezdân: Yüce Allah'ın gayreti ve azimetini 39b/11
- ğayūr** (A.): Çok gayretli, çok çalışkan.
ğ. 24b/12, 41b/07
- ğayz** (A.): Öç alma arzusu ile bilennmiş öfke, kızgınlık, hiddet, hınç, gazap.
ğ.+um 7b/11
- ğāzab** (A.): Aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık öfke, kızgınlık, hışım.
ğ. 33b/12, 37a/08
- ğazel** (A.): Dîvan edebiyâtının, konusu genellikle aşk ve duygusal söyleyişler olan, ilk beytinin mısraları birbiriyle, diğer beyitlerinin ikinci mısraları birinci beyitle kâfiyeli, 5 ilâ 15 beyitten ibâret ünlü nazım şekli.
ğ.-i bî-bedel ‘ibret engiz 17b/09
ğazel-i bî-bedel ‘ibret engiz: Bedeli olmayan ve ibretle dolu olan bir gazel 17b/09
- ğāzī** (A.): 1. Gazâ eden, İslâm dini ve vatan uğruna elde silâh düşmanla savaşıp, gazâdan şehit olmadan dönen kimse.
ğ. 10b/07
ğ.-yi güzîn 10b/04
ğāzī-yi güzîn: Seçilmiş gâzî 10b/04
- ğazū** (A.): Çarpışmak, savaşmak.
ğ. 22a/11

Ġazzālī (A.): Hücetü'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî. Eş'arî kelâmcısı, Şâfiî fakihî, mutasavvîf, fîlozoflara yönelttiği eleştirilerle tanınan İslâm düşünürü.

Ġ. 33a/11

geç (T.): Belirtilen, istenen veya alınan zamandan sonra.
g. 45b/11, 46a/04

geç- (T.): Bulunduğu yerden ayrılıp başka bir yere yerleşmek, yer değiştirmek 2. Bir hâle, bir işe konu olmak.
g.+di 11b/13, 12a/06, 36a/04, 42b/07
g.+diler 27a/10
g.+e 23a/02
g.+memişdi 37b/08
g.+mesün 35a/07
g.+mişdi 21b/11

gedā (F.): Dilenci, yoksul, fakir.
g. 44b/11, 46a/12

gehī (F.): Ara sıra, bâzan, bâzı defa.
g. 7b/02

gel- (T.): (Bir şey veya kimse) Konuşana göre uzak bir yerden daha yakın bir yere doğru yol almak, bir mesâfe katedip uzak bir yerden daha yakın bir yere varmak.
g. 23b/04, 24a/13, 36a/09,

40a/05, 47b/03

g.+di 5a/02, 6b/08, 6b/12, 8a/01
12a/08, 13b/03, 14a/05, 14a/11, 17b/04, 18a/06, 18a/08, 18a/09, 18a/11, 18a/13, 18b/02, 18b/05, 23a/11, 24a/04, 25a/08, 25b/03, 27a/05, 27b/12, 28a/010, 28a/11, 31b/02, 32a/03, 32a/08, 32a/12, 33a/02, 33a/08, 36a/01, 36a/07, 36a/09, 36a/10, 37a/02, 38b/12, 39a/03, 40a/08, 40a/13, 41a/02, 41b/07, 41b/08, 42a/13, 44a/08, 44b/09, 45a/10, 45b/10, 47b/09, 48a/11

g.+dikçe 2b/04

g.+diler 27b/05, 45a/10

g.+e 19a/12, 20a/01, 20b/04, 2a/08, 8a/02

g.+enler 13a/10

g.+medi 12b/09, 14a/01, 18a/07, 18a/11, 18a/12, 25a/13

g.+mesem 6b/06

g.+mezsün 35b/12

g.+miş 18b/03

g.+mişdür 28a/02, 34b/07

g.+se 29a/06, 38b/02, 47b/09

g.+seydi 15a/08

g.+sün 43a/07

g.+üp 20a/01, 24a/11, 29b/07, 35b/04

g.+ür 46b/11

g.+ürdün 6b/06

g.+ürler 25a/07

genc (T.): Canlı, hareketli, dinç, terütâze.
g. 2b/06

ger (F.): Eger edatının nazımında kullanılan şekli.
g. 19a/11, 27b/07, 47b/02

gerçek (T.): İnkâr edilmeyecek şekilde var olan, var olmuş bulunan, hakîkî, vâkî, reel.
g. 37a/12
g.+sün 6a/12

gerçi (F.): Aslına bakılırsa, aslında, filvâkî.
g. 10a/02, 10a/03, 10b/11, 46a/04, 48b/03

gerden (F.): Boyun.
g.-keşân 8b/13
gerden-keşân: “Boyun çeken”
İnatçı, kibirli 8b/13

gerdiş (F.): Dönüş, dönme, devretme.
g.-i eyyâmîle 13b/11
gerdiş-i eyyâmîle: Günlerin dönüşü ile 13b/11

gerdün (F.): Dünya, semâ, felek.
g. 36a/06
g.-şifat 3a/11
gerdün-şifat: Felek gibi 3a/11

gerek (T.): Herhangi bir şeyin yapılabilmesi veya olabilmesi için şart olan (şey), lâzım.
g. 11a/09, 11b/06, 42a/07, 43b/06

getür (T.): (Bir yere) Bir kimse veya şeyle birlikte gelmek, gelirken o kimse veya şey yanında olmak.

g. 44a/01, 48b/06
g.+dükleri 7a/03
g.+düm 27a/11

gevher (A.): 1. Cevher, mücevher, elmas, inci 2. Bir şeyin özü, esâsı, varlığındaki değişmeyen aslî maya, cevher.
g. 9a/12
g.-feşân 9a/10
g.+i 9b/07
g.-i kân 10a/07
g.+in 41a/04
g.+lerin 6b/09
gevher-feşân: Cevher saçan 9a/10
gevher-i kân: Cevherin kaynağı, membaı 10a/07

gez- (T.): (Bir yerde) Bir yöne doğru sürekli yer değiştirmek, hareket etmek, yürümek, dolaşmak.
g.+er 9a/08
g.+señ 38a/10

ğmā (A.): Zenginlik.
ğ. 32b/04, 34b/03
ğ.+da 34b/08

gırre (A.): Gururlu, kibirli, mağrur.
g.-i nefse 17a/10
gırre-i nefse: Nefsin kibirliği 17a/10

gibi (T.): Bahsedilen şey veya kim-
senin eşi, örneği, benzeri olan
şey veya kimse.

- g. 9b/12, 9b/13, 13a/06, 15a/12, 16b/10, 17a/11, 18b/10, 18b/11, 19a/03, 2a/08, 34a/13, 34b/02, 34b/03, 34b/05, 34b/09, 35a/03, 35a/08, 36a/05, 36a/07, 39a/11, 39b/10, 47b/03, 47b/06
g.+si 11b/09
- gice** Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarınca kadar süren karanlık zaman.
g. 25b/03, 29b/05, 31a/01, 31a/02, 32a/08, 32a/10, 35b/13, 36a/04, 41b/06
g.+ler 12a/12
- gine** (A.): Gene, yine, tekrar.
g. 45b/02
- gîr** (F.): Savaş, kavga.
g. 9a/02
- gir-** (T.): 1. (Dışarıdan içeriye) Geçmek, (içeriye) varmak, dâhil olmak, duhul etmek 2. Gelmek.
g.+di 4a/06
g.+diler 26b/11
g.+e 16a/07
g.+er 15b/04
g.+iserdür 16a/10
g.+mege 18a/10
g.+mek 43a/13
g.+meye 47a/13
g.+meyince 47a/09
g.+mişem 34a/02
g.+ür 18b/07, 30b/12, 38a/06
- girân** (F.): Ağır.
- g. 34b/05
- giriftâr** (F.): Tutulmuş, yakalanmış, tutkun, müptelâ.
g. 35a/05
- girü** (T.): Arkaya doğru.
g. 18a/07, 18a/09, 22a/07, 26a/10, 32a/02, 32a/11, 38a/02, 40b/10
- giryân** (F.): Ağlayan, ağlayıcı.
g.+um 17b/10
- giryê** (F.): Ağlama, ağlayış.
g. 16b/01, 16b/02
g.+den 18b/02
g.+ler 19a/10
- git-** (T.): (Devamlı veya geçici bir süre kalmak üzere) Bulunduğu yerden ayrılmak.
g.+di 7a/03, 13a/10, 14b/06, 18a/09, 18a/12, 24b/06, 24b/08, 28a/07, 28a/09, 32b/04, 38b/10, 44a/03, 45a/13
g.+diler 25a/09, 26b/10
g.+dügi 45b/13
g.+dügine 27b/02
g.+düklerini 28a/010, 28a/13
g.+e 41a/012
g.+eler 21a/07, 45b/02
g.+elüm 45b/13
g.+enler 26b/07
g.+er 13a/05, 17a/05, 17b/13, 22b/01, 23b/09, 26a/02, 45b/11, 47b/04
g.+erken 41a/01
g.+ersün 17a/01, 17a/02

- g.+esiz 24a/08
g.+medi 2b/03
g.+medüm 33b/08
g.+memiş 26a/11
g.+mez 13b/01
g.+mezdi 13b/06
g.+miş 22b/12
g.+ti 18a/11
g.+üp 36a/05
- gîti** (F.): Dünya, cihan, alem.
g.-sitân 9a/10
g.-i şarḡ u ġarb 9a/02
gîti-sitân: Dünyâyı ele geçiren, cihâmı zapteden 9a/10
gîti-sitân-i şarḡ u ġarb: Doğu ve batıyı ele geçiren 9a/02
- giy-** (T.): Bir giyeceği bedenine veya herhangi bir organına geçirmek.
g.+diler 21b/05
g.+dügi 15a/08
g.+e 26b/13
g.+miş 25b/04, 27a/01
- gögüs** (T.): Vücûdun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer gibi organları içine alan bölümü, bağır, döş, sîne.
g.+ünden 15b/11
- gök** (T.): Yeryüzünün üstünü kaplayan kubbe biçimindeki mâvi boşluk, semâ, âsuman.
g. 31b/05
g.+e 38b/13, 4b/11
g.+de 39a/02
g.+den 34a/11, 34b/04
- g.+lere 17b/10
- göñül** (T.): İman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin mânevî yönü, yürek, dil.
g. 34a/09
g.+müz 25b/09
- gör-** (T.): 1. (Gözle ve ışık yardımı ile) Bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak, hissetmek 2. (Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit olmak, müşâhe-de etmek.
g. 19b/13, 20a/02, 22a/08, 23b/03, 30a/05, 35a/09, 35b/11, 39b/11, 41b/10, 44a/03, 47b/03, 47b/04
g.+di 6b/10, 16b/05, 18a/11, 18b/02, 25a/06, 27a/04, 27a/13, 27b/11, 32a/03, 36a/10, 40b/05, 41a/013, 41a/03, 41a/04, 45b/08, 48a/01, 48a/03
g.+diler 12a/09, 21b/05, 23a/12, 27b/01, 28a/03
g.+dügümi 13b/09
g.+düm 25b/03
g.+e 20a/03, 20a/09, 20b/08, 22b/08
g.+eler 21a/10, 22b/05, 39a/11
g.+medi 35a/08
g.+medük 20a/11, 47a/07
g.+medüm 18b/10
g.+mege 18a/10
g.+mek 22a/13
g.+mese 26a/08
g.+meyüp 38a/01

- g.+miş 32b/02
g.+se 26a/10
g.+sen 35b/09
g.+señ 22a/05, 22a/07
g.+ünce 15b/10, 32a/10, 41b/07
g.+ünen 38a/08
g.+ünicek 21a/08
g.+üp 26b/04, 37a/03
- göster-** (T.): 1. Görülmesini sağlamak, görülmesine sebep olmak 2. Göz önüne sermek, başkalarının gözleri önüne koymak, teşhir etmek, izhar etmek 3. İşaret etmek.
g. 10b/08, 47a/03
g.+di 12b/06, 13b/08, 48a/06, 9a/09
g.+e 23a/04, 30b/02
g.+mez 11b/04
g.+se 11b/09
g.+ür 35b/09, 38a/07, 9a/04
- götür-** (T.): (Bulunulan yerden daha uzak bir yere) Taşımak, ulaştırmak, iletmek.
g.+di 25a/08
g.+üp 25a/07, 37b/13, 38b/13
- gövde** (T.): İnsan bedeni, vücut.
g.+ni 23b/03
- göz** (T.): 1. İnsanda ve hayvanda görme organı 2. Bakış.
g.+le 10a/09
g.+lerden 15b/11
g.+leri 18b/11, 19a/09, 5a/01
g.+lerüne 27a/11
g.+üñ 12b/13
- ğufrân** (A.): Affetme, yarlıgama, merhamet etme.
ğ. 3a/08, 40b/08, 50a/11, 50a/13
ğ.+uñ 3a/12
- ğurbet** (A.): Memleketinden uzak olma, vatanından ayrı yaşama hâlinin verdiği duygu, gariplik, yabancılık.
ğ.+de 44b/10, 44b/12
- ğurûr** (A.): Kendini beğenme, büyüklük taslama, boş şeylerle övünme, benlik, enâniyet, kibir, azamet.
ğ. 2b/03, 37b/12, 41b/07
- guşşa** (A.): Gam, keder, hüzn, tasa.
g.+dan 14a/02, 18a/12
- güş** (F.): Kulak.
g. 19a/03, 47a/04
- güher** (F.): Bir şeyin özü, esâsı, varlığındaki değişmeyen aslî maya, cevher.
g. 37a/02, 46a/13
g.-i ‘ âlî neseb 8b/05
güher-i ‘ âlî neseb: Yüce soylu, asil olan 8b/05
- gül** (F.): Gül ağacının güzel kokulu, pek çok çeşidi bulunan çok makbul çiçeği.
g. 16b/10, 16b/12, 35b/13, 47b/06, 9b/08

göl- (T.): Bir kimse bir şeyi tuhaf bulduğu veya bir şeye sevindiği zaman) kesik kesik sesler çıkarmak sûretiyle duygusunu, sevinç veya hayretini açığa vurmak.
g.+di 36a/04

gülistân (F.): Gül bahçesi, gülü çok olan yer, gülşen, gülzar.
g. 4a/05

gülrâr (F.): Gül bahçesi, gülşen, gülistan.
g.+ı 47b/03

gümân (F.): Zan, şüphe.
g. 28a/03, 3a/13

gümrah (F.): Doğru yoldan sapmış, dalâlete düşmüş, azgın.
g. 26a/13

gün (T.): Dünyânın kendi yörüngesi etrafında bir defa dönmesinden ibâret 24 saatlik zaman parçası.
g. 5a/04, 7b/13, 8a/06, 10b/10, 11a/13, 13b/08, 13b/11, 14a/02, 14a/11, 15a/01, 17a/07, 17b/07, 18a/05, 18a/10, 25a/06, 29b/02, 29b/07, 2b/04, 32a/02, 35b/08, 39a/12, 41b/06, 42b/04, 45b/07, 48a/11
g.+de 50a/14
g.+den 26a/03, 2b/12, 45b/01
g.+e 26a/03, 2b/12, 45b/01
g.+ler 12a/12
g.+leri 21b/11

günâh (F.): Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış, mâsiyet.
g. 26a/02
g.+kârum 3a/03
g.+um 33b/02

güneş (T.): Güneş ışınlarının ve ısısının etkilediği ortam.
g. 16b/07

güzer (F.): Geçme, geçiş.
g. 4b/10, 25a/03

gürk (F.): Kurt.
g. 9a/08

güvâh (F.):) Şâhit, delil, tanık.
g. 31a/07

güvâr (F.): Hazmeden.
g. 2b/01

güyâ (F.): Sözde, sanki.
g. 27a/01, 5a/09, 9a/05

güzîn (F.): Seçkin, seçilmiş.
g. 6b/12, 7b/07, 10b/04, 27b/12, 32a/09, 42a/13

H

hâb (F.): Uyku.
h. 17a/11

habâb (A.): Su üzerinde peydâ olan hava kabarcığı.

- h.+ıdur 3a/12
- ḥabbe** (A.): Küçük tâne, buğday, arpa vb. tahıl tânesi.
h. 46a/11
- ḥaber** (A.): Olmuş veya olmakta bulunan bir şeye dâir orada olmayanlara erişen bilgi, ondan ona nakledilen söz.
h. 4a/01, 2a/08, 18a/07, 18a/11, 18b/05, 24b/01, 36b/10, 42a/13, 43b/08, 44b/01, 48a/11
h.+i 32b/02
- ḥabīb** (A.): 1. Sevilen kimse, sevgili, dost 2. (Habîbullah “Allah’ın sevgilisi” sözünün kısaltılmışı olarak) Hz. Muhammed.
h. 5a/06, 5b/05, 15a/02, 16a/02, 42b/12
H.-i kibriyâ 5a/09
H.-i kirdikâr 6a/08
h.+inden 20b/05
h.+ullâh 4a/12, 26a/12, 26a/13
h.+ullâha 5b/12
h.+ullâhda 14b/12
h.+ullâh’dan 29a/11
h.+uñ 20b/06
Ḥabīb-i kibriyâ: Peygamber efendimizin büyüklüğü, azamâtı 5a/09
Ḥabīb-i kirdigâr: Allah’ın sevgili kulu Hz. Muhammed 6a/08
- ḥabîr** (A.): Bilgili, alim.
h. 27a/12
- ḥacc** (A.): İslâm dîninde şer’an zengin sayılan her müslümanın ömründe bir defa kurban bayramı günlerinde belli usûllere göre Kâbe’yi ziyâret etmesi şeklindeki farz ibâdet.
h.+a 26b/07
h.+âcını 26b/03
h.-ı Kâ‘be’yi 27b/03
ḥacc-ı Kâ‘be’yi: Kabe’ye gibi hac yapmak 27b/03
- ḥâce** (F.): Muallim, öğretmen, hoca, müderris.
h. 1a/01
- ḥâcet** (A.): Gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç.
h. 34b/11
h.+uñ 33b/04
- ḥacîl** (A.): Utancından kimsenin yüzüne bakamayacak duruma düşmüş olan, küçük düşüp utanmış, mahcup olmuş (kimse).
h. 3b/04
- ḥadd** (A.): Sınır.
h. 5b/06, 29b/13
- ḥadd** (A.): Yanak.
h.+uñ 16b/10
- ḥadeş** (A.): Sonradan meydana çıkma, zuhur etme.
h. 34a/02
- ḥâfız** (A.): 1. Koruyan, muhâfaza

	eden kimse 2. Kur'ân-ı Kerîm'i bütününüyle ezberlemiş olan ve ezberden okuyabilen kimse. h. 1a/05, 21a/13	küçük düşürücü söz veya davranış. h.+le 25b/06
ḥafi	(A.): Gizli. h. 38b/01	ḥakîk (A.): Haklı, hak kazanmış, lâ-yık, müstehak. h. 6a/04
ḥâfi	(A.): Çok ikram eden insan, insanı güler yüzle karşılayan. h.+yeden 47b/13	ḥakḳ (A.): 1. Doğru, gerçek. Karşıtı 2. Allah, Cenâbîhak, Tanrı, Hudâ 3. Doğruya göre hareket etmek, hakka riâyet etmek. h. 5a/03, 5b/13, 6b/01, 8a/08, 10b/02, 11a/12, 14b/06, 19b/10, 20b/04, 22b/03, 23a/05, 24a/07, 24a/08, 24b/04, 25b/01, 26b/12, 28a/01, 29b/11, 2b/05, 30b/01, 30b/09, 31a/04, 31a/11, 31b/04, 33a/13, 33b/02, 33b/04, 34a/07, 34b/07, 39a/06, 39b/05, 42a/08, 43a/05, 44a/09, 44a/10, 47a/08, 47b/06 h.+a 21a/02, 27b/01, 29b/05, 33b/03, 38b/07, 41a/06, 42a/07, 43a/01, 48b/13 h.+da 12a/13, 14a/13 h.+dan 19a/11, 21b/02, 25b/06, 38b/11, 39b/03, 46b/02 h.+dur 3a/13, 11a/06, 13a/08, 24a/01, 34b/06, 46a/12, 48a/08 h.+ı 17b/06, 29a/12 h.+yıçün 20b/02, 25a/03 h.+ıdur 3b/02 h.-şinâs 14b/03 h.+um 32a/05 h.+uñ 17b/03, 24a/06, 32a/06, 32b/13 emr-i H. 30a/09, 40a/08
ḥāh	(F.): İsteme, isteyiş. h. 41a/011	
ḥā'ib	(A.): Umutsuz, kederli (kimse), meysus. h. 2b/13	
ḥāk	(F.): Toprak, dünya. h. 10a/02, 10a/03, 39a/12, 47b/06 h.+a 10a/01, 10a/02, 9a/12, 25a/04 h.+dan 22a/03, 38b/04 h.+la 10a/03 h.-i yābis 9b/13 ḥāk-i yābis : Kuru bir toprak 9b/13	
ḥākān	(F.): Türklerde ve Moğollarda hükümdarlara verilen unvan. h.-ı mu'azzam 8b/01 ḥākān-ı mu'azzam : Büyük, ulu hükümdar 8b/01	
ḥakāret	(A.): Küçük düşürme, horlama;	

ḥaḳḳ-şinās: Menfaatlerinin ve şahsî duygularının etkisi altında kalmadan karşısındakinin hakkını kabul eden, hakka saygı gösteren, herkesin hakkını gözetken (kimse) 14b/03

emr-i Ḥaḳḳ: Allah'ın emri 30a/09, 40a/08

ḥaḳīkāt (A.): Asıl olan durum ve şekil, gerçek, asıl, künh.

ḥ. 7b/09

ḥ.+dur 10a/07

ḥ.-i ehl-i dād 8b/08

rāh-ı ḥaḳīkāt-i ehl-i dād:

Adalet ehli olan ve doğru yolu tutanlar 8b/08

ḥakīm (A.): “Son bulması tasavvur edilemeyen dâimî ve ezeli en yüksek ilme sâhip olan, künhünü kendisinden başkasının tam mânâsıyla bilemeyeceği bir ilimle bilen, gerçek hikmet sâhibi” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allâh'ın en güzel isimlerinden)dır.

ḥ. 13b/07, 13b/10, 30b/10, 34a/10

ḥakīr (A.): 1. Değersiz, itibarsız, küçük 2. Eskiden bir kimsenin kendisi için kullanıldığı tevâzu sözü, bendeniz, kulunuz.

ḥ. 1a/01, 38b/03

ḥāl (A.): 1. Bir şeyin içinde bulun-

duğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum 2. Davranış, tutum, tavır 3. Haller.

ḥ. 16a/08, 16b/01, 33a/12, 9b/13

ḥ.+dan 41b/07

ḥ.+dür 10a/08

ḥ.+et 40a/13

ḥ.+ı 5a/07

ḥ.+i 19b/11, 20b/04, 27b/01, 35b/10, 36a/10, 37a/12

ḥ.-i ‘aceb 45b/10

ḥ.-i ḡammāz 35a/03, 35a/04

ḥ.-i nez‘ 17a/01, 17a/02, 17a/03, 17a/04, 17a/05

ḥ.+üm 24b/03, 28b/08

ḥ.+ümüzü 20b/03

ḥ.+in 19b/13

ḥ.+ine 27a/03

ḥ.+ini 13a/10, 22a/13, 35a/09, 47a/01

ḥ.+lar 17a/09

ḥ.+ün 47a/07

ḥālet-i ‘aceb: Şaşırlacak bir durum 45b/10

ḥāl-i ḡammāz: Fitlenme durumu 35a/03, 35a/04

ḥālet-i nez‘: Can çekişme durumu 17a/01, 17a/02, 17a/03, 17a/04, 17a/05

ḥalāḳa (A.): Tekkelerde zikreden derişlerin yan yana sıralanmasından meydana gelen daire şeklindeki dizi.

ḥ.-i zıkr 12a/03

ḥalāḳa-i zıkr: Zikir meclisi 12a/03

- ḥalāṣ** (A.): Kurtulma, kurtuluş.
ḥ. 2b/08, 3b/11, 10b/02, 45a/01, 47a/03
ḥ.+ını 18a/05
- ḥalel** (A.): Bozukluk, eksiklik, fesat, noksan.
ḥ. 3b/09
- ḥālī** (A.): 1. Boş 2. Tenha, ıssız.
ḥ. 14a/04, 18a/12
- ḥālīṣ** (A.): Saf, temiz ve samîmî.
ḥ. 20b/10
- ḥalīfe** (A.): Cenâbıhakk'ın, ilmine vâris kılarak yeryüzünde hükmetmek üzere dünyâyâ gönderdiği Hz. Âdem; peygamberlerden ve insân-ı kâmillerden her biri.
ḥ. 6a/05, 6a/07
- Ḥalîl** (A.): “Allah'ın dostu” olarak Hz. İbrâhim için kullanılan bir söz.
Ḥ. 6a/02
Ḥ.+üm 39b/07
- ḥālīk** (A.): Yaratıcı, yaratan, esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır.
ḥ.+i 1b/06
- ḥalk** (A.): 1. Yaratma, yok iken var etme 2. Bir milleti meydana getiren insan topluluğu 3. İnsanlar, yaratılmış olanlar.
ḥ. 6a/09, 15a/02, 20b/09, 29a/07, 32b/10, 33a/07, 40a/08, 42b/01, 42b/03, 44b/07, 48a/05
ḥ.+a 4a/10, 6b/06, 12b/02, 25b/08
ḥ.-' âlemîn 1b/05
ḥ.-ı ' azîm 30b/10, 46b/09
ḥ.+ı 27b/11, 41b/09, 42a/04
ḥ.+ında 41b/12
ḥ.+la 18a/04
ḥ.-lâhû 40a/12
ḥalâkte'l-' âlemîn: Dünyayı ve bütün kainatı yaratan Allah 1b/05
ḥalk-ı ' azîm: Çok büyük halk kesimi 30b/10, 46b/09
ḥalâke'l-lâhû: Allah'ın yarattıkları, mahlûkat 40a/12
- ḥalladallâh** (A.): Allah dâim ve bâki cylesin (meâlinde duâ).
ḥ.+u 8b/02
- ḥallâk** (A.): Yaratma gücü sınırsız olan, devamlı olarak yaratan, Allah, Tanrı.
ḥ.-ı Mucîb 15a/02
ḥ.-verâ 1b/03
ḥallâk-ı Mucîb: İsnanoğlunun yaratılışına sebep olan (Allah) 15a/02
ḥallâkü'l-verâ: Kainatı yaratan Allah 1b/03
- ḥall** (A.): Bir işin zor ve karanlık taraflarını çözme, çözümleme.
ḥ.+ini 34a/11

ḥalvet (A.): Çevre ile her türlü ilişkiyi kesip yalnız kalma, tenhâya çekilme.

ḥ. 17a/11

ḥ.+inde 7b/13

ḥ.+ine 18a/04

ḥām (F.): Nafîle, beyhude boşuboşuna.

ḥ. 2b/02

ḥamd (A.): Kulun Allah'ın yüceliğini, sonsuz lutuf ve ihsânı karşısında yaratana minnet ve şükran duygularını bildirmesi.

ḥ. 2a/10, 48b/13

ḥ.ıñā 2a/02

ḥāmī (A.): Himâye eden, koruyan, sâhip çıkan (kimse).

ḥ.-yi şer' -i Ḥudā 8b/04

ḥāmī-yi şer' -i Ḥudā: Allah'ın şeriatını, dinini koruyan 8b/04

ḥāmil (A.): Götüren, taşıyan.

ḥ. 45a/03

ḥamīm (A.): Çok sıcak, çok kızgın nesne, özellikle su.

ḥ.+iyle 15b/02

ḥammāl (A.): Yük taşıyan kimse.

ḥ. 21b/10

Ḥan (T.): Osmanlı pâdişahlarının ve Türk beylerinin isimlerinin sonuna getirilen unvan.

Ḥ. 8b/02

Ḥ.-ı ḥātem 8b/07

Ḥān-ı ḥātem: Han'ın yüzüğü, mühürü 8b/07

ḥāne (F.): Ev.

ḥ.+si 35a/08

ḥ.+sine 32a/12, 36a/01

ḥ.-i ḳalbi 47b/07

ḥāne-i ḳalbi: Kalbindeki mesken 47b/07

ḥandān (F.): Gülen, şen, neşeli.

ḥ. 27a/05

Ḥannān (A.): ‘Çok merhametli, çok acıyan’ anlamında Allah'ın sıfatlarından.

Ḥ. 19b/09, 48b/03, 48b/05

ḥar (F.): Eşek.

ḥ. 13a/06

ḥār (F.): Diken.

ḥ.+a 34a/13

ḥarāb (A.): Kötü durumda, bitik, perîşan.

ḥ. 9a/13, 10b/01, 18a/12

ḥārā (F.): Çok sert.

ḥ.+dan 34b/13

ḥ.+larda 9a/12

ḥarām (A.): Dînin kesin bir delille yasakladığı, işlenmesi azâbı, inkâr edilmesi küfrü gerektiren (şey, hareket veya davranış).

ḥ. 4b/06, 11b/09, 24a/06

ḥarāmī (A.): Hırsız.
ḥ.+ler 27b/01

ḥarb (A.): Devletlerin birbirleriyle diplomatik münâsebetlerini keserek yaptıkları silâhlı çarpışma, savaş, cenk.
ḥ. 9a/02

ḥarf (A.): Söz, laf.
ḥ.+inde 10a/09

ḥarīk (A.): Yangın.
ḥ. 15b/04, 18b/06, 36b/06
ḥ.+etüm 12a/10

ḥased (A.): Başkasında olan bir nîmeti çekememe, kendisine faydası olmadığı halde kıskançlık sebebiyle karşısındakinin sâhip olduğu nîmetten mahrum kalmasını isteme, çekememe, günüleme.
ḥ. 33b/06, 34b/10, 35b/03
ḥ.+den 32b/10, 33a/08

ḥasen (A.): Güzel.
ḥ.+i 1b/05

ḥasene (A.): İyilik, iyi ve güzel iş.
ḥ. 16b/13

ḥāşıl (A.): 1. Husûle gelen, olan, meydana çıkan 2. Ortaya çıkan semere, netîce.
ḥ. 32b/04, 37a/08, 43b/04, 43b/05, 46b/07

ḥāşş (A.): Bir şeye veya bir kimseye âit olup başkasında bulunmayan, ona mahsus olan, özgü.
ḥ.+ına 36a/12
ḥ.+uñ 36b/09

ḥaşîn (A.): Sağlam, kuvvetli, müstahkem (yer).
ḥ. 35a/06, 45a/06, 8a/11

ḥāsîd (A.): Kıskanç kimse.
ḥ. 35a/08, 35a/09, 35b/12

ḥasret (A.): Özlenen şey veya kimse.
ḥ. 15b/12, 21a/10, 4b/13
ḥ.+ile 23a/12
ḥ.+le 20b/01
ḥ.+üm 12a/10, 12b/01
ḥ.+üz 12a/01

ḥasta (F.): 1. Bir şeye aşırı derecede düşkün olan kimse 2. Bozuk ve uyumsuz, sakat.
ḥ.13a/07
ḥ.+yım 17b/12

ḥasūd (A.): Çok kıskanç, haset eden, kıskanan (kimse).
ḥ. 33a/07
ḥ.+e 32b/11

ḥāşāk (F.): Çöp, süprüntü.
ḥ.+un 3b/06

ḥaşem (A.): Bir kimsenin yanında bulunan adamları, maiyet.
ḥ. 8b/09

ḥāṣi'	(A.): Huşû duyan. ḥ.+an 35a/02 ḥ.+in 12b/10	ḥātır	(A.): Bir kimsenin biri üzerindeki saygılı etkisi, îtibar. ḥ.+ı 36a/03
ḥaşr	(A.): Cenâbıhakk'ın kıyâmet gününde, dünya hayâtında işlediklerinin hesâbını sormak üzere ölüleri diriltip bir araya toplaması. ḥ. 32b/07, 42b/10	hâtif	(A.): Gaybdan seslenir gibi haber veren melek. h.+den 28a/11
ḥaşyetillâh	(A.): Allah korkusu. ḥ. 11a/07, 35a/02	ḥatun	(T.): Kadın, hanım. ḥ. 16b/05 ḥ.+a 25a/10 ḥ.+uñ 25a/08
ḥatâ	(A.): Aslına uygun olmayan, doğru olmayan şey; yanlış, yanlışlık. ḥ.+ları 39b/04, 48b/02 ḥ.+ñuz 12b/09	havâ	(A.): Keyif, arzu ve heves. h. 17a/05, 39a/12 h.+ya 39a/02
ḥâtem	(A.): 1. Çok cömert kimse 2.Son, en son, sonuncu. ḥ. 8b/07 Ḥ.-Nebiyyin 4a/11 Ḥâtemü'n-Nebiyyin: Peygamberlerin en sonu Hz. Muhammed 4a/11	ḥavf	(A.): Korku. ḥ. 11a/06, 11a/08, 12b/04, 17b/06, 22a/09, 41b/02 ḥ.+a 17b/05 ḥ.+ı 11a/09 ḥ.-ı Ḥakḥ'dan 19a/11 ḥ.+ın 14b/11 ḥ.+ile 22a/05, 41b/01, 47a/10 Ḥavf-ı Ḥakḥ'dan: Allah korkusundan 19a/11
ḥatm	(A.): Bitirme, sona erdirmeye, tamamlama. ḥ. 48b/07	haviye	(A.): Cehennemin en şiddetli olan yedinci tabakası. h.+dür 16a/02
ḥatṭ	(A.): Yazı. ḥ.+ile 36b/02 ḥ.-ı dil-güşâ 36b/03 ḥatṭ-ı dil-güşâ: Gönül açan, kalbe ferah veren yazı 36b/03	ḥayâ	(A.): Utanma, sıkılma, utanç. ḥ. 7a/05
		ḥayâl	(A.): Aslı olmadığı halde zihinde kurulan şey, düş. ḥ. 39a/03, 41a/09

- h.+e 42a/02
h.+i 39a/08
- ḥayāt** (A.): Yaşayış, yaşama tarzı.
h. 15a/10
- Ḥaydar** (A.): Hz. Ali (R.A.)'nın bir sıfatı.
Düşmana dönüp dönüp saldıran kahraman.
H.-ı Kerrār 7b/07
Ḥaydar-ı Kerrār: Hz. Ali (R.A.)'nın bir sıfatı 7b/07
- ḥayl** (A.): Güruh, tâife, cemâat, zümre.
h. 13a/11
- ḥaylî** (F.): Oldukça fazla, çokça, epey.
h. 25b/02, 35b/12
- ḥayme** (A.): Çadır.
h. 20b/09
- ḥayr** (A.): Her durumda ve şartta herkesin katında iyi ve makbul olan hal ve iş.
h. 32b/12, 40a/09
h.-beşer 4b/10, 5a/11, 8a/02, 18a/11
h.+e 30a/04, 30b/06
h.-enām 26a/04
h.-'ibād 4a/13
h.-nāsi 29a/09
h.+ün 24a/02
h.-verā 4a/12
- ḥayre'l-beşer**: İnsanların en hayırlısı olan Hz. Muhammed
- 4b/10, 5a/11, 8a/02, 18a/11
ḥayre'l-enām: Bütün Mahlûkâ-tın en hayırlı insanı Hz. Muhammed 26a/04
ḥayre'l-'ibād: Kulların en hayırlısı Hz. Muhammed 4a/13
ḥayrû'n-nāsi: İnsanların en iyisi, en hayırlısı 29a/09
ḥayre'l-verā: Mahlûkların en hayırlısı olan Hz. Muhammed 4a/12
- ḥayret** (A.): Bir durum veya bir şey karşısında ne yapacağını, ne hüküm vereceğini bilememe, şaşırma, şaşırıp kalma, şaşkınlık.
h.+i 28a/11
h.+inden 26a/08, 27b/10, 28a/08
h.+üm 12b/01
- Ḥayy** (A.): "Bütün varlıkların hayat kaynağı, ebedî ve hakikî hayat sâhibi" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dir.
H. 2a/06, 7a/12, 14b/07, 17b/13, 24b/02, 41a/06
H.-i Celîl 48a/06
H.-i Kâdîr 33b/02
H.+ü'n 32a/10
Ḥayy-i Celîl: Hayat kaynağı ve celal sahibi olan Allah 48a/06
Ḥayy-i Kâdîr: Güçlü ve hakiki hayat sahibi olan Allah 33b/02
- ḥazân** (F.): Güz, sonbahar.
h. 41b/01

hāze (A.): “Bu, şu, o” anlamında olup Türkçe’de kalıplaşmış bâzı A-rapça kullanılışların içinde geçer.
h.-Kıur’ân 35a/01
hāze'l-Kıur’ân: Bu Kuran 35a/01

hāzer (A.): Sakınma, çekinme.
h. 10a/06, 12b/11, 40b/04

hāzır (A.): Bir işi yapmak için gerekli her türlü şeyini tamamlamış olan.
h. 24a/12, 26a/11
h.+dı 22b/01, 35a/12
h.+iken 7b/02

hazın (A.): Üzgün, kederli.
h. 38b/10, 44b/02, 45a/05

hazret (A.): Şahıs veya kutsal sayılan varlık isimlerinin başına getirilip Farsça isim tamlaması şeklinde kullanılır ve saygı ifâde eder.
h.+e 21b/13
H.-i Âdem 38b/07, 42a/12
H.-i Cābir 48a/10
H.-i Cebrā’îl 31a/05, 33b/03
H.-i Cebrā’îl-i Emîn 14b/12
H.-i Cibrîl 20b/07, 31b/03, 39a/03
H.-i Dāvūd 4a/09, 16b/04, 28b/04
H.-i Dāvūd u Âdem 6a/06
H.-i Ebū Bekri’s-Şıddık 7b/12
H.-i Eyyüb 44a/13
H.i ibni mübârek 28a/08
H.-i İshâk 43b/09, 44a/01

H.-i Mevlâ 25b/07, 30a/12
H.-i Mūsâ 30b/05, 33a/12, 46b/02
H.-i Mūsâ bin ‘İmrân 21b/03
H.-i ‘Osmân 7a/05, 10b/07
H.-i Rabbü'l-Enâm 21a/06
H.-i Şıddık 31a/01
H.-i Sulţân Murâd 8b/11
H.-i Sulţân Murâd Bin Selîm Hân 8b/02
H.-i Ya‘ kûb 44b/04, 44b/08
h.+iñden 34a/10
h.+ine 20b/04
h.+ümden 33b/05

Hazret-i Âdem: Adem peygamber hazretleri 38b/07, 42a/12

Hazret-i Cābir: Cabir b. Abdullah b. Amr b. Haram Ebu Abdillâh el-Ensârî es-Sülemî. Rasûlullah (s.a.v.)’ın dostu ve sahabeti idi 48a/10

Hazret-i Cebrā’îl: Cebrail hazretleri 31a/05, 33b/03

Hazret-i Cebrā’îl-i Emîn: Kendisine güvenilir melek Cebrail hazretleri 14b/12

Hazret-i Cibrîl: Cibril hazretleri 20b/07, 31b/03, 39a/03

Hazret-i Dāvūd: Davud peygamber hazretleri 4a/09, 16b/04, 28b/04

Hazret-i Dāvūd u Âdem: Davud ve Adem hazretleri 6a/06

Hazret-i Ebū Bekri’s-Şıddık: Ebu Bekri Sıddik hazretleri 7b/12

Hazret-i Eyyüb: Eyyüb peygamber hazretleri 44a/13

Ḥazret-i ibni mübârek: Mübarek bir kişinin oğlu için kullanılmış <i>hazret</i> sözcüğü 28a/08	hebâ (A.): Boşa gitme, ziyan olma. h. 37b/10, 42a/07, 43a/02 h.+dur 29b/06
Ḥazret-i İshâk: İshak peygamber hazretleri 43b/09, 44a/01	hecr (A.): Ayrılık. h. 3a/04
Ḥazret-i Mevlâ: Cenab-ı Hak hazretleri 25b/07, 30a/12	heft (F.): Yedi. h. 25b/11
Ḥazret-i Mūsâ: Musa peygamber hazretleri 30b/05, 33a/12, 46b/02	hıfz (A.): Koruma, saklama, muhâfaza etme. h. 31b/01
Ḥazret-i Mūsâ bin ‘İmrân: İmrân'ın oğlu olan Musa peygamber hazretleri 21b/03	helâk (A.): 1. Ölme, mahvolma, yok olma 2. Perîşan olma, bitkin duruma gelme. h. 23a/09, 28b/07, 37b/04
Ḥazret-i ‘Osmân: Osman Bin Affan hazretleri 7a/05, 10b/07	hem (F.): Kullanıldığı cümleye “üstelik, bir de, şu da var ki, zâten” mânâları katarak anlamı kuvvetlendirir. h. 4b/07, 6a/05, 6a/11, 6b/04, 6b/07, 7a/09, 7a/11, 8b/09, 9a/04, 10b/04, 10b/10, 11a/02, 13a/09, 15b/09, 17b/05, 20b/03, 20b/12, 21b/06, 34a/07, 34b/01, 39b/07, 39b/09, 44b/04, 47a/05, 47a/13, 48a/05, 48a/07 h.-civâr 30a/10 h.-çün 25b/03 h.-‘ inân 31a/13 h.-nâm 6a/03 h.-nişîn 7b/13
Ḥazret-i Rabbü'l-Enâm: Bütün mahlukatın Tanrısı olan Allah 21a/06	hem-civâr: Aynı yerde oturan (kimse), komşu 30a/10
Ḥazret-i Şiddîk: Ebu Bekri Sıddik hazretleri 31a/01	hem-çün: Gibi 25b/03
Ḥazret-i Sultân Murâd: II. Sultan Murad hazretleri 8b/11	
Ḥazret-i Sultân Murâd Bin Selîm	
Ḥân: Sultan Selim oğlu Sultan Murad hazretleri 8b/02	
Ḥazret-i Ya‘kûb: Yakub peygamber hazretleri 44b/04,44b/08	
hazz (A.): Hisse, nasip, behre. h.+in 23b/02	
heb (T.): Her zaman, daima. h. 2a/04, 2a/09, 3a/09, 4b/02, 5a/07, 9a/12, 13b/01, 14a/03, 19b/06, 28a/12, 31a/03, 37b/10, 38a/13, 41a/012, 43a/02, 43a/12, 46a/08, 46b/09, 46b/05	

- hem-‘inān:** Atbaşı birlikte olan kimse, arkadaş 31a/13
- hem-nām:** Adaş 6a/03
- hem-nişin:** Berâber oturup kal-kan, teklifsiz arkadaş 7b/13
- hemām** (A.): Bir işe iyice sarılıp o işi başarmak için çaba gösteren, himmeti çok, gayretli kimse.
h. 5a/12
- hemān** (F.): 1. Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden 2. Ancak, sâdece, yalnız; fakat, illâ.
h. 18a/04, 20a/06, 20b/06, 22b/06, 23a/13, 24b/05, 27b/04, 30a/07, 30b/11, 31b/13, 32a/07, 35a/03, 35b/04, 36a/13, 38a/01, 39a/01, 39a/04, 39b/09, 3a/13, 41a/011, 41a/03, 44a/02, 44a/04, 44a/13, 45a/10, 47b/10
- hemîn** (F.): “Yerine göre, ancak, hemen, her zaman” vb. anlamlar ifade eden bir çeşit doldurma kelime.
h. 13a/03, 14b/04, 15b/07, 18b/12, 20a/08, 20a/12, 30a/06, 31b/02, 32b/01, 37b/01, 44a/08, 44b/02, 46a/05, 46b/06, 47b/09, 4b/03, 4b/12, 7b/01
- hems** (A.): Gizli ses. Çok gizli. Sesi gizlemek.
h. 44a/08
- her** (F.): Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir,—nin hepsi, bütün, cümle.
h. 5b/06, 5b/08, 7a/11, 8a/05, 8a/13, 8b/03, 9b/02, 10a/08, 10a/09, 10a/10, 10a/11, 10a/12, 10b/07, 10b/13, 11a/13, 11b/09, 11b/12, 12a/04, 12a/05, 13a/04, 14b/02, 14b/11, 15b/04, 15b/05, 15b/06, 15b/12, 16b/10, 17b/04, 19b/04, 1a/04, 1b/12, 21b/11, 23a/04, 24b/04, 24b/11, 25a/09, 27a/03, 27a/06, 27a/09, 28a/09, 28b/02, 29a/04, 29a/07, 29b/02, 29b/07, 33b/12, 35a/12, 38a/02, 38a/06, 38a/07, 38b/02, 3a/10, 3a/11, 40a/04, 40a/09, 40b/10, 42a/06, 42a/08, 42b/04, 44b/07, 45a/12, 47b/05
- herîf** (A.): Kaba, bayağı adamlar için kullanılır.
h. 25b/05, 29b/08, 29b/09, 37a/05
h.+ün 35a/09
- hesāb** (A.): Düşünmek, zihnen ölçüp biçmek.
h.+undan 3b/07
- heybet** (A.): İnsanda korku ve saygı duygusu uyandıran etkili görünüş, ululuk, azamet.
h.+i 22a/08
- heyyi’** (A.): Kolay kıl.
h. 21b/12

hezel (A.): Neşelendirmek amacıyla yazılan veya söylenen söz, şaka, latîfe, mizah.
h.+ler 29a/01

hırka (A.): Dervişlerin üstlerine giydikleri, biçimi ve rengi mensup oldukları tarîkate göre değişen, kollu, yakasız, pamuklu giyecek.
h.-püş 26b/10
hırka-püş: Hırka giyen, derviş 26b/10

hırş (A.): Bir şeyi elde etmek için duyulan, önüne geçilmez derecede kuvvetli istek.
h.+la 34b/10

hışn (A.): Sağlam ve müstahkem yer, sarp, erişilmesi güç yer.
h-ı haşîn 35a/06, 45a/06, 8a/11
hışn-ı haşîn: Sağlam ve kuvvetli bir yer 35a/06, 45a/06, 8a/11

hışm (F.): Öfke, kızgınlık, gazap.
h. 8b/12, 13a/11
h.+a 36a/10

hicâb (A.): Gönülde hakkın tecellîsine ve ilâhî hakikatleri görmeye engel olan ve insanı Allah'tan uzaklaştıran maddî, mânevî her şey.
h. 1b/09, 7a/07, 7a/08
h.+umdan 30b/12
h.+undan 35b/06

hicret (A.): Bir yerden başka bir yere göç etme.
h. 31a/02

hidmet (A.): Bir kimsenin yapmakla sorumlu tutulduğu iş, kendisine verilen görev.
h. 20a/04, 34a/10, 37a/01, 41a/012, 45a/08
h.+inde 44b/10, 9a/01
h.+ine 37a/02
h.+ünde 35a/11
h.+ünde 33b/11, 37a/13
h.+ünü 3b/10

hiç (F.): 1. Olumsuz cümlelerde ve soru cümlelerinde anlamı kuvvetlendirir, kat'iyen, asla 2. Yokluk, adem, hiçlik.
h. 11a/01, 13b/05, 13b/08, 13b/09, 24b/12, 26a/11, 29b/13, 30b/10, 33b/09, 39b/10, 42a/01, 48a/08

hikâyet (A.): 1. Hikaye 2. Bir olayı sırasıyla anlatma işi.
h. 8a/06, 11a/12, 13b/02, 14a/07, 18a/02, 21b/08, 22a/10, 23a/08, 25a/05, 26b/02, 28b/03, 29a/10, 30b/13, 31b/09, 33a/10, 33a/11, 34a/06, 35a/10, 37b/11, 38b/09, 40a/07, 40b/12, 42a/11, 42a/12, 45b/05, 46b/12, 47a/01, 47b/12, 47b/13, 48a/09

hikmet (A.): Cenâbıhakk'ın her şeyi yerli yerince yaratma, her şeyi lâayık olduğu yere koyma sırrı,

- âlemin insanlar tarafından anlaşılamayan gizli amacı.
h. 37a/10, 7b/08
h.+ün 39a/09
- hîlâfete** (A.): Halife olma durumu .
h. 8b/02
- hîlâf** (A.): Zıt olma, karşı olma, aykırılık, zıddiyet, ihtilâf.
h.+ı 1a/06
h.+ına 23b/09
- hîlâl** (A.): Ayın yeni doğduğu zaman ilk üç günlük yay şeklindeki durumu.
h. 5a/01
h.+e 18b/02
- hîl'at** (A.): Pâdişahlar ve vezirler tarafından birine iltifat veya mükâfat olarak giydirilen, kürklü veya işlemeli kıymetli kaftan.
h. 26b/13
h.+ın 21b/05
- hîlm** (A.): Huy yumuşaklığı, yumuşak huyluluk, öfke ve hiddet gerektiren durumlarda kendini yenerek sâkin ve serinkanlı olma.
h. 7a/05
- hîmâr** (A.): Eşek, merkep.
h. 32b/11
- himmet** (A.): Çalışma, gayret, emek.
h. 18a/01
h.-bâlâ 46a/05
- himmet-bâlâ**: Büyük gayret gösteren (kimse)46a/05
- hirâs** (A.): Korku, korkma, ürkme.
h. 3b/08, 12b/09
- hisâb** (A.): Hesap.
h.+ı 43a/04
- hişâl** (A.): Hasletler, huylar, güzel huylar, hasâil.
h. 48b/11
- hişşe** (A.): Bölünen bir bütünden bir kimseye düşen kısım, pay.
h.-dâr 45a/05
h.+mi 26b/08
hişşe-dâr: Herhangi bir şeyde hissesi olan, payı bulunan kimse, ortak 45a/05
- hişmet** (A.): Hürmet. Heybet ve utanmak, istihyâ. Bozulup kalmak.
h.+iyle 23a/10
- hiţâb** (A.): Sözü veya yazıyı bir kimseye yöneltme, tevcih etme.
h. 9b/06, 31a/11, 38b/11, 41b/08, 43b/03
h.+ı 39a/08, 40b/04
h.-ı nefs-i insânî 12b/12
hiţâb-ı nefs-i insânî: İnsan nefsiyle ilgili hitaplar 12b/12
- hor** (F.): Değersiz, bayağı, hakir.
h. 32b/11

hoş (F.): Duyguları okşayan, zevk veren, beğenilen, güzel, iyi, latif.
 h. 19a/10, 27a/04, 47b/13,
 48b/11, 5a/06
 h.+i 9a/03
 h.-güvār 42b/03
hoş-güvār: Lezzetli, tatlı 42b/03

hoşnūd (F.): Bir kimseden veya bir hal-
 den memnun durumda olan, râzı.
 h. 50a/15

hüb (F.): Güzel, hoş, iyi.
 h. 43b/11, 4a/09, 5a/08
 h.-ı cihân 20a/11
 h.-sîret 27a/08
hüb-ı cihân: Bir cihan güzelliği
 20a/11
hüb-sîret: Güzel davranışlı
 27a/08

hubb (A.): Sevgi, tutku.
 h.-ı Hudâ 47a/13
 h.-ı mäsivâ 47a/13
 h.-ı aşhâb-ı kirâm-ı Muştafa
 8a/12
 h.+ın 13a/05, 17b/13
 h.+ına 29a/05
 h.+u 13b/01
hubb-ı Hudâ: Allah sevgisi
 47a/13
hubb-ı mäsivâ: Allah dışında
 başkalarına olan sevgi 47a/13
hubb-ı aşhâb-ı kirâm-ı Muştafa:
 Kerem sahibi olan Peygamber
 efendimizin sahabelerini sevmek
 8a/12

hudâ (A.): Hidayet, doğru yolu bul-
 mak.
 h. 1b/10, 7b/09, 10b/08, 11a/06,
 48a/03

Hudâ (F.): Allah, Tanrı, Cenâbıhak.
 H. 7b/11, 8b/04, 9a/11, 9b/03,
 11a/06, 11b/08, 16a/06, 17a/05,
 20b/07, 21b/02, 22b/08, 25a/10,
 28b/04, 32a/09, 42a/03, 42b/05,
 47a/13
 H.+nuñ 12b/03
 H.+ya 19b/07
 H.-yi lem yezel 19b/03, 41b/09
 H.-yî Müste‘ân 48b/08
 H.-yi Zül-Minen 13a/02
Hudâ-yi lem yezel: Ölmeyen,
 baki kalan Allah 19b/03, 41b/09
Hudâ-yi Müste‘ân: Her zaman
 yardımda bulunan Allah 48b/08
Hudâ-yi Zül-Minen: İhsan
 sahibi olan Allah 13a/02

humâ (A.): İkicide.
 h. 6b/01, 9a/11

hums (A.): Beşte bir.
 h.+ini 31a/09

hün (F.): Kan.
 h.-i dil 3a/04
hün-i dil: Gönül yarası 3a/04

hür (F.): Güneş.
 h. 7a/02, 44b/12

hürî (A.): Cennet kızı.
 h.-şifat 18a/13

ḥūrī-şifat: Cennet kızı gibi 18a/13	ḥuṭūṭ-ı levḥa: Levhadaki yazılar ya da çizgiler 40b/09
ḥurde (F.): Ufak, küçük. ḥ.+sını 29b/03 ḥ.-bīn 37a/03 ḥ.-dān 19b/13, 46a/01 ḥurde-bīn: Küçük ve ince şeyleri görebilen, inceliklerden anlayan (kimse), müdekkik 37a/03 ḥurde-dān: İncelikten anlayan (kimse) 19b/13, 46a/01 Bazı metinlerde "hurda" şeklide geçiyor 29b/03	hūve (A.): "O" anlamında Arapçada erkekler için kullanılır. 40a/12, 40b/11
ḥurrem (F.): Sevinçli, şen, gönül açıcı. ḥ. 27a/05	ḥuz (A.): Emir şekli kullanarak "al" anlamında kullanılmıştır. ḥ. 11a/04
ḥuşūş (A.): Has olma, bir kişi veya şeye mahsus bulunma, ona münhasır olma. ḥ.+a 38a/13	ḥuzūʿ (A.): Alçak gönüllülük, tevâzu. ḥ. 40b/07
ḥuşūnet (A.): Kırıcılık, kabalık, sertlik. ḥ.+le 43b/02	ḥuzūr (A.): 1. İç rahatlığı, hâlimden memnun olup gönlünde rahatlık duyma, kendini rahat ve mem- nun hissetme durumu 2. Önemli bir makâmın veya kişinin var olduğu, bulunduğu yer, o makam veya şahsın önü, katı, yanı. ḥ. 43b/05 ḥ.-ı Ḥabībullāh'da 14b/12 ḥ.-ı Ḥaqq'da 14a/13
ḥuṭbe (A.): Cuma namazından önce ve bayram namazlarından sonra ha- tîbin minberde yaptığı, Arapça ve Türkçe olmak üzere iki kısım- dan meydana gelen dînî konu- şma. ḥ. 24a/04 ḥ.+sinde 24a/05	ḥuzūr-ı Ḥabībullāh'da: Peygam- ber efendimizin huzurunda. 14b/12 ḥuzūr-ı Ḥaqq'da: Allah'ın hu- zurunda 14a/13
ḥuṭūṭ (A.): Yazılar, hatlar. ḥ.-ı levḥa 40b/09	ḥüccet (A.): İnsanların doğru yolu bul- maları için Allah'ın ortaya koy- duğu delil. ḥ.+i 34b/13
	ḥüküm (A.): Bir şeyin şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen karar, yargı.

h.-i kader 44a/03
hük-m-i kader: Üzerine hüküm
verilen kader 44a/03

hüner (F.): Bir işte gösterilen ustalık,
beceriklilik, mahâret.
h. 46a/13, 8b/06

hürmet (A.): Bir şeye veya bir kimseye
değer vermekten ileri gelen öl-
çülü davranma hissi, çekinme ile
karışık bir sevginin verdiği dik-
kat ve îtinâ gösterme duygusu,
saygı.
h. 32b/10

hüsn (A.): 1. Güzellik 2. Güzel, iyi.
h. 41b/10, 41b/12, 5a/07
h.-i zâhir 41b/05
h.-i bâtın 41b/05,
h.-i manzar 41b/13
h.-i işrâk 42a/03
h.-i hitâb 43b/03
h.-i edâ 46a/12
h.+ile 43b/10
h.+ine 20a/09, 41b/13
hüsn-i zâhir: Dış güzelliği
41b/05
hüsn-i bâtın: İç güzelliği 41b/05
hüsn-i manzar: Görünüşün gü-
zelliği 41b/13
hüsn-i işrâk: Doğup aydınlan-
manın güzelliği (günel ve ay)
42a/03
hüsn-i hitâb: Güzel konuşmak
43b/03
hüsn-i edâ: Güzel davranış
46a/12

hüs-rân (A.): Beklenenin, umulanın elde
edilememesinden doğan acı,
mahrûmiyet acısı, beklenene eri-
şememekten doğan hüzn.
h. 45b/04

hüsrev (A.): Hükümdar, şah, pâdişah.
h. 8b/05
h.-i gîtî-sitân-i şark u ğarb 9a/02
hüsrev-i gîtî-sitân-i şark u ğarb:
Doğu ve batı dünyasının hüküm-
darı 9a/02

hüz-n (A.): Gönülde hissedilen garip-
lik ve burukluk, arzulanan bir şe-
yin elden kaçması veya isten-
meyen bir şeyin başa gelmesi
yüzünden duyulan tasa, üzüntü,
gam, keder.
h.+ün 18b/04

I

ırak (T.): Uzak.
1.+lardan 27b/07, 40b/04

irga- (T.): Irgalamak, sallamak.
1.+nmadı 39a/11

irmağ (T.): Doğrudan doğruya denize
dökülen büyük akarsu.
1.+ına 42a/10

ışlâh (A.): İyi duruma koyma, düzelt-
me, iyileştirme.
1. 12b/05, 32a/13
1.+a 9a/09

	1.+ına 2b/04		43a/08 ‘i.+etle 23a/02
ıssuz	(T.): Kimsenin bulunmadığı, boş, tenhâ (arâzi, yer). 1.+lukda 26a/06	‘iber	(A.): İbretler. ‘i. 17b/08
ıştıfâ	(A.): En saf ve temizini seçip alma, seçkin duruma getirme, getirilme, seçilmişlik, seçkinlik. i. 8a/08, 22b/02	İblis	(A.): Şeytan. İ.+üñ 33b/03 İ.-i la‘în 16a/05, 37b/07 İ.-i recîm 33a/12 İblis-i la‘în : Lanetlenmiş İblis 16a/05, 37b/07 İblis-i recîm : Taşlanmış, lanet- lenmiş İblis 33a/12
ışur-	(T.): Dişler arasına alıp sıkamak, dişlemek. 1.+dı 37a/03		
‘ışk	(A.): Aşk kelimesinin eski me- tinlerde rastlanan asıl şekli. ‘1.+a 17b/02 ‘1.+um 28b/07	ibn	(A.): Oğul. i. 7b/07 i.-i ‘Abbâs 22b/01 i.-i ‘İmrân 24b/13 i.-i mübârek 27b/09, 28a/08 ibn-i ‘Abbâs : Abbas oğlu 22b/01 ibn-i ‘İmrân : İmran oğlu 24b/13 ibn-i mübârek : Çok iyi ve mü- barek bir kisinin oğluna söy- lenen bir sözdür 27b/09, 28a/08
ıtmâ‘	(A.): Tamah uyandırma, istek- lendirme, hırslandırma. i. 44a/06		
ıztırâb	(A.): Maddî veya mânevî acı, azap, eziyet, zahmet, sıkıntı. 1.+um 12b/01	İbrâhim	(A.): İbrahim peygamber. İ.+e 41a/07
		ibrâm	(A.): Bıktırıncaya kadar üstüne düşme, can sıkacak şekilde ısrar etme, zorlama. i. 16a/10, 22b/04 i.+a 37a/05 i.+ile 19b/04
‘ibâd	(A.): 1. Kullar 2. İbadetler. ‘i.+a 46b/04 ‘i.+at 43a/04 ‘i.+âtı 37b/10 ‘i.+um 43a/02 ‘i.+et 12a/02, 42b/06, 43a/01,	‘ibret	(A.): Bir olaydan çıkarılan göz açıcı, uyarıcı ders.

İ

	‘i. 17b/08, 17b/09, 39a/05 ‘i.+le 34a/01		32b/11, 42b/12, 44b/07, 46b/09, 48a/13 i.+inden 29b/02 i.+iñüzde 24a/06 i.+re 10b/10, 11b/10, 12a/08, 16b/06, 16b/08, 17a/09, 20a/02, 20b/09, 23b/10, 30a/10, 33a/07, 35b/02, 39a/11, 43a/08, 45b/08, 7a/09 i.+ünde 48a/05
ibtigā	(A.): İstek, arzu, talep. i.+e 31b/07		
icād	(A.): Yeni bir şey bulma, ortaya koyma, varlığı bilinmeyen bir şeyi meydana getirme. ī. 3b/02 i.-ı sa‘īr 12b/08 icād-ı sa‘īr : harlı, Alevli bir buluş 12b/08	içün	(T.): 1. Sebep bildirir; sebebiyle, -den ötürü, -den dolayı 2. Amaç bildirir; maksadıyla, amacıyle, gâyesiyle. i. 6a/09, 10a/13, 12b/08, 19b/08, 1a/05, 22a/11, 24a/13, 28a/02, 29b/09, 36a/03, 41a/010, 42a/02, 45b/13
icāzet	(A.): İzin, müsaade. i. 18a/10		
icrā	(A.): Bir şeyi fiil hâline getirme, yapma, yürütme, uygulama. i. 24a/06		
icrām	(A.): Cürüm, kabahat işleme. icrām-ı kibār 2a/03 icrām-ı kibār : İşlenen büyük kabahatlar 2a/03	iç-	(T.): (Bir şeyi) Su veya sulu bir madde ile yutmak. i.+erdük 43a/10 i.+ilen 15b/02
ictihād	(A.): Gücü yettiği kadar çalıma, gayret gösterme. i. 42a/06	‘īd	(A.): Bayram. ‘ī. 24a/05
iç	(T.): Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil. Karşıtı. i.+erden 18a/08 i.+inde 6a/01, 6a/07, 6b/04, 16a/01, 17b/02, 21a/04, 21b/03, 21b/11, 22a/01, 29a/07, 32b/10,	idi	(T.): Ek-fiil veya ek-eylem. i. 5a/08, 7a/08, 12b/11, 13b/07, 14a/01, 14a/09, 14a/10, 17a/13, 19a/01, 19a/10, 21b/10, 22b/12, 22b/13, 23a/10, 24a/05, 25a/11, 29a/13, 29b/01, 29b/03, 31b/12, 35b/02, 35b/03, 36a/03, 36b/02, 37b/09, 39a/01, 41b/11, 41b/12, 43b/11, 44a/13, 44b/03, 44b/05, 45a/03, 48b/03

	i.+üm 25b/05		i.+ile 3b/09, 42b/06, 46b/02
idrāk	(A.): Anlama yeteneği, akıl erdirme, anlayış. i. 4b/04, 4b/07, 21b/09	iḥrāc	(A.): Bir şeyi bir şeyden veya yerden çıkararak elde etme, istihsal etme. i. 1a/02
İdris	(A.): Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçen peygamberlerden biri. İ. 6a/02	iḥsân	(A.): 1. Bağışlama, bağışta bulunma 2. Lutuf, kerem, iyilik. i. 9a/13, 27a/07, 28b/13, 36b/07, 37a/13, 45b/04 i.+ı 46a/06 i.+lardan 22b/11 i.+ları 44b/04 i.+uñ 29a/03
iftihār	(A.): Bir şeyden dolayı haklı olarak övünme, övünç. i. 31b/05	iḥticāb	(A.): Gizlenme, örtünme, perde arkasına saklanma. i. 7a/07
iftirā	(A.): Bir kimseye aslı olmayan bir suç yükleme, bir kabahat ya-kıştırma. i. 34b/04 i.+ya 24a/13	iḥtimām	(A.): Bir şeyin iyi olması için özenerek gayret gösterme, üzerinde dikkatle çalışma, özen, özenme. i. 13a/06
iftitāḥ	(A.): Açma, açılma. i. 17b/04	iḥtirā'	(A.): Daha önce benzeri olmayan bir şey icat etme. i. 5a/12 i.-i 'avām 11a/01 iḥtira' āt-i 'avām: Genele, umuma mahsus icatlar 11a/01
iğvā	(A.): Baştan çıkarma, yolunu şaşırtma, ayartma. i. 34a/02	iḥtirām	(A.): Saygı, hürmet, tâzim. i. 4b/06
iğzāb	(A.): Çok kızdırma, gazaba getirme. i. 37a/09	iḥtişām	(A.): İnsanı etkisi altına alan
iḥāta	(A.): Bir şeyin etrâfını çevirme, çevreleme, kuşatma, sarma. i. 19b/06		
iḥlāş	(A.): Riyâsız ve yapmacıksız inanış, çok samîmî bağlılık, katıksız tam doğruluk.		

gösterişli görünüş, debdebe, görkem.	sinde “imek” fiili ile söylenişi hâlâ kullanılmaktadır.
i. 22a/09	i. 13/12, 15a/04, 17a/02, 33b/08, 43b/03
iẖtītām (A.): Bitme, sona erme, hitam bulma.	iki (T.): Birden sonra, üçten önce gelen sayının adı.
i. 48b/07	i. 8a/08, 9b/05, 11a/08, 14a/01, 15a/13, 22b/12, 23b/05, 31b/13, 32a/01, 32a/03, 38b/04, 41a/010, 43b/10, 44b/03, 44b/05, 46a/08, i.+müzden 33a/07
iẖtiyāc (A.): Yokluk, yoksulluk, zarûret.	i.+incisi 6a/02
i. 13b/13, 28b/10	i.+si 43b/11, 44b/03
i.+1 34b/09	i.+side 30a/09, 31a/10
iẖtiyār (A.): 1. Seçme, intihap etme, tercih etme 2.Yaşlı, kocamış.	ikrām (A.): Ağarlama, kıymet vererek hürmet etme, misâfirperverlik gösterme.
i. 2b/06, 9b/11	i. 6a/03, 22a/04
iẖvān (A.): Candan dostlar, samîmî arkadaşlar.	il (T.): Halk, ahâli, başkaları, herkes.
i.+um 18a/01	i. 32b/11, 35a/08
iẖyā (A.): 1. Diriltme, canlandırma 2. Ölü kalpleri îman, aşk, irfan vb. ile diriltme.	i.+lere 32b/12
i. 4a/07	i.+üñle 29a/02
i.+da 25a/06, 33a/11, 34a/07	ila (A.): -e kadar, -e değin.
i.+sına 11b/06	i.-ebed 40a/12
iẖzār (A.): Huzûra getirme, celp ve dâvet etme.	ile'l-ebed : Sonuna kadar 40a/12
i. 36a/02	‘ilāc (A.): Çare, tedbir.
-iken (T.): Türkçede en çok kullanılan zarf fiil eklerinden biri olan “-ken”eki “imek” fiilinin zarf fiil ekidir. Ancak daha sonra imek fiili düşüp ek “-ken” hâlini korumuştur. Günümüz Türkçe-	‘i.+1 13b/12
	İlāh (A.): Allah, Tanrı.
	i. 7b/02, 20a/04, 28a/04, 30b/02, 39b/04, 40b/08, 46b/04
	İ.-‘ âlemîn 13a/03, 27b/05,

	46b/06 İ.-ḥalkı 1b/03 i.+ī 1b/04, 1b/08, 2b/09, 2a/13, 13a/05, 17b/12, 21a/12, 23a/06, 25b/08, 26a/03, 32b/07, 38a/06, 38a/12, 45a/06 İlāhe'l-‘ālemīn: Bütün kainatın Allahı 13a/03, 27b/05, 46b/06 İlāhe'l-ḥalkı: Bütün yaratılmışlar (insan, hayvan, bitki, gezegenler vb.)ın Allahı 1b/03		
ile	(T.): İki kelimeyi, iki öbeği bir- birine bağlar 2. İsimlerin sonuna gelerek berâberlik, refâkat, vâsı- ta, araç, hal, tarz, ilişki vb. An- lamlarda zarflar yapar. i. 4a/05, 4a/07, 7a/10, 8b/03, 9a/08, 9a/09, 10b/09, 11a/08, 11a/13, 16a/07, 19a/13, 1a/04, 23a/10, 23a/11, 23b/13, 25b/11, 26a/04, 26a/10, 26b/10, 27a/02, 30a/10, 31b/11, 37b/03, 40a/05, 44a/08, 45b/08, 47a/12, 48b/04, 48b/07		
ilerü	(T.): Bir yerin veya şeyin arka kabul edilen kısmına göre önde bulunan taraf, ön taraf. i. 22a/07		
ilet-	(T.): Götürmek veya getirmek, ulaştırmak, erişirmek. i.+em 20b/05 i.+eni 36a/13 i.+ün 42b/013 i.+ür 9a/07		
		iley	(A.): Bana doğru. i.+ye 40b/11
		ilhām	(A.): Allah tarafından ilâhî feyz yoluyla peygamberlerin ve seç- kin kulların gönlüne verilen ilâhî düşünce, hâlet ve duygular. i. 22a/04 i.+a 15a/07
		ilk	(T.): En önce olan, en önde ge- len. i.+i 32a/12
		illā	(A.): Sadece, fakat. i. 4b/04, 14b/02, 25a/13, 46b/06 i.-lāh 47a/12 i.-şābirūn 24a/03 illa'l-lāh: Sadece Allah 47a/12 illa's-şābirūn: Sadece sabreden- ler 24a/03
		‘ilm	(A.): Bilme, biliş. ‘i. 42b/12, 3b/08, 7b/08, 8b/06 ‘i.+e 12a/03 ‘i.+ile 14a/12 ‘i.+ün 34a/08 ‘i.-i Nebī 7b/10 ‘ilm-i Nebī: Nebilere, peygam- berlere mahsus ilim 7b/10
		ilticā	(A.): Sığınma, himâyesi altına girmeyi isteme. i. 10a/12, 21b/13, 9a/11
		iltifāt	(A.): Bir kimseye gönlünü ala- cak şekilde davranma, güler yüz

gösterme, hatırını sorma, ilgilenme, teveccüh.
i. 42a/01

iltimās (A.): Birini, başkalarının veya bulunduğu işin zararı pahasına da olsa tutma veya birinden tutulmasını ricâ etme, tercih edilmesini isteme, arka çıkma, kayırma.
i. 14b/03

iltiyām (A.): Kapanma, iyileşme.
i. 45b/03
i.+la 45b/03

imām (A.): İslâm dîninde görüş ve fikirleriyle bir mezhebe öncülük etmiş olan kimse.
i. 31b/05, 34a/07
i.-ı mu‘teber 14a/08
i.ü'l-mütākîn 7b/07
imām-ı mu‘teber: Kendisine itibar gösterilen bir imam 14a/08
imāmü'l-müttākîn: Allah'tan korkanların başında olan kişi ya da imam 7b/07

imān (A.): Allah'ın birliğini, melekleri, mukaddes kitapları, peygamberleri, kıyâmet gününü, kaderi, ölümden sonra dirilmeyi kalp ile tasdik ve dil ile ikrar etme, kalben inanma ve dil ile söyleme.
î.+ı 5b/04, 41a/07
î.+umı 3b/11
î.+umuz 21a/12
î.+uñ 21a/10

imdi (T.): Şimdi
i. 35b/11

-imiş (T.): Aslı eski Türkçe-'de ermek iken irmek>imek olarak değişen ve kökü eriyip bugün sâdece “şu veya bu durumda bulunmak” anlamındaki idi, imiş, ise, iken şekilleri kullanılan fiil, isim fiili, ek fiil, imek fiili, cevherî fiil, fi'l-i cevherî [Birinci ve ikinci şahıs bildirme ekleri de bu fiilden gelmektedir].
i. 25b/06, 37a/11

imkân (A.): Olabilecek durumda bulunma, mümkün olma, olabilirlik, olanak.
i. 38a/07, 9a/07

‘İmrân (A.): Kur'an'da adı geçen İmrân'ın kim olduğu hususunda İslâm âlimleri tarafından farklı görüşler ileri sürülmüştür. Mukâtil, “İmrân ailesi” ifadesindeki İmrân'ın Mûsâ ve Hârûn'un babası olup şeceresinin Hz. Ya‘kûb'a dayandığını söylemekte, Kelbî ise Meryem'in babası ve Hz. Süleyman'ın soyundan olduğunu nakletmektedir.
‘İ. 21b/03, 24b/13

imtirā' (A.): Tereddüt, mütereddidlik, kararsızlık.
i. 6a/07

imtizāc (A.): İki veya daha fazla şeyin karışıp kaynaşarak tek cisim hâline gelmesi.

i. 9a/09

in (A.): Bağlaç eki olan "ki" yerine kullanılıyor.

i. 39b/01, 39b/02

i.+nehū 23b/02, 39a/07

i.+neke 24b/13

i.-lāha 26b/01, 39b/01

inne'l-lāha: O Allah ki 26b/01, 39b/01

in- (T.): (Bulunduğu yerden) Aşağıya doğru gelmek.

i.+di 38b/12

i.+düren 20a/13

i.+en 5a/01

i.+medi 7a/03

i.+miş 19a/01

inābet (A.): Günahlardan ve her şeyden yüz çevirip Hakk'a dönme.

i. 38b/07

‘inād (A.): Dediğinden vazgeçmeme, ayak direme, direnme.

‘i. 2b/05, 13a/08, 32a/04

‘inān (A.): Zapt, kontrol, idâre.

e. 4b/07, 6b/04, 22a/12

‘ināyet (A.): Lutuf, ihsan, iyilik.

i. 1b/08, 29b/12

‘ind (A.): Yan, kat, nezd.

‘i.+e 38a/05, 39a/07, 40b/06

infi‘āl (A.): Gücenme, dargınlık duyma, kırılma.

i. 13a/12

inkār (A.): Kabul ve tasdik etmeme, tanımama.

i. 29a/08, 32a/13

inkisār (A.): Kırılma.

i. 18b/03

ins (A.): İnsan.

i. 7a/11, 21a/01, 30a/07, 40a/01

inşāf (A.): Hakka ve adâlete uygun davranış, nefse değil vicdâna uyarak adâletle hareket etme, merhametli davranma.

i.+ın 9b/03

i.+ıyla 6b/11

insān (A.): Yaratılmışlar arasından en güzel sûrette ve en son yaratılan, Allah'ın sıfat ve isimlerine mazhar olan, kendi yaratıcısını bilen veya inkâr edebilen, yaptıklarından sorumlu canlı.

i. 5a/05, 23b/06

i.+da 38b/01

i.+ī 12b/12, 34b/08, 34b/10,

47a/09

inşirāh (A.): İç açılması, gönülde duyulan ferahlık.

i. 17b/04

intihā (A.): Son bulma, sona erme.

i. 5b/06, 8a/10

intihāb (A.): seçme, seçilme.
i. 10b/13, 41a/010

‘i.+dan 16b/02
‘i.+ile 10a/08

intimā (A.): Sonuna geldiği kelimelere
“sâhip olan, mensup olan, -li”
anlamı katarak Farsça usûlüyle
birleşik kelimeler yapar.
i. 5b/06

irgür- (T.): Ulaştırmak.
i.+di 37a/07
i.+medün 29a/08

intikāl (A.): (Bir yerden başka bir yere,
bir durumdan başka bir duruma)
Geçme, göçme.
i. 29b/08, 29b/09, 30a/04,
48b/09

iri (T.): Ölçüleri olağandan daha
hacimli olan, kocaman.
i.+ce 29b/02

intizār (A.): Bekleme, bekleyiş.
i.+um 28b/05

iriş- (T.): Yetişmek, yetişip dokunmak.
i.+ışdı 13a/12, 17b/07, 18a/13,
28b/01, 38b/11, 41a/013, 48a/03
i.+ışdügini 43b/09
i.+ışdür 20b/03
i.+işe 21a/05, 32b/12
i.+işmesün 37a/10
i.+ışür 44a/11
i.+ışürdi 15a/10

iplik (T.): Pamuk, keten, yün, ipek
vb.nden bükülerek yapılan ve
dikiş dikmekte kullanılan ince
uzun lif.
i. 31b/12
i.+i 32a/02

irşād (A.): Doğru yolu gösterme.
i. 47b/01

ir- (T.): Belli bir yere varmak, ulaş-
mak.
i.+di 13a/12, 14a/02
i.+dügümi 13b/09
i.+er 34a/09
i.+memişdür 3a/12
i.+meye 22a/03
i.+mez 6a/10
i.+mezdi 19a/11

irtiḥāl (A.): Dünyâdan âhirete göçme,
ölme.
i. 48b/09

is (T.): Dumanın bir yüzey üzerin-
de bıraktığı kara leke.
i.+si 34b/01
i.+sidür 34b/10
i.+silükde 15b/06

‘**irfān** (A.): Bilme, anlama, biliş, anla-
yış.
‘i. 10a/05, 9b/09

îşār (A.): Esirgmeden, kendinden
çok başkalarının menfaatini dü-
şünerek fedâkârlıkla verme.
i. 30b/11

- i.+e 31a/09
i.+ı 30b/10
i.-ı cān 31a/13
īṣār-ı cān: Canıyla fedakarlık yapmak 31a/13
- ise** (T.): Aslı eksi Türkçe'de ermek iken irmek > imek olarak değişen ve kökü eriyip bugün sâdece “şu veya bu durumda bulunmak” anlamındaki idi, imiş, ise, iken şekilleri kullanılan fiil, isim fiili, ek fiil, imek fiili, cevherî fiil, fi'l-i cevherî [Birinci ve ikinci şahıs bildirme ekleri de bu fiilden gelmektedir]
i. 1a/04, 24a/08, 26b/08, 27a/13
i.+k 47b/02
i.+n 25b/09
- iṣfirār** (A.): Sararma, sarı olma.
i. 18b/03
- īshāk** (A.): İshak peygamber.
İ. 43b/09
İ.-ı pīr 44a/01
İ.+uñ 44a/07
īshāk-ı pīr: Yaşlı olan İshak peygamber.
- İslām** (A.): Allah'ın Kur'an ile vahyettiği ve esasları Hz. Muhammed tarafından bildirilen din, müslümanlık.
i.+a 6b/08, 8b/03
- iṣm** (A.): Günah, suç.
i.+i 1a/08
- ism** (A.): Kişi, kimse, insan.
i.+i 16a/02, 20b/01
i.-i evvel 6a/05
i.-i Mennān 48b/04
i.-i Raḥmān u Raḥīm 45a/03
i.-i Şiddīk 5b/13
i.+idür 16a/03, 16a/04, 16a/06, 6a/06
i.+ime 48a/04
i.+ine 6a/05
i.+ini 19a/03, 48a/05
i.+uh 3a/01
i.+uhu 1a/07
ism-i evvel: İlk isim ya da bir önceki isim 6a/05
ism-i Mennān: Mennan olan, iyilik ve ihsanda bulunan Allah'ın adı 48b/04
ism-i Raḥmān u Raḥīm: Allahın Rahma ve Rahim adıyla 45a/03
ism-i Şiddīk: Hazreti Ebu Bekr'in Sıddik ismiyle 5b/13
- ‘iṣmet** (A.): Nâmuslu olma, ahlâk kurallarına uyma, nefsi nâmûsa dokunacak fuhuş vb. Şeylerden uzak tutma, ırz temizliği, iffet.
‘i.+en 1b/06
- isnād** (A.): Bir düşünceyi, bir konuyu bir kimse veya sebebe yükleme, ona bağlama.
i. 24b/01, 37a/06
- iṣneyn** (A.): İki.
i.+i 6b/01
- isrā‘** (A.): Acele etmek, koşmak.

- i. 44a/06
- İsrâ'îl** (A.): Hz. Yakub'un (A.S.) lâkabı olup sonradan bütün o soydan gelenlere Benî İsrail denmiştir. İsrail oğulları, Yahudiler.
İ.+i 17a/08
- iste-** (T.): 1. (Bir şeye karşı) İstek duymak, (o şeyi) arzulamak, arzu etmek 2. (Bir şeyin yapılmasını veya kendine verilmesini) Dilemek, talep etmek.
i.+di 23a/09, 30b/02
i.+dügim 32a/05
i.+düñ 43a/11
i.+medi 29b/10
i.+mekden 26a/09
i.+mezin 16a/09
i.+r 10a/03, 27a/02
i.+rseñ 48b/11
i.+rüm 34a/04
i.+yüben 28a/13
- istiğfâr** (A.): Allah'tan günahlarının bağışlanmasını isteme, tövbe etme.
i.+dur 12a/05
- istiğnâ** (A.): Elde olana kanâat edip başka bir şeye ihtiyaç duymama, tok gözlülük, gönül tokluğu.
i. 28b/10
- istihzâ** (A.): Biriyle ince ince alay etme, eğlenme, birini eğlenceye, maskaralığa alma.
i. 28a/02
- istiḥyâ** (A.): Hayâ etme, utanç duyma, utanma.
i. 7a/06
- istikâmet** (A.): Doğruluk, dürüstlük.
i. 14a/10, 1b/12
- ʿiṣyân** (A.): Karşı gelme, itâatsizlik etme, baş kaldırma.
ʿi. 2b/03, 12b/05, 21b/10, 28a/05, 29a/13
ʿi.+dan 16b/02, 2b/02
ʿi.+ı 17b/05, 19a/05, 48b/03
ʿi.+ile 2b/01, 21b/11
ʿi.+um 3a/05, 17b/11
ʿi.+uma 3a/02
ʿi.+umuz 27b/13
ʿi.+umuzı 28a/06
- iş** (T.): Bir maksatla yapılan faaliyet, çalışma, amel.
i. 33b/07
i.+i 25a/11, 29a/13, 43b/06, 48b/03
i.+inde 10b/07
i.+ler 31b/12
i.+leri 12a/02
i.+lü 25a/09
i.+üñ 3b/06
i.+üne 25a/09
- işbu** (T.): (< *uş bu*) Bu işâret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli, işte bu.
i. 33a/08
- işit-** (T.): 1. Kulak yoluyla duymak 2. Haber almak 3. Dinlemek.

i.+enler 35a/04
i.+ecek 46a/01
i.+ildi 39a/02
i.+üp 14b/03, 16a/13, 16b/11,
19b/01, 20b/01, 21a/01, 24a/09,
24b/02, 25b/01, 34a/08, 40b/04,
45a/10, 46a/09, 7b/04
i.+düm 48b/04
i.+se 2b/05
i.+üp 33b/06

işle- (T.): (Bir şeyi daha elverişli du-
ruma getirmek için) Üzerine
emek sarfetmek.
i.+dünüz 19a/05
i.+yenler 16a/11

işrāk (A.): Işıklandırma, parlatma.
i. 1b/10, 42a/03

iştigāl (A.): Uğraşma, meşgul olma.
i. 46b/03

iştibāh (A.): Şüphe etme, şüphelenme.
i. 48a/08

iştihār (A.): Meşhur olma, ünü yayıl-
ma, nam kazanma, şöhret, nam.
i. 6a/01

iştiyāk (A.): Büyük arzu duyma, özle-
me, özleyiş.
i. 10a/03, 44b/08

it- (T.): 1. (Eski Türk. *it-mek*)
Türkçe’de birçok kelimenin so-
nuna gelerek birleşik fiiller teşkil
eden, sonuna geldiği kelimeye

göre değişik fonksiyonları olan,
geçişli veya geçişsiz fiiller, ay-
rıca çeşitli deyimler yapan fiil 2.
Yapmak, işlemek
i. 5a/13, 14b/11, 15a/01, 1b/13,
24b/04, 36b/07, 3a/06, 3b/10,
3b/11, 41a/05, 43a/06, 45a/06,
47b/06
i.+di 24b/01
i.+diler 20b/05, 6a/13
i.+dügiçün 22b/08
i.+düm 10b/10
i.+dün 21a/13
i.+e 5a/03, 6a/09, 6a/10, 7a/12,
10a/12, 10a/13, 10b/02, 11b/07,
14b/03, 15a/13, 15b/10, 19a/02,
19a/12, 19b/01, 19b/06, 19b/10,
20a/01, 20a/08, 20b/08, 21a/06,
22a/09, 24a/07, 29b/05, 29b/11,
30a/06, 30b/07, 33b/02, 37a/09,
40a/01, 41a/012, 42b/09, 43a/03,
43a/05, 46b/03, 48a/12
id+e 24a/11, 28b/10, 8a/11
i.+ecek 4b/12
i.+eler 11b/12, 16a/11, 19a/03,
19a/07, 19a/13, 19b/09, 21a/07,
29a/03, 30a/10, 45b/02
i.+elüm 27b/07, 35b/13, 45b/13,
8b/03
i.+em 24b/01, 33b/09, 33b/11,
34a/02, 44a/02
i.+emez 42a/09
i.+emezüz 31a/10
i.+en 7a/02, 11b/06, 12b/04,
43b/06, 45b/03
i.+endür 23b/07
i.+enler 37b/05, 43b/04
i.+enleri 21a/07

i.+er 3a/11, 8b/12, 9a/06, 9a/11,
 10a/03, 11b/03, 14a/08, 16b/05,
 16b/06, 19b/02, 1a/04, 22a/01,
 23b/09, 25a/06, 25b/09, 25b/11,
 26b/03, 27a/03, 29a/04, 29a/06,
 2b/05, 30a/05, 31b/04, 34a/10,
 35b/04, 39a/06, 44a/11
 i.+erdi 5a/04, 7a/06, 7b/03,
 25a/12, 28b/07, 29b/08
 i.+erdüm 25a/04
 i.+erken 45b/08
 i.+erler 27b/03, 46b/05
 i.+erse 1a/07
 i.+ersin 23b/05
 i.+esin 28b/13, 29a/01, 29b/12
 i.+esiz 24a/08
 i.+eyim 30b/04, 36b/07, 43b/08
 i.+ecek 23a/01, 48b/02
 i.+ici 2b/09, 48b/02
 i.+ince 29b/08, 30a/04
 i.+me 10a/06, 23b/10, 25b/10,
 28a/02
 i.+mek 11b/06
 i.+mez 4b/04, 4b/05, 4b/07,
 9b/11
 i.+mezseñüz 7a/07
 i.+miş 30b/11
 i.+se 42a/06
 i.+sem 46b/07
 i.+sen 3b/06, 5a/04
 i.+sünler 18a/01
 i.+üben 17b/06
 i.+ün 45a/08
 i.+üp 11b/08, 13/13, 16a/12,
 16b/06, 17a/02, 17b/01, 18b/09,
 1a/02, 1a/05, 21a/02, 22a/09,
 24a/08, 24b/12, 26b/13, 27b/01,
 27b/03, 27b/04, 27b/11, 28a/04,

28a/06, 28a/07, 28b/11, 29a/03,
 30a/02, 31a/05, 31a/11, 32a/01,
 32a/12, 33a/12, 34a/09, 34a/10,
 34a/12, 36a/13, 37a/13, 38a/02,
 38b/07, 40b/07, 44a/08, 44b/02,
 47a/04, 47a/11
 i.+üpdür 5a/07, 9a/09, 12b/02,
 45b/06

‘itāb (A.): Azarlama, paylama.
 ‘i. 24b/12

i‘tibār (A.): Saygı görme, saygı göster-
 me, değer verme, kendine değer
 verilme.
 i. 32b/11

i‘timād (A.): Güvenme, emniyet etme,
 güven, emniyet.
 i. 34b/06, 42a/06, 42a/07, 7b/05

i‘tizār (A.): Özür dileme, mâzeretini
 bildirme.
 i. 39b/03, 42a/02
 i.+ını 42a/03

i‘tikād (A.): İnanma, kalben tasdik ede-
 rek inanma, inanç, inan.
 i. 23b/05
 i.+ile 27a/13

ittifāk (A.): Fikir birliğine varma, uyuş-
 ma, anlaşmaya varma.
 i. 37b/09
 i.+ıdır 5b/09

ittiḥād (A.): Bir olma, birleşme.
 i. 45b/01

iḵbāl (A.): Tâlih ve baht açıklığı, mutluluk, saâdet. i. 7a/10	iz (T.): İnsan veya hayvan ayağının yerde kalan şekli. i.+ini 22b/12
iḵdām (A.): Bir şeyi elde etmek için sebatla ve gayretle çalışma, sürekli çaba gösterme. i. 22b/04 i.+ını 34a/08 i.+ile 19b/04	iz (A.): Arapçada geçmişte geçen bir olayı ifade etmek için kullanılan bir sözcüktür. i. 6b/01
iḵlīm (A.): Ülke, diyar. i.-i ‘adem 9a/04 iḵlīm-i ‘adem : Ölü bir ülke 9a/04	iḵhār (A.): Açığa vurma, meydana çıkarma, gösterme, âşıkaretme. i. 36a/11, 3a/06 i.+ıdır 2a/09 i.-ı cemāl 4a/08 i.-ı dīn 6a/11 iḵhār-ı cemāl : Güzelliği mazhar etme, ortaya çıkarma 4a/08 iḵhār-ı dīn : Dinin yayması, ortaya çıkması 6a/11
iḵrār (A.): Kabul etme, tasdik etme. i. 3a/06	izn (A.): Bir şeyi yapmak için verilen serbestlik, müsâade, ruhsat, destur. i.+e 8a/01 i.+i 8a/02
iḵtidā (A.): Birini örnek alıp ona uyma, örnek tutma, tâbi olma. i. 22b/08	‘izz (A.): Yücelik, ululuk, şeref, değer, îtibar. ‘i. 10b/05, 38a/08
iḵtirān (A.): Yaklaşma, yanına gelme, yakın olma. i. 11a/10	‘izzet (A.): 1. Kıymet, îtibar, büyüklük, yücelik 2. Kudret, kuvvet. ‘i. 7a/02, 17a/11, 22b/02, 24a/01, 48a/02, 48a/04, 48a/06, 48a/08 ‘i.+e 21b/13, 28b/01, 48a/07 ‘i.+i 7a/01, 22a/08 ‘i.+üm 25a/03
‘işret (A.): İçki içme, içki. ‘u. 35b/13	
ıyyākum (A.): Uyarmak amacıyla kullanılan bu sözcük burada "sakın" anlamını ifade ediyor. i. 37b/06	

J

jiyān (F.): Kükremiş, kızgın, öfkeli.
j. 9a/07

K

ḳabā (A.): Üste giyilen elbise, önü
dâima açık duran kaftan, cüppe.
ḳ. 27a/01

Ka'be (A.): Bütün müslümanların kibi-
lesi ve ziyâret yeri olan Mekke
şehrindeki mukaddes binâ, bey-
tullah.
K. 27b/11, 28a/02
K.+nüñ 40a/04
K.+ye 27b/05, 27b/08, 27b/09,
40a/05
K.+yi 27b/03, 39b/05
K.-yi maḳşûda 27b/04
Ka'be-yi maḳşûda: Bir maksat,
bir hedef olarak alınan Kabe.
27b/04

ḳabīs (A.): Hızlı giden at. Süratli at.
ḳ. 27b/11

ḳabl (A.): Önce, evvel, mukaddem.
ḳ.+eküm 37b/06

ḳabız (A.): (Azrâil) Bir kimsenin rûhu-
nu teslim alma.
ḳ. 43a/11

ḳabır (A.): Mezar.
ḳ.+e 16b/04, 16b/08, 25a/08
ḳ.+i 28a/09

ḳ.+ine 10b/02, 33b/05, 33b/09

ḳabûl (A.): 1. Bir şeye isteyerek veya
istemeyerek peki deme, râzı
olma, muvâfakat etme 2. Doğru
ve yerinde olduğunu hükme bağ-
lama, onaylama, tasdik etme.
ḳ. 11b/08, 21a/03, 33b/10,
38b/08, 39b/04, 40b/08, 41a/07,
42a/03, 42b/11, 43b/07, 44a/12,
5a/04
ḳ.-ı mağfîret 3a/08
ḳabûl-ı mağfîret: Bağışlamanın
kabul edilmesi 3a/08

ḳaç (T.): Bir şeyin niceliğini sorma-
ya yarayan soru sıfatı, ne kadar,
nice.
ḳ. 10b/09, 45a/11

ḳaç- (T.): Karşılaşmamaya çalışmak,
yüz yüze gelmek istememek,
uzaklaşmak istemek.
ḳ.+an 33b/12
ḳ.+ar 47b/08

ḳadar (A.): Bir iş veya durumun, bir
sıralamanın sona erdiği yer,
zaman veya sayıyı gösterir, dek,
değın.
ḳ. 9a/09

ḳadeḥ (A.): Bardak.
ḳ. 13b/03, 13b/09

ḳader (A.): Allah tarafından ezelde tâ-
yin ve tespit edilmiş hükümlerin
bütünü, alın yazısı.

- ķ. 44a/03
- ķadīm** (A.): Geçmişi uzun zamāna dayanan, eski.
ķ. 44b/09
12b/08, 2b/10, 33b/02
- ķādir** (A.): Kudret ve kuvvet sāhibi, yapabilme gücüne mālİK olan (kimse), muktedir.
ķ. 2a/07, 31a/09
- ķāf -** (A.): Kaf dağı.
ķ.-ı ‘uzlet 34b/09
ķāf-ı ‘uzlet: Kaf dağının uzaklığı kadar 34b/09
- ķāfile** (A.): Topluluk, takım, grup, güruh.
ķ. 26b/05
- ķāfir** (A.): Allah’ın varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed’in peygamberliğine ve Allah’tan getirdiklerine inanmayan yāhut bunlardan birini inkār eden kimse.
k. 18b/11, 31a/03, 33a/09, 34b/13
k.+in 37b/07
k.+ün 15b/09
- ķaftan** (A.): Ekserisi süslü ve kıymetli kumaştan, boyu diz kapağına veya topuklara kadar inen, önden açık, bāzısının kolları yarıya kadar yırtmaçlı, astarsız hafif üst giyeceğı.
ķ.+ laruñ 15a/08
- ķāğıd** (F.): Yazılı kâğıt, mektup, tez-kere, varaka.
k. 36a/11
k.+in 1a/05
- ķahbe** (A.): Nāmussuz kadın, orospu.
ķ.+dür 27a/01
- ķahr** (A.): İnsanın içine işleyen derin üzüntü, sıkıntı, keder.
ķ.+ı 9a/04
ķ.+ıyla 12b/03
- ķahramān** (F.): Savaşta yiğİtlik ve cesâret göstererek korkusuzca dövüşen kimse, yiğİt, bahâdır.
ķ. 8b/13, 9a/06
- ķā’im** (A.): 1. Namaz kılan, vaktinin çoğunu namaz kılmakla geçiren kimse 2. Varlığı sürüp gitmek, dâim olmak.
ķ. 12a/12, 21a/12, 37a/13
- ķā’ināt** (A.): 1. Olan, bulunan, var olan, mevcut olan 2. Yaratılmış şeylerin hepsi, yer gök bütün varlıklar ve bütün mahlûkat, âlem, evren.
k.+at 16a/10, 3b/13, 25b/12
k.+ātüñ 4a/01
k.+ı 40a/10
k.+ün 40a/12, 40b/11
- ķak-** (T.): El veya ayakla itmek, ittir-mek, itip dürtmek, vurmak.
ķ.+dı 33a/02
- ķāl** (A.): Söz, laf.

ķ. 19b/11, 21a/04, 38a/13
ķ.+e 29a/09, 2a/11, 37b/06,
40a/03, 40a/12, 40b/11
ķ.+ellāhu 14b/08, 21a/09,
22a/02, 22a/06, 23b/01, 24a/02,
24b/09, 26b/01, 31b/07, 35a/01,
38a/05, 38a/11, 39a/07, 39b/01,
39b/06, 39b/08, 40b/06

ķal- (T.): (Bir süre bir yerde) Yaşamak, oturmak, ikāmet etmek.
ķ.+dı 4b/13, 11b/11, 13a/13,
14a/04, 20a/06, 30b/07, 38b/10,
42b/11, 44b/06
ķ.+dılar 41b/06
ķ.+dın 4a/09
ķ.+dum 2b/08
ķ.+ıcaķ 34a/01
ķ.+ısar 17a/03
ķ.+madı 41a/09
ķ.+masun 1b/08, 3b/07
ķ.+maz 4b/05
ķ.+mazdı 15a/10
ķ.+mışıdı 44a/07
ķ.+sun 44a/09
ķ.+up 26a/06

ķalb (A.): İman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların, anlayış, duyuş, seziş yeteneklerinin kaynağı olduğu kabul edilen, insanın mânevî varlığının merkezi, gönül.
ķ. 47a/09
ķ.+e 17a/05, 47a/13, 47b/09
ķ.+ımız 13a/07
ķ.+i 47b/07
ķ.+imden 17b/13

ķ.+imizi 14b/11
ķ.+inden 45a/13
ķ.+ine 39b/09, 40a/13, 41b/01
ķ.+ünde 22b/03
ķ.-ı beşer 47b/08
ķ.-i cāhil 9b/09
ķ.-i ehl-i hāl 9b/13
ķ.-i hāzīn 45a/05
ķ.-i insānī 34b/08, 34b/10
ķ.-i kāfir 34b/13

ķalb-i beşer: İnsanoğlu kalbi
47b/08

ķalb-i cāhil: Cahillerin kalbi
9b/09

ķalb-i ehl-i hāl: Hakikat ehli'nin kalbi 9b/13

ķalb-i hāzīn: Üzgün, hüzünlü bir kalp 45a/05

ķalb-i insānī: İnsan kalbi 34b/08, 34b/10

ķalb-i kāfir: Kafirlerin kalbi
34b/13

ķaldur- (T.): 1. Bulunduğu yerden yukarıya doğru hareket ettirmek 2. Götürmek, kabul etmek.

ķ.+up 26a/10, 48a/01

ķ.+dı 18b/01, 39a/02

ķalem (A.): Yazı yazmaya mahsus, genellikle çubuk biçiminde âlet.

ķ. 36a/11, 40a/08, 40a/13,
40b/05, 40b/07, 40b/09, 40b/10,
8b/09

ķ.+i 40b/03

ķalk- (T.): Oturur veya yatar durumdan çıkarak ayakları üzerinde

doğrulmak, ayak üstü durmak.
ķ.+a 20a/03

k. 23a/13, 23b/03, 23b/04,
44a/02

ķāmet (A.): 1. Endam, boy 2. Bilhassa cemāatle kılınan farz namazlardan önce, “namaz başladı” anlamına gelen *Kad ķāmeti’s salâ* cümlesi ilâve edilerek okunan ezan.
ķ.+i 18b/03
ķ.+üm 2b/02
ķ.+üñ 16b/07

ķāmil (A.): 1. İlim, fazîlet ve hüner sâhibi, mânevî meziyetleri bakımından belli bir olgunluğa erişmiş (kimse) 2. Aklı başında, cid-dî (kimse).
k. 20a/10, 47a/03, 9b/09
k.-i ‘ayān 9b/08
k.-‘ayār 34b/04
k.-mürîd 47a/04
ķāmil-‘ayān: Çok aşikar, besbelli 9b/08
ķāmil-‘ayār: ayarı tam olan 34b/04
ķāmil-mürîd: Olgun, yetişmiş bir mürid 47a/04

ķamu (T.): Bir memleketteki halkın bütünü, amme.
ķ. 10a/07, 15b/05, 16a/07, 28a/07, 45a/13, 46a/12
ķ.+nuñ 15b/08

ķāmurān (F.): Arzusuna, murādına ermiş, bahtiyar.

ķamu (T.): Bütün, hep.
ķ.+sı 26b/07

ķan (T.): Plazma ve kan yuvarlarından meydana gelen ve damarların içinde dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı.
ķ. 8b/12, 15b/11, 17b/10, 19a/09
k.+da 46a/13

ķān (F.): Bir şeyin çok bol bulunduğu yer veya kimse, kaynak, memba.
k.-ı cūd 7b/08
k.-ı fuhūm 7b/10
k.-ı kerem 46a/07
k.-ı sa‘ādet 9b/07
k.-ı şeri‘āt 10a/07
k.+i 9a/13
ķān-ı cūd: Cömertliğin kaynağı 7b/08
ķān-ı fuhūm: Anlamanın kaynağı 7b/10
ķān-ı kerem: lutfun, iyiliğin kaynağı 46a/07
ķān-ı sa‘ādet: Saadetin, mutluluğun kaynağı 9b/07
ķān-ı şeri‘āt: Şeratin membaı 10a/07

kān (A.): Eskiden ya da geçmişte yapılmış, olmuş bir şeyi ifade ediyor.
k.+e 24b/09, 24b/10, 37b/06, 39b/06
k.+u 21a/09

kān (T.): Bir şeyin çok bol bulunduğu yer veya kimse, kaynak, memba.
k.+da 2a/05, 46a/13

қан- (T.): Aldanmak, inanılmaması gereken şeye inanmak.
қ.+dum 3a/04

қанат (T.): Kuşlarda ve böceklerde gövdenin iki yanında yer alan ve uçmayı sağlayan açılır kapanır bir çift organ.
қ. 11a/08, 42b/08
қ.+ını 39a/10
қ.+ile 11a/10
қ.+uñ 39a/09
қ.+undan 39a/01

қанда (T): Nerede, Nereye.
қ. 28a/13

қанı (T.): Hani, nerede.
қ. 13a/11, 17a/03, 37a/04

қані (A.): Kanaat eden, elindekini yeterli bulup fazlasını istemeyen, kendisine verilene râzı olan.
қ. 34b/08

қанқı (T.): Hangi.
қ.ñuz 31a/09

қапла- (T.): (Duyulacak veya görülecek kadar) Etrâfı sarmak, yayılmak, yayılıp her yeri doldurmak.
қ.+mış 42b/02
қ.+lı 13b/03

қапу (T.): Bir yere girilip çıkılırken içinden geçilen yer.
қ. 15b/05
қ.+lara 15b/07
қ.+larda 15b/13
қ.+larına 17b/04
қ.+ñdan 2b/11
қ.+sı 15b/03, 20b/10
к.+sında 47a/12
қ.+sını 33a/02
қ.+ya 16a/11, 18a/08, 47b/09
қ.+yı 18b/01

кәр (F.): 1. Tesir etmek, müessir olmak fayda vermek 2. Alış verişten elde edilen maddî kazanç, para kazancı 3. İş, fiil, amel.
к. 44b/08
к.-dān 30b/04
к.+ı 47b/04
кәр-дән: İş bilir, işten anlar
12a/11, 30b/04, 35a/11

қарār (A.): Bir iş veya mesele hakkında verilen kesin hüküm.
қ. 11b/03, 30a/10, 47a/12

кәрбān (F.): Kervan, yolcu katarı, kafi-
le.
к. 41a/010, 41b/10
к.+a 41b/11
к.+ı 41a/03

ḳardaş (T.): Aynı fikir ve inancı taşıyan, değer verilen ortak bir bağın birbirine bağladığı kimselerden her biri.

ḳ. 17a/01, 31a/06, 31a/12

ḳ.+ı 44b/05

ḳ.+ına 31a/13

ḳ.+umdur 31a/06

ḳa‘r (A.): 1. Deniz, kuyu vb. şeylerin dibi, dip 2. Derinlik.

ḳ.+ıdır 15b/02

ḳ.+ına 3a/12

ḳarīb (A.): (Zaman ve yer bakımından) Yakın.

ḳ. 2b/12, 5b/05, 6b/13

ḳarīn (A.): 1. Yakın, karib 2. Hısım, komşu, arkadaş, dost, yaşıt gibi yakın kimselerden her biri.

ḳ. 18b/12, 25b/10, 45a/06,

46a/05, 4b/03

ḳarın (T.): İnsan ve hayvan vücûdunun kaburgaların kenarından kasıklara kadar olan ve iç boşluğunda mîde, bağırsak, böbrek, safra kesesi, rahim, dalak, karaciğer gibi organlar bulunan kısmı, batin.

ḳ.+un 32b/01

ḳarşu (T.): 1. Karşılık olarak, mukâbil 2. Bir şey, yer veya kimsenin yüz tarafının ilerisi.

ḳ. 27a/05, 27b/08

ḳ.+layalar 15b/07

ḳ.+sunda 35a/12

Ḳārūn (A.): İsrâiloğulları zamânında zenginliğiyle ün salmış, sonra da malı ile birlikte helâk olmuş bir kişinin adı olup dilimizde “çok zengin” anlamında kullanılmaktadır.

Ḳ. 24b/01

Ḳ.+a 29b/01

Ḳ.+ı 23a/09

Ḳ.-ı la‘în 24b/11

Ḳ.-ı le‘îm 24a/09

Ḳ.+u 23b/02

Ḳārūn-ı la‘în: Lanetlenmiş

Karun 24b/11

Ḳārūn-ı le‘îm: Cimri, alçak

Karun 24a/09

ḳaşd (A.): Niyet, istek, amaç, gâye.

ḳ. 19b/06, 26b/03, 27b/03,

29a/06, 44b/01

ḳ.+dı 23a/03, 41a/011

ḳ.+um 34a/02

ḳâşır (A.): Bir şeyi eksik yapan, hata kılan.

ḳ.+um 2a/06

ḳaşr (A.): Köşk, küçük saray, kâşâne.

ḳ. 7a/09

ḳ.-ı şâh 36b/04

ḳaşr-ı şâh: Şah'ın sarayı 36b/04

Kāşif (A.): Keşfeden Allah.

K.-zerrâ‘i 1b/04

Kāşife‘z-zerrâ‘i: Sıkıntıyı, mihneti, belayı keşfeden Allah 1b/04

kat	(T.): (Sayı sıfatları ile) Tabakalar veya sıralar hâlinde bulunan şeylerin her bir tabaka veya sırası. k. 46b/09 k.+ıncı 15a/13 k.+unda 17a/13	k.+ı 24a/09, 33b/06, 43a/01 k.-ı şarīḥ 3b/01 ḳavl-ı şarīḥ : Açık, belirgin bir söz 3b/01
kaṭʿ	(A.): İlerleme, geçme, yol alma. k. 27b/04	
katı	(T.): 1. Haşın, sert, kırıcı, acı 2. Çok, pek, pek çok. k. 12a/01, 34b/13, 35a/04	ḳavm (A.): 1. Aynı soydan gelen, dil, töre ve kültürleri ortak insan topluluğu, budun 2. Millet. k.+ı 17a/09 k.-ı eşkiyā 18b/10 k.-ı filān 48a/13 k.-ı Firʿāvūn 4a/06 k.-ı güzīn 27b/12 k.-ı kirām 17a/12 k.-ı leʿīm 19b/02 k.-ı liʿām 19a/06 k.-ı Lūt 38b/11 k.-ı mucrimīn 18b/07, 20a/09 k.-ı zaʿīf 21b/07, 23b/13 k.+ihi 23b/01 k.+ile 32b/07 ḳavm-ı eşkiyā : Haydut, soyguncu bir millet 18b/10 ḳavm-ı filān : Falan millet 48a/13 ḳavm-ı Firʿāvūn : Firavun'un milleti 4a/06 ḳavm-ı güzīn : Seçilmiş bir millet 27b/12 ḳavm-ı kirām : Temiz soylu bir millet 17a/12 ḳavm-ı leʿīm : Alçak bir millet 19b/02 ḳavm-ı liʿām : Aşağılık, alçak ve pinti bir millet 19a/06 ḳavm-ı Lūt : Lut peygamberin milleti 38b/11 ḳavm-ı mucrimīn : Suç işlemiş bir millet 18b/07,20a/09
kāṭiʿ	(A.): Kesen. k. 8b/10	
kātīb	(A.): Kaydeden, yazan. k.-i vaḥy 7b/05 kātīb-i vaḥy : Vahyi kaydeden kâtip, Hz. Muhammed'in Kur'an âyetleri nâzil olduğu zaman söyleyip yazdırdığı kimse 7b/05	
katl	(A.): Öldürme, öldürülme. k. 24a/08	
kaṭre	(A.): Damla. k.+i 14b/10 k.+sinden 45a/05	
ḳavī	(A.): 1. Güçlü, kuvvetli 2. Güvenilir. k. 1a/04, 39a/02 k.+le 19b/12	
ḳavl	(A.): Söz, kelâm. k. 21b/02, 29a/11, 29b/05, 42a/06	

	ķavm-ı ųa'if: Zayıf, güçsüz bir millet 21b/07, 23b/13		k. 16b/02
kay-	(T.): Bulunduğu yerden ayrılıp başka bir yere doğru gitmek. k. 40b/03	ķebā'ir (A.): Hakkında açık hüküm bulunan büyük günahlar, ķebîreler. k. 16a/11	
ķaz-	(T.): (Hendek, kuyu, çukur vb. şeyleri) Toprağı eşıp çıkarmak sûretiyle meydana getirmek. ķ.+dı 15a/03, 15a/04, 15a/05 ķ.+maķdan 15a/03, 15a/04	ķebîr (A.): Büyük, ulu. k. 14a/11, 38b/03, 44a/01 ķ.+ā 38a/11 ķ.+inde 46b/13	
ķazā	(A.): Yerine getirmek, tamalamak. ķ. 33b/04 ¹	ķebş (A.): Erkek koyun, koç. ķ.+e 44a/03 ķ.-i ķebîr 44a/01 ķebş-i ķebîr: Büyük bir koç 44a/01	
ķāzi	(A.): yerine getiren, sağlayan. ķ.-ħacāt 2a/12 ķāzi'l-ħacāt: İhtiyaçlarımızı yerine getiren 2a/12	ķed (A.): İsmiyye veya harfiyye olan bir kelimedir. İsmiyye olduğunda iki vecihle kullanılır. Yerine muzari olur. Yetişir, kifayet eder manasındadır. Yahut kelimesine müradif isim olur. Harfiyye olduğunda dahil olduğü fiil, tahkik ümid, rica, intizar, yakınlık, azlık veya çokluk ifade edebilir. ķ. 25a/01	
ke	(A.): Arapça ön ek olarak kullanılan (k ء)eki, Türkçe "gibi" anlamını taşımaktadır. ķ.-elfi 38a/05 ķe-elfi sene: Bin yıl gibi 38a/05	ķeder (A.): Gönül üzüntüsü, iç darlığı, gam, tasa. k. 11a/04	
ķeşîr	(A.): Çok, bol. ķ.-fazl 43a/03 ķeşîrû'l-fazl: Çok cömert, çok kerem sahibi olan 43a/03	ķefāf (A.): Sâdece hayâtını devam ettirmeye yarayacak kadar yeme. k. 29b/10	
ķeşret	(A.): Çokluk, bolluk, fazlalık, ziyâdelik.	ķefer (A.): Allah'ın varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed'in pey-	

¹ غَرَضُهُ : نَالَهُ ، أَتَمَّهُ ، فَرَعَ مِنْهُ قَضَى yerine getirmek, tamamlamak anlamını taşımaktadır. Ayrıntılı bilgi için bk. <http://www.almaany.com/ar/dict/>

- gamberliğine ve Allah'tan getirdiklerine inanmayan yâhut bunlardan birini inkâr eden kimse.
k.+u 21a/09
- keffe** (A.): Terazi kefesi.
k.+sinde 46b/10
k.+ne 9a/06
- kefil** (A.): Bir kimsenin iyi hâli, iyi ahlâkı husûsunda garanti veren kimse.
k.-i milli 1a/04
kefil-i milli: Milli bir kefil 1a/04
- kehf** (A.): Mağara, in.
k.+e 22a/12
k.+i 21b/09
- kelâm** (A.): Söz, laf.
k. 4b/05, 18a/03, 18a/08, 19a/06, 20b/12, 43b/02, 48a/10, 48b/07
k.+ı 7b/03, 20b/07
k.-ı vâzıh 45b/06
k.+um 46a/07
k.+uñ 35b/07
kelâm-ı vâzıh: Açık söz 45b/06
- kelb** (A.): Köpek.
k.+e 31b/12
k.+i 31b/13
k.-i le'im 24a/04
kelb-i le'im: Alçak köpek 24a/04
- Kelîm** (A.): Kendisine söz söylenen, hitap edilen kimse [Tur dağında Cenâbıhakk'ın kendisine hitap etmiş olması sebebiyle Hz. Mûsâ'ya lakap olmuştur].
K. 21b/03, 24a/04, 33a/12, 33b/07, 46b/09, 46b/11, 4a/06
K.+isin 33b/02
K.+ullâh 4b/11, 24a/12, 30a/12
K.-ı pāk 23a/09
Kelîmullâh-ı pāk: Mübarek, halis olan Musa peygamber 23a/09
- kem** (F.): Kötü, fenâ, değersiz, âdî.
k. 35b/01, 36a/08, 37b/01
k.+lûgi 35b/01, 36a/08, 37b/01
k.+lûk 25a/11
- kemâ** (A.): Olduğu gibi, geçtiği gibi.
k. 2a/11
- kemâl** (A.): 1. Bir şeyin tam ve noksan-sız dereceye erişmiş olması durumu, mükemmellik, tamlik 2. Sâhip olunan mânevî hasletler, olgunluklar.
k. 5b/06, 10a/01
k.+âtına 5b/06
- kemânkeş** (F.): Okçu, okçulukta mahâret sâhibi olan kimse, tîrendaz.
k.-i el-Üsküdari 1a/02
kemânkeş-i el-Üsküdarî: Üsküdarlı bir okçu 1a/02
- Ken'ân** (A.): Hz. Yâkub'un (A.S.) memleketi.
K. 40b/13
K.+a 4a/08, 44b/09, 45a/07, 45a/10
K.+ı 44b/02, 45b/02

kendü (T.): Kişinin öz varlığı zatı [Eski metinlerde *kendü* şeklindedir, bugün daha çok iyelik ekleriyle birlikte kullanılır: Kendim, kendin, kendisi, kendimiz, kendiniz, kendileri].

k. 36b/02, 43a/06, 44b/11

k.+ñ 23b/04

k.+si 41a/012, 5a/08

k.+sini 4a/03

k.+ye 30b/01

k.+yi 25a/12

k.+zin 28a/08, 30b/07

kerâmet (A.): 1. Kerâmetler, ermişlerden zuhur eden olağanüstü haller
2. Bir ermişin, Allah'ın kendisine yakın kullarına lutfettiği olağanüstü şeyler yapma gücü ile ortaya koyduğu, akıl sınırlarını aşan tabiat üstü iş, hârikulâde hal.

k. 23a/05 (tekil şekli)

k.+ı 4b/08 (çoğul şekli)

kere (A.): Defa, kez, sefer.

k. 23a/03, 46a/08

kerem (A.): Lutuf, iyilik, merhamet, ihsan.

k. 3a/03, 46a/07

Kerim (A.): "Vâdini yerine getiren, çok verici, lutuf ve ihsânı bol, kendisine sığınanı geri çevirmeyen" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır.

K. 17b/13, 19a/01, 19b/12,

20b/13, 21b/03, 23a/01, 26a/05, 39a/07, 3a/09, 43a/09, 48b/02, 6a/09, 7a/12, 9b/04

K.+i 1a/08

K.-şe'n 36b/08

Kerîmü's-se'n: Lutfu bol olan, kerem sahibi olan Allah 36b/08

Kerrâr (A.): Hz. Ali (R.A.)'nın bir sıfatı.

Düşmana dönüp dönüp saldıran kahraman

K. 7b/07

kervân (F.): Bir memleketten diğer uzak bir memlekete ticâret eşyası veya yolcu taşıyan yük hayvanı katarı, kara nakliyatı yapan katar.

k. 6b/02

kes- (T.): İkiye ayırmak, kat'etmek.

k.+selerdi 15a/11

kesb (A.): Kazanma, çalışarak kazanma.

k. 36a/05

k.+inde 9b/11

kes (F.): Kimse, kişi, şahıs.

k.+se 24b/04

keşân (F.): Çeken, çeke çeke zorla götürün.

k. 8b/13

keşf (A.): Tanınmayan veya bilinmeyen bir şeyi anlama, tanıma, öğ-

- renme, ne olduğunu anlayıp bilme.
k. 1b/09, 30b/05, 35b/08
k.-i ta' lîm 1b/09
keşf-i ta' lîm: Öğretim yolunu keşfetmek 1b/09
- keşki** (F.): Dilek cümlelerinin başına getirilen ve “ne olurdu” anlamında özlem veya esef bildiren temennî sözü, kâşki.
k. 21a/08
- kevşer** (A.): Cana can katan, hayat veren, saf, temiz, tatlı su vb.
k. 9b/12
- kevkeb** (A.): Yıldız.
k.+e 13a/11
k.-ı nūr-ı hūdā 11a/06
kavkab-ı nūr-ı hūdā: Hidayet nurunun yıldızı 11a/06
- kevn** (A.): Varlık, vücut, mevcûdiyet.
k.+eyne 22a/04
- keyd** (A.): Hile, oyun, desîse.
k.+e 15b/10
k.+ünden 3b/11
k.-i şeytân 5a/11
keyd-i şeytân: Şeytan'ın tuzağı, hilesi 5a/11
- kez** (T.): Defa, kere, sefer.
k.21b/12, 24b/05, 30b/11, 43a/05
- kışşa** (A.): Kısa hikâye, ibretli hikâye, fıkra, rivâyet.
- k.+lar 16b/11
k.+y1 32a/08, 36b/06
- kıdem** (A.): Eskiden kalmış olma, geçmişî uzun zamâna dayanma, eskilik.
k. 40b/05
- kıl-** (T.): Etmek, eylemek, yapmak.
k. 13b/11, 17a/05, 1b/12, 22b/09, 23b/04, 24a/13, 34a/01, 38b/06, 3b/05, 40a/06, 41a/06, 43a/13, 45a/06, 47b/02, 47b/03, 5a/07
k.+am 35b/11
k.+dı 18b/05, 25b/07, 28a/08, 30b/06, 30b/07, 32a/08, 36b/10, 39b/05, 40b/04, 41b/04, 6b/09, 9a/13
k.+dılar 20b/12, 25a/09, 42a/04
k.+dum 31a/08, 33b/04
k.+duñ 4a/10, 5b/04
k.+duğda 35a/13
k.+mamış 21a/02
k.+mazdun 13a/05
k.+sa 26a/10, 35a/12
k.+sam 33b/01
k.+sañ 33b/12
k.+sun 9b/03, 12b/04, 12b/05, 18b/01, 48b/10,
k.+uban 19b/08
k.+up 18a/04
- kırā'at** (A.): Okuma.
k.+ı 1a/04
- kısm** (A.): Bir bütünün bir bölümü.
k.+una 6a/05

- kısmet** (A.): Takdir edilmiş olan şey, nasip.
 kı. 30b/01
 kı.-i erzâk 40b/02
kısmet-i erzâk: Rızık verme, rızık ayırma 40b/02
- kıṭʿa** (A.): Parça, kısım, bölüm, cüz.
 kı. 38b/13
- Ḳıṭmîr** (A.): Ashâb-ı Kehf'in köpeğinin adı olup tevâzu sözü olarak kullanılır.
 Ḳ.+i 22b/08
- kıymet** (A.): Bir şeyin taşıdığı maddî varlığa göre tespit edilen karşılık, hakkında biçilen değer.
 kı.+ini 32b/03
- kız** (T.): Dişi cinsten olan evlât.
 kı. 17a/12, 44b/05
 kı.+ı 44b/03
 kı.+lar 7a/10
 kı.+lardan 44b/06
- kız-** (T.): Öfkelenmek, hiddetlenmek, sinirlenmek.
 kı.+durdum 47a/10
- ki** (F.): 1. İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getirir 2. O kadar, öyle vb.nden sonra kullanıldığında cümleye güç katar.
 k. 1a/03, 2a/04, 5a/08, 6a/04, 6b/12, 7a/13, 8a/11, 8a/12, 9b/10, 11b/04, 11b/07, 11b/08, 11b/09, 11b/10, 12a/12, 12a/13, 12b/04, 14b/01, 15a/07, 16a/12, 17a/09, 19b/06, 20b/07, 22a/03, 22b/07, 23a/03, 23b/13, 24a/10, 24a/11, 26b/09, 27a/01, 27a/04, 28a/03, 28b/10, 28b/13, 30a/07, 30b/11, 32b/10, 33a/09, 34a/04, 34a/05, 34b/06, 34b/12, 35a/03, 37a/11, 37a/12, 38b/02, 3b/07, 3b/08, 40a/09, 41b/05, 44b/12, 45a/09, 45b/02, 45b/04, 46a/04, 46a/05, 47a/04, 47a/10
- kibâr** (A.): Büyük, ulu ve seçkin kimseler.
 k. 2a/03
- kibr** (A.): Büyüklük taslama, kendini herkesten üstün görme, burun büyüklüğü.
 k. 23a/10, 2b/05, 3b/07, 45a/13
 k.+ine 33b/09
 k.+iyâ 5a/09, 26a/04, 38a/08
- kifâf** (A.): Yaşamaya yetecek kadar rızık.
 k. 32a/01²
- ķīl** (A.): Söz, kelâm.
 kı. 38a/13

² Arapçada tek şekli olan "كفاف" sözcüğü, Türkçede iki şekilde kullanılıyor. Metinde ikisi de (kifâf ve kefâf) geçiyor. Daha fazla bilgi için bk.<http://www.kubbealtilugati.com/sonuclar.asp?km=kifaf&mi=0>

kim (T.): 1. *E. T. Türk.* Ki 2. *Za-mir:* (Eski Türkçe'den beri kullanılır) Hangi kimse.

k. 4b/01, 6a/10, 6b/05, 6b/07, 7a/09, 7a/13, 7b/03, 8a/03, 8a/04, 8a/08 10a/10, 10a/12, 10a/13, 10b/08, 10b/13, 11b/04, 11b/07, 11b/13, 12a/08, 12a/12, 12b/02, 13b/08, 13b/12, 14a/05, 14a/09, 14b/02, 14b/03, 15a/02, 16a/08, 16a/10, 17a/09, 18a/13, 18b/10, 19a/01, 19b/03, 19b/11, 20a/04, 20a/05, 20a/10, 20a/12, 20b/08, 21a/03, 22a/01, 22a/05, 22a/09, 22b/05, 23a/02, 23a/09, 24a/07, 24a/10, 25a/10, 25b/05, 26a/13, 26b/05, 27a/06, 27a/12, 27b/05, 27b/13, 29b/05, 2a/08, 2b/08, 2b/12, 30a/06, 30a/08, 30a/13, 30b/02, 30b/07, 30b/10, 31a/01, 31a/03, 31b/04, 32a/04, 32a/06, 32a/09, 32b/02, 33a/09, 33a/12, 33b/10, 33b/12, 34a/02, 34b/13, 36a/12, 37a/06, 37a/11, 37b/04, 38b/06, 39a/03, 39a/09, 39b/10, 40a/01, 40b/01, 40b/09, 40b/10, 41a/11, 41a/013, 41b/03, 43a/07, 43a/09, 43a/10, 43b/08, 44a/10, 46b/03, 47a/08, 48a/03, 48b/01

k.+dür 25a/10

k.+e 1a/04, 20b/05, 23b/12, 36b/03, 7a/11, 9b/08

k.+esne 25b/03, 35a/11

k.+i 13/13

k.+iler 15b/13

k.+ine 13/12

k.+inüñ 19b/05, 19b/06

k.+isinüñ 19b/05

k.+lersüz 27b/12, 45a/11

k.+se 11b/07, 13a/08, 13b/12, 14b/02, 21a/02, 29b/11, 32b/11, 33a/06, 35a/05, 35a/08, 35b/06, 38a/13, 46a/02, 8a/10

k.+sede 15a/10

k.+seden 29b/10

k.+seler 32b/02

k.+selerde 14b/09

k.+senüñdür 36b/11

k.+seye 18a/03, 31a/10, 32b/12

k.+siñüz 18b/13

k.+sün 25b/04, 33a/03, 33a/05

k.+sünüz 45a/09

kīn (F.): Kendisine yapılan bir şeyi hazmedememekten doğan devamlı ve gizli düşmanlık, garaz, buğz.

k. 23a/10, 3b/07, 45a/13

kirām (A.): Cömert, eli açık, iyi kalpli kimseler.

k. 11b/11, 17a/12, 32b/06, 44b/06, 46b/08

kirdigār (F.): Allah, Tanrı.

k. 6a/08

Kirmānī (F.): Buhârî şârihi Muhammed b. Yûsuf el-Kirmânî.Osmanlı ve İran medreselerinde "Ahlâk-ı 'Adudiyye" eseri üzerine şerh yapan bir yazar.

G. 45b/06

Kisrā (A.): Eski İran hükümdarları için kullanılan unvan sözü.

	K.-yı 'Acem 45b/07 Kisrā-yı 'Acem: İranlı ya da acemi Kisra 45b/07		ķ. 11b/04, 11b/09
kisvet (A.): Elbise, üst baş, kılık kıyâfet. k.-i ehl-i şalâh 26b/11 kisvet-i ehl-i şalâh: İyi ya da iyimser ehli olanların kılık kıya- feti 26b/11		ķo- (T.): <i>E. T. Türk. ve halk ağzı.</i> Koymak. ķ. 41a/06, 47a/08 ķ.+dı 13a/10 ķ.+dılar 26b/07 ķ.+ma 28b/02 ķ.+maz 46a/11 ķ.+mışdı 29b/04 ķ.+salar 15a/12	
ķişi (T.): İnsan, kimse, şahıs. k. 24a/07, 25a/07, 25a/11, 26a/06, 29b/07, 32b/08, 34a/08, 43b/06, 44b/10, 8a/03 k.+ye 11a/07, 34b/04, 3b/01		ķoķ- (T.): Koku çıkarmak, (şöyle ve- ya böyle) bir koku yaymak. ķ.+ ardur 35b/05	
ķişver (F.): Memleket, ülke. k.+gir 9a/02		ķol (T.): İnsanın omuzundan parmak uçlarına kadar olan organı. ķ. 8a/08 ķ.+larında 8a/08, 9a/01 ķ.+larını 16a/02 ķ.+larından 22b/04	
ķitāb (A.): 1. Bir araya getirilmiş yazı- lı veya basılı yapraklardan mey- dana gelen bütün 2. Allah tara- findan vahiy yoluyla peygamber- lere indirilen Zebur, Tevrat, İncil ve Kur'an. k. 1b/09, 9b/06, 10b/13, 36b/12 k.+ı 1a/02, 24a/01 k.-ı enver 39a/06 k.+ında 22b/08, 22b/09 ķitāb-ı enver: Pek nurlu bir kitap 39a/06		k'ola (T.): Ki ola. k. 11a/01	
ķitāl (A.): Birbirini öldürme, boğaz- laşma, vuruşma. ķ. 34a/03		ķon- (T.): 1. Uçmasına son verip bir yerde durmak 2. Yolculuk sıra- sında bir yerde konaklamak, ge- ceyi geçirmek. ķ.+acaķ 14b/05 ķ.+ısar 41b/10 ķ.+mış 15a/12	
ķiyām (A.): Ayağa kalkma, ayakta dur- ma.		ķonak (T.): Konak, misafir. ķ.+dār 14b/04 ķ.+ladı 37a/09	

ķop- (T.): Herhangi bir yerinden ikiye ayrılmak.

ķ.+ardur 32b/08

ķoş- (T.): Bir yere hızla, acele ile gitmek.

ķ.+mayalar 18b/08

ķ.+sa 26a/09

ķoy- (T.): (Bir yere) Bırakmak, (bir yere) yerleştirmek.

ķ.+ısar 22b/10

ķoyın (T.): Göğüsle elbise arasında kalan kısım.

ķ.+ına 24b/07

ķoñşu (T.): Evleri birbirine yakın veya bitişik olan kimselerin birbirlerine göre aldıkları ad.

k.+lardan 25a/13

ķöhne (F.): Eskimiş, yıpranmış, eski.

k.+lerle 17b/01

ķömür (T.): Yüksek basınç veya yüksek sıcaklık altında bitkilerin yapısının değışmesi sonucu meydana gelen, karbonca çok zengin, siyah, yanıcı, kalorisi yüksek madde.

k. 30a/07

ķör (F.): Görme duyusundan mahrum olan, görmeyen, âmâ.

k.+di 27a/13

ķubūr (A.): Kabırlar, mezarlar.

ķ. 11b/10

ķ.+a 11b/10

ķuddūs (A.): “Düşünülebilecek bütün noksan sıfatlarından münezzeh” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dir.

ķ. 3b/12

ķudret (A.): 1. Allah’ın her şeye kâdir olması, dilediğı her şeyi yapması şeklinde tecellî eden sıfatı, kâinatta zâhir olan gücü 2. Kuvvet, güç, tâkat, iktidar.

ķ. 12a/06, 29a/01, 39a/05

ķ.+i 4a/04

ķ.+in 43a/08

ķ.+üm 39a/13

ķ.+üñ 30b/03

ķ.+ince 29a/06

ķ.+inden 12b/08, 3b/13, 41b/09

ķuddūs (A.): Üç ilâhî dinde de önemli bir yere sahip olan ve kutsal sayılan şehir.

ķ. 41a/01

ķ.+a 41a/01

ķ.+den 41a/08

ķufûl (A.): Geri dönme, avdet.

ķ. 11b/01

ķüh (F.): Dağ

k.+ı 4a/09

k-ı ‘azîm 15a/13

ķüh-ı ‘azîm: Büyük dağ 15a/13

ķul (T.): Allah tarafından yaratılmış olan insan, abd.

- ķ. 23b/06, 28b/09, 28b/11,
30a/02, 30b/11, 33b/05, 42a/09,
43a/09, 44a/11, 45a/12, 46b/06
ķ.+ın 33b/01
ķ.+ınuñ 26a/05
ķ.+ları 30a/03, 41a/01
ķ.+laruñ 44b/13, 46b/05
ķ.+um 30b/12, 48b/06
ķ.+uñ 30a/03, 45a/09, 45a/11,
48b/03
- ķulak** (T.): Başın iki yanında bulunan
işitme organı.
ķ. 22b/11, 48b/11
- ķulūb** (A.): Kalpler, yūrekler.
ķ.enā 50a/08
- ķur'ān** (A.): Allah tarafından Hz. Mu-
hammed'e vahyedilen kutsal ki-
tap, İslām dīninin temel kitabı,
kelām-ı kadim, Kur'ān-ı Kerim.
ķ. 19a/02
ķ.+da 14b/07
ķ.+ı 19a/05
ķ.-ı Kerīm 19a/01
ķur'ān-ı Kerīm: *Kur'ān-ı Kerim*
(*azim, hakim, mübin*): Saygı ifā-
desi olarak Kur'an için kullanı-
lan söyleyişler 19a/01
- ķurb** (A.): Yakın.
ķ.+a 42b/07
ķ.+ete 28b/01
ķ.+ı 4b/07
ķ.-ı ednā 20b/02
ķ.-ı řāh 35b/09
- ķurb-ı ednā**: Daha aşağıya yakın
olmak, yaklaşmak 20b/02
ķurb-ı řāh: şaha yakın 35b/09
- ķurbān** (A.): Allah yolunda kesilen ko-
yun, dana, deve vb. Hayvan.
ķ.+a 44a/01
ķ.+ı 44a/06
ķ.+uñ 44a/02, 44a/08
- ķurtar-** (T.): (İçinde bulunduğu güç du-
rumu, derdi, cezā veya sorumlu-
luğu) Üzerinden kaldırmak, o
halden arındırmak.
ķ.+dı 39b/05
- ķurtul-** (T.): (Bir tehlikeden, sıkıntılı bir
durumdan) Sıyrılmak, uzaklaş-
mak, selāmete çıkmak, halās ol-
mak.
ķ.+am 2b/07
- ķuřūr** (A.): Sakatlık, özür, hatā.
ķ.+um 2b/01
- ķūt** (A.): Yařamak için gerekli yiye-
cek, rızık.
ķ. 32a/10
- ķuřb** (A.): Mānevī mertebelerin en
yükseğinde bulunan kimse; zāhir
ve bātın ālemlerinin idārecisi, ā-
lemin kalbi, ālemde Hakk'ın ha-
līfesi vaziyetindeki insān-ı kâ-
mil.
ķ.-ı aķřab-ı hudā 7b/09
ķuřb-ı aķřab-ı hudā: Hidayet ku-
tuplarının merkezi 7b/09

ķuvvet (A.): 1. Dayanıklılık, tahammül, mukâvemet 2. Bir etki meydana getirebilen güç, nüfuz.
ķ. 32a/01, 38b/10, 39a/05,44b/07
ķ.+e 38b/10
ķ.+lûdür 39a/03
ķ.+üm 30a/04
ķ.+ün 39a/06
ķ.+üñe 39a/13

Küfe (A.): Güney Irak'ta bulunan Kufe şehri, Hz. Ali zamanındaki İslam devletinin başkenti.
K. 6b/03
K.+de 26b/06
K.+den 26b/04

küffâr (A.): Kafirler.
ķ.+e 6b/13
k.+ile 34a/03

küfr (A.): Allah'ın varlığını, birliğini kabul etmeme, dînin esaslarına inanmama 2. İslâm inanç esaslarına aykırı söz.
k. 21a/07, 21b/11

küll (A.): Bir şeyin tamâmı, bütünü, hepsi, bütün, tamam.
k.+i 22b/07
k.-i ğinâ 32b/04,
k.-i cihân 36b/13,
k.-i ittihâd 45b/01
küll-i ğinâ: Tam zenginlik 32b/04,
küll-i cihân: Bütün cihan 36b/13,
küll-i ittihâd: Tam birlik 45b/01

L

lâ (A.): Arapçada kelimenin başında nefy edatı'dır. Cevap yerine veya yersiz inkârda kullanılır. "Yoktur, değildir" gibi. Mâzi fiilinin evvelinde bulunan Lâ, duâ-iye olur.
l.-uhşî 2a/11
l.-cerem 32b/13, 37b/07
l.-yemût 32a/10
lâ-uhşî: Hiç saymadan 2a/11
lâ-cerem: Şüphesiz, besbelli 32b/13, 37b/07
lâ-yemût: Ölümsüz, ebedi 32a/10

lâbe (F.): Yaltaklanma, yalvarma.
l. 24b/11

lâ'ik (A.): Uygun, yaraşır, münâsip.
l. 42b/013, 43b/03, 44a/05, 48b/06

lafz (A.): Gerek anlamlı olsun (kelime), gerek anlamı başka kelimelerle ortaya çıksın (edat) ağızdan çıkan veya yazılan söz.
l.-ı rahmet 45a/03
l.+uñ 45a/06
lafz-ı rahmet: Rahmet sözü 45a/03

la'ib (A.): Oyun oynama (eğlence anlamıyla).
l. 11b/13

la'în	(A.): Lânetlenmiş, Hakk'ın rahmetinden mahrum olmuş, lânetli (kimse), mel'un. l. 16a/05, 23a/10, 24b/11, 33a/03, 33a/13, 37b/07, 47b/09 l.-i bed-güher 33a/02 l.-i bî-hüner 33a/06 l.+ûñ 33b/09 la'în-i bed-güher: Lanetlenmiş ve aslı kötü olan 33a/02 la'în-i bî-hüner: Marifetsiz ve lanetli 33a/06	laţîf	(A.): "En ince işlerin bütün inceliklerini bilen, en ince şeyleri yapan, kullarına ince yollardan çeşitli faydalar ulaştıran" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır. l. 21b/07, 42b/03
la'1	(A.): Parlak kırmızı renkli kıymetli taş. la' l-fâm 15a/03 la' l-fâm: Parlak kırmızı renkli 15a/03	lâyık	(A.): Uygun, yaraşır, münâsip. l. 27a/09, 2a/10, 32a/04, 7a/13
lâl	(F.): Dilsiz. l. 2a/07, 4b/07	lâzım	(A.): Varlığına ihtiyaç duyulan, yapılması, edinilmesi îcap eden (şey). l. 31a/07 l.+dur 16b/01
la'net	(A.): Karşıdakinin bu af ve merhametten mahrum kalmasını dileme, bedduâ etme, ilenç, kargıma. l. 27a/03 l.+i 33a/09, 35a/04	le-	(A.): Arapçada ön ek şeklinde kullanılarak, Türkçede karşılığı "ki" bağlacı olan ve İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getirir. l.-kavlu 39a/07 l.-re'eytehü 35a/01 l.-velleyte 22a/06 l.-zü 23b/02 le-kavlu: Öyle bir söz ki 39a/07 le-re'eytehü: Görecektin ki 35a/01 le-velleyte: Öyle yaklaşırdın ki 22a/06 le-zü: Öyle bir şey ki 23b/02
lahza	(A.): Zamânın göz açıp kapayıncaya kadar geçen en kısa parçası, an. l. 38a/02	lecc	(A.): Düşmanlıkta inat etme, ayak direme, çekişme. l. 32a/04
Lât	(A.): İslamdan önce Arapların Kabe'de bulunan putlarından biri. l. 39b/11		

- leded** (A.): Katı husumet, şiddetli düşmanlık.
l. 34b/10
- ledün** (A.): Allah katı, Tanrı huzûru.
l.+ke 21b/12
- le'im** (A.): Alçak, aşağılık (kimse,şey).
l. 19b/02, 24a/04, 24a/09
- leheb** (A.): Ateşin alevlenmesi. Ateş alevi. Havaya yükselen toz.
l. 19b/06, 19b/08
- leh** (A.): "ona, onun için" sözünün birleşik şekillerin sonunda durulduğu, yâni sükûn üzere okunduğu zamanki şekli.
l.+u 24b/09, 40a/12
- lehvu** (A.): Önemli şeylerden alıkoyacak faydasız iş, oyun, eğlence.
l.+u 11b/13
- lem** (A.): (Arabçada cezm harfidir) Muzari fiilinin başına getirilirse, nefyeder, cezmeder, sâkin okutur. "Gelir" fiilini "gelmedi" yaptı gibi.
l.-tekün 24b/13
l.-tücīb 25a/01
l.-yeḥīb 25a/01
l.-yezel 2a/08, 3b/12, 19b/03, 41b/09
lem-tekün: öyle değildi 24b/13
lem-tücīb: Cevap vermedi 25a/01
lem-yeḥīb: Zıyan olmamış 25a/01
- lem-yezel:** Zâil olmaz, bâki, zeval bulmaz. Daimî olan 2a/08, 3b/12, 19b/03, 41b/09
- lenā** (A.): bize, bizim için.
l. 21b/12, 23b/02
- leng** (A.): Topal, aksak.
l. 4b/06
- leşker** (F.): Asker.
l. 7b/11, 8b/09
- lev** (A.): 1. Olsa bile 2. (Şart edâtı) Dahâ ziyade, olsa bile (manâsına gelir.) "İnne" gibi mâzi mânâsını muzariye çevirmeyip aksine muzâriyi de mâziye çevirir. Temenni edâtı ve vasıl edâtı olur. Meselâ: Lev-câe Aliyyun leraey-tühu: Ali gelse idi, elbette görürdüm.
l. 21a/09, 25a/01, 35a/01
l.-ṭala' ta 22a/06
levi't-ṭala' ta: Eger ki onlara barksan ya da onları araştırırsan 22a/06
- levend** (A.): İri yapılı, boylu poslu, kuvvetli, yakışıklı (kimse).
l. 27a/02
- levḥ** (A.): Üzerine yazı yazılabilecek ve resim yapılabilecek yassı düz nesne veya yüzey.
l.+a 40b/03, 40b/04, 40b/05
l.+adan 40b/09

- l.+i 40a/09
- leyl** (A.): Gece.
l. 33a/09
l.-i behīm 15a/05
l.-i deycūr 9a/04
l.-i Mi' rāc 4b/13
l.-i Mi' rāc 4b/10
leyl-i behīm: Siyah gece 15a/05
leyle-i deycūr: Uzun gece 9a/04
leyl-i Mi' rāc: Mirac gecesi 4b/13
leyle-i Mi' rāc: Mirac gecesi 4b/10
- leyte** (A.): “Ne olurdu, keşke” anlamında olup dilimizde sâdece *Leyte lealle* söyleyişinde kullanılmıştır.
l. 23b/02
- li-** (A.): “İçin, sebebinden, ötürü, ...den dolayı, tarafından” anlamlarına gelen harf-i cer. Arapça kelime ve tamlamaların başına gelerek genellikle zarf fonksiyonunda kullanılan şekiller yapar.
l.-ḥadd 10b/01
l.-men 24a/02
li-ḥadd: Olan sınırdan ötürü 10b/01
li-men: Her kim ki 24a/02
- libās** (A.): Elbise, giyecek şey.
l. 3b/08
- li'ām** (A.): Aşağılık ve pinti kimseler, alçaklar.
l. 19a/06
- līk** (A.): Lakin.
l. 10b/13, 11a/09, 12a/12, 26b/09, 3a/13, 44a/11, 46a/13, 4a/02, 5a/02
l.+i 21b/07, 47b/11, 48b/03
l.+in 23b/10, 36a/11, 37a/08
- li-** (A.): “İçin, sebebinden, ötürü, ...den dolayı, tarafından” anlamlarına gelen harf-i cer. Arapça kelime ve tamlamaların başına gelerek genellikle zarf fonksiyonunda kullanılan şekiller yapar [Önüne geldiği kelimeye harf-i târif (el) ile bitiştiği zaman “lil”, zamirlerden önce de “le” şeklini alır].
l.-ṭā'ifine 39b/08
li'ṭ-ṭā'ifine: Kabe etrafında tavaf eden insanlar 39b/08
- liyākāt** (A.): Lâyık olma, uygunluk.
l. 27b/06
- Lūṭ** (A.): Lut peygamber. İbrahim Peygamber zamanında yaşamış olup onun şeriatıyla amel eder-miş. İbrahim peygamberin kardeşinin oğludur.
L. 38b/11
- luṭf** (A.): 1. İyi muâmele, iyilik, yumuşaklık, hoşluk 2. Bağış, bağış-lama, ihsan, kerem, cömertlik.

l. 17b/12, 17b/13, 18b/04,
 20b/02, 28a/01, 28a/04, 29b/11,
 29b/12, 30a/05, 32a/10, 34a/12,
 36b/07, 3b/03, 43a/06, 44b/13,
 5a/13, 5b/01
 l.+a 43a/13
 l.+ı 9b/10, 29a/07, 46a/12
 l.-ı Hakk 42a/07
 l.-ı Hudā 32a/09
 l.-ı Rabbü'l-‘âlemîn 8b/04
 l.-ı rahmet 28a/07
 l.-ı Vedūd 8b/06, 28b/13
 l.+ıdur 9a/05
 l.+ıñ 25b/11
 l.+ına 9a/13, 21b/07
 l.+ından 22b/09, 31a/11, 48a/12
 l.+ıñdan 32b/05
 l.+ını 17b/03
 l.+ıñuñ 23a/06
 l.+la 18b/11, 29a/07
 l.+um 28b/08, 40a/06
 l.+umdan 43a/11
 l.+uñ 25b/10, 25b/11
 l.+uñdan 21a/05
luṭf-ı Hakk: Hak olan Allah'ın
 lutfu 42a/07
luṭf-ı Hudā: Allah'ın lutfu 32a/09
luṭf-ı Rabbü'l-‘âlemîn: Cenab-ı
 Hakk'ın lutfu 8b/04
luṭf-ı rahmet: Bağış için lütufta
 bulunmak 28a/07
luṭf-ı Vedūd: Kullarını çok se-
 ven, onları lutfu, ihsâna garke-
 den Allah 8b/06, 28b/13

M

mā (A.): “O şey ki, şu nesne ki” vb.
 anlamlarla bâzı Arapça kelimele-
 rin başına gelen bir çeşit ön ek.
 m.-Halaka'l-lâhû 40a/12
 m.-şadaḳ 5b/13, 6a/05
 m.-şafâ 11a/04
 m.-sivâ 3b/05, 13a/05, 17b/13,
 47a/13
 m.-ütiye 23b/02
 m.-yeşâ'ı 40b/06
mā-Halaka'l-lâhû: Allah'ın yarat-
 tığı (şey, kimse) 40a/12
mā-şadaḳ: Uygun, muvâfık, mu-
 tâbık 5b/13, 6a/05
mā-şafâ: rahattan, huzurdan ne
 varsa 11a/04
mā-sivâ: 1. İnsanı Allah'tan u-
 zaklaştıran her şey 2. Allah'ın
 zâtı dışındaki bütün varlıklar.
 3b/05, 13a/05, 17b/13, 47a/13
mā-ütiye: Ona verildiği gibi
 23b/02
mā-yeşâ': İsteddiği şekilde
 40b/06
ma'âş (A.): Yaşamak ve geçinmek için
 gerekli olan şey, rızık.
 m. 36a/05
 m.+ıçün 31b/12
mā'bed (A.): Bir dîne inananların ibâ-
 det etmelerine mahsus yer, tapı-
 nak, ibâdethâne.

- māʿ bed-i aşnām** 39b/12
māʿ bed-i aşnām: Putlara dair tapınak 39b/12
- maʿ delet** (A.): Adalet eylemek. Hak ile hükmeylemek.
 m. 8b/07
- maʿ din** (A.): İkamet ettikleri mevzi.
 m.-i faẓl u hüner 8b/06
maʿ din-i faẓl u hüner: sanat ve fazileti mevzisi (makam) 8b/06
- maṣāʾib** (A.): Musibetler, felâketler, belalar.
 m.+dür 12a/11
- maġbūn** (A.): Şaşırmış, şaşkın.
 m. 12b/04
- maġfiret** (A.): Allah'ın lutuf ve merhamet ederek kullarının günahlarını affetmesi, bağışlaması, yarlıgama.
 m. 3a/08
- maġmūm** (A.): Gamlı, kederli, hüznü.
 m. 38b/10
- maġrib** (A.): Güneşin battığı yer veya güneşin battığı yön, taraf, batı, garp.
 m.+de 15b/01
- māh** (F.): Gökteki ay, kamer.
 m. 25b/03, 44b/10
 m.-cebīn 16a/04, 18b/02
 m.+ı 22b/02
- māh-cebīn:** Açık alınlı, alını açık, temiz 16a/04, 18b/02
- maḥall** (A.): 1. Yer, mekân, mevki, cay
 2. Yerinde, uygun, lâıyk, münâsip, mehel.
 m. 19b/03, 40a/05
 m.+leden 34a/05
- maḥbūb** (A.): Sevilen kimse, sevgili.
 m. 3b/10, 7a/12
 m.-ı cān 7a/11, 41a/02
 m.-ı cihān 20a/11
 M.-ı Rabbü'l-ʿālemīn 4b/01, 18b/07
maḥbūb-ı cān: Cana yakın, çok sevilen (Hz. Muhammed) 7a/11, 41a/02
maḥbūb-ı cihān: Dünyaca sevilen 20a/11
Maḥbūb-ı Rabbü'l-ʿālemīn: Allah'ın sevgili kulu Hz. Muhammed (S.A.V.) 4b/01, 18b/07
- maḥfī** (A.): Gizli, saklı.
 m.+dür 38b/02
- māhī** (F.): Balık.
 m.+ler 9b/12
 m.+ye 10a/01
- maḥkūm** (A.): Bir şeyi yapmaya mecbur olan, mecbur.
 m. 14b/11, 15b/10
- maḥlūk** (A.): Yaratılmış şey, insan, hayvan, yaratık.
 m.+ât 2a/03, 5a/12

- m.+ıyam 33a/13
- maḥmidet** (A.): Şükür, şükran, teşekkür, övgü.
m. 40b/01
- maḥrūm** (A.): İyi ve güzel bir şeyden hissesi, payı olmayan, yoksun olan, istediğini elde edemeyen (kimse), nasipsiz.
m. 18a/09, 43b/07
m.+dur 43b/07
- maḥşūş** (A.): Yalnız bir kimse, bir nesne veya bir yere âit olan, başkasında bulunmayan, husûsîleşmiş, has, özgül.
m. 45a/02, 46b/07
- maḥşer** (A.): Âhiret hayâtında bütün insanların, dünyâda yaptıklarının hesabını Allah huzûrunda vermek üzere tekrar dirilip toplanacakları yer.
m.+de 42b/12
- maḥv** (A.): 1. Yok olma, harap olma 2. Yok etme, varlığına son verme.
m. 2a/07, 3a/05, 40b/09
- maḥzen** (A.): Devlete âit kıymetli şeylerin saklandığı yer.
m.-i esrār 5a/10
maḥzen-i esrār: Sırların saklandığı yer, sırlar hazînesi 5a/10
- maḥzūr** (A.): Sakınılacak, çekinilecek şey, sakınca, engel, mâni.
- m. 14a/01
- mā'il** (A.): İstekli, hevesli, arzulu.
m.+i 23a/12
m.+dür 46a/12
- maḳ'ad** (A.): Oturulacak yer.
m.+undan 15b/09
- maḳām** (A.): Mevki.
m. 20b/02, 34a/07
m.+a 4b/04
m.+atı 4b/08
m.+uñdan 40a/06
m.-ı ḳurbete 28b/01
maḳām-ı ḳurbete: Allah'a yakın olmak 28b/01
- maḳarr** (A.): Oturulan yer, mesken, ikāmetgāh.
m. 41b/11
- maḳşūd** (A.): 1. Söylenilmek, belirtilmek istenilen, kastedilen 2. İstenilen şey, amaç, gāye, maksat.
m. 24b/04
m.+a 27b/04
m.+uñ 33b/04
m.+uñuz 26b/08
- maḳbūl** (A.): Kabul edilen, reddedilmeyen.
m. 33b/05
- Maḳdis** (A.): Kudüs'teki meşhur câmi, Mescid-i Aksâ.

māl (F.): 1. Kâr sağlamak maksadıyla alınıp satılan şeyler, tüccar malı, emtia 2. Bir kimse veya kurumun mülkiyetinde bulunan, taşınır, taşınmaz her çeşit değerli ve gerekli şey, mülk, îrat, varlık, servet.

m. 14a/06, 23b/13, 24b/08,

26b/08, 31b/08, 41a/012

m.+a 10a/08

m.+da 29b/01

m.-dār 29b/01

m.+dur 10a/08

m.+ını 13a/10, 26b/07, 34a/04

m.+umuzdan 46a/11

māl-dār: Mal sâhibi, varlıklı (kimse), zengin 29b/01

Mālik (A.): Cehennemî muhâfaza ve idâre etmekle görevli melek.
M. 18b/09, 18b/13, 19a/02, 19a/05, 19a/10, 19a/12, 19b/02, 19b/07, 20a/05, 41a/013, 41a/08
M.+e 18b/09, 19a/07, 20a/08, 30a/06, 41b/02
M.+î nâgehân 20a/03, 20a/12
M.+ile 40b/13
M.+îñ 20a/01

ma' lûm (A.): Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan (şey).
m. 48b/12
m.+dur 27b/06

ma' mûr (A.): 1. Gelişip güzelleşmiş, bayındır duruma gelmiş, şenlikli 2. Yerleşik, ahâlisi olan, meskûn.
m. 10b/01, 35a/08

ma' nâ (A.): Kelime, söz, hareket, davranış vb.nin ifâde ettiği şey, anlatılmak istenen veya onlardan anlaşılan şey, anlam, medlûl, mefhum.

m.+dadur 47a/08

m.+ya 47a/08

ma' nî (A.): Mânâ kelimesinin eski şiirlerde geçen şekli.

m. 10a/09, 39b/09

m.+de 10b/10

m.+sinde 10b/11

m.+de 46b/11, 47a/09

m.+den 44b/01

manzar (A.): Yüz, çehre, dîdar.

m.+ı 41b/13

m.+de 11b/08

hüsni m.+ı 41b/13

hüsni manzarı: Onun güzel yüzü 41b/13

ma' rifet (A.): İş yapma husûsundaki ustalık, beceriklilik, hüner, mahâret.

m. 9b/11, 9b/12, 10a/05, 11a/04, 13a/07

m.+den 21b/10

m.-bārân 9b/13

ma' rifet-bārân: Çok marifetli 9b/13

Ma' rûf (A.): Ebü'l-Mahfûz Ma' rûf b.

Fîrûzân el-Kerhî, Iraklı zâhid ve sûfî.

M.-i Kerhî 14a/12

Ma' rûf-i Kerhî 14a/12

marzâtillâh (A.): Allah'ın rızası için.
m.+i 31b/07

mâ'şiyet (A.): 1. Günah 2. Âsîlik, itâ-
atsizlik.
m. 3a/11, 3b/04, 3b/06, 5b/03,
16a/12, 47b/09

maşlahat (A.): İyi olan ve iyiliğe yol a-
çan, hayır getiren, fayda sağla-
yan şey.
m. 34b/11

maşnû' (A.): Uydurulmuş, düzme, sahte,
tabîi olmayan şeyler, sun'î şey-
ler.
m.+ât 2a/03

maşrık (A.): Güneşin doğduğu yer veya
yön, gün doğusu, doğu, şark.
m.+da 15b/01

mât (A.): Yenmek, mağlûp etmek.
m. 42a/01

mâtem (A.): Mağlûbiyet, ayrılık, istîlâ
gibi büyük dert ve felâketlerin
sebebi olduğu derin üzüntü, keder
ve ümitsizlik.
m. 2b/01

maţla' (A.): Doğacak yer, doğuş yeri,
tulû mahalli.
m.-i envâr 5a/10, 47b/04
m.-i nûr 25b/13

maţla' -i envâr: Nurların, ışık-
ların doğması 5a/10, 47b/04

maţla' -i nûr: Nurun doğması

25b/13

maţâf (A.): Kâbe veya Kâbe gibi etrâ-
fında dönülerek ziyâret edilen,
tavaf edilen yer.
m. 40a/05

maţhar (A.): Bir şeyin görünür duruma
geldiği, görüldüğü, açığa çıktığı,
zâhir olduğu yer veya kimse, te-
cellî yeri.

m.-i âşârı 3a/10, 25b/13

m.-i luţf-ı Vedûd 28b/13

maţhar-ı âşâr: Eserlerin zahir
olması, tecelli etmesi 3a/10,
25b/13

maţhar-ı luţf-ı Vedûd: Vedud
olan, ihsan ve lutufta bulunan
Allah'ın tecellisi 28b/13

maţlûm (A.): Haksızlığa uğramış, zu-
lûm görmüş (kimse).
m. 15a/06

maţmûn (A.): Kastedilen asıl mânâ,
anlam, kavram, meal, mefhum.
m. 28b/04
m.-i edâ 8a/10
m.+ında 36b/10
maţmûn-edâ: Asıl mananın an-
latım biçimi 8a/10

mecâl (A.): Güç, kuvvet, derman, tâkat.
m. 41a/09

Mecîd (A.): "Yüceliğine ve büyüklü-
ğüne erişilemeyen, en güzel huy-
ların menbaı olan ve her işin en

iyisini, en güzelini yaptığı için övülüp sevilen, şan ve şeref sahibi, yüce, ulu” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dır.

M. 32b/05, 40b/03, 42b/12

meclis (A.): Bir konuyu konuşmak, görüşmek için yapılan toplantı, içtimâ.

m.-i ‘ ilme 12a/03

meclis-i ‘ilm: İlim meclisi
12a/03

mercûm (A.): Uzaklaştırılmış, kovulmuş, lânetlenmiş.

m. 25b/10

meded (A.): Yardım, imdat, nusret.

m. 14b/07, 17b/10, 17b/11,
17b/12, 17b/13, 18a/01, 29b/13,
32b/05, 38b/05

medhûş (A.): Ürkmüş, şaşkınlık ve korku içinde kalmış, dehşete düşmüş.

m. 41b/06

medîd (A.): Uzayıp giden, çok süren, uzun.

m. 32b/05

Medîne (A.): Peygamber şehri, Medîne.

M. 41b/09

M.+ye 11b/01, 11b/06

medh (A.): Bir kimse veya bir şeyin iyiliklerini, üstün niteliklerini

söyleyerek değerini yüceltme, övme, övgü, senâ.

m. 9a/06

m.tel-‘ âlemîn 1b/05

m.-i Pâdişâh-ı A‘ zâz 8b/01

m.i'l-cûd 28b/12

m.+ine 29a/05

medehte'l-‘ âlemîn: Sen cihanı övdün 1b/05

medh-i Pâdişâh-ı A‘ zâz: Büyük Padişah "Sultan Murad"ı övmek 8b/01

medhi'l-cûd: Cömertliği övmek 28b/12

meftûn (A.): Büyülenmişçesine tutkun, vurgun olan (kimse), âşık.

m.13b/05

meger (F.): 1. “Oysa ki, halbuki” anlamıyla önceden farkına varılmayıp sonradan anlaşılan bir durumu bildirir, meğerse 2. “Ancak, yalnız, fakat, şu kadar ki, illâ” gibi anlamlarla istisnâ belirtir, meğerki.

m. 9b/10, 13b/07, 22a/11,
22b/01, 25b/06, 26a/10, 29b/04,
30a/05, 33a/02, 33a/07, 35a/11,
41b/11, 44a/07, 44b/05

mehîb (A.): Korkutacak kadar iri, cüsseli, korkunç.

m. 6b/13

meh-tâb (F.): Ay ışığı, ay aydınlığı.

m.+ıdur 5b/08

mehveş (F.): Yüzü aya benzeyen.
m. 3b/05

mekân (A.): Yer, mahal.
m. 11b/02, 12b/02, 29a/05,
39b/10, 39b/12, 40a/01, 48a/13
m.+um 43a/06
m.-i ' izzet 28b/01
mekân-ı ' izzet: Çok kıymetli,
büyük bir yer 28b/01

mekin (A.): Bir yere veya bir makāma
oturan, yerleşen (kimse).
m. 20a/02, 20a/12, 39a/07,
45a/13

mekkâre (A.): At, deve, katır gibi eşyâ
taşımak için kirâlanan hayvan,
yük hayvanı.
m. 17a/04
m.+nün 2b/07

Mekke (A.): Arabistan'da Hz. Muham-
med'in doğduğu ve içinde müs-
lümanların kiblesi olan Kâbe'nin
bulunduğu şehrin adı.
M. 11b/01
M.+den 31a/02
M.+ye 11b/04

mekr (A.): Hile, düzen, aldatma.
m. 12a/08, 34a/03
m.-i şeytân 3b/11
m.+ine 11b/05, 33b/09
m.+ünden 2b/07
mekr-i şeytân: Şeytanın hilesi
3b/11

mekteb (A.): Herhangi bir derecede
öğrenim görecekt olanların toplu
olarak devam ettikleri öğretim
kurumu, okul.
m.+e 9a/07

mektûb (A.): Başka yerde bulunan bir
kimseye haber ulaştırmak, hal
hatır sormak, istek bildirmek vb.
bir maksatla elden yâhut posta
aracılığı ile gönderilen yazılı
kâğıt, nâme.
m.+a 36b/10
m.+ı 36b/04, 36b/09, 37a/04,
37a/05
m.+ını 6b/10

mektûbât (A.): Yazılar.
m.-ı esrâr-ı kıdem 40b/05
mektûbât-ı esrâr-ı kıdem: Eski
sırlarla ilgili yazılar 40b/05

melâ'ik (A.): Melekler, melâike.
m. 41a/04
m.+i 28a/12
m.-i bî-şümâr 6b/09
melâ'ike-i bî-şümâr: Pek çok
Melek 6b/09

melâl (A.): Hüzün, keder.
m. 4a/08, 10a/01

melek (A.): Gözle görülüp elle tutulma-
yan, yiyip içmeyen, cinsiyet far-
kı bulunmayan, sâdece Allah'a
itâat etmek ve dâima hayra vâ-
sıta olmak üzere yaratılmış olan

- sayısız nûrânî varlıklardan her biri.
m. 9b/01, 11a/13, 11b/06, 11b/12, 39a/13, 48b/05
m.+den 37b/12
m.+in 20a/13
m.+ler 7a/08
- Melîk** (A.): Hükümdar, pâdişah, hâkan.
M. 8b/01
M.-i lem-yezel 3b/12
Melîk-i lem-yezel: Baki kalan Hükümdar 3b/12
- meltem** (T.): Yaz aylarında karadan denize doğru esen ferahlatıcı rüzgâr.
m.+e 35a/05
- me'lûf** (A.): Ülfet etmiş, alışmış, alışık.
m.+e 4b/08
- melûl** (A.): Usanmış, bıkmış, bezmiş, bezgin, bıkkın.
m. 18a/09, 26a/08
- memâlik** (A.): Memleketler, ülkeler.
m. 6b/11
- memât** (A.): Ölüm, mevt.
m. 15a/10, 17b/07
- memlû** (A.): Dolmuş, dolu.
m. 22a/05, 23a/10
- ma'mûr** (A.): Gelişip güzelleşmiş, bayındır duruma gelmiş, şenlikli.
m. 25b/09
- men'** (A.): Yasaklama, engelleme, önleme.
A. 22b/03
- men** (T.): Âzerî lehçesinde ve bâzı ağızlarda birinci tekil şahıs zamiri "ben" yerine kullanılır.
m. 16b/06, 29a/09, 31b/07, 37b/06, 39b/06, 40a/03, 4a/03
- menâş** (A.): Tehlikeden korunmak maksadıyla kaçıp sığınılacak yer, sığınak, melce, melâz.
m. 45a/01
- Menât** (A.): İslamiyetten evvel cahiliyet devrinde Kabe'deki bir putun adı.
M. 39b/11
- menâzil** (A.): Konaklama yerleri, duraklar, merhaleler, menziller.
m.+den 30b/04, 30b/05
- menba'** (A.): Herhangi bir şeyin ortaya çıktığı, meydana geldiği, zuhur ettiği yer, mebd, menşe.
m.-i 'ilm u 'amel 8b/06
m.-i nûr-ı hudâ 48a/03
menba'-ı 'ilm u 'amel: İlim amel yeri 8b/06
menba'-ı nûr-ı hudâ: Hidayet nurunun meşei 48a/03
- Mennân** (A.): (Allah'ın sıfatı olarak) Kullarına hadsiz hesapsız nîmetler veren, sınırsız iyilik ve ihsanla bulunan.

M. 19b/09, 48b/04, 48b/05

me' nūs (A.): Alışılmış olan, alışılan, alışkanlık hâline gelmiş olan.
m. 15b/12

menzil (A.): Rütbe, mevki, makam.
m. 38b/03
m.+de 8a/05
m.+den 18a/03
m.+e 16a/08, 30b/08
m.+et 30b/04, 30b/09, 40b/01, 8b/07
m.+i 31a/04
m.+ün 14b/04

merātīb (A.): Mertebeler, rütbeler, dereceler.
m. 30a/13

mergūb (A.): Herkesin beğenip arzu edeceği, rağbet göstereceği kadar güzel, makbul (şey).
m. 3b/10, 48a/05

merd (A.): 1. Yiğit, cesur (kimse), bahadır, kahraman, şecî 2. Adam, insan.
m. 14a/05, 14b/06, 15a/04, 25a/10, 32a/02, 34a/13, 47a/07, 47b/07, 6b/12, 8a/01
m.+âne 16b/12
m.-ı Hakk 28a/01
m.+iye 9a/05
m.+üm 9b/08
m.+ümân 12b/02
merdân-ı Hakk: "Allah'ın "adamları, ermiş kişiler 28a/01

merdūd (A.): Kovulmuş, defedilmiş.
m. 33a/13

merhamet (A.): Herhangi bir canlının acısını, kederini, mutsuzluğunu yüreğinde hissedip üzüntü duyma ve ona karşı yardım hisleriyle dolma, acıma.
m. 3a/08
m.+ün 25a/02

merīd (A.): Baş kaldırmada direnen, serkeşlikte inat eden.
m. 23a/11, 33b/06, 34a/05

mertebe (A.): Kademe, derece, basamak, sıra.
m. 13a/11

mervī (A.): Ağızdan ağıza söylenip gelen, nakil ve rivâyet edilen.
m.+dür 29a/11

mesā (A.): Akşam.
m. 8b/03

meşel (A.): Örnek, benzer, misal, numûne.
m.+dür 10a/11

Mesîh (A.): Hz. İsa'nın lakabı.
M. 4a/07
M.+den 4a/07

mesmū' (A.): Duyulmuş, işitilmiş, haber alınmış.
m.+dur 17a/12

meşnevî (A.): Bu nazım şekliyle meydana getirilmiş eser.
m. 3a/07

mesrûr (A.): Sevinçli, memnun (kimse), mutlu.
m. 35a/08

mestûr (A.): Örtülü, kapalı, gizli, saklı.
m. 28a/06

meşgûl (A.): Bir şeyle uğraşan, bir iş yapmakta olan.
m. 36a/05, 46b/06, 47b/11

meşhûr (A.): Ünlü, namlı.
m. 14a/12, 28a/06, 29a/07
m.-ı cihân 45b/07
meşhûr-i cihân: Cihanda meşhur olan 45b/07

misk (A.): Asya dağlarında yaşayan bir ceylân cinsinin erkeğinde karnın derisi altında bulunan kese şeklindeki bir bezden elde edilen güzel kokulu siyah madde.
m. 48a/02

metâ' (A.): Kumaş, elbise vb. giyilen, kullanılan veya herhangi bir şekilde kendisinden faydalanılan eşyâ, mal.
m. 14a/06

meşkâbir (A.): Mezarlıklar.
m.+de 11b/02

mevc (A.): Dalga.

m. 3b/06
m.+i 3a/11

mev' ize (A.): Kötülüklerden uzaklaştırmak, iyiliğe ve doğruluğa yöneltmek maksadıyla verilen öğüt, nasîha.
m. 47b/01
m.-i hasene 16b/13
mev' ize-i hasene: Güzel ve iyi öğüt 16b/13

Mevlâ (A.): Kâinâtın yegâne sâhibi ve efendisi durumunda olan Allah.
M. 11a/13, 17a/13, 20b/02, 21a/03, 25b/07, 30a/01, 30a/05, 40a/05, 42b/03, 43a/07, 47b/11, 48b/07, 5a/07
M.+dan 30a/12, 40a/08, 42b/08
M.+nuñ 11b/05
M.+ya 17b/01, 40a/04
M.-yî Raḥmân u Raḥîm 23a/07
Mevlâ-yî Raḥmân u Raḥîm: Rahman ve Rahim olan Allah 23a/07

mevt (A.): Ölüm.
m. 43b/09

mevdân (A.): zerinde binâ vb. şeyler bulunmayan düz, açık ve geniş yer, açıklık, alan, sâha.
m.+a 16b/12

meyl (A.): (Bir kimseye veya bir şeye) Yönelmek, sevgi, ilgi, alâka göstermek, istek ve arzu duymak.
m. 12a/11, 17a/02, 29a/12

meyve (F.): Bitkilerin, çiçeğin döllenmesinden sonra yumurtalığın gelişip büyümesiyle meydana gelen ve tohumları taşıyan kısmı, yemiş.

m.-dār 10a/10, 42b/04

m.+dür 10a/11

m.+sinde 10a/12

m.+sün 10a/09

m.+yi 46a/04, 46a/08

meyve-dār: Meyve veren, meyveli 10a/10, 42b/04

meyyit (A.): Ölmüş insan, ölü.

m. 25a/10, 25a/11

m.+ine 25a/13

m.-şifat 26a/09, 41b/06

meyyit-şifat: Ölü insan gibi 26a/09, 41b/06

mezheb (A.): Gidilen, benimsenen yol.

m.+i 32b/08

mezīd (A.): Artma, çoğalma.

m. 2b/04, 40a/06, 9b/03

mezkūr (A.): Sözü edilen, zikrolunan.

m. 29a/07

mı (T.): Türkçede (mı, mi, mu, mü) olarak kullanılan soru ekleridir.

m. 11b/11, 13b/08, 16b/07, 16b/08, 16b/09, 18a/06, 18a/10, 19a/06, 19b/11, 2a/05, 33a/06, 33b/09, 34a/12, 34a/13, 34b/01, 38a/12, 39b/10, 43a/02, 48b/05, 12a/11, 16b/10, 29b/11, 33a/05, 38a/09

m.+dur 34a/11, 34b/02, 34b/03

m.+dür 16b/09

Mışır (A.): Afrika'nın şimalinde bir memleket ismi.

M.+a 40b/13

miḥnet (A.): 1. Sıkıntı, zorluk, eziyet, zahmet, meşakkat 2. Belâ, âfet, musîbet.

m. 14a/05

m.+dür 13b/13

m.+e 13a/04, 38b/06

m.+lerden 45a/01

m.+te 20a/04

m.+ün 34b/07

mihr (A.): 1. Güneş 2. Sevgi, dostluk.

m. 31a/04

m.-i eflāk 8b/11,

m.-i enver 43b/10

m.-i tāk-dār 36a/06

m.+le 44b/10

m.+in 8a/11

m.+ün 25b/09

m.+ünle 1b/10, 3b/05

mihr-i eflāk: Feleklerin güneşi 8b/11

mihr-i enver: Güneşin ışığı, nuru 43b/10

mihr-i tāk-dār: Padişah'ın sevgisi 36a/06

Mikā'il (A.): Dört büyük melekten kul-ların rızıklarını taksim etmekle görevli olanı [Diğer üçü Azrâil, Cebrâil, İsrâfil'dir].

M. 31b/02

- M.+e 31a/06
- miḳdār** (A.): Değer, kıymet, derece, seviye.
m. 32a/06
- millet** (A.): Genellikle aynı topraklar üzerinde yaşayan, aynı soydan gelen ve aralarında dil, din, târih, sanat, töre, dünya görüşü ve ülkü birliği bulunan insanlar topluluğu, ulus.
m.+den 5b/07
m.+i 19a/04
m.+idür 5b/07
m.+imizdür 19a/04
m.-i İbrâhim 41a/07
millet-i İbrâhim: İbrahim Peygamberin soyundan, milletinde olanlar 41a/07
- millî** (A.): Milleti ilgilendiren, milletle ilgili olan, ulusal.
m. 1a/04
- mimmâ** (A.): Gibi.
m. 38a/05
- min** (A.): Türkçe’de “–den, –den beri, –den dolayı, –den ötürü” karşılığı olan ve ön ek gibi kullanılan harf-i cer. Arapça kelimelerin, tamlamaların veya zamirlerin başına gelerek genellikle zarf fonksiyonunda şekiller yapar.
m. 21b/12, 24b/10, 35a/02, 39b/02
- m.+en 37a/04
m.+hüm 22a/06
m.+ke 1b/03, 1b/06, 25a/01
m.-muntaşirîn 24b/10
m.-nâsi 31b/07
m.+ni 25a/01
mine'l-muntaşirîn: Kazananlardır 24b/10
mine'n-nâsi: İnsanlardan, halktan olan 31b/07
- minber** (A.): Câmi içinde genellikle mihrâbın sağ tarafında bulunan, cuma namazının farzından önce hatîbin üzerine çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü.
m.+de 20a/02
- minnet** (A.): Yapılan iyiliğe karşı teşekkür etme, şükür, hamdetme.
m.+i 36a/02
- minvâl** (A.): Biçim, şekil, yol, tarz, sûret.
m. 38a/03
- mîr** (F.): Baş, başkan, reis, âmir, e-mîr, bey.
m. 13b/08, 41a/09, 41b/04, 45b/12
m.+den 41a/08, 41b/01
m.+e 41b/03
m.-i zamân 30a/04
mîr-i zamân: Dönemin, devrin başkanı ya da reisi 30a/04
- Mi'râc** (A.): İslâm inancına göre Hz. Muhammed’in Cenâbıhakk’ın

- dâveti üzerine yedi kat semâyı aşır Allah'ın huzûruna yükselerek O'nunla görüşmesi mûcizesi.
M.+de 4b/10
leyl-i M.-ı siyâh 4b/13
leyl-i Mi' râc-ı siyâh: Siyah bir Miraç gecesi 4b/13
- miskîn** (A.): Âciz, zavallı (kimse).
m. 39b/11, 44b/08
m.+i 3b/03, 7b/01, 38b/04
m.+ine 18a/07
- mu' azzam** (A.): Büyüklüğü şüphe götürmeyen, yüce, ulu.
m. 8b/01
- mişâl** (A.): Örnek, numune.
m. 5a/01, 9b/13
- mişil** (A.): Eş, benzer, mânend.
m.+e 23b/02
- muşîbet** (A.): İnsanın başına ansızın gelen belâ, felâket, dert, sıkıntı.
m. 13b/11, 13b/12
m.+dür 13b/10
- Muştafâ** (A.): Bu anlamı ile kelime Hz. Muhammed'in hem sıfatı hem ismi olarak kullanılmıştır.
M. 6b/08, 7a/06, 7b/07, 8a/12
15a/01, 16a/06, 22b/02, 31a/01, 31a/12
M.+dan 5b/11
- mu' attar** (A.): Güzel kokulu, ıtırılı.
- m. 48a/02
- Mu' âviye** (A.): (Mi: 603 - 682) Sahabe-i Kiramdan olup Şam'da yirmi seneden ziyade valilik yaptı, sonra hilâfetini ilân etti. Yirmi sene de halifelik yaptı. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâmın kayın biraderi ve vahiy kâtibi idi. Beni Ümeyye sülalesinden olan bu zattan itibaren İslâm Devletine, Emevi Devleti denmiştir.
M. 22a/11
- mûcib** (A.): Sebep olan, gerektiren.
m.+i 18b/04
m.-i hûsrân 45b/04
mûcib-i hûsrân: Zarara, hüznesebep olan (kimse) 45b/04
- Mu' in** (A.): "Herkesin yardımcısı, herkese yardım eden" anlamında Allah için kullanılır.
m. 5a/11, 25b/10, 31b/10, 32a/09, 35a/06, 45a/05
- münîr** (A.): Aydınlatan, ışık veren, ışıklı, parlak.
m. 14a/11
- muntazır** (A.): Bekleyen, gözleyen, intizar eden.
m.+dur 8a/01
- muḥāl** (A.): Olması, gerçekleşmesi, yapılması mümkün olmayan, imkânsız.
m. 2b/08, 41b/12

Muhammed (A.): Övülmeye değer olan, en güzel huylara sâhip kimse [Peygamberlerin sonuncusu ve en büyüğü olan İslâm peygamberinin adıdır].
M. 15b/02, 16a/09, 19a/04, 48a/12

muhammeş (A.): Kalles, korkak, alçak, nâmert (kimse).
m.+lük 25a/12

muhtaşar (A.): Ayrıntılı olmayan, derli toplu, kısa, öz, mücmel.
m. 12a/08

muhtâc (A.): 1. Bir şeye veya kimseye ihtiyâcı olan, ihtiyaç duyan 2. İhtiyaç içinde olan kimse, yoksul, fakir.
m. 7a/02, 28b/09, 44b/11
m.+dur 2a/09

muhterem (A.): Saygı gösterilen, saygıya lâyık olan, saygı değer.
m. 22a/09

mürğ (F.): Kuş.
m.-i rûh 42b/08
mürğ-i rûh: Ruh kuşu 42b/08

muqaddes (A.): Her türlü ayıp ve noksanlıktan arındırılmış, yüce ve kutsal bilinmiş, kutsal, kutsî.
m. 17b/02

muqarreb (A.): Pâdişah tarafından huzû-

runa teklifsizce girip çıkmasına izin verilen, pâdişâha yakın olan kimse.
m.+lar 35b/03

muqarrar (A.): Hakkında karar alınmış, karar verilmiş, kararlaştırılmış.
m. 48a/02

muqbil (A.): Bahtı açık ve tâlihli, yüce mevki ve makamlara erişmiş olan, ikbal sâhibi, bahtiyar (kimse).
m.+lere 28b/08

muqim (A.): Bir yere yerleşen, bir yerde oturan, kalıcı olan, ikâmet eden (kimse).
m. 9b/04

muraşşa' (A.): İnci, elmas, yâkut vb. kıymetli taşlarla süslenmiş, mücevherle bezenmiş.
m. 20b/10
m.+dı 13b/04

Murâd (A.): Osmanlı padişahlarının 12.'sidir. II. Selim'in büyük oğludur. Annesi Nur-Banu Valide Sultan'dır. Babasının sancakbeyi bulunduğu Manisa'da doğdu. 1558'de Akşehir, 1562'de Manisa sancakbeyi oldu, babasının ölümü üzerine III. Murat 1574'te tahta çıktı. 20 yıl saltanattan sonra 49 yaşında öldü, yerine büyük oğlu III. Mehmet geçti.

M. 8b/02, 8b/11, 13a/08, 23b/05,
32a/04, 43b/04

murād (A.): Erişilmek istenen, olması,
gerçekleşmesi arzu edilen şey,
istek, dilek, amaç.
m.+ı 43b/06
m.+ına 34a/09
m.+ınca 9b/01
m.+ını 33b/03
m.+um 34a/10
m.+uñ 21a/03

Murtaẓā (A.): Dördüncü halife Hz.
Ali'nin lakaplarından biri.
M. 31a/12
M.+nuñ 10b/06

Mūsā (A.): Beni İsrail peygamberlerin-
den Hz. Musa'nın (A.S.) ismi.
Dört büyük kitaptan birisi olan
Tevrat, vahiy yoluyla kendisine
gelmiştir. Yahudilerin en büyük
peygamberidir. Şeriatı, İsa'ya
(A.S.) kadar devam etmiştir. Mı-
sır firavununa karşı mücadele et-
miştir.
M. 21b/03, 24b/02, 24b/05,
25a/02, 30b/03, 33b/03, 46b/02,
46b/05, 46b/08, 4b/12
M.+dan 24a/11
M.+ya 30b/05, 33a/12, 33b/07,
33b/10
M.-yı Kelīm 24a/04
M.-yı Kelīmullāh 30a/12
Mūsā-yı Kelīm: Kendisine hi-
tap edilen Hz. Musa 24a/04

Mūsā-yı Kelīmullāh: Allah'ın
kendisine hitap ettiği kimse
Hz. Mūsâ 30a/12

mutaşaddi' (A.): Çatlayan, yarılan.
m.+an 35a/02

mu'teber (A.): 1. Saygı gören, hatırı sa-
yılır, saygın, îtibarlı 2. Üstün ve
değerli kabul edilen, makbul.
m. 13b/07, 14a/08, 28b/11,
35a/11, 46a/02, 46b/13

muttaşıf (A.): Bir hal ve sıfatla nitelen-
miş olan, kendisinde o hal ve sı-
fat bulunan.
m. 2b/13

muḳtedā (A.): 1. Fikir ve davranışları
ölçü olarak benimsenen, örnek
alınan (kimse) 2. Rehber, ku-
mandan, lider, imam vb. duru-
munda olup önde bulunan, uyul-
an, tâbi olunan kimse.
m. 37b/09
m.-yı zümre-i ehl-i 'ulūm 7b/10
muḳtedā-yı zümre-i ehl-i 'ulūm:
İlim ehlinin, zümrenin rehberi
7b/10

muṭṭaşıl (A.): Aralıksız ve yan yana o-
lan, bitişmiş durumda bulunan,
bitişik.
m. 3b/04, 10a/05, 23a/02, 23b/10,
31b/03, 35a/12

muṭīʿ (A.): Uyan, itâat eden, boyun eğen, tâbi olan (kimse).

m. 4a/10

muvaḥḥiṣ (A.): Korku ve ürküntü veren, dehşete düşüren, ürkütücü.

m.+dür 15a/06

mūy (F.): Tüy, kıl, saç teli.

m.+uñ 16b/08

mübârek (A.): Çok saygı değer, hürmete lâyık, muhterem.

m. 27b/09, 28a/08, 32a/02

mübtelâ (A.): Bir şeye kendini kaptırmış olan, tutulmuş, düşkün.

m. 7a/02, 30a/08, 33a/08,

34b/03, 45a/01,

m.-yı seyyi'ât 37b/05

mübtelâ-yı seyyi'ât: Kötülüğe tutulmuş 37b/05

mücerred (A.): Yalnız, tek, tek başına, münferit.

m. 24a/07

Mücîb (A.): “İstekleri karşılayan, ihtiyaçlara cevap veren, duâ ve niyazları kabul eden” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır.

M. 5a/06, 15a/02, 16a/02, 21a/13

mücrim (A.): Suç işlemiş olan, suçlu, kabahatli kimse.

m. 25b/05

m.-i bî-ʿâr 3a/03

m.+în 18b/07, 15b/07, 20a/09

m.+ler 15b/03

m.+lerüz 5b/02

mücrim-i bî-ʿâr: Utanmaz, hayası olmayan bir suçlu 3a/03

müdâm (A.): Devamlı olarak, ara vermeden, her zaman, dâima 2. Şarap mey.

m. 4a/03, 8a/13, 12a/04, 13a/06, 24a/06, 32b/13, 33a/04, 46b/05

müdâvemet (A.): Devamlı yapma, ara vermeden, yılmadan sürekli çalışma.

m.+ler 12a/03

müdbir (A.): Tâlihi kendisine yüz çeviren, tâlihsiz, bahtsız, bedbaht (kimse).

m.+lere 28b/08

müddet (A.): Bir şeyin, bir olayın başı ile sonu arasında geçen zaman bölümü, süre.

m.+i 32b/05

müdebbir (A.): İş ve davranışlarının sonucunu inceden inceye düşünerek hareket eden, tedbirli ve ihtiyatlı davranan (kimse).

m.+ler 28b/05

müdğam (A.): Başka bir şey içine sokulmuş, ithal edilmiş.

m. 13a/09

müfid (A.): Fayda veren, yarar sağlayan, faydalı, yararlı.

m. 25b/07, 2b/04

müflis (A.): İflâs eden, malını mülkünü batıran (kimse).

m. 28b/09, 31b/08

müfredât (A.): Bütünü bilinen bir şeyin ayrıntıları, maddeleri, tafsilâtı.

m.+ı 5a/09

müfsid (A.): Ara bozan, bozgunculuk yapan, fitne fesat çıkaran (kimse), bozguncu, karıştırıcı, fesatçı, fitneci.

m.+în 16a/05

mühlet (A.): Bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi için verilen belirli süre, vâde, mehil.

m. 19a/08

mühr (A.): Üzerine bir kimse, makam veya kuruluşun ismi kazınmış olan ve basıldığı kâğıt vb. yerde bıraktığı iz imzâ yerine geçen mâden, plastik vb. den yapılmış damga, kaşe.

m.+i 36b/01

mükâfat (A.): Bir başarının, iyi ve güzel bir davranışın karşılığı olan şey.

m. 29b/12

mülâzım (A.): Bir kimse, şey veya yere bağlılık ve devamlılık göste-

ren, bir işte sürekli çalışan kimse.

m.+lar 12a/03

mülk (A.): 1. Dükân, ev, arsa vb. taşınmaz mal 2. Ülke, âlem, diyar, dünya.

m.+en 38a/11

m.+i 38a/12, 41a/012

m.-i cennât 37b/12

m.-i kebîr 38b/03

m.-i Ken'ân'ı 45b/02

m.+ine 14a/10, 38b/01

m.+ini 5a/05

m.+iyeti 38a/07

mülk-i cennât: Cennette bulunan mal, servet 37b/12

mülk-i kebîr: büyük bir mal, servet 38b/03

mülk-i Ken'ân: Kenan diyarı 45b/02

mü'min (A.): Allah'ın varlığına, birliğine, Hz. Muhammed'in O'nun kulu ve peygamberi olduğuna ve İslâmiyet'in diğer îman esaslarına inanan, îman sâhibi kimse, müslüman.

m. 14b/09, 14b/10, 33a/09

m.+e 14b/07, 23a/01, 32a/04

m.+în 14b/08, 20a/05

m.+ler 11b/08, 40a/02

m.+lere 34a/03

m+leri 16a/06

mümkün (A.): Olabilecek durumda bulunma, mümkün olma, olabilmek, olanak.

- m. 12a/06, 22b/07, 43b/03
m.+ât 3b/13, 25b/12
- mümteni**‘ (A.): Olması veya gerçekleşmesi imkânsız, mümkün olmayan, gayrimümkün.
m+dür 33b/07
- münâcât** (A.): Allah’a yalvarıp yakarma, duâ ve niyazda bulunma.
m. 33b/03, 46b/02
m.-ı Bâri’i ‘azze ismuhû 3a/01
m.-ı Kâzi'l-ḥacât 2a/12
münâcât-ı Bâri’i ‘azze ismuhû: Aziz olan ve herşeyi yartan Cenab-ı Hakk'a niyazda bulunmak 3a/01
münâcât-ı Kâzi'l-ḥacât: İhtiyaçlarımızı, isteklerimizi yerine getiren Allah'a niyazda bulunmak 2a/12
- münâfık** (A.): İçi başka, dışı başka olan, özü sözüne uymayan, iki yüzlü, ara bozucu (kimse).
m.+lar 16a/01
- mün‘azil** (A.): Tek başına bir köşeye çekilen.
m. 14a/04
- münfa‘il** (A.): Bir şeyin etkisi altında kalan, etkilenen, etkilenmiş.
m. 16b/09
- müntehâ** (A.): Bir şeyin varabileceği son nokta, son, nihâyet.
m. 44b/03
- m.+sı 13a/09
m.+sıdur 5b/04
m.-yı cennet 38a/03
müntehâ-yı cennet: Cennetin sonu 38a/03
- mürîd** (A.): 1. Çırak, çömez, öğrenci 2. Dileyen, isteyen, irâde sâhibi.
m. 27a/09, 47a/01, 47a/04
- mürsel** (A.): Peygamber, nebî, resul.
m.+în 4b/01, 20b/11
- mürsil** (A.): Gönderen, yollayan (kimse).
m. 6a/06, 6b/06
- mürşid** (A.): Rehber, kılavuz, önder.
m.+i 29a/13
- müslim** (A.): Müslüman.
m.-i fakîr 31b/11
m.+în 21a/08, 21a/09, 37b/04
müslim-i fakîr: Fakir, yoksul bir müslüman 31b/11
- müstahakk** (A.): Hak etmiş, hak kazanmış, lâyük.
m.+dur 19b/02
- müstakîl** (A.): Bilhassa, özellikle, sırf, müstakillen.
m. 6a/10
- müste‘ân** (A.): Kendisinden yardım isteyen, yardımını dilenen (Allah).
m. 38a/06, 40b/10, 48b/08

müstecâb (A.): Olumlu, müspet cevap
alınan, kabul edilen (istek, duâ
vb.).
m.+a 44a/05

müstedâm (A.): Sürüp gitmesi istenilen,
sürekli, devamlı, dâim, bâkî.
m. 32b/06

müstemned (A.): Gamlı, dertli, zavallı
(kimse).
m. 2a/13

müsteṭâb (A.): Hoşa giden, beğenilen,
iyi, güzel.
kitâb-ı m. 1a/02
kitâb-ı müsteṭâb: Güzel kitap
1a/02

müşkil (A.): Zor, güç, çetin.
m. 35a/04
m.+ât 13a/01
m.+dür 26b/09
m.+üm 34a/12

müşrik (A.): Allah’a ortak koşan, birden
fazla tanrıya inanan kimse.
m.+în 16a/03, 21a/08
m.+lerden 39b/13
m.+lere 39b/12

müşṭâk (A.): Şiddetle arzu eden, özle-
yen, hasretini çeken, gönülden
isteyen.
m. 4b/02
m.+ız 12a/01

N

nâ- (F.): Genellikle Farsça, bâzan da
Arapça sıfatların başına gelerek
dilimizdeki “olmayan, değil” ke-
limelerinin anlamını karşılar[Bu
ekin kullanılışı çok geniştir; bir-
çok sıfatın, hatta dilimizdeki -
sîz eki yerine isimlerin başına da
getirilmiştir.

n.-gâh 13a/12

n.-gehân 8a/01, 20a/03, 23b/11,
27b/09

n.-ḥâh 41a/11

n.-maḥrem 34a/01

n.-murâd 43b/04

n.-tüvân 45b/09

nâ-gâh: Ansızın, birdenbire, nâ-
gehan 13a/12

nâ-gehân: Birdenbire, ansızın
8a/01, 20a/03, 23b/11, 27b/09

nâ-ḥâh: İstemeyerek, isteksiz o-
larak, bir şekilde, zorâki 41a/11

nâ-maḥrem: Şer’an kendisiyle
evlenilmesi câiz olduğu ve nikâh
düştüğü için kadının yanına örtü-
süz çıkmadığı erkek 34a/01

nâ-murâd: İsteğine erişememiş,
murâdına erememiş 43b/04

nâ-tüvân: Kuvvetsiz, güçsüz, za-
yıf 45b/09

nâdân (F.): Câhil, bilmez, bilgisiz (kim-
se).
n.+ı 9b/11

nâdim (A.): Pişman olan, nedâmet geti-
ren (kimse).

- n. 27b/02
- na'īm** (A.): Nîmet, bolluk, refah içinde yaşama.
n. 30a/10
n.+en 38a/11
- nālān** (F.): İnleyen.
n. 27b/08
n.+um 3a/05
- nāliš** (F.): İnleme, inilti, feryat, nâle.
m. 40a/04
n.+um 12b/01
- nām** (F.): Ün, şöhret, şan.
n. 20b/03
n.-dār 48a/01
n.+esi 17a/13
n.+ına 11a/03
n.+ını 34a/08
n.+uñla 1b/08
n.+uñ 29a/02
n.+ile 6a/01
nām-dār: Namlı, ünlü, meşhur
48a/01
- namāz** (F.): İslâm dînine belli kurallara göre günde beş vakit yapılması müslümanlar üzerine farz kılınmış olan ve İslâm'ın beş şartından birini teşkil eden ibâdet.
n.+ın 25a/09
n.+ını 18a/04
- nāme** (F.): Mektup.
n. 5b,13, 36b/01
n.+yi 36b/08
- nān** (A.): Ekmek.
n. 30a/04, 31b/13, 32a/08
n.+ı 32a/01
n.+ile 26a/07
n.+ları 29b/02
- nañn** (A.): Biz.
n.+u 1b/03
- Nāka** (A.): Deve.
N.-i Şālîh 4a/05
N.+sından 7a/03
Nāka-i Şālîh: Salih peygamberin devesi 4a/05
- nākış** (A.): Tam olmayan, eksik, noksan.
n. 1b/08
- naql** (A.): Başkasına âit bir sözü veya bir fikri, bir olayı bir yerde anlatma, hikâye etme.
n. 14a/08, 25a/06, 29a/11, 45b/06, 48a/10
- nār** (A.): 1. Ateş, od. 2. Cehennem 3. Ateş gibi yakan duygu.
n. 10b/01, 20a/02, 20a/07, 30a/05, 48a/13
n.+a 19a/07, 19b/02, 20a/01, 43a/05
n.+dan 20a/02, 34b/01
n.+a 14b/04, 18b/07
n.+ı 47a/10
n.-ı bî-emân 20a/06
nār-ı ceñīm 7b/01, 20b/13, 21a/04
n.-ı dūzah 10b/02, 14b/11,

15b/04, 18b/06
n.-ı ğām 19a/08
n.-ı hışm 8b/12
n.-ı ışk 17b/02
n.-ı ibrām 19b/04
n.+ın 20a/08
n.+ile 15a/05, 19b/11
n.+la 14b/05
n.+uñ 15a/08
nār-ı bī-emān: Emansız ateş
20a/06
nār-ı ceḥīm: Cehennem ateşi
7b/01, 20b/13, 21a/04
nār-ı dūzah: Cehennem ateşi
10b/02, 14b/11, 15b/04, 18b/06
nār-ı ğām: Hüzün, keder ateşi
(duygu)19a/08
nār-ı hışm: Kızgınlık ateşi, Öf-
keden ateş haline gelme 8b/12
nār-ı ışk: Aşk ateşi (duygu)
17b/02
nār-ı ibrām: zorlayıncaya dek
ortaya çıkan ateş (duygu) 19b/04

na‘re (A.): Duyguların coşması veya
sarhoşluk etkisiyle yüksek sesle
bağırma, haykırma.
n. 16b/11

naşīb (A.): Allah’ın bir kimseye tâyin
ve kısmet ettiği şey, tâlih, baht.
n. 21a/13, 32b/13

naşihat (A.): Bir kimseye doğru yolu
göstermek, yapması ve yapma-
ması gereken şeyler üzerine dik-
katini çekmek için söylenen söz,
öğüt, pend.

n.+dan 14b/07

Nasrānī (A.): Hıristiyan, İsevî.
N. 16a/07

na‘t (A.): 1. Bir şeyi överek anlatma,
methetme 2. Bilhassa Hz. Mu-
hammed’i, Hz. Ali ve dört ha-
lîfeyi övmek için yazılan man-
zum methiye.
n.-ı Emîre'l-Mü‘minîn ‘Alîyyü'l-
Murtażā 7b/06
n.-ı Emîre'l-Mü‘minîn Ebî Bek-
ri’ş-Şiddik 5b/10
n.-ı Emîre'l-Mü‘minîn ‘Osmān-ı
Zin'-Nüreyn 7a/04
n.-ı Emîre'l-Mü‘minîn ‘Ömer
Bin Ḥattāb 6b/03
n.-ı Seyyidü'l-Murselîn 4a/11
n.+uñ 4a/12
n.+uñdur 3a/09

‘Alîyyü'l-Murtażā: Hz. Ali
üzerine yazılmış bir naat 7b/06
**na‘t-ı Emîre'l-Mü‘minîn Ebî
Bekri’ş-Şiddik:** Hz. Ebi Bekri
Siddik (sıdkıyla bilinen) üzerine
yazılmış naat 5b/10
**na‘t-ı Emîre'l-Mü‘minîn
‘Osmān-ı Zin'-Nüreyn:** İki nur
sahibi olan (Hz. Peygamberin iki
kızını almış olması sebebiyle)
Hz. Osman üzerine yazılmış bir
naat 7a/04
**na‘t-ı Emîre'l-Mü‘minîn ‘Ömer
Bin Ḥattāb:** Hz. Ömer üzerine
yazılmış naat 6b/03
na‘t-ı Emîre'l-Mü‘minîn

- na‘t-ı Seyyidü'l-Murselîn:**
Peygamber efendimiz üzerine yazılmış naat 4a/11
- nâṭık** (A.): İçinde belli bir husûsu bildiren bir ifâde bulunan, bir şeyi gösteren, anlatan, bildirici, beyan edici.
n. 2a/04
- nâz** (F.): Şımarıklık.
n. 13a/02
- naẓar** (A.): 1. Bakış, bakma, göz atma
2. Bir şeye şöyle veya böyle düşünerek bakma, onu şöyle veya böyle kabul ederek ele alma, bakış, bakış açısı.
n. 10a/06, 13b/11, 18b/09, 19a/07, 22b/07, 22b/09, 25b/06, 26a/10, 26b/04, 30b/06, 34a/01, 35a/13, 35b/10, 36b/10, 40b/04, 41b/03, 41b/04, 46a/04
n.+la 41b/03
- nâẓım** (A.): Düzenleyen, tanzim eden.
n. 10a/13
- nâẓır** (A.): Bakan, nazar eden.
n. 16b/12, 18b/11
n.+di 35a/12
- nâzik** (F.): Hareketleri karşısındakinde hoşnutluk uyandıracak şekilde ince, zarif, ölçülü, yumuşak ve terbiyeli olan (kimse) ve bu tarzda yapılan (hareket).
n. 16b/06
- naẓîr** (A.): Benzer, eş.
n. 13b/05, 13b/08
- naẓm** (A.): 1. Vezinli, kâfiyeli söz dizisi 2. (Kur’ân için) Metin.
n. 10b/03
n.-ı kerîm 1a/08
n.-ı kitâb 9b/06
n.+ına 10a/06
n.+ında 10b/11
n.+la 10b/12
naẓm-ı kerîm: Değerli, ulu Kuran-ı Kerim metni 1a/08
naẓm-ı kitâb: Kitabın ya da metnin nazım şekli 9b/06
- nâzil** (A.): 1. İnmek, nüzul etmek 2. (İlâhî kitaplar) Peygamberlere bildirilmek.
n. 7b/02, 10a/05, 11a/13, 11b/04, 12b/11, 19a/02
- n'eyledün** (T.): Ne eyledün.
n. 37a/04
- n'eyler** (T.): Ne eyler.
n. 16b/06
- ne** (T.): 1. (Şart kipiyle kullanıldığında) Bir şey, herhangi bir şey 2. Bâzı kelimelerle kullanıldığında bunlara aşırılık kavramı katar ve kelimenin anlamına göre şaşma, yakınma, memnûniyet, beğenme, takdir vb. ifâde eder 3.

- Hangi şey 4. Şaşkınlık, hiddet
vb. mânâlar ifâde eder.
n. 14b/02, 15b/01, 18b/04,
21a/03, 21b/02, 23a/05, 24b/04,
27a/03, 28a/10, 29a/04, 30a/01,
30a/05, 32a/06, 35a/12, 37a/11,
39a/13, 40a/09, 40a/10, 40b/10,
42a/06
n.+dür 19b/11, 32a/04, 40b/01,
44a/03, 45b/10
n.+idelüm 12a/06
n.+idügin 4a/01
n'ola 28b/08, 33a/13
ñ'ola 34b/08
n'olaydı 23a/13
n'oldı 20a/04, 24a/13, 35a/09,
36b/05
n'olur 24b/03
n.+ydi 37a/08
n.+yüm 2a/08
n.+yler 20a/05
- nebi** (A.): Tanrı buyruğunu kullara
bildiren kimse, peygamber [Ne-
bîler, kendilerine kitap indiril-
memiş olan ve daha önceki şerî-
atı tebliğ eden peygamberlerdir.
Bu yönleriyle kitap sâhibi resul-
lerden ayrılırlar].
n. 6a/12, 7b/10, 18b/04, 18b/05,
24b/06, 30b/11, 44a/13
n.+h 11a/11
n.+yellâh 15a/11
- necât** (A.): Kurtulma, kurtuluş, halâs.
n. 13a/01, 37b/05
n.-ı âdem 5a/13
n.-ı ümmetüñ 5b/01
- necât-ı âdem**: Ademoğlunun
kurtuluşu 5a/13
necât-ı ümmetüñ: Peygamber
efendimizin ümetinin kurtuluşu
5b/01
- necl** (A.): Oğul, çocuk, evlât.
n. 32b/13
- nedâmet** (T.): Yaptığı iş veya davra-
nışın sonucunu beğenmeyip yap-
tığına hayıflanma, pişman olma,
pişmanlık.
n. 11b/12, 38b/07, 3b/06
n.+le 11b/11
- nefes** (A.): Akciğerlere hava alıp ver-
me ve bu yolla alınıp verilen ha-
va, soluk.
n. 21b/11, 9b/02
n.+de 12a/05, 42a/08, 48b/08
- nef** (A.): Fayda, çıkar, kâr, menfaat.
n.+i 29a/08
n.-i 'ayân 14b/09
n.+ini 21a/10
nef-i 'ayân: Açıkça bir menfaat
14b/09
- nefh** (A.): Boru vb. çalma.
n.-i şūr 42b/10
nefh-i şūr: İsrâfil'in kıyâet gü-
nünde ölülerin dirilip mahşerde
toplanması için sur denen boru-
yu çalması 42b/10
- nefret** (F.): Bir şeyi veya bir kimseyi
beğenmemekten, kötü bulmaktan

- ileri gelen şiddetli itici duygu,
iğrenç bulup tiksenme.
n. 27a/03, 30a/07, 35b/09
- nefs** (A.): 1. Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği 2. Bir şeyin içi, merkezi, kendisi 3. Can, ruh, haya.
n. 12b/13, 17b/11, 23a/04, 25a/03, 29a/13, 38a/06 23b/03
n.+de 23a/04
n.+e 17a/10, 23b/06
n.+ehü 31b/07
n.+i 3b/11
n.-i insānī 12b/12
n.-i zālīm 2b/03, 18a/01
n.+ik 2a/11
n.+le 2b/02
n.+ümüz 5b/03
n.+ün 23b/09
nefs-i insānī: İnsanın içi, nefsi 12b/12
nefs-i zālīm: Zalim ya da sitemkar bir nefis 2b/03, 18a/01
- nehār** (A.): Gündüz.
n. 33a/09
- ner** (F.): Erkek, er, nerre.
n. 44b/01
n.+esi 40a/04
n.-i şīr 41a/13
nerre-i şīr: Aslan gibi bir erkek 41a/13
- nercū** (A.): "Rica" sözcüğünden türetilen bu sözcük "yalvarıyoruz ki" anlamını taşıyor.
n. 1b/03
- neseb** (A.): Soy, soy sop, atalar, dedeler silsilesi.
n. 8b/05
- nesīm** (A.): Hafif hafif esen, hoş ve latif rüzgār.
n.-i şubḥgāh 9a/05
nesīm-i şubḥgāh: Sabahın hoş rüzgarı 9a/05
- nesl** (A.): 1. Bir kimsenin zürriyeti, evlât ve torunları, soy, sülâle, döl 2. Aynı yıllarda yaşamış o-lan, yaklaşık aynı yaşta bulunan kişilerin bütünü, kuşak.
n. 8b/08
n.+inde 44a/09
n.+inden 44a/13
‘ā.-nesl 8b/08
‘āli-nesl: Çok büyük ve önemli bir soydan olma 8b/08
- nesne** (T.): Belli bir ağırlığı, maddesi ve hacmi olan her türlü cansız varlık, şey.
n. 34a/11, 34b/01
- nevā** (F.): Nağme, âhenk, ses.
n. 10a/12, 30a/08
- nevāl** (A.): Bağış, ihsan, atâ.
n. 21a/05

- nez'** (A.): 1. Çekip çıkarma, koparma, sökme; çekip çıkarılma, koparılma 2. Can çekişme, ihtizar.
n.+i 17a/01, 17a/02, 17a/03, 17a/04, 17a/05
- nışf** (A.): Yarım.
n.-ı yevm 38a/04
nışf-ı yevm: Yarım gün 38a/04
- nişār** (A.): Saçma, saçılma, serpmeye, serpilme.
n. 6b/09, 9b/08
- nice** (T.): 1. Çok, pek çok, birçok 2. Nasıl.
n. 6b/01, 7a/08, 8a/13, 11b/09, 11b/12, 13a/10, 14a/04, 15b/12, 17a/09, 18b/07, 19a/05, 19a/06, 19b/12, 21b/02, 22a/08, 22b/09, 23a/01, 23a/03, 23a/05, 23a/11, 24b/11, 26a/12, 26b/03, 26b/09, 27a/09, 27a/13, 28a/01, 28a/05, 30b/08, 35b/09, 35b/10, 35b/11, 38a/01, 39a/03, 39b/12, 41b/10, 42a/08, 42a/09, 43a/01, 43a/02, 43b/04, 44a/10, 44b/04, 44b/06, 45a/12, 45b/09, 47a/03
- niçün** (T.): (< *ne+için*) Bir şeyin sebebini ve amacını sormak maksadıyla kullanılan "neden, hangi sebeple, hangi sebepten ötürü?" anlamında soru zarfı.
n. 25a/02, 33a/05, 48a/13
- nidā** (A.): Seslenme, çağırma, bağırma.
- n. 11b/08, 48a/03
- nifāk** (A.): İki yüzlülük, münâfıklık.
n. 16a/01
- nihāl** (A.): Fidan.
n.+ini 45b/09
- nihān** (F.): Gizli, saklı, gizlenmiş, saklanmış.
n. 6b/10
- nihāyet** (A.): Sonunda, son.
n. 3a/02, 21b/07
- nīk-** (A.): İyi, hoş, güzel.
n.-aḥter 8b/07
n.-ḥū 32a/02
n.-nām 20b/03
nīk-aḥter: Güzel yıldız 8b/07
nīk-ḥū: Huyu iyi olan, iyi huylu 32a/02
nīk-nām: Nâmi iyi olan, iyi nam kazanmış 20b/03, 31b/12
- nikbet** (A.): Uğursuz, kötü.
n. 26b/12
- Nīl** (A.): Mısır diyarında kain-i meşhur büyük ırmak (Beyaz Nil).
N.+e 6b/10
- ni' met** (A.): 1. Allah'ın kullarına bağışı olan yiyecek içecek vb., özellikle ekmek 2. İnsanın iyi yaşamasını sağlayacak her türlü şey, servet, refah, dirlik düzenlik, sağlık vb.

- n.+i 36a/02
n.-i dünyā 42a/10
n.-i Hakk 42a/08
n.+ün 42a/09
ni‘met-i dünyā: Allah'ın dünyada kuluna verdiği nimetler 42a/10
ni‘met-i Hakk: Allah'ın verdiği nimet ve rızıklar 42a/08
- nirān** (A.): Ateş.
n.+ı 17b/05
- nisbet** (A.): 1. Bir şeyin parçaları veya iki ayrı şey arasındaki uygunluk, oran, orantı, tenâsüp 2. Kıyas edilirse, göre, nazaran, nispetle.
n. 3a/13, 41b/13
n.+le 31a/08
n.+i 9a/13
- nisyān** (A.): Unutma.
n.+ı 9b/13
- nişān** (F.): 1. İşâret, belirti, iz, alâmet 2. Osmanlılar'da pâdişah tuğrasını taşıyan ferman, berat, hükmü 3. Devlet tarafından üstün hizmetlerinden dolayı hak edenlere verilen ve resmî günlerde göğüse takılan bir nevi madalya.
n. 1a/05, 21b/04, 36a/12, 36b/02, 36b/11, 39b/10
n.+ı 28a/10
- niyâz** (A.): Dua, tazarru.
n. 27b/07
- niyyet** (A.): Bir şeyi yapmayı önceden kurma, zihinde tasarlama, yapmayı aklına koyma, yapmaya karar verme.
n.+i 26b/05
- noķşān** (A.): Eksiklik, kusur.
n. 28a/05
- nuşh** (A.): Nasîhat, öğüt.
n. 10a/11, 11b/03, 14a/13, 41a/05
- nuķellib** (A.): Döndürmek, sağa sola çevirmek.
n.+uhum 22a/02
- nübüvvet** (A.): Peygamberlik, nebîlik.
n. 21b/05, 41a/04
n.+den 21b/04
- nükte-** (F.): İnce bir anlam taşıyan, zekâ eseri olduğu için hoşâ giden zarîf ve düşündürücü söz, espri.
n.-dān 46a/10
nükte-dān: Nükteli söz söyleyen, nükte yapmakta mâhir olan (kimse), nükteci 46a/10
- nüzûl** (A.): 1. Yukarıdan aşağıya inme 2. Konaklama, inme.
n. 4b/11, 11b/01, 11b/06, 11b/10, 16a/11, 20a/01, 31b/06, 39b/13
- nûha** (A.): Gönderiyoruz, iletiyoruz.
n. 16b/06

nūr (A.): 1. Kalp gözüyle his ve idrak edilen gönül açıcı aydınlık, maddî olmayan hususlarda basîret gözüyle görülen ve gerçeği görmeyi sağlayan mânevî ışık 2. Cenâbıhakk'ın bütün mahlûkâtı yokluk zulmetinden çıkarıp idrak edilebilecek, hissedilebilecek, görülebilecek duruma getiren ilâhî tecellîsi 3. Gözle görülen aydınlık, maddî şeyleri görmeye yarayan ışık, ziyâ.
n. 11a/02, 13a/05, 25b/09, 36a/05
n.+ânî 14a/11
n.-ı hâkîkat 10a/07
n.-ı hüdâ 1b/10, 11a/06, 48a/03
n.-ı 'irfân 10a/08
n.-ı nübüvvet 21b/04
n.-ı yakîn 7b/09, 20a/07
n.-ı zât 2a/01 n.+ın 13a/07
maṭla^c-i n. 25b/13
maṭla^c-i nūr: Nurun doğuşu 25b/13
nūr-ı hâkîkat: Hakikatın nuru 10a/07
nūr-ı hüdâ: Hidayet nuru 1b/10, 11a/06, 48a/03
nūr-ı 'irfân: Biliş, anlayış nuru 10a/08
nūr-ı nübüvvet: Peygamberliğin nuru 21b/04
nūr-ı yakîn: Şüphesizlikten korunarak doğruyu gösteren nur 7b/09, 20a/07
nūr-ı zât: Zatı Allah'ın nuru 2a/01

nūşîn (F.): Tatlı, hoş giden, hoş.
n. 45b/07, 46a/06

Nūşîrevân (F.): İran'da Milâdi (531 – 579) tarihleri arasında hükümdarlık etmiş Sâsâni padişahı olup adâlet ve doğruluğu ile meşhur olmuştur.
N. 46a/01, 46a/09, 46a/10
N.+e 45b/10, 45b/12

O

o (T.): 1. Tekil üçüncü şahsı gösterir 2. İşâret zamiri olarak yerini tuttuğu en uzaktaki kimse veya şeyi gösterir.
o. 4a/05, 10b/04, 10b/12, 13b/04, 14b/06, 17a/07, 17a/09, 19a/04, 26b/10, 30b/12, 35b/12, 36a/04, 36b/03, 37a/12, 37b/10, 39a/12, 40a/08, 40b/13, 41a/011, 41b/04, 42b/03, 43a/04, 48b/06
o.+dur 29b/05

od (T.): Ateş.
o.+ıyla 36b/06
o.+a 47a/09

oğlan (T.): 1. Erkek çocuk 2. Yetişkin erkek, delikanlı.
o. 34b/03, 35a/03
o.+ı 13b/01
o.+lar 17a/12
o.+ları 29b/02

oğul (T.): Cinsiyeti erkek olan evlât.

o.+ı 14a/08, 43b/10
o.+umdur 25a/11
o.+uña 25b/01
o.+larıyuz 45a/09, 45a/11

ol (T.): 1. Üçüncü tekil şahıs zamiri
ve işâret sıfatı, “o”nun eski şekli
2. Öbür, diğer.

o. 2a/02, 2b/05, 2b/07, 2b/09,
2b/12, 3b/12, 4b/01, 4b/04,
4b/05, 4b/07, 4b/08, 4b/11,
4b/12, 4b/13, 5a/06, 5a/10,
5a/11, 5a/12, 5a/13, 5b/05,
5b/12, 5b/13, 6a/02, 6a/08,
6a/09, 6a/12, 6b/05, 6b/08,
6b/12, 7a/01, 7a/03, 7a/09,
7a/12, 7b/01, 7b/05, 7b/13,
8a/01, 8a/02, 8a/03, 8a/04,
8a/07, 8a/09, 9b/10, 10b/01,
11a/11, 11b/05, 11b/07, 11b/10,
11b/13, 12b/08, 13a/11, 13b/05,
13b/07, 13b/10, 14a/02, 14a/04,
14a/09, 14a/10, 14b/03, 14b/06,
14b/07, 15a/13, 15b/09, 15b/13,
16a/01, 16a/11, 16b/04, 16b/06,
16b/07, 16b/08, 16b/09, 16b/12,
17b/06, 17b/07, 18a/13, 18b/02,
19a/02, 19a/06, 19a/10, 19b/05,
19b/07, 20a/01, 20a/03, 20a/12,
20b/02, 20b/04, 20b/09, 20b/13,
21a/02, 21a/13, 21b/03, 22a/08,
22a/12, 22b/09, 23a/01, 23a/07,
23a/09, 23a/10, 23a/11, 23b/03,
23b/10, 23b/11, 23b/12, 24a/04,
24a/05, 24a/09, 24a/11, 24a/12,
24b/06, 24b/12, 25a/06, 25a/08,
25a/10, 25a/13, 25b/02, 25b/03,
25b/06, 26a/08, 26a/12, 26b/04,

27a/07, 27a/11, 27a/12, 27a/13,
27b/01, 27b/02, 27b/09, 27b/10,
27b/12, 28a/01, 28a/03, 28b/10,
29a/11, 29b/01, 29b/04, 29b/05,
29b/07, 29b/08, 30a/04, 30a/05,
30a/08, 30a/12, 30a/13, 30b/02,
30b/04, 30b/05, 30b/06, 30b/08,
30b/09, 31a/01, 31a/02, 31a/04,
31a/07, 31a/13, 31b/05, 31b/06,
31b/10, 31b/13, 32a/01, 32a/02,
32a/05, 32a/07, 32a/08, 32a/09,
32a/10, 32a/11, 32a/12, 32b/04,
32b/07, 32b/11, 32b/12, 33b/02,
33b/05, 33b/06, 33b/07, 33b/12,
33b/13, 34a/02, 34a/05, 34b/04,
34b/06, 34b/08, 35a/05, 35a/09,
35a/12, 35a/13, 35b/04, 35b/10,
35b/12, 36a/07, 36a/10, 36a/12,
36b/01, 36b/02, 36b/04, 36b/05,
36b/06, 36b/08, 36b/09, 36b/10,
36b/11, 37a/02, 37a/03, 37a/05,
37a/07, 37a/11, 37a/12, 37a/13,
37b/03, 37b/12, 38a/01, 38a/03,
38a/08, 38a/13, 38b/03, 38b/08,
38b/13, 39a/01, 39a/02, 39a/03,
39a/06, 39a/08, 39a/09, 39a/10,
39b/04, 39b/13, 40a/02, 40a/04,
40b/03, 40b/08, 40b/09, 41a/010,
41a/13, 41a/03, 41a/05, 41a/06,
41a/09, 41b/09, 41b/11, 42a/01,
42a/02, 42a/04, 42a/09, 42b/01,
42b/04, 42b/05, 42b/07, 42b/08,
42b/09, 42b/11, 43a/01, 43a/03,
43a/10, 43b/10, 44a/05, 44a/13,
44b/01, 44b/06, 44b/12, 45a/07,
45a/10, 45a/13, 45b/07, 45b/08,
45b/09, 45b/12, 46a/02, 46a/13,
46b/03, 46b/06, 46b/07, 46b/10,

46b/13, 47a/04, 47b/11, 48a/01,
48a/06, 48a/11, 48b/02, 48b/03,
48b/08, 48b/12

ol- (T.): 1. Meydana gelmek, ger-
çekleşmek 2. bulunmak 3. ya-
pılmak, 4. hazır bulunmak 5. bir-
likte olmak.

o.+a 5a/03, 7a/09, 7a/11, 8a/04,
8a/05, 8a/13, 10a/10, 10b/01,
15b/07, 15b/12, 15b/13, 16a/05,
16a/07, 16a/08, 18a/10, 18b/10,
19a/09, 20a/07, 20a/10, 21a/01,
21a/02, 23a/01, 23a/03, 24a/10,
28a/03, 28b/08, 28b/13, 29a/02,
29a/03, 2b/12, 30b/11, 31b/04,
32a/06, 32b/10, 33a/07, 33b/05,
34b/01, 34b/06, 34b/08, 34b/13,
35a/03, 35a/08, 35b/08, 37a/06,
39b/10, 3a/05, 3b/05, 41b/13,
43a/04, 44b/12, 48b/01, 48b/05,
48b/12

o.+alar 7a/10, 30a/10

o.+an 11b/04, 13a/02, 14b/09,
15b/01, 23b/06, 26a/13, 28b/06,
44a/10, 46b/08, 5a/07, 5b/12

o.+ana 1a/07, 10a/05, 11a/04,
16b/01, 35b/01, 36a/08, 37b/01

o.+anlar 23a/12, 39b/05

o.+anlara 22b/05

o.+anlardan 23b/12

o.+anlardır 43b/07

o.+anları 45a/01

o.+asın 19b/03, 40a/05, 44a/02,
6b/13

o.+aydık 21a/08

o.+ayduñ 23a/13

o.+dı 4a/05, 4a/07, 5a/02, 5a/09,
5b/13, 6b/04, 6b/10, 6b/11,
8a/05, 8a/09, 10a/10, 10b/06,
11a/08, 12a/08, 13b/03, 13b/05,
14a/03, 14a/04, 14a/05, 15a/03,
15a/04, 15a/05, 16b/08, 19a/02,
21b/06, 22b/11, 23b/12, 24a/12,
27a/08, 27b/02, 28a/11, 2b/04,
2b/08, 30b/06, 31a/04, 31a/08,
32b/01, 32b/04, 33b/04, 33b/06,
35b/12, 36a/04, 36a/05, 36b/04,
36b/06, 36b/12, 37a/08, 37b/04,
37b/05, 37b/07, 37b/09, 37b/10,
37b/12, 38a/03, 38b/03, 38b/04,
39a/12, 39b/09, 39b/12, 40a/08,
40a/13, 40b/01, 40b/10, 40b/13,
41a/03, 41a/08, 41b/05, 41b/11,
43a/02, 44a/12, 44b/06, 44b/09,
45a/03, 45a/07, 45a/13, 45b/01,
46a/09, 46a/10, 47a/02, 47a/10

o.+dıgı 6a/03

o.+dılar 4b/02, 4b/03, 8b/13,
14b/02, 17a/08, 17b/02, 19b/11,
21a/04, 21b/04, 21b/13, 22b/06,
27a/04, 27b/04, 28b/01, 36a/05,
43b/09

o.+du 18b/04

o.+duğ 32a/13

o.+duğı 28b/09

o.+dum 2b/02, 33a/08, 47a/05

o.+dumise 33a/13

o.+duñ 5a/13, 6b/13, 40a/06

o.+duñuz 35b/05

o.+dur 28b/13, 32b/10

o.+durur 11a/07, 5b/11

o.+duklarına 28b/06

o.+ınca 1a/05, 8a/04, 35b/13,
42b/10

o.+ısar 38b/08
o.+ıardur 46b/04
o.+ma 10a/02, 46b/11
o.+mağ 27a/02
o.+mağa 40a/05, 48a/07, 4b/02
o.+mağın 46a/05
o.+madan 44b/10
o.+madı 9b/10, 18a/08, 19a/06,
22b/07, 25b/07, 2b/04, 38a/07,
45a/02, 45b/02, 47b/08
o.+madum 12a/12
o.+mamış 18b/12, 26a/11
o.+masa 12b/10, 12b/11
o.+masın 35a/05
o.+masun 24a/06
o.+mağ 23b/03, 23b/04, 2b/08,
44b/11, 45a/05
o.+maya 3b/01, 3b/08, 8a/12,
12b/04, 20a/11, 23a/04, 26b/12,
2a/05, 30b/10, 34b/05, 34b/09,
39a/05, 42a/07
o.+mayacak 22b/01
o.+mayadıñuz 31a/13
o.+mayalar 1a/08
o.+mayam 14a/13, 3b/04
o.+mayan 42a/10
o.+mayana 14b/10
o.+mayanı 7a/13
o.+mayız 23b/06
o.+maz 4b/04, 4b/07, 12a/06,
16b/02, 21a/11, 23b/11, 23b/13,
32a/04, 34b/05, 36b/12, 42a/06,
43b/03, 46a/13
o.+mazise 17b/11
o.+mazlar 18b/12
o.+mazsam 36b/12
o.+mış 20b/10, 30a/07, 32a/09
o.+mışam 47a/06

o.+muşdı 6a/04, 20a/02, 25a/12,
29b/01, 30a/04, 30a/05, 31b/11
o.+muşdur 10b/12, 15b/05,
24a/10, 42b/013, 48b/06
o.+muşıdı 7a/09, 7b/13
o.+muşuz 5b/03
o.+muşken 29a/01
o.+muşlardur 31a/12
o.+sa 10a/04, 21a/11, 23a/03,
26a/08, 29a/04, 46b/07, 46b/10
o.+salar 46b/10
o.+saydı 19a/10
o.+sun 1b/09, 1b/10, 2a/01,
6b/02, 9b/02, 25b/10, 26a/04,
32b/06, 37b/03, 40a/02, 48b/07
o.+sunlar 1b/13
o.+uñ 28a/01
o.+unacak 36a/12
o.+undı 30a/13, 30b/05
o.+unca 1a/05
o.+unması 41b/12
o.+unmaz 26b/09
o.+unmışdur 20b/09, 29a/11
o.+up 13b/13, 15a/09, 15b/03,
17a/07, 17a/12, 26a/09, 26b/03,
26b/10, 27a/03, 27a/05, 27b/13,
32a/07, 36a/04, 39b/12, 44b/07
o.+ur 2a/07, 2a/10, 4b/06,
4b/07, 5b/05, 7a/02, 7b/01,
9b/09, 9b/11, 10a/05, 11a/13,
11b/02, 13b/11, 14b/07, 14b/09,
15b/04, 16a/01, 16b/02, 19b/12,
22a/05, 26a/05, 26a/12, 26a/13,
28b/10, 28b/11, 29a/05, 29a/07,
32b/11, 32b/12, 32b/13, 33a/05,
33b/09, 35a/03, 35a/04, 38a/04,
38b/01, 38b/02, 41b/10, 43b/04,
43b/05, 45b/03, 45b/04

	o.+updur 48b/13 o.+urdı 7b/02, 12b/11, 18a/04, 36b/03, 37b/13, 40a/01, 46a/03 o.+urduñ 6b/06 o.+urlar 16a/03, 16a/04 o.+urlardı 28b/07 o.+urlarmış 18b/06 o.+urmuş 17a/09 o.+ursa 3a/11, 26a/12, 27a/09 o.+ursiñ 23b/05 o.+ursuz 45b/04 o.+urum 33b/13		
on	(T.): Dokuzdan sonra, on birden önce gelen sayının adı. o. 4a/02, 10b/10, 41a/10, 47a/05, 47a/06, 47a/10, 47a/11, 47a/12		
onı	(T.): Şahıs zamirlerinde üçüncü tekil şahıs olarak kullanılır. o. 48b/12		
onlar	(T.): Şahıs zamirlerinden 3. çoğul şahıs olarak kullanılır. o. 16a/12		
otuz	(T.): Yirmi dokuzdan sonra, otuz birden önce gelen sayının adı. o. 42b/01		
oran	(T.): Ölçü, had, derece, miktar. o.+ı 23a/06		
‘Osmān	(A.): Hz. Muhammed'in damadı, üçüncü halife. ‘O. 7a/05, 7a/11, 10b/07, 18a/09, 18a/11 ‘O.-ı Zî'n-Nüreyn 7a/04	‘Osmān-ı Zî'n-Nüreyn: İki nur sahibi olan (Hz. Peygamberin iki kızını almış olması sebebiyle) Hz. Osman'a bu lakabı vermişler 7a/04	
otur-	(T.): 1. Geçmek, orada yer almak 2. yerleşmek. o.+dılar 27a/10 o.+ur 20b/09		
oku-	(T.): Bir metni seslendirmek, yüksek sesle kırâat etmek. o.+r 9a/06 o.+rlardı 24a/04		
Ö			
öl-	(T.): Hayâtı sona ermek, yaşamaz olmak, can vermek, vefat etmek. ö.+düresin 36a/13 ö.+ince 36b/07 ö.+ür		
‘Ömer	(A.): İkinci halife Hz. Ömer. ‘Ö. 6b/03, 6b/05, 6b/06, 14a/08, 14a/09, 14b/01, 18a/08 ‘Ö.+dür 6b/07		
‘ömr	(A.): Ömür, hayat, yaşayış, yaşam. ‘ö. 29b/05 ‘ö.+i 23a/02, 23a/03, 31a/10 ‘ö.+in 32b/05 ‘ö.+inde 30b/11 ‘ö.+ini 29b/04, 31a/08, 31a/09		

‘ö.+iniñ 31a/09

öñ (T.): İçinde yaşanan zamandan sonra gelecek olan zaman, karşılaşılabilecek veya yapılacak olan iş vb.ni ifâde etmek için kullanılır. ö. 13a/10

örtü (T.): Örtmeye yarayan şey. ö.+sin 20a/08

öv- (T.): Bir kimse veya şeyin iyi, güzel ve üstün taraflarını söyleyerek değerini belirtmek, met-hetmek. ö.+erdi 9b/05 ö.+üñdi 22b/08

öyle (T.): Ona benzer, onun gibi. ö.+dür 31a/07

öz (T.): Bir kimsenin kendi mânevî varlığı, zâtı, kendisi. ö.+in 30b/07 ö.+üñi 47b/06

Özdemiroğlu (T.): OSMAN PAŞA, Özdemiroğlu. Osmanlı vezîriâzamı. 933’te (1527) Mısır’da doğdu. Babası San’a fâtihi ve Habeşistan beylerbeyi olan Özdemir Paşa’dır. Annesinin Abbâsî hânedanına mensup olduğu ileri sürülür. Bazı Osmanlı kaynaklarında babası Özdemir Paşa’nın Dağıstan’dan getirilen bir Mısır Çerkezi olduğu belirtilir.

Ö. 10b/04

‘**özr** (A.): 1. Yanlış, hatâlı bir davranışın elde olmadan veya mecbur kalındığı için yapıldığını bildirmek ve hoş görülmesini istemek üzere öne sürülen sebep, mâzeret 2. Kusur, hatâ, eksiklik. ‘ö. 38b/06, 38b/07, 40a/05, 40a/06 ‘ö.+ini 38b/08, 39b/04, 40b/08

P

pâdişâh (F.): Osmanlı Devleti’nde hükümdarlara verilen unvan, sultan. p. 23b/07, 2b/09, 30b/02, 38b/08, 39b/04, 40b/08 p.+a 8b/03 p.-ı a‘ zâz 8b/01 p.-ı lem-yezel 2a/08 p.-ı zû'l-Minen 44b/13 **pâdişâh-ı a‘ zâz**: Büyük padişah 8b/01 **pâdişâh-ı lem-yezel**: Baki kalan (cenab-ı kah) padişah 2a/08 **pâdişâh-ı zû'l-Minen**: lütuf sahibi olan padişah 44b/13

pâk (F.): 1. Temiz 2. Mübârek, kutsuz, günahsız. p. 3b/05, 8a/07, 23a/09, 32b/10, 33a/13, 39b/07, 46b/11, 47a/11 p.-râ 34b/04 p.-zât 11a/08, 39b/11, 42b/08 **pâk-râ**: Temiz ya da düzgün yol 34b/04

pāk-zāt: Temiz asıllı, aslı temiz 11a/08, 39b/11, 42b/08	41a/05 p.+i 10a/11
pāra (F.): Servet, zenginlik. p.+sun 30a/02	per (F.): Kanat. p. 39a/03
pāy (F.): 1. Bir bütünden bir kimseye düşen kısım, hisse 2. Ayak. p.+ına 42a/04 p.-māl 18a/01 pāy-māl: Ayaklar altına alınmış, çiğnenmiş, hakir duruma düşürülmüş, perîşan edilmiş.	perîşân (F.): Acınacak durumda, zavallı, kederli, muztarip. p. 16b/08 pertev (F.): Işık, parlaklık. p. 1b/10 p.+i 10a/07
pāyân (F.): Son, nihâyet. p.+ı 3a/10, 23a/06	pervâ- (F.): Çekinme, sakınma, korku. p.-yı merdüm 9b/08 pervâ-yı merdüm: İnsanı korkutmak 9b/08
peder (F.): Baba. p.17b/08, 25a/13, 44a/03, 45b/11	Perverdigâr (F.): Bütün yaratıkları besleyen ve yetiştiren, Allah. P. 2b/06 P.-i Zü'l-Menen 2a/02 Perverdigâr-i Zü'l-Menen: Lütuf sahibi olan Allah 2a/02
pehlevân (F.): 1. Pehlivan, yiğit 2. Bükük savaşçı. p. 20a/03, 39a/01, 44a/13 p.-i şîr-dil 31b/03 pehlevân-i şîr-dil: Aslan gönüllü bir kahraman, bir yiğit 31b/03	pes (F.): 1. Şu halde, öyleyse, imdi 2. Yeter, kâfi. p. 19b/04, 43a/02 p.+dür 36a/08
peleng (F.): Kaplan. p. 9a/08	Peygamber (F.): Allah tarafından emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse, Tanrı elçisi, nebî, resul. p.+an 5a/02
pelîd (F.): Pis, murdar, alçak kimse. p. 23a/11, 34a/05	
penâh (F.): Sığınacak yer, melce. p. 2b/09	
pend (F.): Öğüt, nasîhat. p. 12b/02, 14a/13, 14b/03,	

peydā (F.): Açıkta ve meydanda olan, âşikâr, zâhir.

p. 34a/02

peyk- (F.): Haber ve mektup taşıyan kimse, haberci.

p.-i ilâh 20a/04

peyk-i ilâh: Allah'ın habercisi (Hz. Cebrail) 20a/04

peyrev (F.): (Birin) Arkasından, izinden giden, (ona) uyan, tâbi olan kimse.

p.+i 10b/06

pîr (F.): 1. Yaşlı, ihtiyar kimse 2. Bir konuda baş durumunda olan, önder denmeye lââyık, tecrübeli ve üstat kimse.

p. 43b/09, 44a/01, 45b/08, 45b/12, 46a/04

p.+e 27a/07, 45b/10, 46a/03, 46a/09

p.-i dānā 46a/07

p.-i Ken'ân 4a/08

p.-i nükte-dān 46a/10

p.+liginden 44a/07

p.-zen 26b/06, 27a/04, 27a/06, 27a/07

pîr-i dānā: Tecrübeli, alim, bilgili kimse 46a/07

pîr-i Ken'ân: Hz. Yakup 4a/08

pîr-i nükte-dān: Nükteli söz söyleyen kimse 46a/10

pîre-zen: Kocakarı 26b/06, 27a/04, 27a/06, 27a/07

pîşe (F.): Huy, âdet, tabiat.

p.+si 42b/05

pîşkeş (F.): Hediye, armağan, peşkeş. p. 17b/01

pişvā (F.): Önder, başkan, reis.

p.+muzsun 5b/05, 11a/07

P.-yı ehl-i tevḥīd ü şühūd 7b/08

Pişvā-yı ehl-i tevḥīd ü şühūd:

Müslümanların ve şahit olanların önderi (Hz. Muhammed)

7b/08

post (F.): Bâzı hayvanların vücûdunu saran tüylü deri ve bu derinin tüyleriyle berâber kurutulmuş şekli.

p. 36a/06

pür (F.): Çok, dolu, çok fazla, memlu, tekrar.

p.-cerāḥat 9a/03

p.-faraḥ 13b/03

p.-ferāset 13b/07

p.-hüner 8a/02, 22a/03, 30b/06, 35a/13

p.-kuşūr 3b/03

p.-nūr 10b/01

p.-şedār 9a/03

p.-süz 1b/13

p.-taḫşîr 1a/01

p.-ziyā 1b/10

pür-cerāḥat: Çok yaralı 9a/03

pür-faraḥ: Çok sevinçli 13b/03

pür-ferāset: Çok anlayışlı 13b/07

pür-hüner: Çok maharetli 8a/02, 22a/03, 30b/06, 35a/13

pür-kuşûr: Yanlışı, günahı çok olan 3b/03

pür-nûr: Çok nurlu, çok aydınlık, çok parlak 10b/01

pür-şedâ: Çok sesli 9a/03

pür-sûz: Çok yanık, çok yakıcı 1b/13

pür-takşîr: Çok fakir, yoksul, eli kısa olan 1a/01

pür-ziyâ: Işıklarla dolu 1b/10

pûye (F.): Koşma, seğırtme.
p. 4b/05

R

rağbet (A.): İstek, arzu, alâka, meyil, teveccüh.
r. 44b/07, 48a/04
r.+i 12b/07
r.+üm 10b/12

Rabb (A.): Bütün mahlûkâtı yetiştiren, kayıran, besleyen, terbiye eden Cenâbıhak, Allah, Tanrı.
R. 3a/02, 3a/03, 3a/04, 3a/05, 3a/06, 20b/05, 27b/06, 29b/13, 30a/08, 38b/05, 40a/10, 43a/06, 46b/07
R.+ânide 4b/03
R.e'l-Enâm 5a/12, 6a/10, 14b/11, 19b/10, 21a/06, 30a/06, 31b/05, 42b/01
R.+enâ 1b/02, 21b/12, 31a/10
R.-i Ekber 39a/09

R.-i Kerîm 3a/09, 19b/12, 26a/05, 43a/09

R.-i Mecîd 32b/05, 42b/12

R.-i Mu'în 35a/06 R.+un 20b/04

R.-i Mücîb 21a/13

R.-i Zül-Minen 41b/02

R.+î 1b/05, 1b/06, 1b/07, 3b/10, 30b/08, 38a/09, 48b/01

R.+ike 38a/05

R.ül-'âlemîn 4b/01, 8a/11, 8b/04, 18b/07, 31a/05

R.ül-Enâm 46b/05

R.ül-Falağ 30b/01

Rabbe'l-Enâm: Bütün yaratılmışların Rabbi 46b/05

Rabb-i Ekber: Cenab-ı hakk'ın büyüklüğü, azamâtı 39a/09

Rabb-i Kerîm: Kerem sahibi olan Allah 3a/09, 19b/12, 26a/05, 43a/09

Rabb-i Mecîd: Şan ve şeref sahibi olan, yüce, ulu Allah 32b/05, 42b/12

Rabb-i Mu'în: Herkesin yardımcısı olan Allah 35a/06

Rabb-i Mücîb: Duaları ve niyazları kabul eden Allah 21a/13

Rabb-i Zül-Minen: Lütuf sahibi olan Allah 41b/02

Rabbü'l-'âlemîn: Bütün âlemlerin sâhibi ve efendisi olan Allah 4b/01, 8a/11, 8b/04, 18b/07, 31a/05

Rabbü'l-Enâm: Bütün yaratılmışların Rabbi 5a/12, 6a/10, 14b/11, 19b/10, 21a/06, 30a/06, 31b/05, 42b/01

- Rabbü'l-Falak:** Sabahı aydınlatan Allah 30b/01
- râci'** (A.): -e dönen, rücû eden.
r.+dür 5b/01
- râciḥ** (A.): Tercih edilen, müreccah.
r. 46b/11
- re'fet** (A.): Merhamet etme, acıma, e-sirgeme.
r. 3a/08
- rafi'** - (A.): Kaldıran, yükselten.
r.-i a' lām 8b/10
rafi' -i a' lām: Bayraklar, sancaklar yükselten 8b/10
- rāh** (F.): 1. Yol 2. Usul, tarz.
r. 8b/08, 20a/04, 23b/10, 46b/04, 48a/08
r.-ı ḥaḳīkāt 7b/09
r.-ı Ḥaḳḳ 14b/06
r.-ı Ḥudā 11a/06
r.-ı īmān 5b/04
r.-nümā 11a/07
r.-ı teslīm ü rızā 33b/08
rāh-ı ḥaḳīkāt: Doğru yol 7b/09
rāh-ı Ḥaḳḳ: Allah'ın yolu 14b/06
rāh-ı Ḥudā: Allah'ın yolu 11a/06
rāh-ı īmān: Allah'a inanmak yoluna gitmek 5b/04
rāh-nümā: Yol gösteren 11a/07
rāh-ı teslīm ü rızā: Allah'a teslim olmak ve onun rızasını kazanmak 33b/08
- Raḥīm** (A.): “Âhirette mümin kullarına acıyan, merhamet eden” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır.
R. 6a/09, 23a/07, 43a/03, 43a/09, 45a/03, 48b/02
- rām** (F.): İtâat eden, boyun eğen.
r. 8b/13, 24b/04, 47a/10
- ra' nā** (A.): Güzel, hoş, latif, parlak, revnaklı.
r.+gillerün 16b/09
- rāḥat-** (A.): Üzüntüsüz ve sıkıntısız olma durumu, huzur.
r.-resān 10a/11
rāḥat-resān: Huzura kavuşan (kimse) 10a/11
- rāzī** (A.): Kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rızâ gösteren.
r. 45b/02
- rāzī'** (A.): Süt emen, beslenen çocuklar.
r.+in 12b/10
- raziyellāh** (A.): Allah katında kendisine razı olunan (kimse).
r.+u 7a/04, 7b/06
- raḥm** (A.): Merhamet, acıma.
r. 25a/02
- Raḥmān** (A.): “Kâfir-mümin ayırma-

- dan yarattığı bütün varlıklara merhamet eden, nîmet veren” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dır.
R. 23a/07, 43a/03, 45a/03, 48b/02
R.+a 40b/07
R.+dan 21a/01
R.-ı Ğayûr 41b/07
R.-ı Raḥîm 6a/09
Raḥmân-ı Ğayûr: Gayretli olan Allah 41b/07
Raḥmân-ı Raḥîm: Kullarına acıyan, merhamet eden Allah 6a/09
- rahmet** (A.): Allah’ın yaratıklarına olan merhameti, acıma ve esirgemesi.
r. 21a/06, 24b/12, 25b/01, 25b/06, 33b/01, 3b/02, 40b/08, 41a/06, 43a/06, 45a/03, 45a/04, 45a/05
r.+e 28a/07, 42b/013, 48b/06
r.+en 21b/12
r.+i 3a/13, 5a/03
R.-i Hakk 3b/02
r.+ile 2b/13
r.+ler 31b/10
r.+ümdendi 43a/12
r.+ün 23a/06, 25b/08, 45a/02
r.+ünden 11b/05
r.+ünden 3b/03, 45a/06
Rahmet-i Hakk: Allah’ın rahmeti 3b/02
- rahş** (F.): Gösterişli.
r.+e 6b/13
- raht** (F.): Her türlü ev eşyası, elbise ve süs malzemesi.
r. 13a/13
- raḳḳās** (A.): Rakseden erkek, köçek.
r. 5b/03
- rāvī** (A.): Rivâyet eden, anlatan, nakleden kimse.
r.+ler 48a/10
- ravż** (A.): Bahçeler, ağaçlık, çimenlik yerler.
r.ül-aḥbār 12a/08
ravzü'l-aḥbār: Haberlerin bahçesi 12a/08
- rayât-** (A.): Sancaklar, bayraklar.
r.-ı zafer 8b/10
rayât-ı zafer: Zafer bayrakları 8b/10
- Râzık** (A.): Rızık veren (Allah).
R.+i 1b/06
- raziyellâh** (A.): Allah tarafından kendisinden razı olunan, peygamber efendimizin ashapları için kullanı-lar bir sözdür.
r.+u 5b/10, 6b/03
- re’a** (A.): Görmek.
r.+yte 38a/11
- recā** (A.): Ümit, emel, umma.
r. 25a/01, 30a/12
r.+en 25a/01

recīm (A.): 1.Lânetleme, sövme 2.
Taşlama
r. 33a/12, 33b/07

recm (A.): Taşlama, taş atma.
r. 24a/08, 24a/10

redd (A.): Kabul etmeme, geri çevir-
me, geri döndürme.
r. 2b/11, 35b/03

ref (A.): Yüceltme, yükseltme.
r. 1b/09, 20a/08, 45b/03

refik (A.): Arkadaş, yol arkadaşı, yol-
daş.
r. 3b/04, 48b/10

reh (F.): Yol.
r.+ber 29a/01
r.+beri 5b/11, 7b/09
r.-ber-i rāh-ı Hudā 11a/06
r.-nümün 28a/11
r.-revī 8b/08, 10b/06
reh-revī: Yolcu 8b/08, 10b/06
reh-ber-i rāh-ı Hudā: Yüce
Allah'ın kendisi (Hz. Muham-
med)'ne gösterdiği yolun rehberi
11a/06
reh-nümün: Rehber, kılavuz
28a/11

rehn (A.): Yakın olan, yaklaşmış bu-
lunan, yakın.
r.-ı kavī 1a/04
rehn-i kavī: Kabul edilecek çok
yakın bir kişi 1a/04

re'īs (A.): Baş, başkan, âmir.
r.-i aşfiyā 6b/05
r.-i cāhilin ü zāllin 33a/03
r.-i kāfirin 37b/07
re'īs-i aşfiyā: Saf ve temiz in-
sanların başı olan Peygamber e-
fendimiz 6b/05
re'īs-i cāhilin ü zāllin: zalimlerin
ve bilgisiz insanların başı (şey-
tan) 33a/03
re'īs-i kāfirin: Kafirlerin başı
(İblis) 37b/07

resm (A.): Bir nesne, bir canlı yâhut
tabiatın kara kalemle, sulu veya
yağlı boya ile kâğıt, bez vb. bir
yüzey üzerine yapılan benzeri,
tasvir, timsal.
r.+dür 6a/06

resen (F.): İp, urgan.
r. 35a/07

Resūl (A.): 1. Peygamber, nebî 2. Elçi.
R. 4b/11, 5a/04, 7a/09, 16a/11,
18a/09, 18b/01, 20b/09, 21a/01,
21a/03, 31b/06, 33b/10, 39b/13,
43b/07, 44a/12
R.+e 20b/03
R.+ı 20b/01
R.-ı emced 19a/02, 30a/13
R.-ı ins ü cānn 7a/11, 40a/01
R.-ı kibriyā 26a/04
R.-ı muhterem 22a/09
R.-ı pāk 8a/07
R.-ı Zū'l-Celāl 16a/08
R.+in 39a/07
R.+ine 48b/13

R.+undan 11a/12			
R.+ün 11b/07, 19a/03			
Resûl-ı emced: Şan ve şeref sahibi olan peygamberimiz Hz. Muhammed 19a/02, 30a/13			
Resûl-ı ins ü cānn: İnsanların ve cinlerin peygamberi olan Hz. Muhammed 7a/11, 40a/01			
Resûl-ı kibriyâ: Cenâbıhakk'ın peygamberi Hz. Muhammed 26a/04			
Resûl-ı muhterem: Saygı ve değer gösteren peygamber efendimiz Hz. Muhammed 22a/09			
Resûl-ı pāk: Temiz ve iffetli olan Hz. Muhammed 8a/07			
Resûl-ı Zû'l-Celâl: Celal sahibi olan Allah'ın elçisi olan Hz. Cebrail 16a/08			
reşk (F.): Kıskanma, haset. r. 9a/06, 36b/06			
Re'ûf (A.): Çok acıyan, esirgeyen, merhamet sâhibi olan Allah. R.+un 31b/07			
revâ (F.): Lâyık, uygun, yerinde, münâsip. r. 33b/04			
revâc (A.): Sürüm. Kıymet, değer, geçerlik, makbuliyet. r. 9a/09			
revân (F.): 1. Yürüyen, giden 2. Süratle, derhal 3. Akan.			
			r. 6b/02, 6b/07, 6b/10, 7b/12, 11b/02, 18a/04, 19b/13, 1b/11, 21a/01, 21b/04, 22b/06, 24a/05, 25b/11, 27a/04, 27b/04, 29a/05, 32a/07, 33b/13, 37a/01, 37b/13, 40a/13, 40b/10, 40b/13, 41a/08, 44b/09, 45a/07, 45b/07, 46a/06, 46a/10
	reyb	(A.): Şüphe, şek. r. 48a/08	
	rızâ	(A.): Allah'ın kulun hâli ve yaptıkları karşısında duyduğu hoşnutluk. r.+ya 33b/08	
	rıfk	(A.): Huyda ve hareketlerde yumuşaklık, nezâketle davranma, yavaşlık, mülâyimlik. r. 43b/02 r.+dan 43b/07 r.+la 43b/04, 43b/05, 43b/06 r.+umı 28b/06	
	ricâ	(A.): Dilek, istek. r. 7a/02, 10a/13, 11a/08, 11a/09, 12a/09, 20b/05, 21b/02, 25a/03, 42b/08 r.+mız 8a/11 r.+sından 2b/13 r.+sıyla 21b/04	
	ricâl	(A.): Erkekler. r. 16b/01 r.-i hâşi'ın 12b/10 ricâl-i hâşi'in: Allah korkusu	

	gerçekten kalbinde olan müslümanlar 12b/10		r.+lar 17a/10
rif'at	(A.): Yücelik, yükseklik, özellikle mevki yüksekliği. r. 24a/01	riḍvān	(A.): Hoşnutluk, rızâ. r. 8a/13 r.+iyle 6b/02
rīḥ	(A.): Rüzgâr, meltem. r. 37a/06	ru'b	(A.): Korku. r.+a 22a/06
riḳḳat	(A.): Acıma, şefkat, merhamet. r.+a 16b/12 r.+ile 16b/12	rubemā	(A.): Belki. r. 21a/09
risāle	(A.): Genellikle belli bir konuda yazılmış küçük kitap, broşür. r.-i ihtitām 48b/07 risāle-i ihtitām : Yazıyı bştşreb so sözler 48b/07	ruḥ	(F.): Yanak. r.+ları 18b/03 r.+larıla 42a/01
risālet	(A.): İnsanları dîne dâvet etme işi, peygamberlik, resullük. r. 21b/05	rukūm	(A.): Rakamlar. r.+ı 25b/12 r.-ı kibr ü kīn 3b/07 rukūm-ı kibr ü kīn : Kibir ve nefretin birikmesi 3b/07
rivāyet	(A.): 1. Bir haberi, söz veya olayı nakletme, anlatma 2. Nakledilen haber veya söz. r. 7b/12, 11a/12, 33a/11, 42a/12, 47b/13	rū	(F.): Yüz, çehre. r. 18a/07
riyā	(A.): Bir ibâdet veya iyiliğin Allah rızâsı için değil gösteriş için yapılması. r.+dan 3b/09	Rūm	(A.): Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde oturanlara verilen isim. R. 8b/05 R.+a 22a/11
riyāzat	(A.): Nefsi terbiye etmek için yapılan tâlimler, riyâzetler.	rūḥ	(A.): 1. İnsan ve hayvanda vücûdu canlı kılan, bilen, duyan ve idrak eden hayat gücü, hayat cevheri, can 2. Duygu, his. r. 1b/11, 28a/07, 41a/08, 42b/08 r.+a 24a/05 r.+ı 10a/13

r.+ına 6b/02, 8a/13, 26a/04,
31b/10, 37b/03,
r.+ını 42b/09
r.+um 43a/11
r.+uñ 29a/02
r.+uña 29a/03

rūz (F.): Gün, gündüz.
r.-ı cezā 48a/12
r.-ı mahşer 42b/12
rūz-ı cezā: Ceza ve hesap verme
(kıyamet) günü 48a/12
r.+nın 10b/02
rūz-ı mahşer: Mahşer (kıyamet)
günü 42b/12

rūcūʿ (A.): Dönme, geri dönme.
r. 19b/01, 40b/07

rūsūm (A.): Metot, kural.
r.-ı kāʾināt 25b/12
rūsūm-ı kāʾināt 25b/12

rūşd (A.): Doğru yolu bulma, doğru
yolda gitme.
r. 28b/06

rūşvet (A.): Bir görevliye, kânûnen yap-
ması veya yapmaması gereken
bir işte yasa dışı bir kolaylık sağ-
laması için verilen para yâhut
sağlanan menfaat.
r.+ile 24a/11

rütbet (A.): Derece.
r.+i 15b/06

rūʾyā (A.): Uyku sırasında zihinde be-
liren görüntülerin bütünü, görü-
len hayaller dizisi, düş.
r.+de 48a/03

S

sāʿat (A.): Vakit, zaman.
s. 40b/03, 46a/05
s.+i 37b/08

sāʿāt (A.): Saatler.
s. 9b/03

saʿādet (A.): Mutlu olma, mutlu ve me-
sut yaşama, mutluluk, bahtiyar-
lık.
s. 9b/07, 11a/11, 33b/01
s.+ler 45b/03

şabāḥ (A.): Günün başlangıcı, günde-
zün ilk saatleri.
ş. 36a/04

sabaḵ (A.): Geçmiş, eskide kalan.
s. 44a/10

şabbār (A.): Çok sabırlı ve tahammüllü
olan, çok sabreden (kimse).
ş. 5b/12

sābıḵ (A.): Zaman bakımından geride
kalan, geçen, geçmiş, önceki, ev-
velki.
s. 44a/05
s.+da 29a/12, 31b/11
s.+durur 44a/10

şabr (A.): Katlanılması zor olan haksızlık, sıkıntı, acı, hastalık, yoksulluk, felâket vb. durumlar karşısında umutsuzluğa kapılmayıp şikâyet etmeden, sızlanmadan dayanma, tahammül gösterme.
ş. 36a/11
ş.+a 41a/09

Sa'd (A.): Peygamber efendimizin değerli ashaplarından biridir.
S. 9a/11
S.+un 7a/05

şadak (A.): doğru oldu, gerçeğe uydu.
ş. 5b/13
ş.+dur 6a/05
mâ.-ş. 5b/13, 6a/05
mâ-şadak: Uygun, muvâfık, muvâfık 5b/13, 6a/05

şadık (A.): Dostluğunda samîmî ve vefâlı olan, dostluk bağlarının gerektirdiği vefâyı gösteren, sadâkatli (kimse).
ş. 2a/04, 36a/04, 36a/07, 37a/02

şadîd (A.): Yaradan akan sarı, pis koku, kulu sıvı, irin.
ş. 15b/02

şadîr (A.): Ortaya çıkan, meydana gelen, zuhur eden.
ş. 23b/12, 32a/09

şadr (A.): Kalp, yürek.
ş.+1 17b/04

şâf (A.): İçine temizliğini bozacak bir şey karışmamış olan, temiz, duru, arı, berrak, hâlis.
ş.-derûn 36b/04
ş.+dur 7b/11
ş.+î 38b/01
şâf-derûn: İçi temiz olduğu için kolay aldatılabilen, bön, safdil (kimse) 36b/04

şafâ (A.): Gönül şenliği, rahat, huzur, kedsizlik.
ş. 10b/11, 11a/04
ş.+yıla 47b/10

şâfşâf (A.): Söğüt ağacı.
ş. 15b/03

şâğ (T.): 1. Yaşamakta olan, hayatta bulunan (kimse), diri, canlı 2. Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan.
ş. 13a/12, 15b/10, 27b/10, 33b/08
ş.+a 22a/01

şahâbe (A.): Hz. Muhammed'in sohbetinde bulunmuş olan müslümanlar, sahâbîler.
ş. 10b/06

şâhib (A.): 1. Bir şeyi hükmü altına alıp gerektiği gibi kullanan, ona tasarruf eden kimse 2. Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kimse, mâlik 3. (İsim tamlamasının ikinci ögesi o-

larak) Bahsedilen şey kendisinde bulunan, o vasfı hâiz olan kimse
ş. 6a/01
ş.+i 38b/02
ş.-i ferâset 13b/10
ş.-i ğinâ 34b/03
Ş.-ihyâ 14a/08
ş.-i nazar 35b/10, 46a/04
ş.-i serîr 13b/05
ş.-i şimşîr 8b/09
ş.-i temiz 27b/09
ş.-i zü'l-fikâr 10b/05
ş.-vefâ 36b/08

şâhib-i ferâset: Anlayış sahibi olan, anlayış gösteren 13b/10

şâhib-i ğinâ: Zanginlik sahibi 34b/03

Şâhibü'l-ihyâ: Dirilerin ve ölüle-
rin sahibi olan Allah 14a/08

şâhib-i nazar: Görüşü kuvvetli olan kimse 35b/10, 46a/04

şâhib-i serîr: Taht sahibi 13b/05

şâhib-i şimşîr: Kılıç ve güç sa-
hibi (II. Sultan Murat) 8b/09

şâhib-i temiz: Suçsuz, günahsız 27b/09

şâhib-i zü'l-fikâr: Hz. Ali'nin ucu çatallı, ortası yivli olan çok meşhur kılıcı (Özdemiroğlu) 10b/05

şâhib-vefâ: Vefalı, vefa sahibi 36b/08

şahîh (A.): Yalan veya hayal ürünü ol-
mayan, gerçek, doğru.
ş. 3b/01, 4a/07

şâ'ib (A.): Doğru, isâbetli, yanlışsız,
maksada uygun.
ş.+în 16a/04

sâ'il (A.): Soru soran kimse.
s.+i 17a/08

şâ'im (A.): Oruç tutan (kimse), oruçlu.
ş. 12a/12

sa'id (A.): Mes'ud, Mübarek, Bahti-
yar.
s. 15a/04, 25b/07, 34a/13

saķar (A.): Cehennem.
s. 16a/04, 21a/11

saķın (T.): Uzak durmak, çekinmek,
kaçınmak, içtinap etmek.
ş. 3b/11, 17a/04, 19b/07, 34a/05,
47b/07
ş.+uñ 12b/03, 37b/04

sâkin (A.): Bir yerde oturan, ikâmet e-
den, o yerin halkından olan kim-
se.
s. 7a/10

saķla- (T.): 1. (Bir şeyi) Başkasına gös-
termemek için kapamak, örtmek
veya bir yere, bir şeyin içine
koymak, gizlemek 2. Gözetmek,
esirgemek, korumak, himâye et-
mek.
ş. 35a/07
ş.+ġıl 44b/13
ş.+dı 22b/10
ş.+duñ 28a/06

- ş.+nam 2b/07
ş.+ñuz 31b/01
ş.+r 41b/02
ş.+sın 16a/02, 16a/06
- sāl** (F.): Yıl, sene.
s. 48b/11
- şalāh** (A.): Doğruluktan, dürüstlükten ayrılmama, dīnin yasakladığı şeylerden kaçınma.
ş.+a 26b/11
s.+ı 17b/11
- şalāt** (A.): Hz. Muhammed'e sevgi ve saygı göstermek, onu övmek, şefâatine erişmek amacıyla okunan duâ.
ş. 26a/04, 37b/03
- şalavāt** (A.): 1. Namazlar 2. "Allahım, (Efendimiz) Hz. Muhammed'e ve (Efendimiz) Hz. Muhammed'in soyundan gelenlere salāt eyle, onların şeref ve kadrini yücelt" anlamına gelen "Allāhümme salli alâ (seyyidinâ) Muhammedin ve alâ âli (seyyidinâ) Muhammed" cümlesi veya aynı anlama gelebilen duâlardan her biri.
ş. 12a/04
ş.+ile 42b/05
s.+ullāhi 4a/11
- şāliş** (A.): Üçüncü.
ş.+de 16a/04
ş.+i 6a/02
- şālih** (A.): 1. Dīnin emrettiği hususlara uygun davranan, iyi amel sâhibi, günah işlemekten kaçınan (kimse) 2. Salih Peygamber.
ş.+an 24a/03
Nāka-i Ş. 4a/05
Nāka-i Şālih: Salih peygamberin devesi 4a/05
- şaltanat** (A.): 1. Hükümdarlık, sultanlık 2. Bolluk, zenginlik, şatafatlı ve gösterişli yaşayış, debdebe, dârat.
ş. 23b/05
s.+dan 14a/04
- sām** (A.): Sam yeli.
s.-ı zarb u harb 9a/02
sām-ı zarb u harb: Savaşta ve çarpışmada esen kuru ve sıcak rüzgar 9a/02
- şaman** (T.): Tahılların taneleri alındıktan sonra kalan sapları.
ş. 37a/01
- Şamed** (A.): "Her türlü istek ve ihtiyacı karşılayacak güce sâhip bulunan, hiç kimseye veya hiçbir şeye muhtaç olmayan" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır.
Ş. 2a/06, 38b/05
- şamt** (A.): Sessizlik, sükut.
ş. 17a/11
- şân** (T.): Ün, şan, şöhret.

ş. 31a/04, 41a/08

saña (T.): Sen zamirinin yönelme hâli.

s. 2a/10, 2b/09, 2b/12, 4b/02, 5a/05, 5b/01, 5b/05, 6a/08, 6a/10, 10a/04, 17b/13, 24a/10, 24b/01, 24b/04, 27a/11, 27b/06, 29a/01, 29b/11, 30b/04, 31a/07, 31b/04, 33b/11, 34a/05, 35b/06, 36a/12, 36b/07, 37a/07, 37a/10, 38a/08, 38a/13, 41a/06, 43a/08, 43a/12, 43b/08, 44a/02, 46b/07, 47b/11, 48a/06, 48b/12

şan- (T.): Şöyle veya böyle olabilecek bir şeyin zihninde kurduğu gibi olduğuna inanmak, öyle olabileceğini düşünmek, zannetmek.

ş.+asın 41a/13

ş.+ma 26a/13

ş.+maz 32b/12

ş.+sa 13b/11

şan'at (A.): Duygu, tasavvur ve fikirleri etkili bir biçimde ve göze gönle hitap edecek şekilde söz, yazı, resim, heykel vb. ile ifâde etme husûsundaki yaratıcılık.

ş. 15b/10, 25a/12

şānī (A.): İkinci.

ş. 6b/04

ş.+ye 6b/01

Fârûk-ı Ş. 14a/10

Fârûk-ı Şānī: Emevi halifelerinden olan Ömer Bin Abdülaziz'e verilen bir lakab, ikinci

Hız. Ömer anlamını ifade ediyor
14a/10

şānī' (A.): “Yaratan, halkeden” anlamında Allah için kullanılır.

ş.+den 4a/04

Ẕudret-i ş. 4a/04

Ẕudret-i şānī': Herşeyi yaratan Allah'ın kudreti 4a/04

şarımşak (T.): Zambakgiller familyasından, toprak altında bir soğanı olan, gövdesi uzun, yassı ve sivri uçlu yapraklarla sarılmış, keskin kokulu, iştah açma, damar genişletme, mikrop öldürme, tansiyon ayarlama vb. pek çok tıbbî hassaya sâhip, 30 – 100 santim yüksekliğinde otsu bitki.

ş.+lu 36a/03

şarīh (A.): Açık, belirgin, vâzıh, âşikâr.

ş. 3b/01

şatvet (A.): Karşı konulmaz derecede zorlu ve ezici kuvvet, sindirici, boyun eğdirici güç, kuvve-i kâhire.

s.+i 12b/03

s.+ünden 12b/04

şavāb (A.): Doğruluk.

ş. 41b/08

fıkr-i ş. 41b/08

fıkr-i şavāb: Doğru fikir 41b/08

şavm (A.): Oruç.

	ş. 19b/08, 42b/05		sebeb-i nazm-ı kitâb: Kitabı yazmanın, tanzim etmenin nedenleri 9b/06
şavt	(A.): Ses. ş.-ı hûb 4a/09 ş.+ın 44a/08 şavt-ı hûb: Güzel ses 4a/09	sebîl	(A.): Yol, tarik. s. 1b/12, 42a/10
sa'y	(A.): Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarfetme, ceht. s. 11b/06, 34b/11 s.-i cedîd 23a/04 s.+m 2b/04 sa'y-i cedîd: Yeniden çaba gösterme 23a/04 sa'y	secde	(A.): Allah'ın büyüklüğü, yüceliği önünde hiçliğini göstermek ve O'nu ululamak maksadıyla vücûdu alın, burun, el ayaları, dizler ve ayak parmakları yere değecek duruma getirme, bu durumda yere kapanma. s. 19b/07, 21a/02, 33b/05, 33b/08, 33b/09, 42a/04 s.+de 42b/09, 43a/11 s.+den 18b/01, 42b/10 s.+sinde 24b/02, 42b/11
sāye	(F.): Yardım etmek, destek olmak sûretiyle kayırma, koruyup gözetme, himâye. s.+sine 9a/11, 10a/12 s.-veş 10a/11 sāye-veş: Gölge gibi 10a/11	sefer	(A.): 1. Savaş için yapılan yolculuk, savaşa gidiş ve yapılan savaş 2. Yolculuk. s. 22a/11, 34a/09
sāz	(F.): Halk mûsikîmizde bağlama, cura vb. telli çalgılara verilen ortak isim. s.+ına 5b/03	sefid	(A.): Ak, beyaz. s. 15a/04, 26a/03
sebeb	(A.): 1. Bir şeyin olmasına yol açan şey, durum yâhut kimse, neden, bâis, âmil 2. Bir amaca ulaşmak için kullanılan, bir amaca ulaştıran şey, vâsita. s. 3b/02, 10b/03, 37a/08 s.+den 25a/13 s.+dür 10b/03 s.-i nazm-ı kitâb 9b/06	sefih	(A.): 1. Basit, bayağı, âdî 2. Malını düşüncesizce harcayıp israf edecek derecede zevk ve sefâhata düşkün olan (kimse). s. 23b/04, 29b/01 s.+i 24b/03 s.+üñ 35a/09
		seg	(F.): Köpek. s.+ler 39a/02

- sehâ** (A.): El açıklığı, cömertlik.
s. 31b/08
s.-yı câvidân 29a/04
sehâ-yı câvidân: Yüce Allah'ın kalıcı, ebedi cömertlik vasfı
29a/04
- seẖhâr** (A.): Büyüleyici, sihirli.
a.+enûn 2b/07
- seẖî** (A.): Cömert.
s. 10b/04
- sehv** (A.): Kasten yapılmayan, yanılmaktan doğan yanlış, hatâ.
s. 40b/09
- seʿîr** (A.): Alevli, harlı ateş, cehennem ateşi.
s. 12b/08
- sekiz** (T.): Yediden sonra, dokuzdan önce gelen sayının adı.
s. 4a/02, 11a/02
- selâm** (A.): 1. Bir kimseye veya bir topluluğa yakınlık, sevgi ve nezâket göstermek, sağlık, esenlik ve başarı dilemek için “selâmün aleyküm, merhaba, hayırlı işler” gibi sözlerden birini söyleme yahut aynı dileği taşıyan bir işaret veya harekette bulunma.
s. 8a/13, 12a/04, 18a/06, 18a/08, 20b/03, 20b/05, 20b/12, 26a/04, 37b/03, 48b/13
- Selîm** (A.): Osmanlı padişahı (1566-1574). Kanûnî Sultan Süleyman'ın Hürrem Sultan'dan doğan oğludur. Vezîriâzam Makbul İbrâhîm Paşa'nın düğün şenlikleri sırasında 26 Receb 930'da (30 Mayıs 1524) Topkapı Sarayı'nda dünyaya geldi.
S. 8b/02
- selîm** (A.): Maddî ve mânevî kusûru, noksanı olmayan, sağlam, doğru.
s. 26a/05
- Selmân** (A.): Ebû Abdillâh Selmân el-Fârisî (ö. 36/656 [?]). İslâmiyet'i kabul eden İran asıllı ilk sahâbî.
S. 18a/11
S.+a 18a/12
- selsebîl** (A.): İçimi çok hoş ve hafif su.
s. 42a/10
- semâ** (A.): Göğün görünen yüzeyi, gökyüzü.
s. 31a/12
- semâvât** (A.): Gökler, gök katları.
s. 37b/09
s.+a 4b/10
s.+um 46b/08
- semek** (A.): Balık.
s. 3a/12, 9a/03
- semʿ** (A.): Duyma, işitme.
s.+ahû 1a/07
- semîn** (A.): Değerli, kıymetli, pahalı.

	ş. 32b/01		ş.+en 2a/11 ş.+y1 21a/02
semt	(A.): Yan, taraf, cihet, cânip. s.-i salâh 17b/11 semt-i salâh : Doğruluktan yana 17b/11	seng-	(F.): Taş. s.-i hārâ 9a/12, 34a/13 seng-i hārâ : Çok sert taş, mermer taşı 9a/12, 34a/13
sen	(T.): (Eski Türkçeden beri kul- lanılır) Tekil ikinci şahsı göste- rir. s. 5a/11, 6b/06, 6b/13, 8a/03, 16a/09, 16b/12, 19b/12, 1b/08, 22a/05, 22a/07, 22b/11, 23b/11, 25b/04, 28a/12, 28b/13, 30a/01, 31a/06, 33b/13, 35a/06, 35a/07, 37a/04, 37a/06, 37a/12, 38a/12, 41b/02, 43a/09, 43a/11, 44a/05, 44b/13, 47a/03 s.+de 23b/10, 29b/12 s.+den 2a/10, 3a/03, 3b/03, 5b/01, 24a/10, 32a/09, 33a/06, 36b/12, 38b/05 s.+i 2b/13, 6a/12, 15a/07, 27a/12, 31a/06, 37a/09, 43a/07 s.+sün 2a/02, 3b/12, 4b/01, 23a/07 s.+ün 2a/04, 3a/09, 4b/02, 5b/08, 25b/11, 25b/13, 30a/03 s.+ünçün 5a/12 s.+ünde 17a/03 s.+ünle 31b/04, 31b/05	ser	(F.): Baş. s.+âser 15a/03 s.-bâz-i cihân 47b/05 s.+beser 4a/04, 14a/06, 22b/07, 47a/11 s.-hadd 34b/07 s.-menzil 47b/06 s.+verân 45a/10 s.+vere 7a/06 s.+verün 39a/06, 43b/10 ser-bâz-i cihân : Bir cihan yiğidi, korkusuz kişi 47b/05 ser-hadd : Sınır boyu, hudut 34b/07 ser-menzil : Durak başı, durak yeri 47b/06
		serâ	(F.): Konak. s. 31a/01
		serd	(F.): Soğuk. s. 42b/03
sene	(A.): Yıl. s. 48b/12 s.+tin 38a/05	serîr	(A.): Taht. s. 13b/05, 14a/04
şenâ	(A.): Övme, övüş, medih. ş. 2a/10, 21a/02, 25b/04, 29a/03	sermed	(F.): Sonsuz, ebedî, sermedî. s. 7a/10

serv (F.): Selvi. Sevgilinin boyu i.in hem benzeyen hem benzetilendir.
s.+ine 18b/03

server (F.): Bir topluluğun en ileri geleni, başkan, reis.
S.-ver-i evlād Ādem u Muştafā 22b/02

S.-ver-i Peyğamberān 5a/02
s.--ver-zāde 45a/12

Server-i evlād Ādem u

Muştafā: İnsanoğlunun önderleri Hz. Muhammed ve Adem peygamber 22b/02

Server-i Peyğamberān:

Peygamberlerin önderi, ulusu, Hz. Muhammed 5a/02

server-zāde: Önder oğlu 45a/12

servet (F.): Zenginlik, varlık, para, mal mülk.
s.+i 5b/11

setr (A.): Gizleme, örtme, kapama.
s. 29a/04, 48b/02

Settār (A.): “Kullarının hatâ, kusur, ayıp ve günahlarını örten, bağışlayan” anlamında Allah için kullanılır.
S.-‘uyüb 1b/04
Settārü'l-‘uyüb: Ayıpları örten, gizleyen Allah 1b/04

şevāb (A.): İyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükâfat.

ş. 36b/12

ş.+ı 24a/01

Ş.-Lāh 24a/02

Şevābu'l-Lāh: Allah'ın mükafatı 24a/02

sev- (T.): 1. (Bir şey veya kimseye) Sevgi duymak, gönlünde (ona karşı) bir muhabbet beslemek 2. (Bir şey birinin) Çok hoşuna gitmek, (onu) beğenmek, (ondan) hoşlanmak.

s.+dügiçün 7a/12

s.+dügile 32b/08

s.+gülüdür 8a/03

s.+güsi 13b/06

s.+mekden 32b/08

s.+meye 7a/13

s.+meyenler 8a/05

s.+mez 7b/01

s.+mişdür 31b/06

seyf (A.): Kılıç.
s. 47a/12

seyr (A.): Yürüyüş, yürüme, gidiş.
s. 37a/09, 38a/02, 38a/09, 38a/10, 39a/09, 45b/08, 47b/03
s.+e 12b/06, 38a/07
s.-i esrā 20a/13

seyr-i isrā: Gece seferine gidiş 20a/13

Seyyid (A.): Efendi, önder, reis.
S.-i kevn 22a/04

S.-Murselîn 4a/11		
Seyyid-i kevn: Cihanın efendisi		
Hz. Muhammed 22a/04		
Seyyidü'l-Murselîn: Resullerin efendisi Hz. Muhammed 4a/11		
seyyi' (A.): Kötü, fena, bet.		
s.+ât 37b/05		
şiddik (A.): 1. İlk halife Hz. Ebû Bekir'in lakabı 2. Özü sözü doğru olan, asla yalan söylemeyen, sözünün eri, çok doğru, pek sâdık.		
Ş. 36b/06		
Ş.+dur 5b/09		
Ş.+e 5b/13		
Ş.-i cihân 40b/13		
Ş.-i tâkî 18a/06		
Ş.+ile 31a/01		
Ş.+uñ 5b/11		
şiddik-i cihân: Herkese pek sadık olan Hz. Yusuf 40b/13		
Şiddik-i tâkî: Kendini gûnahtan koruyan, Allah'tan korkan Hz. Ebu Bekri Sıddik 18a/06		
şidk (A.): Doğruluk, gerçeklik.		
Ş. 3b/09, 8b/03, 46b/02		
Ş.+ıla 27b/03, 47b/02		
Ş.+la 28b/11, 47b/07		
şifat (A.): Bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik, ona âit olan özelli, hal ve vasıf.		
Ş. 30b/09		
Ş.+lardan 35a/06		
şıla (A.): Bir süre uzak kaldığı memleketine, vatanına ve yakınlarına ulaşma, kavuşma, doğup büyüdüğü yerleri ve yakınlarını ziyâret etme.		
Ş. 19a/12		
şıklet (A.): Ağrılık, yük.		
Ş. 2b/02		
şırât (A.): Sırat köprüsü.		
Ş. 6b/07		
şigâr (A.): Küçükler.		
Ş. 2a/03		
Ş.-ı râzi'în 12b/10		
şigâr-ı râzi'în: Küçük yavrular, çocuklar 12b/10		
sihr (A.): Büyü, efsun.		
s.+ünden 2b/07		
silk (T.): (Üzerindekileri düşürmek için bir şeyi) Sallamak, sarsmak, silkelemek.		
s.+indüsini 29b/07		
s.+erdi 30a/03		
s.+erler 29b/03		
silsile (A.): Birbirine bağlı yâhut birbiriyle ilgili şeylerin art arda veya yan yana dizilerek meydana getirdiği sıra, dizi.		
s. 15b/08		
şimâr (A.): Meyveler, yemişler.		
Ş. 10a/10		

- sîne** (F.): Gönül, kalp, yürek.
47a/02
s.+lerde 20a/07
s.+mizi 19a/08
s.+si 23a/10
s.-küb 4a/09
sîne-küb: göğsüne vuran 4a/09
- sipâh** (F.): Asker, ordu.
s. 41b/04
- sipâriş** (F.): Yapılmasını veya gönderilmesini isteme, ısmarlama.
s. 20b/12
- sipâs** (F.): (Allah için yapılan) Şükür ve övgü, hamd ve senâ.
s. 42a/08
- sîr** (F.): Sarımsak.
s. 36a/10, 37a/10
bûy-ı s. 36a/10, 37a/10
bûy-ı sîr: Sarımsak kokusu
36a/10, 37a/10
- sîret** (A.): Bir kimsenin ahlâkı, seciyesi, karakteri, dışa akseden davranışı.
s.+de 14a/09
- sivâ** (A.): “Başka, gayri” demek olan kelime, dilimizde daha çok “Allah’tan başka varlıklar” mânâsında kullanılır. Ayrıca “Allah’ın zâtı dışında kalan ve insanı Allah’tan uzaklaştıran her şey” anlamındaki *Mâsivâ* söyleyişinde geçer.
- s. 13a/05, 17b/13, 47a/13
s.+dan 3b/05
- şiyâb** (A.): Giyilecek şeyler, elbiseler.
ş. 25b/02
- siyâdet** (A.): Efendilik, beylik.
s. 23a/05, 9b/07
- siyâh** (F.): En koyu renk, kömür rengi, kara.
s. 4b/13, 16b/05, 26a/02
Bazı metinlerde "*siyeh*" de geçiyor 16b/08
- siyâset** (A.): Devletler arası ilişkileri, devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatı, politika.
s.+ler 17a/10
s.-nâme 36b/01
siyâset-nâme: Devlet adamlarına siyâset sanatı hakkında bilgi vermek ve tekliflerde bulunmak maksadıyla kaleme alınmış eser 36b/01
- siz** (T.): Çoğul ikinci şahsı gösterir.
s. 7a/01, 18b/13, 19a/05, 19a/06, 27b/12, 31b/01, 45a/08
s.+de 11b/11, 12b/10, 47a/07
s.+e 12b/06, 12b/09, 13a/07, 19a/06, 19a/11, 45a/09
s.+i 12b/08, 28a/02, 35b/04
s.+iñçün 35b/05
- şofi** (F.): Tasavvufa inanan, tasavvufu bir hayat görüşü olarak be-

- nimseyen, tasavvuf ehli kimse,
derviş, mutasavvıf.
ş.+ yân 27a/04
- sofra** (A.): Üzerine yiyecekler, içecek-
ler, tabak, kaşık, çatal vb. konu-
larak çevresine oturulup yemek
yenilecek şekilde düzenlenmiş
masa, sini, yaygı vb.
s. 29b/07
s.+sını 29b/02, 30a/03
- şoĥbet** (A.): İki veya daha çok kimse
arasında karşılıklı olarak dostça,
arkadaşça yapılan konuşma, has-
bihal, musâhabe.
ş. 35b/13
ş.+e 47b/05
ş.-i nâdân 9b/11
şoĥbet-i nâdân: Bilgisiz, cahil
kimsenin sohbeti 9b/11
- şok-** (T.): (İğne, bıçak vb.ni) Batır-
mak, saplamak.
ş.+a 15b/11
ş.+arlar 15b/09
- şol** (T.): Kalbin bulunduğu tarafta
olan.
ş. 15b/10, 27b/10
ş.+a 22a/01
- şol-** (T.): Diriliğini, tâzeliğini, tarâ-
vetini yitirmek, pörsümek.
ş.+dı 16b/09
- şoñ** (T.): Ondan sonrası veya başkası
olmayan, onunla nihâyet bulan.
ş. 48b/08
- şoñra** (T.): İçinde bulunulan veya bah-
sedilen ânın daha ilerisindeki bir
zamanda, bilâhare.
ş. 5a/02, 5b/11, 23b/11
- şor-** (T.): Soru yönelterek bilgi iste-
mek, sual etmek.
ş.+a 20b/04
ş.+dı 15b/13, 25a/10
ş.+dılar 17a/08
ş.+duñ 33a/05
ş.+ma 16a/09, 20a/05
- şoy-** (T.): Kesmek veya tutup çek-
mek, sıyırmak sûretiyle çıkar-
mak.
ş.+dı 36a/06
- şök-** (T.): Bulunduğu, sıkıca yerleştiği
yerden çekip ayırmak, çıkarmak.
s.+meve 1a/05
- söyle-** (T.): 1. (Anlatmak istediği şeyi)
Sözle bildirmek 2. Konuşmak.
s.+di 33b/03
s.+düñ 37a/12
s.+medi 18a/03
s.+mez 35b/06, 43b/02
s.+r 11b/10, 4a/02, 4a/03
s.+rdi 35b/02
s.+rem 46a/07
s.+rsün 33a/04
s.+sün 9b/01
s.+ye 7a/13
- söz** (T.): Bir fikri, bir isteği yazılı
veya sözlü olarak anlatmaya, a-
çıklamaya yarayan kelimeler yâ-

- hut cümleler dizisi, kelâm, kavi, lakırdı.
s. 5b/09, 23b/12, 27b/07, 45a/09
s.+den 37a/02
s.+e 31a/07, 34b/06
s.+i 11a/01, 35b/02, 37a/03, 47a/04
s.+ile 46a/10
s.+ine 46a/02
s.+ini 7b/04
s.+ler 10b/13
s.+leri 37a/11
s.+lerümde 2a/01
s.+lerümi 24a/01
s.+üm 13a/08, 33b/11
s.+ümü 17a/01
s.+üñ 14a/05, 30b/05, 35b/07
- su'âl** (A.): Sorulan şey, soru.
s. 29b/11, 32a/03
s.+iñ 34a/11
- şu** (T.): Yağmur şeklinde bulutlardan yağan, yer altında bulunan, yer üstünde deniz, göl, ırmak vb.ni meydana getiren, hidrojen ve oksijenden meydana gelmiş rengi, kokusu ve tatı olmayan şeffaf sıvı madde, âb, mâ.
ş. 43a/10
ş.+lar 39a/11
ş.+yına 27a/12
ş.+yla 29b/10
- şubh** (A.): Sabah vakti, sabah.
ş. 8b/03, 14b/11, 28b/02, 35b/13
ş.+gâh 9a/05
ş.-i şâdık 36a/04
- şubh-i şâdık**: Subh-i kâzibden sonra tan yerinde ufuk boyunca görülen ve gittikçe yayılarak güneşin doğuşuna kadar kesintisiz devam eden aydınlık, hakîkî fecir, ikinci fecir, fecr-i sâdık 36a/04
- sûdmend** (F.): Faydalı.
s.-i âh u fiğân 23b/11
sûdmend-i âh u fiğân: Bağırmanın ve haykırmanın faydası 23b/11
- şudûr** (A.): 1. Göğüsler, kalıpler 2. Meydana gelme, ortaya çıkma, sâdır olma.
ş. 15b/02, 24a/10
- sûgvâr** (F.): Yaslı, mâtemli, kederli, acılı
s. 2b/01
- sûk** (A.): Çarşı, pazar.
s.+a 11b/03
- sultân** (A.): Hükümdar.
s. 8b/02, 8b/11, 23b/06
s.+a 13b/03, 24a/09, 35b/03
s.-ı ' Arab 8b/05
s.-ı dîn 6b/08, 8b/04
S.-ı Hakk 28a/01
S.-ı ' İzz ü Kibriyâ 38a/08
s.-ı melik-i lem-yezel 3b/12
S.-ı Raḥmân u Raḥîm 48b/02
s.+um 17b/13, 3a/05

- sultān-ı ‘Arab:** Bütün Arapların ve Arap ülekerlin hükümdarı olan II. Sultan Murat
8b/05
- sultān-ı dīn:** Din (İslam)e hizmet eden sultan (II.Murat)
6b/08, 8b/04
- Sultān-ı Hakk:** Her zaman Hak yanında olan Allah (c.c.)
28a/01
- Sultān-ı ‘İzz ü Kibriyā:**
Ululuğa ve yüceğile sahip olan Allah (c.c.) 38a/08
- Sultān-ı Melik-i lem-yazel:**
Baki kalan Cenab-ı hak 3b/12
- Sultān-ı Raḥmān u Raḥīm:**
Rahman ve Rahim olan Cenab-ı hakk'ın azameti 48b/02
- summ** (A.): Zehir, zehir.
s.+i 9a/03
- ṣumme** (A.): "Ve" ya da "ondan sonra" anlamlarını ifade eden bir sözcük
s. 38a/11
- ṣun‘** (A.): (Allah için) Yaratma, hal-
ketme.
ṣ.+ına 2a/04
- ṣūret** (A.): Gözün ilk bakışta gördüğü
şey, dış görünüş, şekil, biçim.
ṣ.+de 14a/09
ṣ.+e 38a/06
- ṣ.+i 20a/10, 38a/07, 47a/08
ṣ.-i ehl-i felāḥ 26b/11
ṣ.+ile 27a/04
ṣ.+in 26b/13
ṣ.+inden 30a/07
- ṣūret-i ehl-i felāḥ:** Saadet, bah-
tiyarlık yolunda olan insanların
şekline almak, onların yolunu ta-
kip etmek 26b/11
- ṣūr** (A.): Öldürücü ve diriltici güce
sâhip ilâhî nefhanın üfürülmesin-
de vâsıta olan ve isminden dola-
yı boruya benzetilen şey.
ṣ. 42b/10
- sūzān** (F.): Yakan, yakıcı.
s. 8b/12
- Sūbbuḥ** (A.): “Her türlü kusurdan, nok-
sandan, beşerî nitelik ve zaaf-
lardan uzak” anlamında Allah’ın
isimlerindendir.
s. 3b/12
- Sūbhān** (A.): “Her türlü kusurdan, nok-
sandan, beşerî nitelik ve zaaf-
lardan uzak olan” anlamında Al-
lah’ın isimlerindendir.
s.+dur 5a/10
- sūcūd** (A.): Secde etme, secde.
s. 24b/02, 41a/06
- Sūfyān** (A.): Ebû Sūfyān Sahr b. Harb
b. Ümeyye (ö.31/651-52) Kureyş
kabilesinin reislerinden, saḥâbî.
S. 40a/01, 40a/03

süheyl (A.): Güney yarım kürede yer alan büyük ve parlak bir yıldız. Canopus [Efsâneye göre akik taşı rengini, Yemen'den çok iyi görülebildiği için Süheyl-i Yemânî "Yemen yıldızı" da denilen bu yıldızdan almış].
s.+inden 9a/03

sükkân (A.): Bir yerde oturanlar, ikâmet edenler, o yerin sâkinleri.
s.-ı kirâm 46b/08
sükkân-ı kirâm: Şerefli, soylu temiz kimseler 46b/08

Süleymân (A.): 1. Hz. Dâvûd'un oğlu, İsrâiloğulları'na gönderilen hükümdar-peygamber. Yahudilik'te ve Hıristiyanlık'ta sadece kral, İslâm'da ise hem hükümdar hem peygamber kabul edilir 2. Osmanlı padişahı (1520-1566). 6 Safer 900 (6 Kasım 1494) tarihinde Trabzon'da dünyaya geldi. Babası Yavuz Sultan Selim, annesi Hafsa Sultan'dır.
S. 5a/05, 8b/01
S.+e 4a/10

sülûk (A.): (Maddî, mânevî) Bir yola girme, bir yol tutup o yolda yürüme.
s.+e 11a/07

sünbül (A.): Zambakgillerden, ilkbaharda basit salkım şeklinde, daha çok açık mor renkli, keskin ve

güzel kokulu çiçekler açan soğanlı ve otsu süs bitkisi.
s.+lerün 16b/09

sünnet (A.): Hz. Muhammed'in müslümanlarca uyulması gereken sözleriyle örnek iş ve davranışlarının tamâmı.
s. 11b/06
s.+in 11b/07

sür'at (A.): Çabukluk, hızlilik, hız.
s. 45a/08
s.+le 36b/04

sür- (T.): 1. (Bir şeyi bir yüzey üzerine) Tabaka hâlinde yaymak, sıvamak 2. İçinde bulunup yaşamak, geçirmek.
s. 27a/11, 47b/02, 47b/03, 47b/04, 47b/05, 47b/06, 47b/07
s.+di 27a/13
s.+eler 18b/08
s.+me 2b/11

süreyyâ (A.): Gökyüzünün kuzey yarım küresindeki Boğa burcunda yer alan ve yedi yıldızdan oluşan bir yıldız takımı, Ülker, Pervin.
s. 8b/07

sürüş (F.): Melek.
s. 47b/08

Ş

şābb (A.): Genç erkek, delikanlı, ci-
van.
ş. 44b/07

şād (F.): Sevinçli, memnun, mesrur.
ş. 26a/05, 26a/12, 29a/02,
32b/12, 36a/04

şefi' (A.): Şefâat eden, bir kimsenin
affa uğraması için aracılık eden
kimse.
Ş.-halkı 4a/13
Şefi' e'l-halkı: Bütün insanların
şefaathçisi olan Hz. Muhammed
4a/13

şāh (F.): Padişah, hükümdar.
ş. 4b/13, 7b/02, 9a/02, 14a/09,
35a/12, 35b/08, 35b/10, 35b/11,
36a/09, 37a/03, 37a/12, 41b/04,
44b/10, 46a/12
ş.+a 35b/04, 36a/09, 36a/10,
37a/01, 37a/04
ş.+da 36b/04
ş.+dan 29a/11, 35b/09
ş.+a 41a/01
ş.+1 42a/01
Ş.-1 'ālem 8b/04, 8b/11
Ş.-1 'āli-nesl ü Şāh-1 şāh-zād
8b/08
Ş.-1 cemīl 6a/02
Ş.-1 cihān 36a/12, 36b/02,
45a/07
Ş.-1 dīn 4b/12, 7b/09, 27b/12,
28a/08, 31b/10, 44a/08
Ş.-1 enbiyā 6b/05, 20b/08

Ş.-1 encüm-i leşker 8b/09

Ş.-1 evliyā 17a/07

Ş.-1 güzīn 7b/07

Ş.-1 kādīr 12b/08

Ş.-1 kerīm 21b/03

Ş.-1 nīk-aḥter 8b/07

Ş.-1 rāh 46b/04, 48a/08

ş.+uñ 13b/07, 19a/04, 35a/11,
35a/13, 36a/07

Şāh-1 'ālem: Hz. Muhammed
8b/04, 8b/11

şāh-1 'āli-nesl ü şāh-1 şāh-zād:
Yüksek soylu ve şahların oğlu
(III.Murat) 8b/08

Şāh-1 cemīl: Hz. Yusuf 6a/02

Şāh-1 cihān: 1. Hz. Muhammed
2. Özel olarak da (III.Murat)
36a/12, 36b/02, 45a/07

Şāh-1 dīn: 4b/12, 7b/09, 27b/12,
28a/08, 31b/10, 44a/08

Şāh-1 encüm-i leşker: En iyi
ordunun padişahı (III. Murat)
8b/09

Şāh-1 enbiyā: Hz. Muhammed
6b/05, 20b/08

Şāh-1 evliyā: Evliya olanların
büyüğü 17a/07

Şāh-1 güzīn: Seçilmiş en güzel
şah (Hz. Muhammed) 7b/07

Şāh-1 kādīr: Kuretli Allah 12b/08

Şāh-1 kerīm: Hz. Musa 21b/03

Şāh-1 nīk-aḥter: 8b/07

Şāh-1 rāh: Yolların şahı, reh-
beri 46b/04, 48a/08

şāhān (F.): Şahlar.

ş.-1 'āli mertebe 13a/11

- şahân-ı ‘âli mertebe:** Yüksek makamları olan şahlar 13a/11
- şâhid** (A.): 1. Güzel, dilber, sevgili 2. Tanık 3. Bir dilin bir bölge halkına, yabancı bir millete veya etnik gruba has söyleniş biçimi, konuşma tarzı, aksan.
ş. 14a/01
ş.-i şâdık 2a/04
ş.-i şîve 10a/09
şâhid-i şâdık: Gerçekçi bir tanık 2a/04
şâhid-i şîve: Bir halkın diline, konuşma şekline tanık olan kimse 10a/09
- şâkk** (A.): Şüpheci, şüphe eden.
ş. 10a/02, 46b/11
- Şâm** (A.): İslâm dünyasının önemli tarihî şehirlerinden biri, günümüzde Suriye’nin başşehri. Bilâduşşâm (Suriye, Filistin, Lübnan ve Ürdün) bölgesinin en önemli merkezlerinden biri Dımaşk’tır (Dımaşkuşşâm). 927 (1521) yılından itibaren kesin olarak Osmanlı hâkimiyetine geçti ve bir süre sonra Osmanlı Devleti’nin bir paşalık merkezi oldu.
Ş. 14b/11, 28b/02
Ş.+a 6b/12
- şahş** (A.): Kimse, kişi.
ş. 32a/03
ş.+a 15b/01, 36b/10
ş.+la 36b/05
- şakḳ** (A.): Sıkıntı ve zahmet veren, zahmetli, eziyetli.
ş. 15a/13
- şakī** (A.): Bahtsız, nasipsiz, Hak katında makbul olmayan kimse.
ş. 29a/12
- şân** (A.): 1. Diğer insanlar nazarında yüce görünen ve sâhibi için de iftihar vesîlesi olan durum, keyfiyet 2. İyi bir nitelikte tanınmış olma durumu, ün, şöhret, itibar.
Ş.-ı ‘Azîm 3a/09
ş.-ı şerîf 25b/05
ş.+un 4b/03, 4b/04
Şân-ı ‘Azîm: Yüce, ulu olan Allah 3a/09
şân-ı şerîf: Şerefli olan, kendisine itibar gösterilen kimse 25b/05
- Şârihî** (A.): Buhârî şârihi Muhammed b. Yûsuf el-Kirmânî. Osmanlı ve İran medreselerinde "Ahlâk-ı ‘Adudiyye" eseri üzerine şerh yapan bir yazar.
Ş. 45b/06
- şark** (A.): Doğu.
ş. 9a/02
- şart** (A.): Bir şeyin varlığının veya meydana gelebilmesinin kendisine bağlı olduğu şey, bir şeyin var olabilmesi için gerekli olan husus, koşul.

- ş.+la 1a/03
ş.+lardan 1a/06
- şāyi‘** (A.): Herkesçe duyulmuş, yayılmış, bilinmiş, halkın diline düşmüş.
ş. 25b/08
- şebīh** (A.): Benzer, mümâsil.
ş. 23b/04, 29b/01
- şecer** (A.): Ağaç.
ş. 46a/04
- şedīd** (A.): Şiddetli.
ş. 34a/13
ş.+i 35b/07
- şefā‘at** (A.): Peygamberlerin ve Allah’ın izin vereceği kimselerin, kulların suçlarının bağışlanması için Cenâbıhak katında aracılık etmeleri.
ş. 11b/07, 20b/13
- şefi‘** (A.): Şefâat eden, bir kimsenin affa uğraması için aracılık eden kimse.
ş. 4a/10
Ş.-Müznibîn 20b/11
Şefi‘ e’l-Müznibîn: (Günahların affı için şefâat eden) Hz. Muhammed 20b/11
- şefkat** (A.): Koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi
ş.-i mekîn 45a/13
- ş.+ümdendi 43a/12
ş.+üñ 25b/08, 45a/02
ş.+ünden 25b/02
şefkat-i mekîn: İtibarlı ve sevgili 45a/13
- şeh** (F.): Padişah, hükümdar.
ş.+e 14a/02
- şehīr** (A.): Ün kazanmış, namlı, meşhur.
ş. 35b/05
- şehr** (A.): Otuz günlük zaman dilimi, ay.
ş. 44b/06
ş.+e 41a/02
ş.+i 7b/08
ş.-i Şevvāl 48b/13
ş.+ine 11b/01
ş.+üñ 41b/11
şehr-i Şevvāl: Şevval ayı 48b/13
- şehriyār** (F.): Hükümdar, pâdişah.
ş. 14a/03, 37a/11
Ş.-ı Rûm u sulţân-ı ‘Arab 8b/05
Şehriyār-ı Rûm u sulţân-ı ‘Arab: Bütün Anadolu'nun ve Arapların padişahı (III.Murat) 8b/05
- şehvet** (A.): Ölçüyü aşan şiddetli arzu, şiddetli istek.
ş.+e 13a/06, 23b/06
ş.+ile 11b/13

şekk (A.): Şüphe, zan.
ş. 11a/13, 16b/08

şekvet (A.): Şekvâ kelimesinin eski me-
tinlerde rastlanan bir şekli, şikâ-
yet.
ş.+i 24a/11

şem^c (A.): 1. İlahi nur 2. Mum.
ş. 10a/08, 17b/02
ş.-i cem^c -i mürselîn 4b/01
ş.-i münîr 14a/11
şem^c -i cem^c -i mürselîn: Hz.
Muhammed 4b/01
şem^c -i münîr: Parlak, aydın bir
mum
14a/11

şemm (A.): Koklama
ş.+e 25b/12
ş.+dür 3b/13
ş.-veş-i pür-süz u şevk 1b/13
şemm-veş-i pür-süz u şevk:
Mum gibi yanan ve neşeli olan
(kim-se)1b/13

şems (A.): 1. Güneş 2. Kişilere ait özel
isim olarak geçiyor.
ş.-i đuhâ 42a/03
Ş.-i Isfahân 43b/08
Ş.-i ^c izzet 22b/02
şems-i đuhâ: Kuşluk vakti güne-
şi 42a/03
Şems-i ^c izzet: İtibarın, yüce-
liğin doğuşu, güneşi 22b/02

Şemşîr (F.): Kılıç.

ş. 8b/09

şenlik (T.): Sevinç, neşe.
ş.+inüñ 13a/09

şer^c (A.): Şerîat, İslâm şerîatı.
ş.-i ezher 10b/06
ş.-i Ĥudâ 8b/04
ş.+inde 44b/05
ş.+üñi 1b/12
şer^c -i ezher: İslam eğitimini ve-
ren Kahire'deki El-ezher 10b/06
şer^c -i Ĥudâ: Allah'ın kurduğu
İslam şariati 8b/04

şerbet (A.): İçecek.
ş.+ine 3a/04

şeref (A.): Bir kimseye gösterilen say-
gının dayandığı mânevî yücelik,
mânevî ululuk, onur, haysiyet.
ş. 8b/11, 10b/05

şerh (A.): Açıklama, Anlatma.
ş. 16a/09, 20a/12

şerî^c at (A.): Allah'ın kulları için pey-
gamberleri vâsıtasıyle koymuş
olduğu îman, ahlâk, ibâdet ve
hukukla ilgili kural ve hüküm-
lerin bütünü, din.
ş.+dur 10a/07

şerîf (A.): 1. Şerefli, kutsal, mübârek
2. Soyu temiz ve şerefli olan, a-
sil kimse.
ş. 5b/07, 23b/13, 25b/05, 30b/08,
44b/12

- ş.+ine 1a/03
- şerr** (A.): Kötülük, fenalık.
ş. 2b/05, 8b/10
ş.+ümi 40a/09
- şevket** (A.): Büyüklük, ululuk, heybet, haşmet.
ş.+i 9b/02
- şevk** (A.): Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.
ş. 1b/13
ş.+den 28b/07
ş.+ümi 28b/06
ş.+iyle 36b/09
- Şevvâl** (A.): Şevval ayı
ş.+de 48b/13
- şeyâtîn** (A.): Şeytanlar.
ş.+e 18b/12
- şeyh** (A.): 1. Bir tarîkate girip seyr ü sülûkünü tamamladıktan sonra o tarîkatın başı durumundaki en yüksek mertebeye çıkan bulunan ve kendisine derviş yetiştirme (irşat) izni verilen kimse; tâlip-lere rehberlik edip onları tarîkat usûllerine göre irşat etmek ehli-yetine sâhip kâmil insan 2. Yaşlı kimse, ihtiyar.
ş. 14b/01, 33a/11, 45b/06
ş.+i 29a/13
ş.-i kebîr 14a/11
ş.-i ferîd 47a/04
ş.-i nebîh 11a/11
- ş.+ine 47a/01
- şeyh-i kebîr**: Yaşlı kimse 14a/11
- şeyh-i ferîd**: Tek, yalnız olan şeyh 47a/04
- şeyh-i nebîh**: Namlı şeyh 11a/11
- şeytân** (A.): 1. Meleklerin başı ve hocası olduğu halde isyan edip Allah'ın emirlerine karşı geldiği için huzurdan kovulan ve rahmetten uzak kalan âsî varlık, iblis 2. Bu varlığın devâmı olarak insanda bulunan ve ona musallat olup doğru yoldan uzaklaştıran, dâima fenâliğa, isyâna teşvik eden kötü kuvvet.
ş. 29a/13
ş.+dan 2b/02, 3b/11, 5a/11, 21a/13
ş.-i la'în-i bed-güher 33a/02
ş.-i recîm 33b/07
ş.+iyân 47b/10
ş.+la 15b/12
ş.+ları 18b/08
ş.+uñ 11b/05
- şeytân-ı recîm**: Taşlanmış, lanetlenmiş şeytan 33b/07
- şeytân-ı la'în-i bed-güher**: Lanet edilmiş, içi kötü olan şeytan 33a/02
- şiddet** (A.): 1. Tabii hâminden daha fazla olma, aşırılık, fazlalık 2. Sertlik.
ş. 32a/13
ş.+i 12b/03, 15b/06
ş.-i ahvâl 20b/06

şiddet-i ahvāl:	Zor bir durumda kalmak 20b/06	şirk	(A.): Allah'a eş ve ortak koşma, ortak isnat etme. ş. 21a/07
şikāyet (A.):	Durumundan memnun olmayıp yakınma veya başına gelen bir dertten sızlanma. ş. 8a/06, 47a/01 ş.+den 8a/09	şitāb	(F.): Çabukluk, acele. ş. 41a/010
şikest (F.):	Kırma, kırılma. ş. 14a/02	şīve	(F.): Bir dilin bir bölge halkına, yabancı bir millete veya etnik gruba has söyleniş biçimi, konuşma tarzı, aksan. ş.+sün 10a/09
şimdi (T.):	İçinde bulunduğumuz zamanda, şu anda. ş. 10b/05, 28a/06, 2b/11, 31a/03, 31a/06, 35b/05 ş.+ye 27b/02	şol	(T.): (< <i>uş+ol</i>) <i>E. T. Türk.</i> Şu, o. ş. 7b/03, 9a/09, 9a/11, 10b/13, 11a/01, 11b/13, 12a/12, 12a/13, 1a/03, 22a/04, 26a/05, 28b/10, 28b/11, 30a/13
şīr (F.):	1. Aslan 2. Cesur, yiğit, kahraman kimse. ş. 9a/08, 41a/13 ş.+e 31a/04 ş.-dil: Aslan gönüllü 31b/03 Ş.-i Ḥaqq : Allah'ın aslanı (Hz. Ali) 31a/04 ş.-i Ḥudā : Allah'ın aslanı 7b/11 ş.-i jiyān : Öfkeli Aslan 9a/07 ş.-i ner : Kahraman bir er 44b/01 şīr-dil: Aslan gönüllü 31b/03 Şīr-i Ḥaqq : Allah'ın aslanı (Hz. Ali) 31a/04 şīr-i Ḥudā : Allah'ın aslanı 7b/11 şīr-i jiyān : Öfkeli Aslan 9a/07 şīr-i ner : Kahraman bir er 44b/01	şöhret (A.):	Her yerde herkesçe tanınma, meşhurluk, ün, san, nam. ş. 17a/11
		şöyle (T.):	1. Şuna benzer, şunun gibi 2. Şu şekilde, şu yolda. ş. 7a/03, 7b/05, 10a/13, 12a/01, 14a/03, 26b/09, 29a/11, 38b/02, 39a/02, 3b/05, 42b/11, 47a/10, 48a/05 ş.+dür 9a/07, 32b/02
		şu (T.):	Çok uzakta olmayan kimse veya şeyi işâret yoluyla belirtir. ş.+nı 32a/13
şīrīn (F.):	Tatlı. ş. 42b/03, 48a/10	şübhe (A.):	Bir hususla ilgili gerçek veya doğrunun ne olduğuna kesin biçimde karar verememe

- durumu, bu kararsızlıktan doğan ve tam bir hüküm vermeyi engelleyen tereddüt, kuşku, şek. ş.+süz 22b/13
- şucā'** (A.): Yiğit, kahraman. ş. 10b/04
- şuher** (F.): Koca, zevce. ş.+i 26b/06
- şüm** (A.): Uğursuz, meş'um, şom. ş.-i bî-edeb 17b/11
şüm-i bî-edeb: Terbiyesiz ve uğursuz olan (şey, kimse) 17b/11
- şühūd** (A.): Şâhitler, tanıklar. ş. 7b/08
- şükr** (A.): Verdiği nîmetler için Allah'a karşı duyulan minneti dile getirme. ş. 8a/07, 8a/09, 27b/01
ş.+ûnde 2a/06
ş.+ini 42a/09
- şürü'** (A.): Başlama. ş. 19b/01
- şürür** (A.): Şerler, kötülükler. ş. 2b/03, 8b/10
- T**
- tā** (F.): Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yâhut zamânı anlatırken söze mübâlağa katar.[Genellikle *dek*, *değîn*, *kadar*, *beri* vb. ile kullanılır]. t. 3a/05, 3b/04, 3b/05, 3b/07, 3b/09, 5a/11, 6b/13, 8a/02, 10a/12, 10b/01, 12b/04, 13a/05, 13a/07, 14a/13, 19b/06, 1a/04, 20b/07, 22a/03, 24b/01, 28a/03, 28a/09, 28b/13, 29b/12, 33b/02, 33b/05, 34a/02, 34a/05, 35b/08, 36a/10, 36b/07, 37a/07, 37a/09, 37b/13, 38b/06, 38b/11, 39a/04, 40a/05, 40a/06, 42a/07, 42b/10, 43a/04, 46b/03, 47a/06, 47a/13, 47b/11, 48b/12
- ta'ab** (A.): Sıkıntı, zahmet, eziyet, meşakkat. t. 10b/03, 19b/08, 45b/10
- tā'āt** (A.): 1. Allah'ın emirlerine uyma, emredileni yapma 2. Tâatlar, ibâdetler. t. 29b/05, 42a/09, 42b/06, 43a/01, 43a/08
t.+a 11b/09, 12a/01, 22b/13, 29b/04, 37b/07
t.+dan 23a/04
t.+ı 12b/06, 12b/07, 37b/08, 37b/10, 43a/04
t.+ın 11b/09
t.+ına 42a/06
t.+ile 29b/05
t.+la 23a/02
t.+um 43a/02
t.+uñ 43a/13
t.+uñı 3b/10
- ta'ayyün** (A.): Meydana çıkma, âşikâr

	olma, belirme. t. 28a/09	t. 15a/12 t.+la 47b/10
tab	(F.): Işık, parıltı. t.-nāk 3b/05 tab-nāk : Parlak, parıltılı 3b/05	tağayyür (A.): Değişme, başkalaşma. t. 16b/07, 42b/09
ṭabʿ	(A.): Huy, mizaç, karakter, yaratılış. t.+a 17a/10 ṭ.-ı kar-dān 12a/11 ṭabʿ-ı kar-dān : İş bilir bir mizaçta 12a/11	ṭāḡī (A.): Baş kaldıran, âsî, şakî. t.+ye 24a/12
tābūt	(A.): İçine ölü konan sandık. t.+ı 25a/06	tağyîr (A.): Değiştirmek. t. 1a/06
tāc	(F.): Üstünlük, kudret ve kuvvet âlameti olarak başa konan başlık. t. 13a/13, 23b/07 t.+dar 36a/06	taḥammül (A.): Zor şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanma. t. 30b/03
taʿ cîl	(A.): (Bir işi) Çabuklaştırma, hızlandırma. t. t. 32a/12, 36a/13	taḥarrük (A.): Hareket etme, kımılda- ma. t. 39a/10
tāʾib	(A.): Tövbe eden (kimse). t. 26a/13 t.+eler 26a/12, 26a/13	taḥassür (A.): Hasret çekme. t. 11b/11
taʿ fu	(A.): Affeden (Cenāb-ı hak). t.+hu 24b/13	taḥāret (A.): Temiz olma, temizlik. t.+den 39b/10
ṭafşîl	(A.): Bir şeyi bütün ayrıntıları ile açıklama. t.+in 4a/02, 4a/04	taḥiyyāt (A.): Namazda kâdelerde okunan ve “et-tahiyyâtü” sözüyle başlayan duâ. t. 8a/13
ṭağ	(T.): Dağ.	taḥrîr (A.): Yazı yazma, kitâbet. t.+i teysîr 10b/09

taht (F.): Hükümdarlık makâmı, hükümdarlık.
t. 13a/13
t.+ı 23b/07
t.+ın 37b/13

taḥkîr (A.): Hakaret etme.
t.+i 25b/07

taḥkîk (A.): Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için yapılan araştırma, soruşturma.
t. 16b/01
t.+dür 5b/09
t.+ini 35b/07

taḥvîf (A.): Korkutmak.
t. 12b/08

Tâ'î (A.): Ebû Süleymân Dâvûd b. Nusayr et-Tâî (ö. 165/781 [?]). İlk dönem sûfî ve zâhidlerinden. Zehebî hicrî II. yüzyılın başlarında doğduğunu belirtir. Kûfe'de İmâm-ı Âzam'ın yanında uzun yıllar hadis ve fıkıh okudu. T. 16b/04

tāk (F.): Kemer veya yarım daire şeklindeki kapı ve pencere üstü.
t. 2b/08

tākāt (A.): Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet, derman.
t.+um 2b/08
t.+uñ 30b/03

taḥdîm (A.): (Bir şeyi) Kendinden büyük ve üstün bir kimseye verme, sunma.
t. 11a/09
t.+e 6a/04

taḥdîr (A.): Ezelde Cenâb-ı Hakk'ın olmasını dilediği şeyler, her şey hakkında vermiş olduğu ezeli karar, alın yazısı, kader.
t. 44a/11
t.-i Hakk 44a/10
taḥdîr-i Hakk: Allah'ın koyduğu kader 44a/10

taḥdîs (A.): Kutsal sayma, mübârek kabul etme.
t. 19a/13

taḥî (A.): Haramdan, gûnahtan kaçınan, perhîzkâr, ehl-i takvâ (kimse), müttakî.
t. 18a/06

taḥlîb (A.): Döndürme, döndürülme, çevirme, çevrilme.
t. 22a/01

taḥşîr (A.): Kusur, kabahat, suç.
t.+e 3a/02
t.+üñe 3a/06

ṭal- (T.): Bir şeyin dibine doğru gitmek, içine doğru sokulmak, gömülmek.
t.+up 26a/06

ṭal'at (A.): Yüz, çehre, güzel yüz.

	t.+in 21b/05		t. 1a/05, 4a/02, 4a/03, 10b/10, 11a/01, 13b/04, 13b/13, 15a/03, 19b/10, 21a/06, 28b/02, 29b/07, 31b/12, 38a/04, 42b/01, 46b/08, 47a/10, 48a/10, 48b/13
ṭaleb	(A.): İsteme, dileme, arzu etme. ṭ. 5a/07, 28a/12, 33b/12, 34a/11		
ṭalebe	(A.): Öğrenciler. ṭ.-i 'ulūm 1a/03 ṭalebe-i 'ulūm : İlimle ilgilenen öğrenciler 1a/03	ṭa'n	(A.): Kınama, ayıplama, yerme, zemmetme. ṭ. 10a/06
ṭālī'	(A.): Baht, tâlih. t.+i 9a/10 ṭ.+in 9a/11	Ta'nır	(T.): 1. Allah 2. Çok tanrılı dinlerde var olduklarına ve insan üstü bir güce sâhip bulunduklarına inanılan varlıklardan her biri, ilâh. T. 12b/06, 33a/05 T.+luḡ 33a/04 T.+m 33a/04
ṭālīb	(A.): İsteyen, talep eden, istekli olan kimse. ṭ. 47b/02 ṭ.-i bâṭıl 9b/09 ṭ.-i dünyâ 23b/12 ṭ.-i 'irfân 10a/05 ṭālīb-i bâṭıl : Gerçek ve doğru olmayan bir yolun peşinde giden kimseler 9b/09 ṭālīb-i dünyâ : Dünyanın mal ve serveti peşinde olan kimse 23b/12 ṭālīb-i 'irfân : Gerçeği öğrenmek isteyen kimse 10a/05	taṭhîr	(A.): Temizleme, paklama. t.+le 39b/07
ta'lim	(A.): Öğretme, belletme. t. 7b/03 t.+iñle 1b/09	târ	(F.): Karanlık. t. 3b/06
tamâm	(A.): 1. Olması gerektiği gibi, doğru 2. Bitmiş, tamamlanmış 3. Olan veya söylenen bir şeyin olumlu bulunduğunu ifâde eder: Evet, peki, olur, kabul.	ṭaraf	(A.): Bir şeyin belli bir kısmı. t.+dur 38a/08
		târîḡ-	(A.): Bir olayın meydana geldiği gün ve yıl. t.-i sâl 48b/11 târîḡ-i sâl : Yılın tarihi 48b/11
		ṭarîḡ	(A.): Yol. ṭ. 48b/10 ṭ.+a 24a/08 ṭ.+ine 41a/012
		ṭarz	(A.): Üslûp, edâ.

t.+ıyla 24a/04	t.+nuñ 44b/03
taşdīk (A.): Doğru ve yerinde bularak kabul etme, onaylama, onama, tasvip etme. t.+i 6a/12 t.+ini 35b/07	ṭayr (A.): Kuş. ṭ. 5a/05
taş (T.): Yeryüzünün sertleşmiş ve katılaşmış tabakalarında bulunan, içindeki mâden, tuz ve oksitlere göre değişik renkte ve değişik birleşimdeki çok sert cisim. t.+da 14b/10 ṭ.+dan 4a/05	tāz (F.): Koşma, sürat. t. 47b/10
taşra (T.): Dışarı. ṭ. 11b/05 ṭ.+da 22b/05, 36b/05 ṭ.+ya 36b/05, 47a/13	taẓarruʿ (A.): Yalvarma, yakarma. t. 18a/05, 19a/07
taṭlu (T.): İçilebilir ve yenebilir lezzette olan, acı olmayan. t. 43a/10	taʿzīm (A.): Hürmet etme, saygı gösterme, büyük sayıldığını belli edecek şekilde güzel muâmelede bulunma. t. 6b/01, 20a/03, 41a/05, 47b/11 t.+ile 47b/11 t.+le 27a/05
taṭvīl (A.): Uzatma. t.+i 11a/02	tazmīn (A.): Sebep olunan zarar ve ziyânı ödeme. t. 1a/07
taʿuddu (A.): "Adet"ten gelen bu kelime "saymak" anlamını ifade ediyor. t.+n 38a/05	Teʿālā (A.): "Şâni yüce olsun" anlamında olup Allah, Hak, Tanrı kelimelerinden sonra kullanılır. T. 6b/03, 7a/04, 14b/08, 21a/09, 22a/02, 22a/06, 23b/01, 24a/02, 24b/09, 26b/01, 31b/07, 35a/01, 38a/05, 38a/11, 39a/07, 39b/01, 39b/06, 39b/08, 40b/06, 46b/01
ṭavāf (A.): Kâbe'nin etrâfını dolaşma. ṭ. 27b/11, 28a/02	tebdīl (A.): Değiştirme, değiştirilme, başka şekle sokma. t. 1a/06, 26b/13, 32a/12
ṭayı (T.): Bir kimsenin annesinin erkek kardeşi. t.+sı 44b/02	tebessüm (A.): Gülümseme. t.+le 5a/06, 41b/04

tecellî (A.): Allah'ın kudretinin şahıslarda ve eşyâda görünmesi.
t. 2a/01, 6a/09, 6a/10

tedbîr (A.): Üzerinde tasarruf etme, idâre etme, yönetme.
t. 26b/10, 44a/11
t.-i umûr 40b/02
t.+le 36a/01
tedbîr-i umûr: İşleri düzenleme
40b/02

te'essûf (A.): Üzülme, esef etme.
t.-i aşdîkâ 12a/09
teessûf-i aşdîkâ: Dostların üzülmesi 12a/09

tefekkkür (A.): Düşünme.
t. 11b/11

tefsîr (A.): Yorumlama, yorum.
t.-i kebîr 46b/13
t.+inde 43b/08
tefsîr-i kebîr: Detaylıca yorum yapma, açıklama 46b/13

tehniyet (A.): Kutlama, tebrik etme.
t. 6b/09

tehzîb (A.): Düzeltme, ıslâh etme, hâlis duruma getirme.
t. 11a/02

tekessür (A.): Kırılma.
t. 16b/07

tekfin (A.): Kefenleme.
t. 28a/09

teklîf (A.): Birine zor bir şeyi yükleme, onu yükümlü kılma, mükellef tutma.
t. 24b/04, 35b/06
t.+i 10b/08

tekrâr (A.): Aynı olay, iş yâhut eylemin yeniden bir veya daha çok defa meydana gelişi.
t. 3a/06, 46b/06
t.+dur 12a/05

tekrîm (A.): Saygı gösterme, yüceltme, ululama.
t.+ile 27a/05

tekvîn (A.): Yaratma, var etme.
t.+iyye 3b/02

telâk (A.): Buluşma, kavuşma.
t. 10a/03

telef (A.): Yok etme, mahvetme, öldürme.
t. 30b/07

telkîn (A.): Bir kimseye bir fikri aşılama, aşılıp zihnine sokma, öğretme.
t. 46b/04

te'lîf (A.): Uzlaştırma, uyuşmalarını sağlama.
t.+e 10b/03

temsîl (A.): 1. Belirgin özelliklerini ak-

- settiren simgesi durumunda olma
2. En belirgin özellikleriyle aksettirmek, örneği olmak.
t. 4b/09, 12a/07, 16b/03, 17a/06, 30a/11, 33a/01
- temcîd** (A.): Sabah namazından evvel minârelerden belli makamlarda okunan niyaz ilâhîsi.
t. 19a/13
- temennâ** (A.): Arzu, istek, temennî.
t. 25a/01
t.+y1 33b/10
- temîz** (A.): 1. Ahlâkını lekeleyecek bir şey yapmamış olan ve yapamayacak yaratılıştaki olan, nâmuslu, dürüst 2. Kirli, lekeli, pis ve bulaşık olmayan, pâk, tâhir.
t. 16b/04, 21b/09, 25a/06, 27b/09, 29b/06, 34a/12
- ten** (F.): Vücut, beden.
t. 22a/05
t.+in 10b/02
t.+lerini 20a/06
- tenfe'** (A.): Faydası dokunur.
t.ü'l-mü'minîn 14b/08
tenfe'ü'l-mü'minîn: Mümin olanlara faydası dokunur 14b/08
- teng** (F.): 1. Dar 2. Sıkıntılı.
t. 14a/03, 36b/13
t.+nâ 34b/07
- tenhâ** (F.): Yalnız kalan, tek başına olan.
t. 26a/06, 34a/01
- tergîb** (A.): İsteklendirme, arzu ettirme, istek verme.
t. 12b/06
t.+i 23b/09
- terahhüm** (A.): Acıma, merhamet etme.
t. 25b/01
- terâzû** (F.): Bir kolun iki ucuna asılı iki kefedenden meydana gelen tartı âleti.
t. 46b/10
- tereddüd** (A.): Karar verememe, kararsızlık.
t. 6a/13
- terk** (A.): Bırakma.
t. 11a/02, 11b/07, 13/13, 21a/07, 23b/07, 40b/07, 44b/02, 45b/02
t.-i câh 23b/07, 23b/09
t.-i edeb 2a/09
t.-i hâb 17a/11
terk-i câh: Makamı, mevkiyi bırakma 23b/07, 23b/09
terk-i edeb: Hayadan , saygıdan uzak durma 2a/09
terk-i hâb: Uykudan vazgeçme 17a/11
- terkîb** (A.): Bu birleşme sonunda meydana gelen şey.
t.+ini 4a/03
- tertîb** (A.): Sıra, düzen.

- t. 11a/02
- tesbîh** (A.): Allah'ı takdis ve tenzih etme, Hakk'ın her türlü kusurdan ve noksandan uzak olduğunu dile getirme.
t. 12a/02
- te'sîr** (A.): Bir nesnenin, bir hâlin başka bir kimse veya nesne üzerinde kendini hissettiren gücü, etki.
t. 14b/10, 17b/06
- teslîm** (A.): Allah'ın hükmüne îtirazsız râzı olma, boyun eğme, mukadderâtı kabullenme.
t. 33b/08, 41a/012, 42b/09
t.+âtün 4a/11
t.-i rûh 28a/07
teslîm-i rûh: Ölmek 28a/07
- teşne** (F.): 1. Susamış 2. Çok istekli, çok hevesli, çok arzulu.
t. 10a/04, 9b/12
t.+dür 10a/02
t.-i 'irfân 9b/09
teşne-i 'irfân: İlme çok istekli olan, ilme susamış olan kimse.
9b/09
- teşnî'** (A.): Ayıplama, kötü görme, ayıp ve çirkin bulma.
t. 10a/06
- teşrîf** (A.): Şeref verme, şereflendirme.
t. 23a/05
- tetimme-** (A.): Bir şeyin eksikliğini tamamlamak için katılan şey.
t.-i hikâyet 18a/02
tetimme-i hikâyet: Hikayeyi tamamlama 18a/02
- teveccüh** (A.): Yakınlık duyma, hoşlanma, beğenme, iltifat.
t. 47b/02
- tev'em** (A.): İkizler (Hz. Yakup ve Hz. Ays).
t.+ân 45a/03
- tevfîk** (A.): Allah'ın yardımı, Allah'ın, kulunun fiilini rızâsına ve muhabbetine uygun kılması, kulunu irâde ve rızâsına uygun işler yapmaya muvaffak kılması.
t.+i 3b/04
t.+inle 1b/09
- tevhîd** (A.): Allah'ın birliğine inanma, bir ve tek olduğunu kabul edip söyleme.
t. 2a/04, 7b/08, 19a/13, 22b/13, 23a/02, 47b/02, 47b/05, 47b/06
t.+e 46b/11, 47b/04, 47b/10
t.+i 21a/06, 47b/03, 47b/04, 47b/07
t.-i ilâh 46b/04
t.+üm 46b/10
t.+ün 22b/12
tev'hîd-i ilâh: Allah'ın birliği 46b/04
- teysîr** (A.): Kolaylaştırma.
t. 10b/09

tezķir (A.): Hatıra getirme, hatırlatma,
zikredip anma.

t.+ũñ 14b/09

tezvır (A.): Yalan söyleme, yalan do-
lan.

t.+i 26b/13

t.+le 36a/01

tezyın (A.): Süsleme, süslenme.

t. 25a/12

tıfl (A.): Küçük çocuk.

t.+ı 9a/07

tıĝ (F.): Kılıç.

t.+i 8b/12

t.-i ĝayret 4b/06

t.-i ħahramān 9a/06

t.+ile 36a/06

t.+ine 8b/13, 9a/06

tıĝ-i ĝayret: Gayret kılıcı 4b/06

tıĝ-i ħahramān: Kahraman kılı-
cı 9a/06

Tibā (A.): Medine şehri. Yesrib. Me-
dine-i Münevvere.

T. 31a/02

ticāret (A.): Böyle bir alım satımdan el-
de edilen kâr.

t. 32b/03

tilāvet (A.): Kur'ân'ı güzel sesle ve ku-
rallara göre okuma.

t. 12a/02

tır (F.): Ok.

t.+e 10a/02

tiryāk (F.): Derde devâ, en etkili çâre.
t.+inde 13a/09

tız (F.): Çabuk, seri, tez.

t. 27a/11, 36a/11, 37b/12

t.-i inkār 32a/13

tız-i inkār: Bir şeyi çabuk inkar
etmek 32a/13

toĝrı (T.): Yalan veya yanlış olmayan,
gerçeğe uygun, gerçek.

t. 18a/04

"36b/09"de *toĝru* şekli de geç-
mektedir.

toĝsan (T.): Seksen dokuzdan sonra,
doksan birden önce gelen sayı-
nın adı.

t.+a 48b/12

toĝuz (T.): Sekizden sonra, ondan önce
gelen sayının adı.

ť. 48b/12

tol- (T.): 1. (Boş bir şey veya yer)
İçine giren bir şeyle dolu hâle
gelmek, boş olmaktan çıkmak 2.
Tamamlamak.

ť.+durdı 37a/01

ť.+durasın 36a/13

ť.+mıřdı 24a/05

ť.+u 16a/07

tołař- (T.): Gezinmek, gidip gelmek.
ť.+ırdı 38a/01

toprağ (T.): 1. Mezar 2. Yer kabuğunun, üzerini kaplayan çürümüş organik maddelerden ve kütle kırıntılarından oluşan canlıların yaşamasına elverişli kısmı.

ṭ. 16b/06

ṭ.+a 26a/09

toptolu (T.): Çok dolu, tamâmen dolu.
ṭ.+dur 2b/03

toy- (T.): İhtiyâcı yeterince karşılanmış olmak, arzu ve istekleri giderilmiş olmak, kanmak, tatmin olmak.

ṭ.+dı 9b/10

tövbe (A.): İşlediği bir hatâdan, suç veya günahdan pişmanlık duyup bir daha yapmamaya karar verme.

t. 12b/05, 28b/11, 33b/01

t.+ler 12a/05

t.+mizi 26a/03, 28a/06

t.+nün 28b/02

t.+sine 26a/05

t.+süz 16a/12

t.+ye 2a/09

t.+yi 27b/03, 28b/02

t.+yle 26a/02

tufûl (A.): Çocuklar.

ṭ.+iyyet 2b/10

tuğyân (A.): 1. Taşkınlık, coşkunluk 2. Haddini aşma, azgınlık, serkeşlik.

ṭ. 28a/05

ṭ.+a 9b/10

ṭ.-ı mezîd 2b/04

ṭ.+ile 21b/11

tuğyân-ı mezîd: Daha fazla, serkeşlik, azgınlık 2b/04

tuhfe (A.): Hoşa giden (güzel şey).

t.-i rıdvân 6b/02

tuhfe-i rıdvân: Hoşa giden güzel rıza 6b/02

tûl (A.): Uzunluk, boy.

ṭ. 42b/01

ṭ.+ı 22a/03

turâb (A.): Toprak.

t.+a 16b/10

tur- (T.): 1. Yapmakta olduğu hareketi kesmek, hareketsiz kalmak 2. Gerekeni yapmamak, gereken gayreti göstermemek 3. (Hareket hâlinde olan bir şey) Bir noktada kalmak, karar kılmak.

ṭ.+dı 25a/08, 37a/02, 39a/12

ṭ.+duğı 39a/11

ṭ.+dukça 32b/06, 9b/02

ṭ.+ma 8a/09

ṭ.+sunlar 32b/06

ṭ.+up 27b/08, 39a/11

ṭ.+ur 27b/11, 39a/13

tut- (T.): 1. Elle kavramak, elde bulundurmak, eline almak 2. Gitmeye bırakmamak, bir yere koyup gitmesini önlemek, alıkoymak.

ṭ. 19b/02, 22b/11, 24b/05,

24b/06, 24b/07, 40a/09, 48b/11

t.+a 19b/04, 19b/05, 30a/09
 t.+alar 30a/09
 t.+ar 35b/10
 t.+araç 36a/09
 t.+dı 18a/07, 36b/09, 40a/13,
 44a/03
 t.+dum 2b/09
 t.+kuluç 9b/08
 t.+mağa 37a/08
 t.+madı 17b/11
 t.+mamışlardı 22b/13
 t.+masun 22b/03
 t.+mağ 43b/06
 t.+maya 25a/04
 t.+mış 22b/12
 t.+mışdur 48a/13
 t.+up 12b/02, 19b/13

tüciḇ (A.): Cevap veren kimse.
 t. 25a/01

U

u (F.): “Ve” bağlacının nazımda sessiz harfle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Aynı bağlaç sesliyle biten bir kelimeden sonra *vü* okunur].
 u. 1a/01, 2a/03, 2a/06, 2b/03, 3a/08, 3b/02, 3b/03, 3b/06, 3b/09, 3b/12, 4b/07, 5a/05, 5b/06, 6a/01, 6a/06, 6b/10, 7a/02, 7a/05, 7a/12, 7b/09, 8a/13, 8b/03, 8b/05, 8b/06, 8b/10, 9a/01, 9a/02, 9a/10, 9a/13, 9b/03, 9b/04, 9b/06, 10a/06, 10a/08, 10a/10, 10a/11, 10a/12, 10b/03, 10b/05, 11b/13,

13a/13, 13a/10, 13b/13, 14a/03, 14a/06, 14a/13, 14b/07, 14b/09, 14b/11, 14b/12, 15a/06, 17a/03, 17a/11, 17b/10, 17b/11, 17b/13, 18a/09, 19b/03, 20b/01, 21a/01, 21a/07, 21b/09, 22a/05, 23a/02, 23a/07, 23b/07, 23b/11, 23b/13, 24b/02, 24b/08, 25b/02, 26a/07, 27a/05, 27b/08, 27b/10, 28a/04, 28a/05, 28b/02, 28b/13, 29a/01, 29a/08, 29a/09, 29b/12, 31b/08, 32a/04, 32a/08, 32a/10, 32b/04, 33a/13, 35a/11, 35b/13, 37b/01, 37b/06, 38a/01, 38a/13, 38b/10, 39b/03, 39b/10, 39b/11, 40a/01, 40a/03, 40a/09, 40b/02, 40b/08, 40b/11, 41a/11, 41a/012, 41a/05, 41a/06, 41a/08, 42b/01, 42b/03, 42b/05, 42b/06, 43a/03, 43b/02, 43b/11, 44a/07, 44b/11, 44b/12, 45a/03, 46a/12, 46b/02, 48a/08, 48b/02, 48b/13

uç (T.): Kenar, yan.
 u.+ına 31b/02

uç- (T.): Havada yol almak, havada gitmek.
 u.+ılmaz 11a/10
 u.+mağıçün 11a/08

uğra- (T.): Bir yere kısa bir süre kalmak üzere gitmek, gidip kısa süre kalmak.
 u.+dı 4b/11, 16b/04, 20a/04, 22a/12, 32a/11, 41a/01
 u.+yan 6b/07

uğurla- (T.): Birini iyi dileklerle yolcu etmek, teşyî etmek.
u.+nsa 13b/13

‘uğbā (A.): Birini iyi dileklerle yolcu etmek, teşyî etmek.
‘u.+da 22b/10, 48a/05
‘u.+ya 42b/08, 45a/02, 45a/04, 48b/09

‘uğūbet (A.): Ceza.
‘u.+ler 35b/11

uktub (A.): Arapçada emir kipinde kullanılan bu sözcük, metinde "yaz" anlamını ifade etmektedir.
u. 40a/12

‘ulūm (A.): İlimler.
‘u. 7b/10
‘u.+eden 1a/03

um- (T.): İçinde, istediği ve beklediği şeyin gerçekleşeceğine dâir bir duygu taşıyarak o şeyin olmasını beklemek, ümitle beklemek, ümit etmek.
u.+ar 5b/01
u.+arum 3a/03, 21a/05, 27a/12

‘ummān (A.): Çok büyük engin deniz, okyanus.
‘u. 3a/11, 42b/02

‘umūm (A.): 1. Genel olma, umûmî olma, genellik, umûmiyet 2. Bütün, cümle.
‘u.+an 6a/09

‘u.-ı **ḥiṭāb** 9b/06
‘umūm-ı ḥiṭāb: Sözü'n bütünü 9b/06

umūr (A.): İşler.
u. 40b/02, 43b/05
u.+ı b/03

‘unf (A.): Şiddet, sertlik, kabalık, terslik.
‘u. 43b/04
‘u.+ile 25a/04, 43b/03

unut- (T.): (Bildiği, öğrendiği bir şey) Aklında kalmamak, irâdesi dışında hatırandan çıkma.
u.+ma 17a/01, 17a/02, 17a/03, 17a/04, 17a/05
u.+mış 29a/12

uḥṣī (A.): "*Sayma*" anlamı olarak "*iḥ-ṣā*" kelimesinde türetilen bu kelime, birinci tekil şahıs için kullanılarak "*saymıyorum*" anlamını ifade ediyor.
u. 2a/11

uḥrā (A.): Öteki dünya, âhiret.
u.+ye 12a/10

ur- (T.): Vurmak.
u.+alar 21a/10
u.+asız 24a/07
u.+dı 36b/01, 38b/12
u.+dılar 27b/01
u.+ub 3b/06
u.+ur 20a/07

‘urûk	(A.): Irklar. ‘u.+uñda 33b/13	mak, hakîkati görmek, gözü açıl- mak.
‘urûc	(A.): Yukarı çıkma, yükselme. ‘u. 4b/12	u. 12b/13 u.+lar 5b/05 u.+up 26a/07
‘uşât	(A.): Âsîler, isyan edenler, baş kaldıranlar. ‘u. 16a/10 ‘u.+kı 5b/01 ‘u.-ı mü’minîn 20a/05 ‘uşât-ı mü’minîn: İsyen eden müminler 20a/05	uyu- (T.): Uyku hâlinde olmak. u.+kuya 26a/06
uşak	(T.): Erkek hizmetçi. u. 1a/06	uzak (T.): Arada çok mesâfe bulunan, uzun sürede gidilebilen, ırak. u.+dur 13a/01
‘uşr	(A.): Onda bir. ‘u.+ini 31a/09	‘uzlet (A.): Bir köşeye çekilip toplum- dan, insanlardan uzak, yalnız ba- şına yaşama. u. 34b/09
‘uşşâk	(A.): Aşıklar. ‘u. 4b/02	uzun (T.): Uzun süre devam edecek şekilde, uzun müddet, uzun u- zun. u. 23a/02
utan-	(T.): (Saygı, edep, çekinme vb. duyguların etkisiyle) Ölçülü ha- reket etmek, bir şeyi yapmaktan kaçınmak, çekinmek, hayâ et- mek. u.+cağuzla 29b/10 u.+ur 7a/08	
uy-	(T.): (Şartları veya özellikleri ba- kımından) Birbiriyle bağdaşmak, uyuşmak, mutâbık olmak, inti- bak etmek. u.+duram 34a/04	
uyan-	(T.): Gaflet içinde ve olup biten- den habersiz durumda iken ger- çeklerin farkına varmaya başla-	

Ü

ü	(F.): “Ve” bağlacının nazımda sessiz harfle biten Arapça ve Fa- rsça kelimelerden sonraki oku- nuşu [Aynı bağlaç sesliyle biten bir kelimeden sonra vü okunur]. ü. 3a/08, 3b/07, 3b/08, 3b/12, 5a/07, 6a/02, 7a/02, 7a/05, 7a/10, 7a/11, 7b/08, 7b/11, 8b/05, 8b/08, 8b/09, 9a/07, 9a/08, 9b/10, 12a/02, 13a/11, 15b/12, 17a/11, 17b/11, 1a/06, 23a/05, 24a/01, 26b/06, 27a/09, 27b/04, 28b/09, 29a/13, 2a/06,

- 2b/04, 2b/05, 30a/07, 30a/08, 30b/06, 32a/04, 32a/06, 32b/04, 33a/03, 33a/09, 33b/08, 34a/03, 34b/05, 36b/09, 38a/08, 39a/03, 40b/08, 41b/04, 41b/10, 41b/12, 42b/03, 44b/06, 45a/13, 48a/02, 48a/06
- üç** (T.): İkiiden sonra, dörtten önce gelen sayının adı.
 ü. 6a/01,10b/10, 18a/05, 25a/13, 33b/11, 34a/05, 39a/12, 41b/06
 ü.+i 25a/07
- üftâde** (F.): Düşkün, bîcâre.
 ü.+yüm 2a/13
- ülfet** (A.): Uygun kimselerle güzel bir şekilde görüşüp konuşma, birlikte bulunup ahabplık etme, ihtilât.
 ü.+i 45b/01
 ü.+üm 10b/12
- ümm-** (A.): Anne, ana.
 ü.-kitâb 40b/06
ümmü'l-kitâb: "Kitapların anası" 40b/06
- ümîd** (F.): Arzu edilen, olması istenen bir şeyin gerçekleşebileceği ihtimâlinin verdiği rahatlatıcı, ferahlatıcı duygu, olması istenen bir şeye duyulan beklenti, umut.
 ü. 2b/12
 ü.+ün 43a/13
- ümmet** (A.): Bir peygambere îman edenlerin, onun getirdiklerine inanıp tâbi olanların meydana getirdiği topluluk.
 ü. 6a/07, 30b/08
 ü.+den 5a/03, 5b/07
 ü.+i 5a/03, 19a/04
 ü.+idür 5b/07
 ü.+inün 5b/08
 ü.+üm 18b/06, 21a/04
 ü.+ün 4b/02, 5b/01, 18a/05, 20b/12
 ü.+üne 5a/03, 30b/01
- ‘üryân** (A.): Çıplak.
 ‘u. 46a/11
- Üsküdar** (Y.): *özel i.* İstanbul’da bir semtin adı olup yapılması gereken işte geç kalındığını belirten Ü.+da 1a/02
- üst** (T.): Bir şeyin aşağı sayılan yerine göre yukarı tarafı.
 ü.+inde 10a/10
 ü.+ine 15a/12, 40a/09
- üstüvâr** (F.): Sağlam, dayanıklı, kuvvetli.
 ü. 6b/11
- üş-** (T.): Hep birden bir yerde toplanmak, çevresine yığılmak, üşüşmek.
 ü.+di 16b/10
- üti** (A.): "Âtî" sözcüğünden türetilen bu sözcük, burada "bulmak" ya

da "gelmek" anlamını taşımaktadır.

ü.-' İlme 24a/02

ü.+ye 23b/02

ütü'l-' İlme: Alim ya da çok bilgili olan insanlar 24a/02³

üzre (T.): Üstüne, üstünde, üzerinde.
ü. 6b/07, 11a/02, 19a/12, 27b/11,
38a/03, 39a/01, 39a/12, 40b/05

V

vâcib (A.): Yapılması gerekli olan, terk edilmesi câiz olmayan husus.
v. 24a/10
v.+âte 11b/04

va'd (A.): Söz verme, üstüne alma, tahhüt etme.
v.+eler 24b/01

vâdî (A.): İki dağ arasında uzanan arâzi.
v.+ler 21b/03

vaḥş (A.): İnsandan kaçan, ehlî olmayan, yabânî (hayvan).
v. 5a/05

vaḥy (A.): Bir emir veya hükmün Allah tarafından peygamberin kalbine bildirilmesi ve bu yolla gelen ilâhî haber.

v. 4b/03, 7b/05, 15a/07, 19b/10, 20a/13, 28b/04, 31a/05, 31a/11

v.+den 28b/04

v.-i ilâh 7b/02

vaḥy-i ilâh: İlahi haber 7b/02

vaḳâr (A.): Ağırbaşlılık, haysiyetli ve şerefli olma, temkin.
v. 10b/05

vaḳf (A.): Bilici, bilen, haberdar ve âgâh olan kimse.
v. 1a/03

vâḳıf (A.): Bir malı vakfeden kimse, vakıf sâhibi.
v. 27a/03

vâḳı' (A.): Olan, vukû bulan.
v. 1a/03

vaḳt (A.): Zaman.
v. 28b/10, 37a/12
v.-i mevt 43b/09
vaḳt-i mevt: Ölüm zamanı 43b/09

vâlâ (F.): Yüksek, yüce.
v. 8b/05

vâlid (T.): Baba.
v.+ün 8a/09

vâlide (A.): Anne.
v. 44a/06
V.-i 'Atîk cami' i 1a/03

³ Sözcüğün kullanıldığı yere göre eklerde değişiklik meydana gelir.

- Vâlide-i ‘Atîk cami‘i:** ATİK VÂLİDE SULTAN KÜLLİYE-Sİ, İstanbul Üsküdar’da III. Murad’ın annesi Nurbânû Vâlide Sultan tarafından 1570-1579 yılları arasında Mimar Sinan’a yaptırılan külliye 1a/03
- vallâh** (A.): "Allah'a yemin olsun ki".
v.+û 31b/07
- var** (T.): Kâinatta veya düşüncede bulunan, mevcut olan (şey).
v. 2a/05, 3a/11, 3b/06, 6a/08, 8a/11, 11b/03, 13a/01, 13b/07, 15b/03, 15b/08, 18a/06, 19b/13, 20b/10, 26b/06, 32a/05, 33a/06, 33a/09, 34a/10, 34a/11, 34a/12, 34a/13, 34b/01, 34b/02, 34b/03, 35b/11, 37a/11, 37a/13, 41b/06, 41b/12, 43a/07, 44a/01, 44b/05, 46a/07, 47a/12, 48a/01, 48b/05, 48b/06
v.+dur 11b/12, 12b/03, 23b/10, 30b/09, 33b/11
v.+ısa 21a/03, 21b/09, 33a/07, 40a/09
v.+iken 43b/02
- var-** (T.): 1. (Belli bir yere) Ulaşmak, vâsıl olmak 2. (Belli bir duruma veya sayıya) Ulaşmak, erişmek, vâsıl olmak.
v.+a 19b/06
v.+abile 30b/08
v.+abilmezdüñ 22a/07
v.+abilürsüz 26b/09
v.+alar 18b/09
- v.+asun 38b/06
v.+dı 24b/07, 29a/12, 29b/04, 31b/11, 32a/11, 35a/11, 35b/12, 44b/03
v.+ıdı 21a/05, 26b/04, 30a/03, 43b/10
v.+ınca 15a/13, 24b/06, 25a/08, 9a/01
v.+mağa 27b/06
v.+madum 37a/10
v.+uñ 26b/08, 31b/01, 45a/08
v.+unca 14b/01
v.+up 22b/05, 27a/07, 30a/09, 45a/08
- varak** (A.): Kitap yaprağı, iki sayfadan ibâret üzeri yazılı yaprak.
v.+da 48a/01
- vârid** (A.): Gelen, ulaşan, vâsıl olan.
v.+ât 2a/01
- vâriş** (A.): 1. Kendisinden önce olan şeylerden nasip alan kimse 2. Kendisine mîras düşen kimse, mîrasçı.
V.-i ‘ilm-i Nebî 7b/10
V.-i Melîk Süleymân 8b/01
Vâriş-i ‘ilm-i Nebî: Peygamber efendimizin ilminin varisi olan Hz. Ali 7b/10
Vâriş-i Melîk Süleymân: Kanuni Sultan Süleyman’ın varisi III. Sultan Murat 8b/01
- vasat** (A.): Orta.
v.-ı nâr 20a/02

- vasat-ı nār:** Cehennem ateşin ortası 20a/02
- vaşf** (A.): Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik.
v. 15a/01, 17a/09, 39a/06, 41b/12, 4b/07
v.+a 34b/12
v.+ıla 35b/05
v.+ına 8a/10
v.+uñdur 3a/09
- vāşıl** (A.): Ulaşan, erişen.
v. 4b/04, 21b/13, 28b/01, 29a/03, 36a/12, 36b/12, 46a/09, 48a/07
v.+ı 27a/02
- vāsi‘** (A.): Geniş.
v. 25b/08
- vāy** (F.): Şaşkınlık, kızgınlık, şikâyet, esef, telâş, acı, sevgi vb. çeşitli duygularda anlamı kuvvetlendirir.
v. 17b/11
- va‘z** (A.): İbâdet yerlerinde yetkili ve görevli bir kimse tarafından yapılan dînî konuşma.
v. 14b/09
- vāzih** (A.): Açık, belirgin.
v.+ı 45b/06
- ve** (A.): İki kelime, cümle ve öbeği birbirine bağlar, ile.
v. 1a/04, 1a/05, 1a/06, 2a/03, 2a/11, 4a/11, 14b/13, 15a/06, 15a/07, 15b/11, 18a/01, 22a/02, 24a/02, 24a/03, 24b/09, 26b/01, 29a/09, 31b/07, 37b/06, 38a/05, 38a/11, 39b/06, 39b/08, 40a/03, 40b/06, 40b/11
v.'l-‘aceb 37b/06
v.'l-arzi 39b/01
v.'l-fazli'l-vefi 1b/07
v.'l-kā'imîn 39b/08
v.'l-teyām 43b/02
v.'r-rukka' i's-sücūd 39b/08
v.'s-selām: Selam ile 2a/11
ve'l-‘aceb: Şüphe ile 37b/06
ve'l-arzi: Yer ile 39b/01
ve'l-fazli'l-vefi: Vefalı ve iyi olamkla 1b/07
ve'l-kā'imîn: Namaz kılanlar ile 39b/08
ve'l-teyām: Uğur 43b/02
ve'r-rukka' i's-sücūd: Rûku ve secde ile 39b/08
ve's-selām: Selam ile 2a/11
- vech** (A.): 1. Sebep, vesile 2. Yol.
v.+ile 6a/03, 37a/07, 48a/04, 48a/12
v.+le 18b/09
- vedā‘** (A.): Ayrılırken hayırlar dileme, esenleşme.
v. 17a/02
- Vedūd** (A.): “Kullarını çok seven, onları lutfâ, ihsâna garkeden; sevilme-ye lââyık ve müstahak yalnız kendisi olan” anlamlarında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dir.

- v. 8b/06, 24b/02, 28b/13, 41a/06
- vefā** (A.): Dostluk ve muhabbette sebat etme, sevgide süreklilik, bağlılık ve sadâkat.
v. 10b/11
v.+suz 17a/04
- vefât** (A.): Ölüm, ölme.
v. 17b/07
- vefr** (A.): Çok, bol, vâfir
v. 13a/05
v.+et 16b/02
- veġā** (A.): Gürültü, patırtı, kavga.
v. 7b/11
- vehm** (A.): Gerçekte var olmayan, fakat var olduğu sanılan, varmış gibi tasarlanan düşünce ve zan.
v. 4b/07
- velî** (A.): 1. Cenâb-ı Hakk’a yakınlık mertebesini kazanmış olan seçkin kul, Allah’ın dostu ve sevgili kulu 2. Sahip.
v. 5a/08, 8a/01, 27a/01, 30b/04
- ver-** (T.): 1. İletmek, erişirmek 2. Ödemek, tediye etmek.
v. 3b/08, 3b/09
v.+di 11a/03, 18a/06, 8a/02
v.+gil 13a/06
v.+ilen 3b/01
v.+meyer1a/06
- vesvese** (A.): Nefsin gönüle getirdiği boş, faydasız ve huzursuzluk verici şeyler, vehim, kuruntu, şüphe, işkil.
v.+den 47a/11, 47b/07
v.+yle 47a/02
- veyl** (A.): Yazık, vah vah.
v.+eküm 24a/02
- vezân** (F.): Esen, esici.
bâd-ı v. 38a/01
bâd-ı vezân: Esen yel 38a/01
- vezn** (A.): Manzum yazılarda hecelerin belli şekil ve sayıda sıralanışından meydana gelen ölçü.
v.+i 11a/01
- virân** (F.): Yıkık, yıkılmış, harap.
v.+esin 25b/09
- vird** (A.): 1. Belirli zamanlarda mânevî bir görev olarak düzenli şekilde okunan âyet, esmâ-i hüsnâ veya duâlar 2. (Bir sözü) Her zaman tekrarlamak, dile dola-mak.
v.-i 1b/11, 35b/02, 48b/08
v.+ine 18b/03
vird-i zebân: Dilden düşmeyen, her zaman tekrarlanan duâlar, dilekler, sözler 1b/11, 35b/02, 48b/08
- vir-** (T.): 1. İletmek, erişirmek 2. Ödemek, tediye etmek.
v. 19a/08, 45a/01, 45b/11
v.+di 18a/08, 18b/05, 22a/08,

25b/02, 30b/01, 32a/07, 36b/01,
36b/10, 42b/04, 44b/04, 46a/05,
48a/11
v.+dügi 46a/08
v.+düm 38a/13
v.+dün 4a/08, 4a/09, 38a/12,
43a/09,
v.+e 23a/05, 39b/10
v.+esüz 26b/08
v.+ildi 21b/06, 30a/13
v.+ilse 36b/03
v.+ilüp 1a/04
v.+me 47b/08
v.+mek 43b/03
v.+mez 15a/06, 4a/01
v.+miş 32b/02
v.+üpdür 43a/09, 5a/06
v.+ür 21b/02, 46a/08
v.+üridi 46a/04

vużü' (A.): Abdest almak.
v. 43a/10

vü (A.): Ve bağlacının sesliyle biten
Arapça ve Farsça kelimelerden
sonraki okunuşu.
v. 7a/02, 7a/05, 9a/08, 10b/04,
11b/13, 12a/11, 17a/03, 20b/11,
23a/11, 24b/11, 27b/08, 28b/09,
30b/01, 30b/06, 31a/12, 33a/06,
36b/08, 36b/13, 38a/11, 40a/11,
44a/06, 47b/01, 48a/05

vücüd (A.): Var olma, bulunma.
v.+uñdur 25b/13

vüs'at (A.): Genişlik, bolluk.
v.+ı 34b/06

v.+ın 37b/13

Y

ya (F.): 1. Bir şeye âit hususlar sayı-
lırken özellikle belirtilmek iste-
nen husûsun başına getirilir 2.
Soru anlamı taşıyan cümlelerde
ihtimal bildirir.
y. 13b/13, 16a/08, 19a/05,
33a/05, 34b/03, 35b/10, 47b/05

yā (A.): Ey, hey!
y. 1b/02, 1b/03, 1b/04, 1b/05,
1b/06, 1b/08, 2a/13, 2b/09,
3a/02, 3a/03, 3a/04, 3a/05,
3a/06, 3b/10, 4a/12, 4a/13,
5a/04, 5a/11, 6b/06, 6b/12,
8a/03, 12b/11, 13a/03, 13a/05,
13b/10, 14b/01, 14b/04, 15a/02,
15a/11, 15b/01, 15b/02, 16a/09,
16a/11, 17b/12, 18a/09, 18a/11,
18b/04, 19b/09, 20b/05, 21a/04,
21a/12, 23a/06, 23b/02, 24b/02,
24b/13, 25b/08, 25b/10, 26a/03,
27b/05, 27b/06, 28b/05, 28b/08,
29b/13, 30a/01, 30a/08, 30b/03,
30b/08, 30b/11, 31a/05, 31a/10,
32b/07, 33b/10, 38a/06, 38a/09,
38a/12, 38b/05, 40a/10, 43a/06,
45a/05, 45a/06, 45a/11, 46b/07,
46b/08, 48a/12, 48a/13, 48b/01,
48b/10

yābān (F.): İnsan yaşamayan ıssız yer.
y.+a 26a/11, 29b/03

yābis (A.): Kuru, rutûbetsiz.
y. 9b/13

yād (F.): Anma, hatırlama.
y. 29a/02, 29a/03
y.+dı 19b/09
y.+dına 44b/09

yağ (T.): Stearik, oleik, palmitik ve diğer asitlerle gliserinin çeşitli oranlarda birleşmesiyle meydana gelen, değişik kıvamlı, kaygan ve kayganlaştırıcı, yanıcı, yüksek enerjili, kimya sanâyiinde çeşitli amaçlarla kullanılan maddelerin ortak adı.
y. 15a/12

yağ- (T.): Çok miktarda, arka arkaya gelmek.
y.+sa 9a/12

Yahūd (A.): Hz. Yâkub'un oğlu Yahuda'nın soyundan gelenlere verilen isim.
Y. 16a/07

yāhud (F.): Veya.
y. 12b/10, 1a/04, 31a/09

yağ- (T.): Yanmasını sağlamak, tutuşturmak.
y.+ağ 47b/06
y.+dı 20b/13
y.+ma 19b/07, 19b/08
y.+mağa 19b/01, 43a/05
y.+up 22b/07

yağın (T.): Arada az mesâfe bulunan.
y. 37a/10

yağın (A.): Bir şeyi şüphesiz olarak tam ve doğru şekilde bilme.
y. 7b/09, 20a/07, 27b/05, 27b/12, 32a/03, 36a/09, 47a/07

Ya'kūb (A.): Hz. İbrâhim'in torunu ve İsrâiloğulları'nın atası olan peygamber. İshak'ın oğlu Ya'kūb, Kur'ân-ı Kerîm'e göre peygamber, yahudi inancına göre İsrâîl'in ataları diye adlandırılan üç kişiden biridir (diğerleri İshak ve İbrâhim'dir) (IDB, II, 786) ve İsrâiloğulları'nın isim babasıdır.
Y. 43b/11, 45a/07
Y.+a 44a/04, 44a/05, 44b/01, 44b/04, 44b/08
Y.+ı 44a/06
Y.+ile 45b/01

Ya'kūb-ı hâzîn: Üzgün olan Yakup peygamber 44b/02

yalı (T.): Deniz, göl ve nehir kenarlarındaki düz ve açık arazi ya da böyle bir arazide yapılmış bir ev.
y.+nı 15a/06

yaluñuz (T.): Tek başına, sadece.
y. 18b/08

yan (T.): 1. (-den yana şeklinde kullanıldığında) -e doğru 2. Taraf, yön, cihet.
y.+a 10b/08, 20b/05, 20b/08, 21a/01, 48b/11

- y.+ı 15b/09
y.+umca 8a/05
y.+ına 27a/07, 32a/11, 35b/08, 44b/02
y.+ımda 28b/11
y.+ında 11a/09, 13b/07, 16a/03, 17a/07, 33b/12, 34b/11
y.+ından 13b/06, 40b/03
- yan-** (T.): 1. (Fazla ısı sebebiyle) Vücûdun bir yeri kızarmak ve yara olmak 2. Tutuşmak, alev almak.
y.+ar 29a/06
y.+dum 3a/04
y.+durdı 20a/06, 20b/13
y.+mağa 17b/02
y.+ınca 6b/09, 15b/08, 16a/05, 16a/13, 23a/11
- yanşurûn** (A.): Arapçada "nasr" kelimesinden türetilen bu sözcük, burada "yardım edenler" anlamını taşımaktadır.
y.+chû 24b/10
- ya'nî** (A.): Anlatılmak, açıklanmak istenen bir hükümden önce "Şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki" anlamında kullanılır.
y. 12b/03, 12b/05, 25a/02, 40a/09, 45b/07, 46a/01
- yañılış** (T.): Gerçeğe uymayan veya makbul olmayan iş, kusurlu davranış, kabahat, hatâ.
y. 24b/01
- yap-** (T.): Bir şeyin düzenleniş şekli, biçim.
y.+usı 20b/10
- yapış-** (T.): (Bir şey bir yere) Ayrılmayacak şekilde tutunup kalmak.
y.+a 19b/04
- yâr-** (F.): 1. Dost 2. Yardımcı.
y.+a 17a/04
y.+ân 18a/01
y.-ı 'atîk 6a/04
y.-ı ġâr 5b/12, 6a/08
y.-ı güzîn 42a/13
yâr-ı 'atîk: Azat edilmiş kimse 6a/04
yâr-ı ġâr: Mağara dostu [Hicret sırasında mağarada Hz. Muhammed ile birlikte olan Hz. Ebu-bekir hakkında kullanılmıştır] 5b/12, 6a/08
yâr-ı güzîn: Seçkin ya da kabul edilen dost 42a/13
- yarağ** (T.): Hazırlık, malzeme, teçhizat.
y.+ğı 26a/07
- yara** (T.): Üzüntü, acı, dert.
y.+sına 12b/04
y.+sun 12b/05
- yara-** (T.): Yarar sağlamak, faydalı olmak, kendisinden faydalanılmak.
y.+dılar 32b/01
- yarat-** (T.): 1. (Allah) Yoktan var et-

	mek, halketmek 2. Ortaya çık- masına, meydana gelmesine yol açmak, sebep olmak. y.+dı 42b/05 y.+maz 34b/13		y.+dı 36a/12, 40b/10, 43b/08 y.+durırdı 7b/04 y.+dum 11a/01 y.+ı 40a/09 y.+ılup 36b/01 y.+ılur 40b/05 y.+ınacak 36b/02 y.+madum 11a/01 y.+mışdur 11a/11 y.+updur 10b/13
yarın	(T.): İçinde bulunulan günden sonra gelen gün. y. 41b/10		
yaş	(T.): 1. Göz yaşı 2. Hayâtın çe- şitli dönemlerinden her biri. y. 15b/11, 17b/10, 19a/09 y.+ı 5a/01 y.+ın 4b/13	yed	(A.): El. y.-i beyzâ 21b/06 yed-i beyzâ: "Beyaz el" Hz. Mûsâ'nın, bir mûcize isteyen kavmine ve Firavun'a karşı göğ- süne soktuğu elini ışık saçarak hal- de çıkarması şeklindeki mûcizesi ve ışık içinde parlayan eli 21b/06
yat-	(T.): 1. Uyumak veya dinlenmek için yatağa girmek 2. (Belli bir işleme tâbi tutulmak için) Bir şe- yin içinde bir müddet beklemek, bekletilmek. y.+ar 31a/03 y.+ak 31a/04 y.+dı 31a/04, 32a/10 y.+ı 26a/07 y.+up 41b/06 y.+urken 22a/01	yeg	(T.): <i>Eski</i> . T. iyi. y.+dür 44b/11
yavı	(F.): Kaybolmuş, kayıp, zâyi. y. 28a/08	yehlik	(A.): "helâk" sözcüğünden türe- tilen bu sözcük, "helak der, yok eder" anlamını taşımaktadır. y.+ü 37b/06
yaz-	(T.): 1. (Bir söz veya düşünceyi) Belli işâret ve harflerle bir yere geçirmek 2. Yazıya geçirmek, ya- zı ile anlatmak. y. 40a/10 y.+am 40a/10 y.+ar 46b/13	yek	(F.): 1. Tek, bir 2. Eşsiz, benzer- siz. y. 36a/02 y.+tâdan 13b/04
		yel	(T.): Havanın yer değiştirmesi sonucunda meydana gelen esinti, rüzgâr y. 22b/06, 37b/13

yelek (T.): Kuşların kanadındaki uzun tüy 39a/01

ye- (T.): Yemek işi.
y.+dük 45b/12
y.+miş 46a/05
y.+iş 45b/11
y.+rdün 30a/01

yemhullâh (A.): "Mahv" sözcüğünden türetilen bu sözcük, burada "Kulun, Allah'ın lutfuyle beşerî zaaflardan kurtulup onların yerine iyi vasıflar, güzel hasletler kazanması durumu" anlamını taşımaktadır.
y.+u 40b/06

yemût (A.): Arapçada "mevt"ten türetilen bu sözcük, "ölüyor ya da ölecek" anlamını ifade eder.
y. 32a/10

yenfe' (A.): Arapçada "nef" sözcüğünde türetilen bu sözcük, burada "faydası dokunan" anlamını taşımaktadır.
y.-nâs 29a/09

yenfe' ü'n-nâs: İnsanlara faydası dokunan 29a/09

yeñ- (T.): Karşısındakine üstün gelmek, onu mağlûp etmek.
y.+meyüp 29b/03

yehîb (A.): Arapçada *ümitsizlik* anlamına gelen "heyb" sözcüğünden

türetilmiş, burada ise "ümitsiz kalma" anlamına gelmektedir.
y. 25a/01

yer (T.): 1. Ayakla basılan, ayakların altında bulunan yüzey, zemin 2. Mevki, mekân, mahal 3. Taraf, bölge, ülke.
y. 11a/13, 14b/05, 39b/09
y.+de 1b/12
y.+den 34a/12, 34b/06, 48a/01
y.+e 34a/09
y.+i 38b/08, 39a/04
y.+ine 17b/10, 33b/13
y.+ler 46b/09
y.+ün 39a/09

yeşâ' (A.): Arapçada "şa'" sözcüğünden türetilen bu sözcük, burada "istediği zaman" anlamını geliştiriyor.
y.+u 40b/06

yeşri (A.): Satın alan anlamında kullanılarak, Arapçada "şirâ" sözcüğünden türetilmiştir.
y. 31b/07

yetîm (A.): Babası ölmüş (çocuk).
y. 34b/03, 35a/03

yetiş- (T.): Ulaşmak, vasıl olmak.
y.+mez 30b/03

yevm (A.): Gün.
y. 38a/04
y.e'l-cezâ 29b/11
y.e'l-kiyâme 40b/11

	y.+en 38a/05 y.i'l-ḥisāb 8a/04 y.ü't-tenād 4a/13 yevme'l-cezā: Kıyamet günü 29b/11 yevme'l-ḳiyāme: Kıyamet günü 40b/11 yevmi'l-ḥisāb: Kıyamet günü 8a/04 yevmü't-tenād: Kıyamet günü 4a/13	
Yezdān (F.): Allah.	Y.+ı 39b/11 Y.+ıdur 5a/10	
yıl	(T.): Dünyânın güneş çevresinde tam bir devir yapması için geçen zaman, sene, sâl. y. 15a/03, 15a/04, 15a/05, 37b/08, 38a/03, 38a/04, 38a/10, 38b/04, 39b/12, 42a/09, 42b/06, 43a/01, 43a/04, 43a/08, 47a/05, 47a/06, 47a/10, 47a/11, 47a/12 y.+da 38a/09, 46a/08 y.+lar 27a/09 y.+lardur 3a/05 y.+lık 15b/05, 37b/10	yine (T.): Bir daha, tekrar, gene. y. 6a/11, 36a/04, 43a/04, 45b/02, 46a/06
		yir (T.): 1. Bir nesne veya kimsenin kapladığı yâhut kaplayabileceği boşluk, bulunduğu mahal 2. Mevki, makam, mahal 3. Taraf, bölge, ülke 4. Yaşanılan, oturulan şehir, kasaba, mahalle veya toprak. y. 14b/10, 22b/03, 31a/12 y.+de 26a/06, 27a/03, 29a/07 y.+den 28a/04, 38b/12 y.+e 15a/13, 20a/01, 21a/03, 24b/05, 24b/06, 24b/08, 26b/05, 27b/01, 28a/010, 29b/03, 38b/12, 45b/11 y.+i 19b/12, 24b/04 y.+imüz 21a/11 y.+in 19b/10 y.+inde 26a/07, 27b/10, 31a/04, 44b/11, 44b/12 y.+ine 15b/11, 21a/05, 25a/08, 45a/13 y.+ünde 37a/13
yi-	(T.): Yemek yeme işi. y.+ye 26b/13	yit- (T.): 1. Kaybetmek, ondan yoksun kalmak, zâyi etmek 2. Ulaşmak, erişmek, vâsıl olmak. y.+memiş 26a/11 y.+ürdüm 2b/10
yidi	(T.): Altıdan sonra, sekizden önce gelen sayının adı. y. 3a/13, 15a/13, 15b/03, 34a/09, 36a/03, 37b/08, 46b/09 y.+nci 16a/08, 16a/11	yitmiş (T.): Altmış dokuzdan sonra, yetmiş birden önce gelen sayının adı. y. 15b/05, 15b/06, 41b/13

yog (T.): Bulunmayan, mevcut olmayan (şey).
y. 14a/01
y.+ıdı 13b/05

yok (T.): Bulunmayan, mevcut olmayan (şey).
y. 3a/02, 3a/10, 3a/13, 5b/06, 10b/11, 13b/12, 14b/02, 23a/06, 26a/07, 26b/05, 27b/06, 29b/13, 34b/10, 35b/02, 45b/11
y.+dan 43a/07
y.+dur 8a/08, 8a/10, 10b/12, 12a/06, 13a/08, 20a/07, 21b/07, 29a/08, 38a/10, 48a/08

yokla- (T.): Gözden geçirmek, bakmak, kontrol etmek.
y.+sak 23b/08

yol (T.): 1. Bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden veya üzerinden geçilen yer, tarık, rah 2. Bir amaca ulaşmak için başvurulması gereken çâre, vâsıta 3. Bir şeye ulaşmak için tâkip edilen seyir 4. Maksat, amaç.
y. 4b/05, 5b/05, 12b/06, 13a/01, 14a/10, 15b/05, 18a/06, 19a/09, 19b/05, 32a/11, 34a/05, 36b/05, 36b/09, 38a/03, 42b/07, 42b/09, 46b/07, 47a/03, 47b/08, 48a/06, 48a/07
y.+a 17a/01, 26b/10, 27b/02, 45b/13,
y.+da 32a/03
y.+daş 17a/01
y.+ı 22a/12

y.+ın 30a/09
y.+ına 31a/02
y.+lar 4a/06
y.+ları 41a/01
y.+larına 25a/02
y.+unı 1b/12

yor- (T.): Yorgun duruma getirmek, yorgunluk vermek.
y.+ulup 26a/06

yubeddil (A.): Arapçada "bedl" sözcüğünden türetilen bu sözcük, burada "değitirenler, çevirenler" anlamına geliyor.
y.+ünehü 1a/08

yu- (T.): 1. Yıkamak 2. Yıkayıp temizleme.
y.+dı 27a/06
y.+nur 26a/02
y.+ulmuşdı 13b/04
y.+um 27a/10

yumuşa- (T.): Yumuşak duruma gelmek.
y.+maz 47a/09

Yuşebbit (A.): "Sebât" sözcüğünden türetilen bu sözcük, burada "yerrinde sabit kılar" anlamını taşımaktadır.
y. 40b/06

Yūsuf (A.): İsrailoğullarından Hz. Yakub'un oğludur. Yusuf ile Züleyha hikayesinin erkek kahramanıdır.
Y. 5a/08, 41b/02, 42a/02

- Y.+a 41b/07, 42a/01
Y.+da 4a/08, 5a/07
Y.+dur 6a/02
Y.+ı 41a/03, 41a/11
Y.-i Ken'ân 40b/13
Y.+uñ 41b/13
Yūsuf-i Ken'ân: Kenanlı Hz. Yusuf 40b/13
- yut-** (T.): 1. Söylemek istediği bir şeyi söylemeyip sabretmek 2. Yemek.
y.+dı 24b/05
y.+maya 25a/04
- yük** (T.): İnsana baskı yapan ağır durum veya görev.
y.+den 17a/13
- yümsik-** (A.): Arapçada "mesk" sözcüğünden türetilen bu sözcük, burada "tutan" anlamını vermektedir.
Y.-Samāvat 39b/01
Yümsikü's-Samāvat: Bütün gökleri elinde tutan Cenab-ı hak 39b/01
- yühibb-** (A.): Arapçada "ḥubb" sözcüğünden türetilmiş olan bu sözcük, burada "sever" anlamını ifade etmektedir.
Y.-Tavvābīne Ve Yühibbū'l-Mutaṭahhirīn 26b/01
Yühibbū't-Tavvābīne Ve Yühibbū'l-Mutaṭahhirīn: Allah günahlarından tövbe edenleri ve temiz, tahir olanları sever 26b/01
- yürek** (T.): Kalp, gönül.
y.+leri 20a/06
- yüri-** (T.): İlerlemek, devam etmek.
y. 8a/07, 44a/05
y.+r 27b/11, 9a/08
- yürīd** (A.): Arapçada "irade" sözcüğünden türetilen bu sözcük, burada "isteyenler" anlamını taşımaktadır.
y.üne'l-ḥayāt 23b/01
yürīdūne'l-ḥayāt: Dünyanın mal ve servetini isteyenler, dünyayı sevenler 23b/01
- yüz** (T.): 1. Doksan dokuzdan sonra, yüz birden önce gelen sayının adı 2. Başın, üzerinde alın, kaş, göz, burun, yanaklar, ağız, ve çene bulunan ön kısmı, surat, çehre 3. Sebebiyle.
y. 2b/09, 15b/12, 17a/12, 20a/09, 22b/13, 23a/03, 24a/07, 27b/01, 34a/09, 36a/01, 38a/03, 38a/04, 38a/09, 38a/10, 38b/04, 38b/12, 39a/04, 42b/06, 43a/01, 43a/04, 43a/08, 44a/10, 48b/12
y.+den 4b/05, 16b/10, 23a/05, 26a/02, 30a/05
y.+i 18b/10, 27a/12
y.+inde 31a/12
y.+ine 11a/13
y.+ini 7b/04
y.+leri 19a/09, 20a/06
y.+lerini 19b/07, 23a/12
y.+ümi 17b/13

y.+üñdür 4b/01 y.+üñi 18a/10	z. 45b/09, 45b/11 z.+i 26b/05
yüz- (T.): (Derisini) Soymak. y.+dürüp 36b/13, 37a/01 Z	ẓa‘îf (A.): Güçsüz kuvvetsiz. z. 21b/07, 23b/13, 29b/08, 37a/05, 44b/12
zācir (A.): Meneden, yasaklayan. z. 19a/06	zāk (A.): Bu, şu. z.e'l-laẓīz 24b/13 zāke'l-laẓīz : Israr eden kişiye işaret 24b/13
ẓacr (A.): Canı sıkılmak. z.+et 35b/09	zāl (F.): Ak sakallı, ihtiyar kimse- [Doğduğu zaman saçları, kirpik- leri ve kaşları bembeyaz olduğu için meşhur İran pehlivanı Rüs- tem'in babasına lakap olmuş ve dīvan edebiyâtında ona telmihen kullanılmıştır]. z. 9a/01
zād (F.): Azık, yiyecek, rızık. z.-ı ẓarīḳ 48b/10 zād-ı ẓarīḳ : Yolluk 48b/10	zālet (A.): Arapçada "zeval" sözcü- ğünde gelen bu sözcük, burada "eğer yok edilirse ya da ortadan kalkarsa" anlamını vermektedir. z.+a 39b/02
ẓa‘f (A.): İrâde zayıflığı, dayanama- ma. z.+ile 44a/07	zālim (A.): Zulüm ve haksızlık yapan (kimse). z. 18a/01 z.+den 2b/03
ẓafer (A.): 1. Savaşta kazanılan galibi- yet, utku, nusret 2. Büyük gayret ve emek netîcesinde elde edilen başarılı sonuç. z. 8b/10, 37a/07, 38a/10	zālīm (A.): Doğru yoldan ayrılmış, yo- lunu sapıtmış, dalâlete düşmüş. z.+în 33a/03
zāhir (A.): Açık, net, belli, belirgin. z. 2a/01, 18a/08, 32b/01, 39b/09, 40b/01, 46a/13 z.+de 41b/05	zālīm (A.): Zulüm ve haksızlık yapan (kimse). z. 18a/01 z.+den 2b/03
zaḥm (F.): Yara. z.-ı ef‘ā 5b/12 zaḥm-ı ef‘ā : Yılanın verdiği yara 5b/12	zālīm (A.): Zulüm ve haksızlık yapan (kimse). z. 18a/01 z.+den 2b/03
zaḥmet (A.): Sıkıntı, eziyet.	zamān (A.): Olmuş ve olacak hâdisele- rin birbiri ardınca cereyan edişi-

- nin düşüncemizde meydana getirdiği başı ve sonu belli olmayan soyut kavram, vakit.
z. 6a/13, 14a/12, 22a/12, 23a/09, 23b/12, 30a/04, 33b/13, 39b/12, 40a/04
z.+da 29b/04, 31b/06
z.+dur 28b/10
z.+ile 22a/11
- zāmin** (A.): Kefil olan, tekeffül eden kimse, kefil.
z. 7a/09
- zamm** (A.): Üzerine bir şey ekleme, katma.
z. 48b/12
- zār** (F.): 1. Ağlayış ve inleyiş sesi 2. İnce örtü, perde.
z. 27b/08, 39b/03, 42a/02
z.+ı 47b/03
- zarar** (A.): Bir kimse veya şeyin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan.
z. 5a/11, 19a/11, 22a/03, 32b/12
- zarb** (A.): Çarpma.
z. 9a/02
- zāt** (A.): 1. Kimse, kişi, şahıs, özellikle saygıdeğer kimse 2. Sahip, malik.
z. 2a/01, 11a/08
z.+uña 2a/10
- zāyi‘** (A.): Kayıp, yok olmuş, elden çıkmış.
z. 13b/13, 26a/11
z.+imiz 27a/08
- zebān** (F.): Dil.
z. 1b/11, 4b/07, 17a/09, 34b/12, 48b/08
z.+ı 35b/02
z.+um 1b/13
- zebānī** (A.): Cehennemlikleri ateşe atmakla görevli melek, cehennem bekçisi.
z.+ler 15b/07, 19a/12
- zeber** (F.): Üst.
z. 30b/06
- zeheb** (A.): Altın.
z. 19b/11
- zehī** (F.): Ne güzel, ne hoş, ne iyi.
z. 46a/01, 46a/02, 46a/09
- zehr** (A.): Helâk edici ızdırap.
z.-i tiryāk 13a/09
zehr-i tiryāk: Zehire karşı etkili çare 13a/09
- zekī** (A.): Çabuk anlayan, anlama yeteneği olan, zekâsı keskin (kimse).
z. 38b/02
- zemherīr** (A.): 22 Aralık – 31 Ocak arasındaki çok soğuk günler, kış.
z. 34b/02, 34b/12

zemīn (F.): Yer, mahal.
z. 15a/09, 34b/05, 39a/10

zemm (A.): Kötülüğünü söyleme, yer-
me, çekiştirme.
z. 35b/04
z.i'l-^ç aceb 37b/02
z.i'l-ḥased 32b/09
zemmi'l-^ç aceb: Şüphenin, te-
reddütün kötü tarafları beyan
etmek 37b/02

zemmi'l-ḥased: Kıskançlığın
kötü tarafalarını beyan etmek
32b/09

zencīr (F.): Birbirine geçmiş mâdenî
halkalardan meydana gelen bağ.
z.+ünün 15a/11

zeng (F.): Zil, çingirak.
z. 9a/08

zer (F.): Altın.
z. 9a/12
z.+īn 27a/01

zerrāt (A.): Parçacıklar.
z.-ı şığār 2a/03
zerrāt-ı şığār: Küçük parçalar
2a/03

zerre (A.): 1. Çok küçük parçacık 2.
Zerre kadar, çok az.
z. 21a/11, 25b/12
z.+ce 25b/09

zevāl (A.): Yok olma, yok edilme, or-
tadan kalkma.
z. 3a/12

zevc (A.): Koca.
z.+i 27a/07
z.+ün 8a/09

zevk (A.): Hoşa giden bir şeyden du-
yulan beğenme duygusu.
z. 1b/13, 36b/09

Zeynī (A.): Envārü'l-Hudā Adlı eserin
yazarı.
z. 3a/06, 47b/06, 17a/05
z.+yā 11a/04, 18a/01
z.-yi biçāre 32b/07
Zeynī-yi biçāre: Çaresiz kalan
Zeyni Efendi 32b/07

zeytūn (A.): Zeytingillerden, Akdeniz
ülkelerinde yetişen, uzun ömür-
lü, yaprakları küçük ve gümüş
renginde bir ağaç.
z. 45b/09, 45b/11

zidd (A.): Nitelikleri, özellikleri ve
durumları birbirine aykırı olan
(şey), bir şeyin aksi, tersi, karşıt.
z.+ıdur 34b/07

zī- (A.): Önüne geldiği kelimelere
“sâhip, -li” anlamı katarak birle-
şik kelimeler yapar.
z.-kuvvet 39a/07
zī'l-^ç arşi 20a/12, 39a/07
Z.i'n-Nüreyin 7b/02, 7a/04
z.-rūḥ 15a/10

zî-ķuvvet: Güçlü 39a/07

zî'l-‘arşı: Arş sahib olan Cenab-ı hak 20a/12, 39a/07

Zî'n-Nüreyin: Peygamber efendimizin iki kızıyla evli olan Hz. Osman'a verilmiş bu isim 7a/04

zî-rûh: Canlı 15a/10

* Ayrıca "zî"den başka "zü" şekli de Arapçada kullanılmaktadır.

Z.ü'l-Celâl 16a/08, 38a/13, 46b/03

Z.ü'l-Fikâr 10b/05

Z.ü'l-İhsâni 1b/07

Z.ü'l-Minen 2a/02, 13a/02, 27a/07, 38a/12, 41b/02, 44b/13

Zü'l-Celâl: Ululuk, yüceliğe sahip olan Allah 16a/08, 38a/13, 46b/03

Zü'l-Fikâr: Hz. Ali'nin ucu çatalı, ortası yivli olan çok meşhur kılıcı 10b/05

Zü'l-İhsânî: İhsan sahibi olan Allah 1b/07

Zü'l-Minen: Lütuf sahibi olan Allah 2a/02, 13a/02, 27a/07, 38a/12, 41b/02, 44b/13

zibâ (F.): 1. Süslü 2. güzel.
z. 13b/03, 13b/09

zih (F.): Elbise kollarına, yaka ve etek kenarlarına dikilen şerit veya kaytan.
z. 46a/06

zihn (A.): Hâfıza, bellek.

z.+e 11a/03

zîkr (A.): 1. İsmi söylemek, bahsini etmek, anmak 2. Allah'ın isimlerini ibâdet maksadıyla arka arkaya söylemek.

z. 12a/02, 17b/03, 17b/05

z.+e 12a/03

z.+i 48b/03

z.+ini 48b/08, 48b/10

z.-i cemîl 48a/06

z.-i Hakk 12a/13

z.-i Mevlâ 48b/07

z.ü'l-Lâh 46b/01

z.+ün 2a/05

z.+ünde 2a/06

z.+üne 2a/07

z.+üni 1b/11

zîkr-i cemîl: Güzelce, içten, kalpten anılan şey 48a/06

zîkr-i Hakk: Allahı (c.c.) anmak ya da ibadet ederken onun ismini söylemek 12a/13

zîkr-i Mevlâ: Allahı zikretmek, ibadet etmek 48b/07

zîkrü'l-Lâh: Yüce Allahı zikretmek 46b/01

zillet (A.): Aşağı olma, hakirlik, horluk.

z. 29a/13, 42a/02

z.+üm 2b/01⁴

zinâ (A.): Evlilik bağı ile bağlı olma-

⁴ Metinde geçen "zillet" sözcüğünün ilk harfi yanlış yazılmış. Metinde "peltek z" yerine "z" kullanılmıştır.

- yan kadınla erkek arasındaki cinsel ilişki, nikâhsız birleşme.
z. 24a/07, 24a/10
- zīnet** (A.): Süs.
z. 23a/11, 43b/05
z.+ihi 23b/01
- zīr** (F.): Alt, alt taraf, aşağı taraf.
z. 30b/06
- zīrā** (F.): Çünkü, şundan dolayı.
z. 13b/12
- zīrā'** (A.): Dirsekten orta parmak ucuna kadar olan uzunluk ölçüsü.
z.+ın 15a/11
- ziyā** (A.): Işık.
z. 1b/10, 11a/03, 15a/06
- ziyād** (A.): Artma, fazlalık, ziyâdelik.
z. 34b/06, 45b/01
z.+e 29b/01, 36a/02, 9b/02
- ziyān** (F.): Boşuna harcamak, telef etmek.
z. 40a/02
- zuhūr** (A.): 1.Meydana çıkma, baş gösterme, görünme.
z. 1a/07, 22b/06, 40b/02
- zulm** (A.): 1. Adâlete aykırı davranma, hak edene hakkını vermeme, haksızlık, adâletsizlik 2. Karanlık
z. 6b/10
z.+et 36a/05
z.+i 36a/06
- zühd** (A.): Dünyâyâ rağbet etmeyip kendini ibâdete verme, nefsinin her türlü zevkten alıkoyup ibâdet yolunu seçme, perhizkârlık, takvâ.
z.+ile 14a/12
- zümre** (A.): Topluluk, grup, câmia, sınıf.
z.-i ehl-i 'ulûm 7b/10
z.-i şeytāniyân 47b/10
zümre-i ehl-i 'ulûm: İlim sahibi olan grup ya da topluluk 7b/10
zümre-i şeytāniyân: Şeytanın peşinde olan grup 47b/10

SONUÇ

Hayatı ve edebi kişiliği hakkında kaynak bulunmayan Zeynî Efendi'nin "Envârü'l-Hüdâ" adlı eseri üzerine yaptığımız dil incelemesi çalışmamızı üç bölümde bitirmeyi münasip gördük.

XVI. yüzyılda yazılmış olan "Envârü'l-Hüdâ" dini bir eserdir. Yazar metnin içinde ya da yeni bir şiire geçince başlık olarak ayetler ve hadisler kullanmıştır. Metinde ufak yanlışlar bulunmasına rağmen, yazarın Arapça ve Farsçaya hakim olduğunu söyleyebiliriz.

Yazar, peygamber efendimiz ve onun dört halifesi üzerinde ayrı ayrı övgüde bulunmuştur. Her biri için ayrı şiir kaleme almıştır. Aynı zamanda diğer peygamberlere de eserinde yer vermiştir. Yaşadığı dönemin sultanı III. Murat hakkında da övgüde bulunmuştur.

Üzerinde çalışmış olduğumuz metnin, XVI. yüzyılın ikinci yarısında, Osmanlı şiirinde Arapçanın etkisinin ve hakimiyetinin daha çok olduğu bir döneme ait olduğunu tespit ettik. Metnimiz 1574 yılında tahta geçen sultan II.Selim Han'ın oğlu III. Murat dönemine aittir.

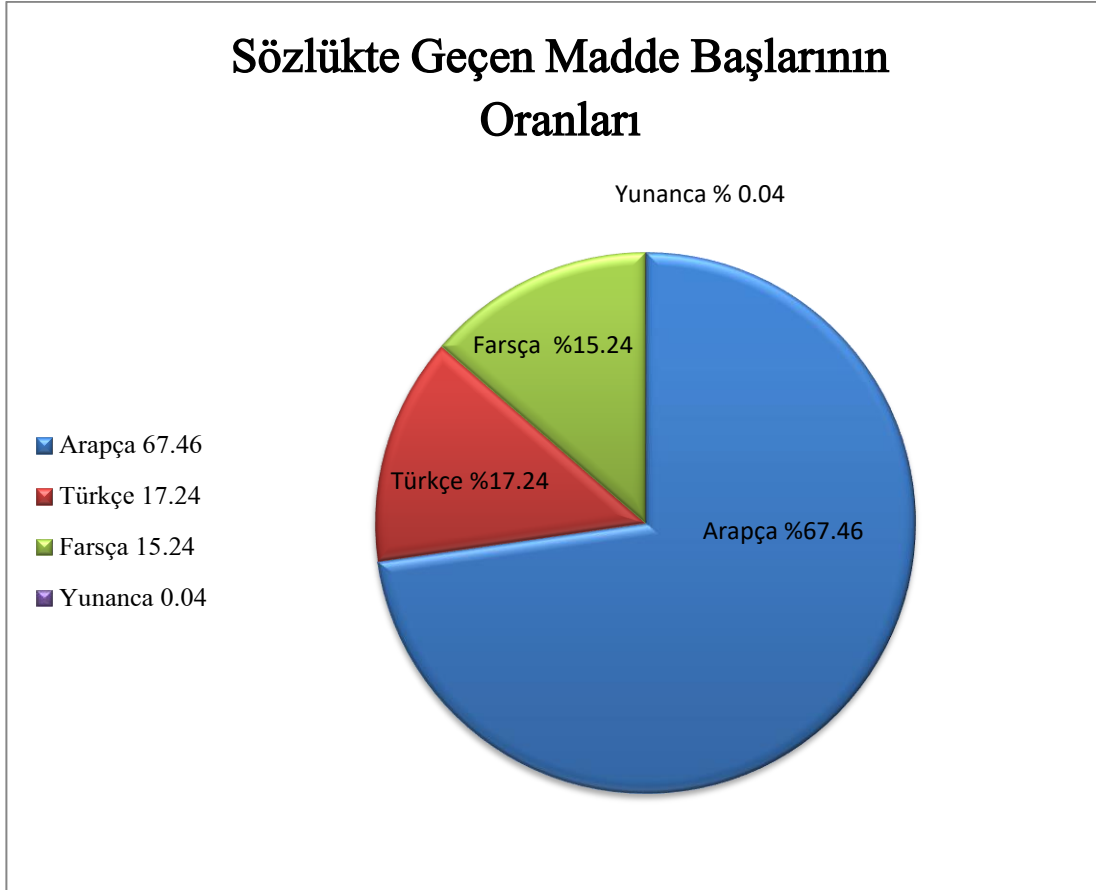
Metnimizin "Sözlük ve Dizin" kısımlarını oluşturmak için TürkSözDiz programını kullandık, böylece metnimizdeki bütün kelimeleri alfabetik sıraya göre çıkarıp hazırlandık. Ayrıca "Söz varlığı"nda yapmış olduğumuz inceleme sonucunda metnimizde bulunan yerli ve yabancı kelimelerin oranlarını yukarıdaki çizimle göstermiş bulunmaktayız. Görmüş olduğumuz gibi metnimizin %67.46'ısı Arapça, %15.24'ü Farsça, %17.24'ü Türkçe ve %0.04'ü Yunancadır.

Sözlükte bulunan toplam madde başı sayısı : 2.251

Arapça madde başı sayısı : 1519

Türkçe madde başı sayısı : 388

Farsça madde başı sayısı	: 343
Yunanca madde başı sayısı	: 1
Toplam kelime sayısı	: 14.864

KAYNAKÇA

- AKBAŞ, A. Vahap.: **Dil Bilgisi**, Konak Yayınları, İstanbul, 2011.
- AYVERDİ, İlhan.: **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, Kubbealtı Yay., İstanbul, 2011.
- BANGUOĞLU, Tahsin.: **Türkçenin Grameri**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1986.
- BULAK, Şahap.: "Tarihi ve Çağdaş Türk Yazı Dillerinde Şart Kipi", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Siirt.
- ÇİÇEK, Ali.: "Emir Kipi Üzerine", **Erincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt-Sayı: 16-1, Erzincan 2014.
- DEVELİ, Hayati.: **Osmanlı'nın Dili**, 3F yayınevi, İstanbul, 2006.
- _____.: **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1**, 3F yayınevi, İstanbul, 2007.
- DİKMEN, Mehmet.: **Osmanlıca-Türkçe Sözlük**, Türdav Yayın Grubu, İstanbul, 2009.
- DİLÇİN, Cem.: **Yeni Tarama Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2013.
- DOĞAN, Ahmet.: **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Akçağ Yay., Ankara, 2011.
- _____.: **Osmanlıca Türkçe Sözlük**, Akçağ Yay., Ankara, 2005.

- ERASLAN, Ebubekir.: **Takrir-i İman ve İslam Adlı Anonim Eserin Latinize Edilmesi ve Metin Üzerine Dil İncelemesi**, İstanbul, 2013 (Yüksek Lisans Tezi).
- ERGİN, Muharrem.: **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak yayınları, İstanbul, 1972.
- GENCAN, Tahir Nejat.: **Dilbilgisi**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1979.
- GÜNEŞ, Kadir.: **Arapça-Türkçe Sözlük**, Ravza Yay., İstanbul, 2009.
- HALUK, Şükrü.: **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2011.
- İÇCAN, Adem;
EFENDİOĞLU
Süleyman.: "Türkçe Ses Bilgisi Öğretiminde Ses Olaylarının Sınıflandırılması", **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]** 43, Erzurum, 2010.
- İMER, Kamile;
KOCAMAN, Ahmet;
ÖZSOY, A. Sumru.: **Dilbilim Sözlüğü**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2011.
- İSEN, Mustafa;
HORATA, Osman;
MECİT, Muhsin vd.: **Eski Türk Edebiyatı**, Grafiker Yay., Ankara, 2009.
- İSEN, Mustafa;
MECİT, Muhsin;
OKUYUCU, Cihan vd.: **XVI. Yüzyıl Türk Edebiyatı**, Anadolu Üniv. Yay., Eskişehir, 2011.

- KANAR Mehmet.: **Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü**, Say Yay., İstanbul, 2011.
- _____.: **Osmanlıca Sözlük**, Deniz Kitabevi, İstanbul, 2000.
- KARAAĞAÇ, Günay.: "Edat Üzerine Düşünceler", **Gazi Türkiyat Araştırmaları**, Sayı: 5, Ankara, 2009.
- KARSLI, İlyas.: **Osmanlıca-Türkçe Sözlük**, Türedav Yayın Grubu, İstanbul, 2009.
- KORKMAZ, Zeynep.: **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.
- KÖKTEKİN, Kazım.: **Eski Anadolu Türkçesi**, Fenomen Yay., Erzurum, 2011.
- KÜÇÜK, Murat.: "Tarihi Türk Lehçelerinden Türk Türkçesine -Dır/-Dur (<Turur) Eki ve İşlevleri", **Türkbilg**, Sayı: 19, Ankara, 2010.
- KÜKEY, Mazhar.: **Türkçenin Dilbilgisi 1**, Nadirkitap Yayınevi, Samsun, 2003.
- MERMER, Ahmet;
KESKİN, Neslihan
Koç.: **Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Akçağ yay., Ankara, 2011.
- OLGUN, İbrahim;
DRAHŞAN, Cemşit.: **Farsça-Türkçe Sözlük**, Murat Kitabevi, Ankara, 2005.
- ÖZKAN, Mustafa.: **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2009.

- PALA, İskender.: **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Kapı Yayınevi., İstanbul, 2014.
- ŞAHİN, Hatice.: **Eski Anadolu Türkçesi**, Akçağ yay., Ankara, 2003.
- TEKİN,Şinasi.: "Eski Türkçe: Türk Dünyası El Kitabı", **Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü**, Ankara, 1992.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri.: "Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri", **Türkiyat Mecmuası XVIII'den ayrı basım**, İstanbul, 1976.
- _____ : **Eski Anadolu Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer- Metin-Sözlük**, Kapı Yayınevi, İstanbul, 2012.
- UYGUR, Sinan.: "(y)IsAr Gelecek Zaman Ekinin Yapısı Üzerine", **Turkish Studies**, Cilt-Sayı: 2/4, Erzurum, 2007.
- VURAL, Hanife;
BÖLER, Tuncay.: Kesit Yayınları, **Ses ve Şekil Bilgisi**, İstanbul, 2011.
- YAZICI ERSOY, Habibe.: "Vâhidi'nin Cinânü'l-Cenân Adlı Eserinde İmla ve Dil Özellikleri", **Gazi Türkiyat**, Sayı: 2, Ankara, 2009.

Elektronik Kaynaklar

1. <http://mushaf.diyaret.gov.tr/> (29.08.16)
2. <http://ne-demek.net/anlam> (18.10.16)
3. <http://www.filofof.net/> (18.10.16)
4. <http://www.tdk.gov.tr/> (15.11.2016)
5. <http://www.turkedebiyati.org/> (03.12.16)
6. <http://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/> "Arapça kaynak" (15.12.16)
7. <https://eksisozluk.com/> (22.12.16)

8. <https://www.vajehyab.com/> "Farsça kaynak" (28.12.16)
9. <http://www.mumsema.org/> (10.01.17)
10. <https://sorularlailamiyet.com/> (10.01.17)
11. <http://www.islamansiklopedisi.info/> (11.01.17)
12. <http://lexiqamus.com/> (18.01.17)
13. <http://www.osmanice.com/> (11.03.17)